

cupore

**Suomalaisen
teatterin tulevaisuus
teatterintekijöiden
ja kuntien silmin**

YHTEENVETO TEATTERISELVITYKSESTÄ

Cupore
Anna Kanerva
Minna Ruusuvirta
2006

Cuporen julkaisu 14/2006

ISBN 952-5573-20-6, ISSN 1795-1739

Sisällysluettelo

	Sammandrag	6	
1.	Johdanto	8	
2.	Sähköpostikysely valtionosuuslainsäädännön piirissä oleville puhe- ja tanssiteattereille	9	
2.1.	Taustaa valtionosuuslainsäädännöstä	9	
2.2.	Kyselyn toteuttaminen	9	
2.3.	Teattereiden hallinto	11	
2.3.1.	Teattereiden omistussuhteet ja hallintomallit	11	
2.4.	Henkilökunta	12	
2.4.1.	Henkilökunnan koulutus ja kehittäminen	14	
2.4.2.	Henkilökunnan saatavuus	14	
2.4.3.	Eläkeuudistus	15	
2.5.	Toimintaympäristö	16	
2.5.1.	Tilat	16	
2.5.2.	Asukkaiden arvostus teatteria kohtaan	17	
2.5.3.	Teatterin asema kunnassa ja sen päätöksenteossa	17	
2.5.4.	Kunnan asettamat tavoitteet / velvoitteet	19	
2.5.5.	Teatteritoiminnan vaikutusten mittaaminen	21	
2.6.	Talous	22	
2.7.	Markkinointi	26	
2.8.	Ohjelmisto ja erikoistuminen	27	
2.9.	Yleisö	30	
2.9.1.	Tärkeimmät yleisöryhmät	30	
2.9.2.	Yleisötyö	32	
2.10.	Yhteistyö ja vierailut	33	
2.10.1.	Yhteistyökumppanit	33	
2.10.2.	Yhteistyön edellytykset	35	
2.10.3.	Kansainvälinen yhteistyö	37	
2.10.4.	Vierailut	38	
2.11.	Teattereiden vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	39	
2.11.1.	Vahvuudet	40	
2.11.2.	Heikkoudet	40	
2.11.3.	Mahdollisuudet	41	
2.11.4.	Uhat	42	
2.12.	Yhteenvedo	43	
3.	Sähköpostikysely vapaan teatterikentän teattereille, teatteriryhmille ja toimijoille	45	
3.1.	Vapaa teatterikenttä	45	
3.2.	Kyselyaineisto ja vastaajat	45	
3.3.	Vapaan kentän teatterit ja teatteriryhmät ja niiden toiminta	47	
3.3.1.	Ryhmien toimintakä ja juridinen muoto	48	
3.3.2.	Ryhmien toiminnan säännöllisyys ja volyyymi	49	
3.3.3.	Produktiot ja esitykset	49	
3.3.4.	Ryhmien taiteellinen erityisalue sekä taiteelliset arvot, motiivit ja tavoitteet	51	
3.3.5.	Taiteelliset tavoitteet	52	
3.3.6.	Tuotantotavat	54	
3.3.7.	Yleisö	56	
3.4.	Yhteistyö	58	
3.4.1.	Yhteistyön edellytykset	61	
3.4.2.	Kansainvälinen yhteistyö	62	

3.5.	Toimintaedellytykset ja resurssit	63
3.5.1.	Talous	63
3.5.2.	Tilat	67
3.5.3.	Henkilökunta	70
3.5.4.	Tiedotus ja markkinointi	74
3.6.	Vapaan kentän ryhmien vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat	75
3.6.1.	Vahvuudet	76
3.6.2.	Heikkoudet	76
3.6.3.	Mahdollisuudet	77
3.6.4.	Uhat	78
3.7.	Yhteenveto	79
4	Sähköpostikysely kunnille, joissa on ammatillista teatteritoimintaa	81
4.1.	Aineisto: teatteritoiminta suomalaisissa kunnissa	81
4.2.	Teatteritoiminnan rahoitus	83
4.2.1.	Teattereiden rahoitusta ohjaavat periaatteet	86
4.2.2.	Teattereille asetetut tavoitteet ja veloitteet	88
4.2.3.	Teatterirahoituksen kehittyminen tulevaisuudessa	90
4.2.4.	Valtionosuusjärjestelmän uudistus 2008–2010	92
4.3.	Kuntaudistus	95
4.4.	Kunnat ja kulttuuri	97
4.4.1.	Kulttuuri kuntien strategioissa ja kehittämistoiminnassa	97
4.4.2.	Teatteritoiminnan merkitys kunnissa	101
4.4.3.	Teatterin aluekeskustoiminta	105
4.5.	Yhteenveto	107
	Liitteet	109
	Liite 1: Kyselylomake valtionosuutta saaville teattereille	109
	Liite 2: Kyselylomake vapaan teatterikentän ryhmille	115
	Liite 3: Kyselylomake kunnille, joissa on ammatillista teatteritoimintaa	121

Taulukko- ja kuvioluettelo

Taulukot

Taulukko 1:	Vastausten jakauma (kaikki vos-teatterit)
Taulukko 2:	Vastausten alueellinen jakauma (kaikki vos-teatterit)
Taulukko 3:	Vastausten jakauma puheteattereiden omistussuhteen mukaan
Taulukko 4:	Teattereiden tapoja mitata / arvioida toimintaansa
Taulukko 5:	Teattereiden muut rahoituslähteet (poislukien sijaintikunnan rahoitus, valtion-avustukset sekä pääsylipputulot) ja niiden osuus kokonaisrahoituksesta (2005)
Taulukko 6:	SWOT-nelikenttä – vos-teatterit
Taulukko 7:	Valtion toiminta-avustusta saaneiden vapaan kentän teattereiden ja ryhmien markkinointibudjetin määrä
Taulukko 8:	SWOT- nelikenttä – vapaa teatterikenttä
Taulukko 9:	Kyselyyn vastanneiden kuntien koko
Taulukko 10:	Vastaukset lääneittäin
Taulukko 11:	Vos-puheteattereiden määrä kyselyyn vastanneissa kunnissa
Taulukko 12:	Vos-teattereiden koko kyselyyn vastanneissa kunnissa
Taulukko 13:	Muut teatterit kyselyyn vastanneissa kunnissa

Kuviot

Kuviot 1-7:	Teattereiden arvioita henkilöstöön liittyvien tekijöiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuviot 8-11:	Teattereiden arvioita talouden vaikutusten määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuviot 12-14:	Teattereiden arvioita merkittävimpien rahoituslähteiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuviot 15-19:	Teattereiden arvioita muiden rahoituslähteiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuvio 20:	Markkinointikustannusten osuus teattereiden kokonaiskustannuksista
Kuvio 21:	Teattereiden tekemä markkinointiyhteistyö
Kuviot 22-23:	Teattereiden arvioita markkinointibudjetin ja markkinointiyhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuviot 24-31:	Teattereiden arvioita ohjelmistoon liittyvien tekijöiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuviot 32-38:	Teattereiden arvioita yleisöön liittyvien tekijöiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuviot 39-41:	Teattereiden arvioita eri yleisötyön muotojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuvio 42a:	Teattereiden tekemä yhteistyö 2000-luvulla
Kuvio 42b:	Teattereiden tekemä yhteistyö 2000-luvulla
Kuviot 43-56:	Teattereiden arvioita eri yhteistyömuotojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuvio 57:	Teattereiden kansainvälinen yhteistyö
Kuviot 58-61:	Teattereiden arvioita vierailujen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa
Kuvio 62:	Vastaajajakauma alueittain
Kuvio 63:	Ryhmien perustamisvuodet
Kuviot 64-65:	Ryhmien toiminnan juridinen muoto
Kuvio 66:	Toiminnan säännöllisyys

- Kuvio 67: [Valtion toiminta-avustusta saaneiden ryhmien yhteistyötahot 2000-luvulla](#)
- Kuvio 68: [Ilman toiminta-avustusta toimineiden ryhmien yhteistyötahot 2000-luvulla](#)
- Kuvio 69: [Kansainvälinen yhteistyö](#)
- Kuvio 70: [Vapaan kentän teattereiden tulot vuonna 2005](#)
- Kuviot 71-72: [Valtion toiminta-avustusta saaneiden vapaan kentän ryhmien tulot ja menot 2000-luvulla](#)
- Kuvio 73: [Henkilöstömenojen suhde palkattomaan työhön](#)
- Kuvio 74: [Tulevaisuuden rahoitusstrategioita vapaan kentän ryhmillä](#)
- Kuviot 75-76: [Valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 saaneiden ryhmien tilat](#)
- Kuviot 77-78: [Ilman valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 toimineiden ryhmien tilat](#)
- Kuviot 79-82: [Ryhmien toiminnassa olevien henkilöiden toimeentulo ja koulutustausta](#)
- Kuviot 83-86: [Palkkojen maksu vapaan kentän ryhmissä](#)
- Kuvio 87: [Vapaan kentän ryhmien henkilökunnan tarve](#)
- Kuvio 88: [Vos-teattereiden rahoitus 2004-2005](#)
- Kuvio 89: [Rahoituslain ulkopuolisten teattereiden rahoitus 2004-2005](#)
- Kuvio 90: [Soveltavan teatterin ja harrastajateatterin rahoitus 2004-2005](#)
- Kuvio 91: [Kuntien kulttuuristrategiat](#)
- Kuviot 92-115: [Likert -taulukot: teatteritoiminnan merkitys kunnissa](#)
- Kuviot 92-95: [Työllistävyys](#)
- Kuviot: 96-99: [Alueen elinvoimaisuus](#)
- Kuviot 100-103: [Matkailu](#)
- Kuviot 104-107: [Alueen näkyvyys ja imago](#)
- Kuviot 108-111: [Yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus](#)
- Kuviot 112-115: [Asukkaiden hyvinvointi](#)
- Kuvio 116: [Tanssin aluekeskustoiminta kunnissa](#)
- Kuvio 117: [Aluekeskusmallin soveltuvuus teatterin alueelle](#)

Sammandrag

Cupore utförde tillsammans med statens scenkonstkommission en kartläggning av nuläget, verksamhetsförutsättningarna och kommande ändringar i verksamhetsmiljön hos teatrar i Finland. Kartläggningen genomfördes i form av en e-postenkät som sändes till de teatrar som omfattas av statsandelstagstiftningen, Suomen Kansallisteatteri, 81 fria teatrar samt de kommuner i Finland, där det finns professionell teaterverksamhet.

Teatrar som får statsandel

De teatrar som omfattas av statsandelssystemet utgör en mycket varierande skara med avseende på huvudman, storlek och verksamhet. Av samtliga dessa teatrar var 11 helt kommunala och de övriga privata år 2005. Vissa av de s.k. privata teatrar ingick visserligen i kommunkoncernen. Kommunernas roll som huvudman för kulturinstitutioner har diskuterats mycket på sistone, och på vissa håll pågår debatten om privatiseringen av teatrar även i dag. Utgående från kartläggningen går framtidsvisionerna vid de privata respektive de helt kommunala teatrar isär, i synnerhet då det gäller finansieringen.

En kunnig och motiverad personal är en viktig resurs och styrka för teatrar. Kartläggningen visar att teatrar gärna satsar på personalens utbildning och välbefinnande genom att regelbundet erbjuda möjlighet till utbildning, åtgärder för att upprätthålla arbetshälsan eller olika seminarier. Utbildnings- och utvecklingsambitionerna motverkas dock ofta av tidsbrist och knappa ekonomiska resurser.

Ekonomiska faktorer upplevs som den viktigaste svaga punkten och hotbilden. Anslagsnedskärningar och strama budgetar avspeglas direkt på verksamheten. Misslyckade val av produktioner syns i det ekonomiska resultatet och tvingar teatrar att ta det säkra för det osäkra. Det förekommer en viss variation i teatrar uppfattningar om hur de olika finansieringskällorna kommer att utvecklas. De flesta tror att sponsorintäkterna kommer att öka i framtiden, medan speciellt de helt kommunala teatrar trodde på en ökning av biljettintäkterna.

Framtidspotential för teatrar ses bland annat i att ta fram nya verksamhetsmodeller och –former samt i ett ökat samarbete. Enligt utredningen kommer teatrar också att satsa mer på marknadsföring.

Det fria teaterfältet

Det fria teaterfältet – med andra ord teatrar som inte omfattas av teater och orkesterlagen – präglas av konstnärlig mångfald och aktiv utveckling av verksamhetsformerna. Det konstnärliga arbetet utgår i första hand från innehållet och syftar till att utveckla och förnya scenkonsten. De fria teatergrupperna står bakom en betydande andel av uppsättningarna av ny teater i Finland.

De fria teatrar förnyas sig aktivt, och utgående från kartläggningen såg speciellt början av 2000-talet tillkomsten av flera teatergrupper. Utbildningsnivån på det fria teaterfältet är högre än tidigare: de flesta i grupperna och merparten av konstutövarna har avlagt högre teaterutbildning. Det fria teaterfältet centreras till huvudstadsregionen och de större städerna i Södra Finland.

De fria teatrar arbetar med en stark internationell inriktning. De flesta bland de grupper som svarade på enkäten har medverkat i eller har planer på internationellt samarbete, vilket också nämns som en viktig framtidspotential. Internationellt samarbete antar formen av gästspel, samproduktioner och medlemskap i internationella nätverk m.m. Grupperna samarbetar speciellt med parter i de närliggande regionerna (Norden, Baltikum) och i Centraleuropa.

De utvecklade bidragssystemen för fria teatrar och den osäkra finansieringen gör det svårt att lägga upp och utveckla verksamheten på längre sikt. Resursbristen uppvägs bl.a. av den motiverade personalens oavlönade arbetsinsatser samt genom att man försökt hitta möjligheter till såväl konstnärligt som produktionsmässigt samarbete. Oavlönat eller underavlönat arbete står för en betydande del av finansieringen hos de fria teatergrupperna och uppfattas också som en självklarhet. Endast en minoritet av grupperna har kunnat betala sina anställda lön enligt kollektivavtal.

Teatergrupperna vilar på bl.a. en professionell och kunnig personal, ett kompromisslöst och originellt repertoarval samt en smidig och reaktionssnabb organisation. De fria teatergrupperna ser framtidspotential i ett bredare konstnärligt och produktionsmässigt samarbete, såväl i Finland som internationellt. Sektorns livskraft naggas i kanterna främst av de utvecklade stipendie- och bidragssystemen, gruppernas osäkra ekonomi och den utmattning bland personalen som denna osäkerhet ger upphov till.

Kommunerna

Kommunerna i Finland allokerar sin finansiering av teaterverksamheten främst till yrkesteatrarna. De (institutions)teatrar som beviljats statsandel utgör ryggraden i teaterverksamheten i kommunerna, i synnerhet utanför de större städerna i södra och västra Finland.

Kommunernas beslut om finansiering till teatrar styrs av viljan att främja professionellt konstutövande, göra teater tillgängligt (speciellt för barn och unga) samt av teaterns imageeffekt. Kommunbidragen till teatrar kommer förmodligen att hållas oförändrade, och kommunerna har även förbundit sig att säkerställa drägliga verksamhetsbetingelser för teatrar även i ett stramare ekonomiskt läge. I kommunerna är inställningen försiktigt positiv till reformen av teaternas statsandelar. Andelsreformen uppfattas stärka teaternas ställning, men tros inte ge teatrar någon betydande intäktsökning.

Tillämpad teaterverksamhet ter sig fortfarande som något främmande för kommunerna, trots att den antas få ökad betydelse i framtiden. Tillämpad teater understöds främst i de större städerna. Kommunerna önskar att teatrar på alla plan skulle stärka sitt samarbete med olika kommunala organ och skolväsendet i synnerhet. Dessutom nämns bl.a. den åldrande befolkningens behov.

Till problempunkterna för de kommunala teatrar hör bl.a. diskrepansen mellan ett litet befolkningsunderlag, långa avstånd och stegrande kostnader. Som motvikt planeras t.ex. sammanslagning av förvaltningsorganisationerna för de kommunala kulturtjänsterna. Städerna förväntar sig att avtalsbaserad styrning kommer att bli vanligare i produktionen av kommunala kulturtjänster bl.a. genom kommunreformen. Kommunerna finner det dock ofta svårt att axla dubbelrollen som både beställare och leverantör av kulturtjänster.

Teaterverksamheten upplevs ha en stark imageeffekt för kommunerna. De teatrar som får statsandel (stadsteatrar) uppfattas i egenskap av kulturinstitutioner ha den största strategiska betydelsen för kommunerna, speciellt i förhållande till kommunernas vitalitet, synlighet och image samt med tanke på turismen. Tillämpad teater och amatörteatrar anses främst påverka välbefinnandet samt gemenskaps- och samhörighetskänslan.

1. Johdanto

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämiseksi Cupore on tehnyt yhteistyössä valtion näyttämötaidetoimikunnan kanssa teatteriselvityksen, jossa kartoitetaan suomalaisen teatterikentän nykytilaa, toimintaolosuhteita sekä toimintaympäristön muutoksia. Aloite ajankohtaiseen selvitystyöhön syntyi toimikunnan tavoitteesta laatia teatteripoliittinen ohjelma sekä tarpeesta kartoittaa teatterikenttää varsinaisen ohjelmayön pohjaksi. Selvitystyö käynnistettiin keväällä 2006. Cupore on toteuttanut käytännön selvitystyön ja aineistoa kuvaavan analyysin näyttämötaidetoimikunnan jäsenten toimiessa asiantuntija-apuna ja keskustelukumppaneina koko selvitysprosessin ajan. Cuporessa selvitystyön toteuttivat tutkijat Anna Kanerva ja Minna Ruusuvirta.

Selvitystyö toteutettiin teatterikentälle ja kunnille suunnatulla sähköpostikyselyllä. Kysely oli mahdollista täyttää myös paperilomakkeena. Kyselylomakkeissa pyrittiin huomioimaan erityisesti teattereiden toimintaedellytyksiin ja toimintaympäristöön liittyviä ajankohtaisia haasteita. Kyselyt olivat vahvasti tulevaisuussuuntautuneita ja ne sisälsivät sekä suljettuja (valmiit vastausvaihtoehdot) että avoimia kysymyksiä.

Kyselylomakkeet lähetettiin kaikille valtiosuuslainsäädännön piirissä oleville teattereille, Suomen Kansallisteatterille, 81:lle vapaan kentän teatteriryhmälle sekä niille Suomen kunnille, jossa on ammatillista teatteritoimintaa. Yhteensä kyselyitä lähetettiin noin 170. Vastausten määräaika oli toukokuun lopussa, joskin viimeisiä vastauksia vastaanotettiin vielä marraskuussa 2006. Tutkijat esittelivät selvitystyön alustavia tuloksia elokuussa 2006 Teatteriliiton valtiosuus uudistusta käsittelevässä seminaarissa Tampereella.

Oheinen raportti on koonti sähköpostikyselyn tuloksista. Raportti sisältää kolme osiota. Ensimmäisessä osiossa käydään läpi valtiosuuslainsäädännön piirissä olevia puhe- ja tanssi-teattereita. Teattereita on tarkasteltu sekä yhtenäisenä ryhmänä että jaoteltuna omistumuodon mukaan (täyskunnalliset, yksityiset). Tanssiteattereita on tarkasteltu sekä erikseen että yhdessä puheteattereiden kanssa. Vos-kyselyn osa-alueet käsittelivät mm. teattereiden ohjelmistoa ja yleisöä, toimintaympäristöä ja taloutta sekä yhteistyökysymyksiä.

Toiseen osioon on kerätty vapaan kentän vastausten yhteenvetoa. Tarkastelussa vapaan kentän teatteriryhmät on pääosin jaoteltu kahteen: ryhmiin, jotka saivat valtion toiminta-avustusta 2005 rahoituslain ulkopuolisten teattereiden momentilta sekä ilman valtion toiminta-avustusta toimiviin ryhmiin. Vapaan kentän selvityksen keskeisiä tavoitteita on ollut selvittää erityisesti kentän toimintaolosuhteita sekä toiminnan uusia ilmiöitä.

Kolmas osio käsittää kuntien vastaukset. Teatteriselvitys lähetettiin kaikkiin niihin suomalaisiin kuntiin, joissa on ammatillista teatteritoimintaa, ts. lakisääteistä valtiosuutta ja/tai harkinnanvaraisia avustuksia saavia teattereita ja teatteriryhmiä. Kyselylomakkeen osa-alueet käsittelivät teatteritoimintaa kunnissa, teatteritoiminnan rahoitusta ja valtiosuusjärjestelmän uudistusta, kuntauudistusta sekä kulttuurin strategista merkitystä kunnissa.

2. Sähköpostikysely valtionosuuslainsäädännön piirissä oleville puhe- ja tanssiteattereille

2.1. Taustaa valtionosuuslainsäädännöstä

Vuonna 1993 voimaan tullut teatteri- ja orkesterilaki (705/92) toi huomattavan muutoksen teattereiden rahoitukseen. Valtion tuki näyttämötaiteelle oli siihen saakka ollut harkinnanvaraista ja sitä oli rahoitettu lähinnä veikkauksen ja raha-arpajaisien voittovaroista arpajaislain (491/1965) nojalla. Vuoden 1993 alusta opetusministeriö on päättänyt teatterikohtaisesti, mitkä teatterit saavat lain perusteella valtionosuutta.

Valtionosuusjärjestelmän keskeinen periaate on, että teatteri saa toimintaansa valtionosuutta henkilötyövuosina lasketun yksikköhinnan mukaisesti. Teatteri- ja orkesterilain tavoitteena oli näin turvata teattereille paremmat edellytykset pitkäjänteiseen taiteelliseen työhön sekä toiminnan suunnitteluun, kun valtion rahoitus muodostuu säännölliseksi ja jatkuvaksi eikä ole riippuvainen raha-arpajais- ja veikkauvoittovarojen tuotosta. Vuonna 1993 valtionosuutta saavien teattereiden joukkoon hyväksyttiin kaikkiaan 53 teatteria. Lähes kaikki 1960–70 luvuilla perustetut ammattimaiset teatteriryhmät hyväksyttiin valtionosuuteen oikeutetuiksi. Sen sijaan vuoden 1990 aikoihin perustetut ns. "toisen aallon" teatteriryhmät jäivät enimmäkseen tuen ulkopuolelle.

Teattereiden valtionosuustyöryhmä julkaisi vuonna 2003 selvityksen valtionosuusjärjestelmän toimivuudesta. Työryhmän näkemyksen mukaan henkilötyövuoden hintaan perustuva järjestelmä on pääpiirteiltään toimiva. Työryhmän mukaan ongelmalliseksi järjestelmässä on osoittautunut kuitenkin se, ettei valtionosuuden pohjana oleva henkilötyövuoden hinta ole seurannut yleistä kustannustason kehitystä. Lisäksi valtionosuuden perusteena olevien laskennallisten henkilötyövuosien määrä on jäänyt selvästi alle teattereiden toteutuneiden henkilötyövuosien määrän ja uusien teattereiden pääsy lain piiriin on vaikeaa. Ongelmana nähdään myös se, ettei vos-järjestelmä ota riittävästi huomioon teattereiden kustannusrakenteissa olevia eroja, alueellisia tekijöitä ja erityispiirteitä¹.

Lakimuutos vuoden 2006 alussa korjasi teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuden perustana olevan yksikköhinnan vastaamaan todellisia kustannuksia ja toi lakiin myös neljän vuoden väliajoin tapahtuvan yksikköhinnan tarkistamisen. Teattereiden, museoiden ja orkestereiden valtionosuuden perusteena käytettävät yksikköhinnat lasketaan kunkin taide- ja kulttuurilaitosmuodon toteutuneiden käyttökustannusten perusteella asteittain vuodesta 2008 lukien. Yksikköhintojen korotus tehdään jaksotetusti siten, että vuonna 2008 erotuksesta otetaan huomioon 33 %, seuraavana vuonna 66 % ja vuonna 2010 ollaan todellisten kustannusten tasossa.

Valtionosuuden lisäksi laitoksille voidaan myöntää harkinnanvaraista valtionavustusta. Valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittäville teattereille ja orkestereille voidaan myöntää avustusta muun muassa alueteatteri-, lastenteatteri- ja tanssiteatteritoimintaan tai kiertuetoimintaan sekä ruotsinkieliseen teatteritoimintaan.

2.2. Kyselyn toteuttaminen

Kyselylomakkeessa valtionosuutta saaville teattereille kohdistettiin yhteensä 34 kysymystä, joista viisi käsitteli teatterin tausta- ja yhteystietoja. Kysymyslomakkeen osa-alueet käsittelivät ohjelmistoa ja yleisöä, toimintaympäristöä ja taloutta, henkilöstöä ja hallintoa, yhteistyötä sekä tulevaisuutta. Teattereita pyydettiin myös arvioimaan omia vahvuuksiaan, heikkouksiaan sekä mahdollisuuksia ja uhkia.

¹ Selvitys teattereiden valtionosuusjärjestelmän toimivuudesta

Valtionosuutta saavat teatterit muodostavat omistussuhteiltaan, kooltaan ja toiminnoiltaan hyvin moninaisen kentän. Myös alueelliset erot vaikuttavat teattereiden toimintaan. Vuoden 2005 lopulla valtionosuutta saavia teattereita oli yhteensä 57. Näistä suuria ja keskisuuria teattereita oli 33 (ml. Suomen Kansallisteatteri), ryhmiä ja pienteattereita 13 sekä tanssiteattereita 11.² Teatterit jakautuivat eri lääneittäin seuraavasti: Etelä-Suomen lääni: 25 teatteria, Länsi-Suomen lääni: 19 teatteria, Itä-Suomen lääni: 6 teatteria sekä Oulun- ja Lapin lääneissä yhteensä 6 teatteria.

Kysely lähetettiin yhteensä 57 (56+1) teatterille – kaikille vuoden 2004 teatteritilastoissa rahoituslain piirissä olleille puhe- ja tanssiteattereille³ sekä soveltuvin osin Suomen Kansallisteatterille. Vastauksia kyselyyn saapui yhteensä 41.

Taulukko 1: Vastausten jakauma (kaikki vos-teatterit)

	Vastausten lukumäärä	Vastausprosentti
Suuret teatterit (mukaan lukien Suomen Kansallisteatteri)	9/10	90 %
Keskisuuret teatterit	17/23	74 %
Ryhmät ja pienteatterit	10/13	77 %
Tanssiteatterit	5/11	45 %
Vastauksia yhteensä	41/57	72 %

Taulukko 2: Vastausten alueellinen jakauma (kaikki vos-teatterit)

	Vastausten lukumäärä	Vastausprosentti
Etelä-Suomi (mukaan lukien Suomen Kansallisteatteri)	19/26	73 %
Länsi-Suomi	13/19	68 %
Itä-Suomi	5/6	83 %
Oulu ja Lappi	4/6	67 %

Vastauksissa on hyvin edustettuna valtionosuutta saavien puheteattereiden kenttä. Ruotsinkielisiä teattereita valtionosuuden piirissä on viisi, näistä neljä vastasi. Lisäksi Helsingin kaupunginteatteriin elokuussa 2005 yhdistyneen Lilla Teaternin esitykset ovat pääosin ruotsiksi. Yhdestätoista valtionosuuden piiriin kuuluvasta tanssiteattereista vastasi viisi, vastausprosentin ollessa 45.

Raportissa on keskitytty tarkastelemaan etenkin puheteattereiden kenttää. Tanssiteattereiden vastauksia on käsitelty osin erikseen, osin yhdessä muiden teattereiden kanssa. Teattereita on tarkasteltu sekä yhtenäisenä ryhmänä että jaoteltuna omistumuodon mukaan täyskunnallisiin ja yksityisiin teattereihin tai koon mukaan suuriin teattereihin, keskisuuriin teattereihin sekä ryhmiin ja pienteattereihin. Muutamissa kohdin vastauksia on tarkasteltu myös alueellisen jaon mukaan. Suomen Kansallisteatterin vastaukset on otettu raportissa huomioon soveltuviin osiin.

² Teatterin tiedotuskeskuksen käyttämän luokituksen mukaan teatterit jaetaan henkilötyövuosimäärien perusteella kolmeen eri luokkaan; suuret teatterit (yli 70 htv), keskisuuret teatterit (21-69 htv) sekä ryhmä- ja pienteatterit (1-20 htv). Tanssiteattereita käsitellään omana ryhmänään

³ Pois lukien Lilla Teatern, jonka toiminnot on yhdistetty Helsingin kaupunginteatteriin 1.8.2005 sekä Nukketeatteri Vihreä Omena, jonka oikeus valtiontukeen on lakkautettu 1.10.2004 lukien.

2.3. Teattereiden hallinto

2.3.1. Teattereiden omistussuhteet ja hallintomallit

Omistussuhteiden mukaan teatterit voidaan jakaa ns. täyskunnallisiin teattereihin ja yksityisiin teattereihin. Osa yksityisistä teattereista toimii osana kuntakonsernia, jolloin "yksityisyys" tuo niille kunnan muita toimintayksiköjä itsenäisemmän aseman esimerkiksi kunnan talousarviossa. Vuonna 2005 valtiosuulainsäädännön piirissä olevista teattereista 11 oli täyskunnallisia ja loput yksityisiä. Teattereiden hallinnolliset mallit ovat enimmäkseen yhdistys-, säätiö- tai osakeyhtiöpohjaisia. Valtion pääosin ylläpitämä Suomen Kansallisteatteri on hallintomuodoltaan osakeyhtiö, jonka taustayhteisönä toimii Suomen Kansallisteatterin Säätiö.

Taulukko 3: Vastausten jakauma puheteattereiden omistussuhteen mukaan

	Vastausten lukumäärä	Vastausprosentti
Täyskunnalliset teatterit	11/11	100 %
Yksityiset teatterit	24/34	71 %

Kunta- ja palvelurakennemuutos on omalta osaltaan lisännyt palveluiden tuottamismalleista ja niiden vaihtoehtoista tehtyjen selvitysten ja kartoitusten määrää kunnissa. Osana laajempaa keskustelua myös kuntien roolista kulttuurilaitosten ylläpitäjänä on keskusteltu paljon viime aikoina. Joissakin täyskunnallisissa teattereissa vaihtoehtoja kunnalliselle laitosteatterille kartoitetaan tälläkin hetkellä. Toisaalta kehitystä tapahtuu toiseenkin suuntaan: Jyväskylän kaupunginteatteri kunnallistettiin 2000-luvun alussa.

Kyselyvastauksessaan neljä täyskunnallista teatteria ilmoittaa, että hallintomallin vaihtamisesta ja täyskunnallisuuden vaihtoehtoista on käyty keskustelua ja tehty selvityksiä, mutta vielä suunnitelmat eivät ole edenneet toteutusvaiheeseen. Savonlinnassa päätös on sen sijaan jo tehty – vuonna 2007 Savonlinnan kaupunginteatteri muuttuu täyskunnallisesta yhdistyspohjaiseksi. Yksityisen teatterin etuna nähdään ennen kaikkea byrokratian väheneminen ja teatterin vapauden lisääntyminen. Täyskunnallisuuden etuja ovat esimerkiksi kaupungin sisäisten palvelujen hyödyntäminen ja yhteistyö muiden kaupungin toimijoiden kanssa. Toisaalta kunnan säästötavoitteet ja tulosvaatimukset koskevat usein täysimääräisenä myös teatteria. Kunnan näkökulmasta täyskunnallisuus tarjoaa paremman mahdollisuuden valvoa rahojen käyttöä.

Yksityisillä teattereilla on vastausten perusteella vähemmän suunnitteilla varsinaisia hallintomallin muutoksia. Vain kahdessa on selkeästi pohdittu uusia hallintomalleja toiminnalle, esimerkiksi yleishyödyllisen osakeyhtiön perustamista. Neljäsosa yksityisistä teattereista ilmoitti, ettei hallinnon kehittämishankkeita ole ollut 2000-luvulla, eikä niitä ole suunnitteillakaan. Täyskunnallisista teattereista näin ilmoitti vain yksi. Yksityisillä teattereilla hallinnon kehittämishankkeet ovat kyselyn perusteella enimmäkseen hallinnon yleistä kehittämistä, kuten hallinnon nimikkeiden ja vastuiden muokkaamista. Myös täyskunnallisella teatterilla hallinnon uudistus saattoi koskea hallinnon tehtävien yhdistämistä muiden toimijoiden kanssa tai hallinnon organisaation yleistä kehittämistä. Kaksi täyskunnallista ja yksi yksityinen teatteri ilmoittivat pyrkivänsä laajentamaan rahoituspohjaansa alueellisesti.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksen tavoitteena on kuntien vastuulla olevien palveluiden tarjoaminen rakenteellisesti ja taloudellisesti toimivalta perustalta myös tulevaisuudessa. Monilla teattereilla ei ole vielä käsitystä kuntauudistuksesta: neljäsosa vastanneista teattereista ei osannut arvioida uudistuksen vaikutuksia toimintaansa. Kolmasosa teattereista taas arvioi, ettei kuntauudistuksella tule olemaan merkittävää vaikutusta teatterin toimintaan. Jos teatterit näkivät uudistuksella jotain vaikutuksia,

ne olivat enimmäkseen positiivisia kuten rahoituspohjan tai yhteistyön laajeneminen. Muutama teatteri näki kuntauudistuksen aiheuttavan myös uhkaa teatteritoiminnalle: epävarmuuden kasvamista ja teattereiden karsintaa. Pelkona oli myös, että kuntauudistuksen seurauksena valtakunnallinen kiertuetoiminta saattaa hankaloitua.

Hallinnon kehittämishankkeita vos-teattereissa

"Tehty selvityksiä täyskunnallisuuden ja vaihtoehtojen vaikutuksista. Nyt taas kaupungin palveluverkkoselvityksen ja kuntauudistuksen myötä aktivoituu teatterin hallintomallin vaihtaminen Oy:ksi tai säätiöksi" Täyskunnallinen teatteri

"Hallintojärjestelmän muutoksista on ollut useita työryhmiä, joiden ehdotukset eivät ole edenneet kaupungin päättäjien taholta mitenkään. Lähinnä on tutkittu teatterin yksityistämistä sekä teatterin muuttamista lähikuntien omistamaksi yhteiseksi teatteriksi. Muut kunnat eivät ole lähteneet toistaiseksi ylläpitäjäksi" Täyskunnallinen teatteri

"Suunnitteilla on teatterin maakunnallistamisen hanke, sekä kaupungin kulttuurihallinnon uudistus, jossa teatteri ja orkesteri suunnitellaan yhdistettäväksi hallinnollisena yksikkönä" Yksityinen teatteri

"Tavoitteena on saada kaikki kannatusyhdistykseen kuuluvat kunnat ottamaan nykyistä selvästi enemmän vastuuta teatterin taloudellisesta avustamisesta. Toinen vaihtoehto, joka vastaa taloudellisen vastuun kantoa nykytilassa, olisi se, että kannatusyhdistys puretaan ja teatteri siirtyy jollakin riittävän itsenäisyyden turvaavalla hallintomallilla, esimerkiksi liikelaitoksena, suoraan kunnan konsernin osaksi." Yksityinen teatteri

"Teatern kommer att slopa posten för teaterchef onc anställer i stället en konstnärlig ledare på tre år fr.o.m augusti 2007" Yksityinen teatteri

"Hallituksen roolin korostaminen sekä teatterinjohtajan nimittäminen toimitusjohtajaksi" Yksityinen teatteri

2.4. Henkilökunta

Henkilökunta on teattereiden tärkein resurssi ja voimavara, mutta myös suurin kuluerä. Henkilöstömenot muodostivat vuonna 2005 keskimäärin 71 % vos-teattereiden menoista. Osuus vaihtelee teattereittain 44:sta 77 %:iin⁴. Henkilöstön merkittävyyttä teattereissa kuvaa myös se, että teattereiden arvioidessa omia vahvuuksiaan, heikkouksiaan sekä mahdollisuuksia ja uhkia, nousivat henkilökuntaan liittyvät tekijät neljän eniten mainintoja saaneiden tekijöiden joukkoon jokaisessa osiossa.

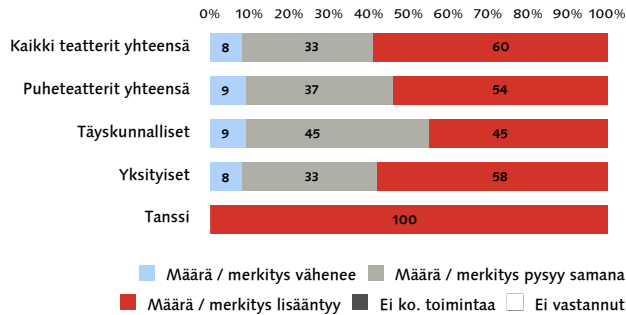
Kyselyyn vastanneista puheteattereista hieman yli puolet (54 %) ja kaikki tanssiteatterit arvioivat henkilötyövuosien määrän lisääntyvän tulevaisuudessa. Vakinaisen taiteellisen henkilökunnan määrän lisääntymiseen ei uskota teattereissa, sen sijaan vierailevien kotimaisten näyttelijöiden määrän arvioi lisääntyvän hieman vajaa puolet puheteattereista. Suuret teatterit arvioivat henkilökunnan määrän kehitystä tulevaisuudessa usein eri tavoin kuin keskisuuret teatterit ja ryhmät ja pienteatterit. Suurista teattereista puolet arvioi vierailevien kotimaisten suunnittelijoiden (ohjaajat, koreografit, skenografit) määrän lisääntyvän, muista teattereista vain reilu viidennes näki samoin. Yksikään suurista teattereista

⁴ Teatteritilastot 2005

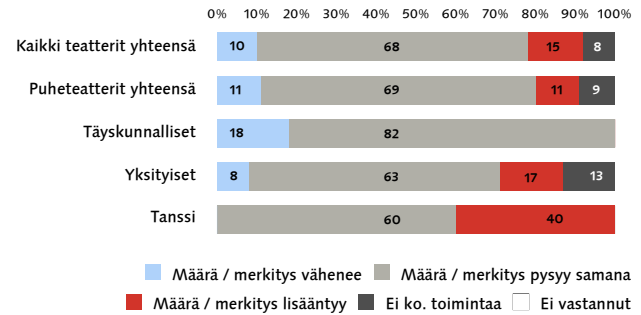
ei arvioinut hallinto- tai teknisen henkilökunnan määrän lisääntyvän. Sen sijaan keskisuurista – sekä ryhmä ja pienteattereista reilu viidennes arvioi hallintohenkilökunnan määrän lisääntyvän tulevaisuudessa. Teknisen henkilökunnan määrän kasvua arvioi lähes 40 % keskisuurista teattereista sekä ryhmistä ja pienteattereista, mutta ei yksikään suuri teatteri.

Kuviot 1-7: Teattereiden arvioita henkilöstöön liittyvien tekijöiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

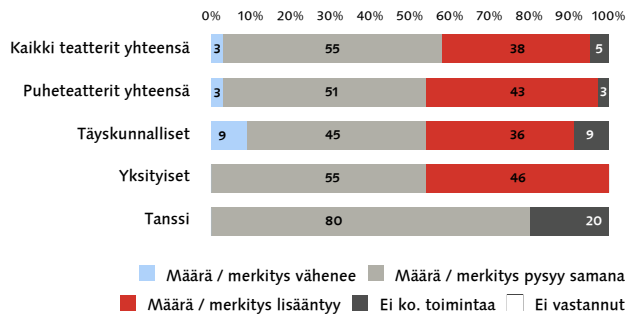
Teattereiden arvioita henkilötyövuosien määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

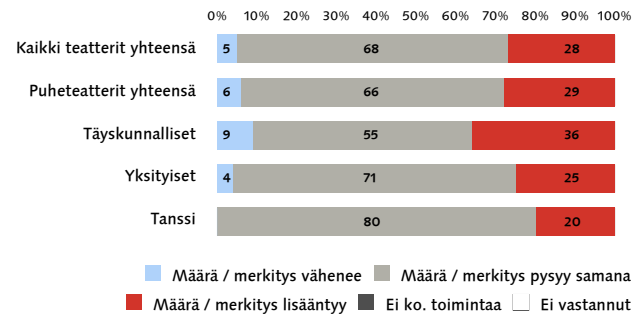
Teattereiden arvioita vakinaisen taiteellisen henkilökunnan määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

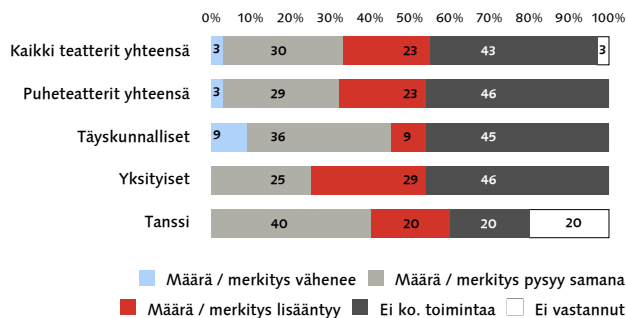
Teattereiden arvioita vieraillevien kotimaisten näyttelijöiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

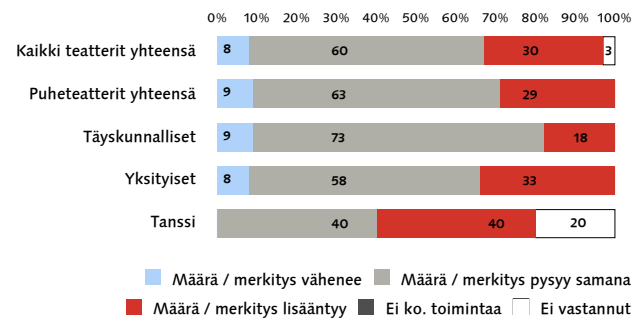
Teattereiden arvioita vieraillevien kotimaisten suunnittelijoiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

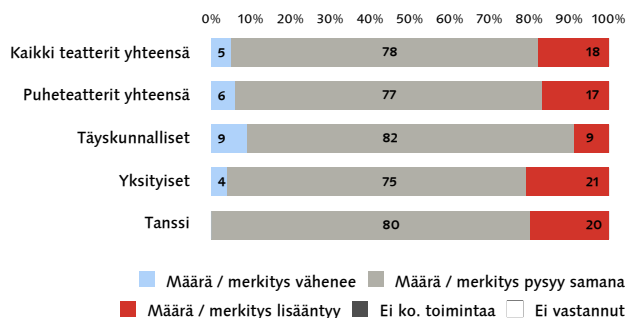
Teattereiden arvioita vieraillevien ulkomaisten näyttelijöiden tai suunnittelijoiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita teknisen henkilökunnan määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita hallintohenkilökunnan määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

2.4.1. Henkilökunnan koulutus ja kehittäminen

Henkilökunta on teattereissa tärkeä voimavara ja sen ylläpitoon kannattaa panostaa. Vastauksissaan 27 puheteatteria (75 %) ja neljä tanssiteatteria (80 %) kertoivat, että niillä on 2000-luvulla joko ollut ja/tai suunnitteilla henkilöstön koulutusta ja kehittämisohjelmia. Kaksi täyskunnallista ja neljä yksityistä teatteria ilmoitti ettei henkilökunnan koulutus- tai kehittämishankkeita ole ollut, eikä niitä ole suunnitteilla. Kolme yksityistä teatteria ja yksi tanssiteatteri jättivät vastaamatta kysymykseen.

Vastausten perusteella näyttää siltä, että suuri osa teattereista pyrkii panostamaan henkilökunnan koulutukseen ja hyvinvointiin tarjoamalla säännöllisesti koulutusmahdollisuuksia, tyky-toimintaa tai seminaareja. Muutamilla teattereilla kehittäminen on tosin ollut lähinnä henkilökunnan määrän lisäämistä tai tehtävien uudelleenorganisointia. Koulutuksen ja kehittämisen esteenä ovat usein aika- ja taloudelliset resurssit. Yksi ruotsinkielinen teatteri mainitsee ongelmana myös ruotsinkielisen koulutuksen saamisen vaikeuden.

Henkilökunnan koulutus- ja/tai kehittämishankkeita teattereissa

"Teatterissamme on ollut säännöllistä koko henkilökunnan seminaaritoimintaa ja vuosina 2004–2005 ulkopuolisen konsultin vetämä kehittämishanke, jota on kuluvana vuonna tarkoitus jatkaa"
Täyskunnallinen teatteri

"Kaksivuotinen koko henkilöstön koulutussuunnitelma on juuri valmistunut ja rahoitusta sille haetaan"
Yksityinen teatteri

"2005/2006: Tykes-rahoitteinen johtamistaidon ja esimiestyön sekä henkilöstön hyvinvoinnin kehittämishanke ja Eteran rahoittama näyttelijöiden työhönohjausprojekti"
Yksityinen teatteri

2.4.2. Henkilökunnan saatavuus

Teatterin maine nousee vastauksissa tärkeimmäksi tekijäksi, joka helpottaa sekä taiteellisen että muun henkilökunnan saatavuutta. Seuraavaksi eniten mainintoja keräsi viihtyisä- ja haastava toiminta- ja työympäristö, myös alan koulutus (koulutuksen korkea taso, alueella alan oppilaitoksia) helpottaa henkilökunnan saatavuutta sekä taiteellisen että muun henkilökunnan osalta. Muutaman maininnan keräsi myös teatterin taiteellinen taso. Yksittäisiä mainintoja henkilökunnan saatavuutta helpottavina tekijöinä saivat mm. verkottuminen taiteellisen henkilökunnan osalta sekä kiertueteatterin viehätys.

Henkilökunnan saatavuutta helpottavia tekijöitä

"Sijainti Helsingin läheisyydessä helpottaa, samoin alueen oppilaitokset"
Täyskunnallinen teatteri

"Palumuuttajat tulevat mielellään takaisin kotiseudulleen"
Yksityinen teatteri

"Laadukas työ, innostus ja aito kiinnostus työntekijöitä kohtaan. Työntekijöiden mahdollisuus sitoutua ja osallistua sisällölliseen toimintaan, hyvät ohjaajat, ammattitaitoinen tuotantotoiminta, huolellinen tiedotus, myynti ja taloudenhoito."
Tanssiteatteri

Teattereiden vastausten perusteella sijainti ja palkkataso ovat selkeästi suurimman henkilökunnan saatavuutta vaikeuttavat tekijät teattereissa. Sijainti kaukana suurimmista kaupungeista eristää, eikä kaukana kaikesta sijaitseva teatteri välttämättä kiinnosta työpäikkana. Teattereiden alhaiseen palkkatasoon liittyy myös talouden yleinen epävarmuus, joka ylipäänsä vaikeuttaa henkilökunnan rekrytointia.

Henkilökunnan ammattitaito koettiin taiteellisella puolella yleensä hyväksi, vaikkakin koulutukseen liittyvät seikat vaikeuttavat jonkin verran henkilökunnan saatavuutta. Esimerkiksi nukketeatterialalle koulutus on Suomessa vähäistä. Sen sijaan ammattitaitoisen teknisen ja hallinnollisen henkilökunnan löytäminen oli ollut ongelmallista joissakin teattereissa. Kiertueatterissa on viehätystä, mutta kiertue-elämän rankkuus voi olla myös esteenä henkilökunnan saamiselle.

Hallinnollisen ja teknisen henkilökunnan ammattitaito

"Teatterialan jo valmiiksi tuntevia hallintoihmisiä on vaikea tavoittaa / löytää" Yksityinen teatteri

"Koulutetun teatteriteknisen henkilökunnan puute (koulutusta on kovin vähän). Teatteritekniiikan nopea tekninen kehitys on myös ongelma. Usein puutteellinen tieto- ja kielitaito muodostuvat esteeksi kehityksen kärryillä pysymiseksi" Täyskunnallinen teatteri

"Ammattitaitoista hallinnollista väkeä tuntuu olevan helppoa löytää" Yksityinen teatteri

Henkilökunnan saatavuutta vaikeuttavia tekijöitä

"Nuorten teatterintekijöiden mieltymys jäädä Helsinkiin ja Tampereelle. Nuorten teatterintekijöiden pelko kiinteän ammattiteatterin suureen työmäärään nähden. Matkan pituus ja hankaluus etelän keskuksista teatterimme sijaintipaikkakunnalle. Teatterin kykenemättömyys tarjota mahdollisuutta valtakunnallisen julkisuuden ja menestyksen saavuttamiseen... Teatterikoulutuksen henkinen ilmapiiri luo myös ennakoivaa epäviihtyvyyttä ajatellen työskentelyä maakuntateattereissa" Täyskunnallinen teatteri

"Kiertue-elämä on raskasta ja ei sovi kaikille. Näyttelijät joutuvat esitysten lisäksi tekemään kiertueilla kaiken itse mm. ajamaan autoa, kantamaan, pystyttämään ja hoitamaan tekniikan" Yksityinen teatteri

"Saatavuutta helpottaisi se, että pystyisimme maksamaan kilpailukykyistä palkkaa" Tanssiteatteri

2.4.3. Eläkeuudistus

Eläkkeiden laskentatapa on muuttunut vuoden 2005 alusta. Uudistuksessa eläkkeen karttumissäännöt ovat muuttuneet niin, että mitä vanhemmaksi jatkaa työssä, sitä suurempi on eläkkeen karttumisprosentti. Ikävälillä 63–68 vuotta eläkekarttuma on peräti 4,5%, kun peruskarttumaprosentti on 1,5 % vuodessa. Aikaisemmassa järjestelmässä eläkettä ei karttunut 65 vuoden jälkeen, mutta eläkkeeseen voitiin tehdä lykkäyskorotus. Uudessa järjestelmässä lykkäyskorotus tulee siis vasta 68 vuoden jälkeen. Uudistus saattaa houkutella myös teattereiden työntekijöitä jatkamaan työssä pidempään ja asettaa näin haasteita myös teattereiden toiminnalle.

Teattereista lähes puolet kokivat ettei eläkeuudistuksella ole suurta vaikutusta toimintaan tai ettei se ole ajankohtaista toistaiseksi. Kahdeksan teatteria ei osannut sanoa vaikutuksista, yksi ei vastannut kysymykseen lainkaan. Osa suuremmista teattereista näki eläkeuudistuksessa merkittäviäkin – lähinnä negatiivisia – vaikutuksia: viisi täyskunnallista ja kaksi yksityistä teatteria arvioi, että eläkeuudistuksen vuoksi työntekijät ovat pidempään töissä, koska he jäävät keräämään eläkettä. Tästä voi seurata, että työmotivaatio vähenee ja loppuun palamiset lisääntyvät. Myös näyttelijärakenne vinoutuu, jos ikääntyvien näyttelijöiden työhön jääminen jarruttaa nuorten näyttelijöiden kiinnityksiä.

Teattereiden arvioita eläkeuudistuksen vaikutuksista

"Eläkeuudistus merkitsee pahimmillaan ongelmia: esim. jo kipinänsä menettäneiden taiteilijoiden jatkamista töissä 68-vuotiaaksi. Jos näin tapahtuu taiteellisilla avainpaikoilla, ongelma voi kasvaa suureksikin." Täyskunnallinen teatteri

"Jos sen seurauksena esim. näyttelijät ovat pidempään työelämässä, näyttelijärakenne vinoutuu. Kuka jaksaa 68-vuotiaaksi asti tehdä kaksiosaista päivää" Täyskunnallinen teatteri

"Työssäolon jatkaminen työntekijän päätöksellä on teatterialalla ongelmallista (fyysinen rasitus, työn vaativuus). Näyttelijäkunnan ikääntyminen on jo pitkään ollut ongelma (roolimiehitykset) ja eläkeuudistus saattaa edelleen pahentaa tilannetta" Yksityinen teatteri

"Lähes katastrofaalisesti. Ikääntyneitä näyttelijöitä on enemmän kuin tarpeeksi. Tämä tarkoittaa sitä, että meillä on suuria vaikeuksia kiinnittää nuoria näyttelijöitä taloon" Yksityinen teatteri

2.5. Toimintaympäristö

2.5.1. Tilat

Toimivat tila ja kalusto ovat teatterille vahvuus, sen sijaan vanhentuneet ja epäkäytännölliset tilat voivat vaikeuttaa toimintaa huomattavastikin. Ne ovat myös merkittävä menoerä. Osassa teattereissa tila- ja tekniikkakysymyksiin haasteita tuovat kunnostusta vaativat vanhentuvat ja epäkäytännölliset teatterirakennukset. Myös nopeasti kehittyvä tekniikka asettaa paineita resurssien kohdentamiselle.

Reilulla puolella (53 %) kyselyyn vastanneilla teattereilla oli toteutettu 2000-luvulla hankkeita liittyen tilaratkaisuihin. Suunnitelmia hankkeista liittyen tilaratkaisuihin oli 38 %:lla teattereista. Hankkeet tai hankesuunnitelmat koskivat enimmäkseen vanhojen tilojen remontointia ja kunnostusta (55 % teattereista), mutta melko suurella osalla teattereista (40 %) myös uusia lisätiloja tai kokonaan uusiin tiloihin muuttamista. Suunnitelmissa olevien hankkeiden esteenä ovat usein rahakysymykset.

Teattereiden hankkeita liittyen tilaratkaisuihin

"Teatterisalin lisäksi etsitään vaihtoehtoista esiintymistilaa pienemmille produktioille"

Täyskunnallinen teatteri

"Toimitilat, tilaratkaisut ja teatteritekkinen laitteisto sekä muu koneisto ym. jo vanhanaikaisia, epäkäytännöllisiä, epäajanmukaisia ja/tai rapakunnossa. Useamman vuoden ajan teatteri on kiirehtinyt toimitilojen laajennus- sekä peruskorjaushanketta, yksi hankesuunnitelma tehtiin 2000-luvun alussa, mutta sen tarkistamiseen tai jatkosuunnittelun alkuun ei kaupunki ole vielä edes osoittanut minkäänlaisia määrärahoja." Yksityinen teatteri

"Tilamme on remontoitu 2004, jolloin saimme muutamia kaivattuja neliöitä ja mm. tanssijoille asianmukaisen pukuhuoneen ja omat wc-tilat! Remontin piti olla laajamittaisempi, mutta kustannukset tulivat taas vastaan. Kaupunki tuki meitä melko suurella rahamäärällä, mutta silti kunnostus supistui alle puoleen siitä, mitä oli alun perin kaavailtu." Tanssiteatteri

2.5.2. Asukkaiden arvostus teatteria kohtaan

Tärkeä osa teattereiden toimintaympäristöä ovat alueen asukkaat. Suurin osa teattereista kokee asukkaiden arvostavan teatteria. Arvostus ilmenee etenkin vakaina katsojamäärinä, positiivisena palautteena tai yleisön muuna tukena teatterille. Yksi täyskunnallinen teatteri sanoo suhtautumisen teatteriin olevan nihkeää, mutta viittaa enemmänkin kaupungin ja median suhtautumiseen kuin alueen asukkaiden. Muutama muukin teatteri kokee arvostuksen vain kohtuulliseksi.

Asukkaiden arvostus teatteria kohtaan

"Teatterin olemassaolo on itsestäänselvyys. Teatterissa käyminen voisi olla laajemminkin suosiossa" Täyskunnallinen teatteri

"Osa asukkaista arvostaa teatteria. Ne, jotka arvostavat kulttuuria muutenkin. Osa ei käy koskaan teatterissa, mutta voivat silti arvostaa teatteria. Tämä on ilmennyt siten, että aina kun teatteri on ollut jonkinlaisen uhan alla, tavallinen kansa on noussut puolustamaan meitä esim. yleisökirjoituksilla" Täyskunnallinen teatteri

"Asukkaat ovat selvästi ylpeitä paikallisesta teatterista. Ilmenee asukkaiden kiitoksina, tervehdyksinä ja aktiivisuutena" Yksityinen teatteri

"Teatterin remonttiin vaadittavat 9 milj. euroa eivät aiheuttaneet tavallisten kaupunkilaisten keskuudessa juurikaan nurinaa vaan rahojen käyttöä teatteria varten pidettiin tärkeänä."

Yksityinen teatteri

2.5.3. Teatterin asema kunnassa ja sen päätöksenteossa

Teatterit näkevät asemansa kunnassa etenkin talouden kautta: kunnan antama rahoitus muodostaa siteen kunnan ja teatterin välille, toisille vahvemman toisille heikomman. Useimmissa vastauksissa, jossa teatterin asemaa suhteessa kuntaan kuvailtiin talouden kautta, mainittiin taloudellisen tuen pienuus tai jälkeenjääneisyys. Useassa vastauksessa suhdetta kuvattiin myös ristiriitaiseksi: toisaalta

teatteria arvostetaan ja sen asema on vakaa, toisaalta juhlapuheet eivät näy taloudellisen tuen määrässä. Täyskunnalliset teatterit kuvasivat asemaansa kunnassa usein myös hallintomuodon kautta osana kunnallista päätöksentekoa.

Puheteatterit katsoivat asemaansa enemmän tehtävän ja tuottamansa kulttuuritarjonnan merkityksen kannalta. Tanssiteattereilla korostui aktiivinen toiminta kulttuurin kentällä kunnassa. Vastausten perusteella kaikki teatterit näkevät melko vähäisinä mahdollisuutensa vaikuttaa ja osallistua päätöksentekoon kunnassa.

Teattereiden asema kunnassa ja sen päätöksenteossa

"Vankka asema kaupungin toiminnassa ja toiminnan rahoituksessa, mutta myös säästötoimet kaupungin taloudellisen ahdingon aikana osuvat teatterin toimintaan täysmääräisinä"

Täyskunnallinen teatteri

"Olemme arvostettu ja establisoitunut, mutta kuitenkin saamme aina tapella rahasta"

Yksityinen teatteri

"Täyskunnallinen organisaatio on samanlaisen kunnallisen ohjauksen kohteena kuin muutkin kaupungin virastot" Täyskunnallinen teatteri

"Osa konsernihallintoa, mutta ei sen kärkihanke" Yksityinen teatteri

"Suhteessa päätöksentekoon teatterilla ei ole suoraa vaikutusta" Yksityinen teatteri

"Teatterilla ei ole juurikaan mahdollisuuksia kunnan tulevaisuuden päätöksentekoon, vaikkakin kulttuuri on nostettu yhdeksi strategian pääkohdista" Täyskunnallinen teatteri

"Merkittävä pieni teatteri, mielipidevaikuttaja" Yksityinen teatteri

"Kunnassa olemme innovoiva ja aikaansaava taho, olemme monessa kaupungin projektissa mukana" Tanssiteatteri

"Toinen kaupungin kahdesta ammattiteatterista, joka järjestää säännöllisesti esitystoimintaa"

Yksityinen teatteri

"Teatteri koetaan yhdeksi virkistyspalvelujen tuottajaksi. Nyt teatteri katsotaan osaksi matkailutarjontaa." Täyskunnallinen teatteri

Päätäjien tukea teatterit kokevat saavansa etenkin sille, että ne tuottavat kuntaan palveluita. Monipuolinen, laadukas ja/tai kunnianhimoinen ohjelmisto nähdään myös perusteena tuelle. Teatterit kokevat, että päättäjiin tehoava peruste on budjetissa pysyminen tai perustoimintojen säilyttäminen. Lapset ja nuoret mainitaan muutamassa vastauksessa tuen perusteena, samoin matkailu ja siitä koituvat tulot. Teatteritaiteen edistäminen ja kehittäminen, imago ja arvostus sekä yhteisöllisyys mainitaan myös muutaman kerran. Yksittäisiä mainintoja päättäjien tuen perusteiksi saavat mm. työllistäminen ja kesäteatteritoiminta. Kolme teatteria ei koe saavansa päättäjien tukea millään perusteilla.

Perusteita päättäjien tuelle

"Tarjoamme vaihtoehtoista kulttuuripalvelua. Teemme yleisökasvatustyötä." Yksityinen teatteri

"Kaupungin strategian mukaisesti taiteellisesti kunnianhimoiselle ohjelmistolle; myös tulostavoitteissa otetaan huomioon lasten- ja nuorten lippujen osuus ja talousalueen mukainen hinnoittelu" Täyskunnallinen teatteri

"Emme ole kokeneet päättäjien tukea muutoin kuin siten, että olemme saaneet tietyn summan aina rahoitusta. Päättäjillä on isompia huolia kannettavanaan kuin teatteri jonka vuoksi he eivät ole niin kiinnostuneita meistä" Täyskunnallinen teatteri

"Nykytilan säilyttäminen määrärahoja lisäämättä" Yksityinen teatteri

"En millekään. Järkiperäisen perustelun aika on ohi." Täyskunnallinen teatteri

2.5.4. Kunnan asettamat tavoitteet / velvoitteet

Täyskunnalliset teatterit mainitsevat selkeästi enemmän kunnan teatterin toiminnalle asettamia tavoitteita ja velvoitteita, mutta myös suurin osa yksityisistä- ja tanssiteattereista mainitsee ainakin joitain kunnan toiminnalleen asettamia tavoitteita ja/tai velvoitteita. Eniten mainitaan erilaisia taloudellisia, ohjelmiston tai katsojien määrään liittyviä sekä ohjelmiston sisältöön liittyviä tavoitteita ja/tai velvoitteita. Vain neljä teatteria ilmoittaa, ettei niillä ole mitään tavoitteita tai velvoitteita suhteessa kuntaan. Erilaisia henkilöstöön liittyviä velvollisuuksia on lähinnä vain täyskunnallisilla teattereilla, 23 (N=24) yksityistä teatteria ja 5 (N=5) tanssiteatteria ilmoittaa, ettei kunta aseta niille henkilöstöön liittyviä velvoitteita.

Täyskunnallisista teattereista lähes puolet (45 %) arvioi, että rahoittajien asettamien velvoitteiden määrä / merkitys kasvaa tulevaisuudessa. Yksityisistä teattereista näin näkee vain 13 %. Hieman yli puolet (55 %) kaikista teattereista arvioi talouden vaatimusten merkityksen ohjelmistosuunnittelussa kasvavan. Täyskunnallisista 82 % ja yksityisistä 54 % arvioi paineiden kustannusten leikkauksiin kasvavan tulevaisuudessa. Etenkin suurissa ja keskisuurissa teattereissa arvioidaan talouden vaatimusten ja paineiden kustannusten leikkauksiin kasvavan. Sen sijaan pienissä ja ryhmäteattereissa arvioidaan niiden säilyvän ennallaan. Taiteellisen itsenäisyyden ja päätösvallan suurin osa teattereista arvioi säilyvän ennallaan.

Kunnan teatterilla asettamia tavoitteita / velvoitteita

"Esitysten ja tuotantojen määrä asetetaan talousarviota vahvistettaessa sitoviksi tavoitteiksi. Strategian mukaisia tavoitteita mm. kulttuurisen sivistystehtävän toteuttaminen, lasten ja nuortenteatterin tekeminen, tasapainoinen talous." Täyskunnallinen teatteri

"Johtoa ja taloushallintoa veloitetaan osallistumaan erilaisiin toimieliimiin, koulutukseen ja muuhun vastaavaan toimintaan" Täyskunnallinen teatteri

"Ainoastaan taloudellisia velvoitteita: teatterin tulee kattaa kuluistaan vähintään kolmannes omalla varainhankinnalla. Lisäksi kunta seuraa teatterin katsoja / esitystilastoja, joista näkee millä summalla kunta tukee teatteri / katsoja." Yksityinen teatteri

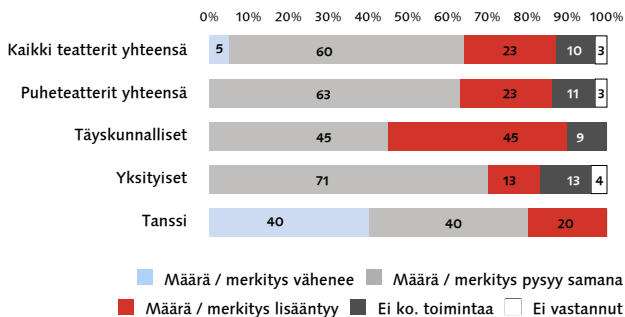
"Teatterilla on vuotuinen yleisötavoite, josta vielä eritelty lapsikatsojien määrä." Yksityinen teatteri

" Ohjelmiston tulee kattaa yleisön eri ikäryhmät ja mahdollisimman laajasti teatteritarjonnan koko kirjo" Täyskunnallinen teatteri

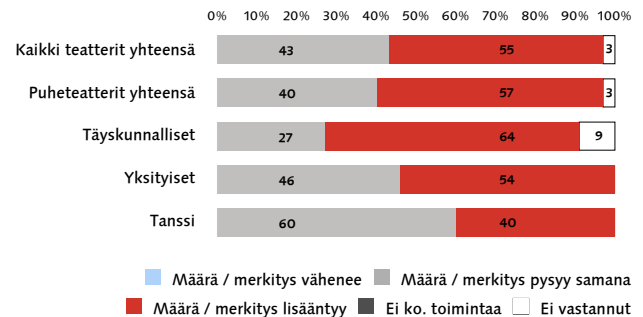
"Esitysmäärän vuoden aikana tulee olla vähintään 60. Kaksi ilmaisesitystä kaupungin järjestämässä tilaisuuksissa. Osallistuminen lastenkulttuurin suunnitteluun ja kehittämiseen. Hallituksessa tulee olla vapaa-aikalautakunnan edustaja." Tanssiteatteri

Kuviot 8-11: Teattereiden arvioita talouden vaikutusten määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

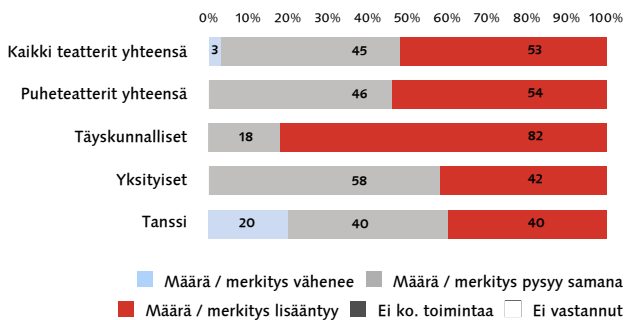
Teattereiden arvioita rahoittajien velvoitteiden määrän / merkityksen kehityksestä ohjelmistosuunnittelussa tulevaisuudessa

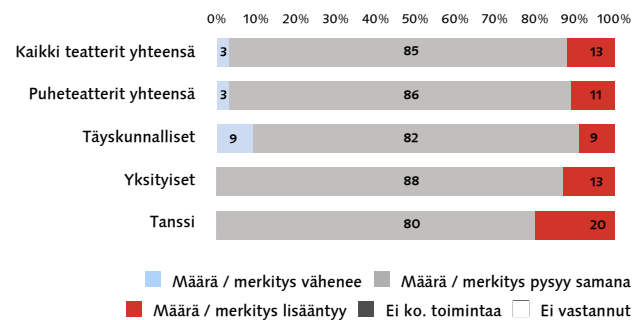
Teattereiden arvioita talouden vaatimusten määrän / merkityksen kehityksestä ohjelmistosuunnittelussa tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita kustannusleikkauksiin kohdistuvien paineiden määrän / merkityksen kehityksestä ohjelmistosuunnittelussa tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita taiteellisen itsenäisyyden ja päätösvalan määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Kunnan asettamien tavoitteiden / velvoitteiden vaikutus teatterin toimintaan

"Talousraami on pakottanut teatterin vähentämään ensi-iltojensa määrän 7-8:sta 4-6:een. Produktioiden budjetit ovat silti niin tiukkoja, ettei teatterilla ole kuin poikkeustapauksissa varaa esim. alalla yleistyviin valo- ja äänisuunnitteluihin. Musikaaleissa muusikoiden määrässä on aina lähdettävä minimistä, jolla juuri ja juuri selvitään." Täyskunnallinen teatteri

"Tavoitteet ja veloitteet asetetaan yhteisten keskustelujen pohjalta; muodostavat selkeän tukirangan teatterin toiminnalle; ovat hyvä työväline mitattaessa toiminnan toteutumista"

Täyskunnallinen teatteri

"Toiminta on suunniteltava niin, että se mukautuu annettuihin tavoitteisiin (jotka teatteri itse määrittää) teatterin varsinaista tehtävää ja taiteellista tasoa unohtamatta" Täyskunnallinen teatteri

"Kiristynvä kuntatalous lisää teatterin omien tulojen osuutta ja sitä kautta vaikuttaa esimerkiksi ohjelmistovalintoihin" Yksityinen teatteri

"Eftersom stad vid vissa tillfällen ger understöd för projekt med en speciellt infallsvinkel och för att tjäna ett speciellt syfte (t.ex. gynlandet av barnkultur) leder det till att man måste beakta dessa förpliktelser i verksamheten." Yksityinen teatteri

"Pitävät teatterin vireänä ja aktiivisena" Yksityinen teatteri

"Eivät rajoita teatterin omaa päätäntävaltaa" Yksityinen teatteri

2.5.5. Teatteritoiminnan vaikutusten mittaaminen

Kulttuurilaitoksista museot ja kirjastot ovat tällä hetkellä pisimmällä arviointitoiminnan kehittämisessä. Kohti museotoiminnan arviointia -hankkeessa museotoimintaa tarkastellaan 1) toiminnan ja tuotosten laadun näkökulmasta sekä 2) aikaansaatuisten kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten näkökulmasta. Itsearviointimallissa on yhteensä 243 kriteeriä (ei/kyllä tai asteikko 1-5)⁵. Myös Kuntaliitto on koonnut ehdotuksia indikaattoreista, tai indikaattoreiden olennaisista rakennusosista, jotka pohjautuvat yleisiin sivistystoimen tavoitteisiin. Kuntakohtaisiin tavoitteisiin perustuvat indikaattorit on aina laadittava paikallisesti. Ehdotuksessa on yhteensä 10 teemaa (perusopetuspalvelut, lukiokoulutuspalvelut, ammatillinen peruskoulutus, ammattikorkeakoulutus, nuorisotoimen palvelut, kirjasto- ja tietopalvelut, vapaa sivistystyö, kulttuuripalvelut, taiteen perusopetus, kunnan liikuntapalvelut). Näitä kaikkia arvioidaan neljästä näkökulmasta, jotka ovat: 1) vaikuttavuusnäkökulma, 2) asiakasnäkökulma, 3) taloudellisuuden näkökulma, sekä 4) henkilöstönäkökulma⁶.

Teatterin kentällä ei ole kehitetty yhteisiä malleja teatteritoiminnan vaikutusten mittaamiseen. Järjestelmällisellä vaikutusten mittaamisesta on hyötyä sekä teatterin sisäisessä kehityksessä että toiminnan perustelussa esimerkiksi rahoittajille. Kyselyn vastausten perusteella teatterit arvioivat ja mittaavat omaa toimintaansa määrällisten, laadullisten ja taloudellisten tekijöiden kautta. Työyhteisön tyytyväisyyttä ilmoitti mittaavansa yhteensä kolme teatteria, yksi täyskunnallinen, yksi yksityinen ja yksi tanssiteatteri. Taulukkoon 4 on koottu teattereiden tapoja mitata ja arvioida toimintaansa.

⁵ Karvonen, Minna. 2006. Kohti museotoiminnan arviointia -hanke. Esitys Taidemuseoalan teemapäivillä 9.2.2006

⁶ Sivistystoimen arvioinnin indikaattorit – keskustelualoite. 2003. LIITE yleiskirjeeseen 14/80/2003. Suomen kuntaliitto. [WWW-dokumentti] <http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;63;375;731;37370;37269> (31.5.2006)

Taulukko 4: Teattereiden tapoja mitata / arvioida toimintaansa

	Taloudelliset tavoitteet	Määrälliset tavoitteet	Laadulliset tavoitteet	Muita tavoitteita
indikaattori	<ul style="list-style-type: none"> • lipputulot • saadut avustukset • oman toiminnan tuottojen osuus kokonaistuotoista • taloudellinen tulos • näytelmäkohtaiset menot / tulot 	<ul style="list-style-type: none"> • yleisömäärät (lapset ja nuoret) • esitysmäärät (ensi-iltojen määrä, kanta-esitysten määrä, esitysten määrä omassa kaupungissa) • täyttöaste • henkilötyövuodet 	<ul style="list-style-type: none"> • taiteellinen kehittyminen • taiteellisen toiminnan taso 	<ul style="list-style-type: none"> • medianäkyvyys • suhteet muihin sidosryhmiin • valtakunnallinen arvostus • henkilökunnan tyytyväisyys • resurssien riittävyys (jaksaminen, määrä, laatu)
väline	<ul style="list-style-type: none"> • tilinpäätös • kirjanpito 	<ul style="list-style-type: none"> • tilastojen ylläpitäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • katsojalalutteen kerääminen • katsojaluvut • sisäiset keskustelut, purkupalaverit • ulkopuoliset asiantuntijalausunnat • kritiikit 	<ul style="list-style-type: none"> • lehtijuttujen seuraaminen • festivaalikutsut • kehityskeskustelut

2.6. Talous

Vos-teattereiden tulot muodostuvat valtionosuudesta, kunnanavustuksista sekä omista tuloista, joista valtaosan muodostavat pääsylipputulot. Eri rahoitusmuotojen osuudet kokonaisrahoituksesta voivat vaihdella teatterikohtaisesti melko paljonkin. Vuonna 2005 valtionosuus muodosti keskimäärin 39% kaikkien vos-teattereiden tuloista. Kunnanavustukset muodostivat 34% ja pääsylipputulot 23% tuloista⁷.

Vuoden 2006 alussa voimaan tullut valtionosuusuudistus vaikuttanee siihen, että kyselyyn vastanneet teatterit arvioivat valtionavustuksen määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Täyskunnalliset teattereista prosentuaalisesti hieman harvempi uskoi valtionavustuksen määrän / merkityksen kasvuun. Täyskunnalliset teatterit suhtautuivat muutenkin epäilevämmiin valtionosuusuudistukseen ja sen mahdollisesti tuomiin parannuksiin rahoituksessa – teattereiden pelkona on, että kunta pienentää vastaavasti omaa osuuttaan, jolloin korotus ei tule teatterin hyväksi. Sen sijaan suurin osa yksityisistä teattereista odottaa valtionosuusuudistuksen tuovan ainakin jonkinlaista helpotusta taloudellisiin paineisiin.

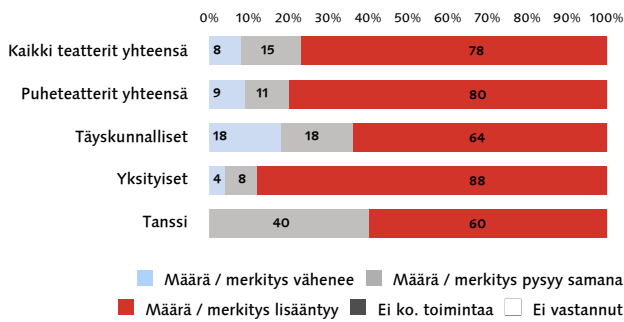
Arvioissa kuntarahoituksen kehityksestä tulevaisuudessa teatterit erosivat toisistaan jonkin verran. Vastanneista ryhmä- ja pienteattereista 70 % (7kpl) sekä tanssiteattereista 80 % (4 kpl) arvioi kuntarahoituksen määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Sen sijaan suurista ja keskisuurista teattereista enemmistö arvioi kuntarahoituksen määrän / merkityksen pysyvän ennallaan. Täyskunnallisista teattereista prosentuaalisesti harvempi uskoi kuntarahoituksen kasvuun.

Arvioitaessa pääsylipputulojen kehitystä tulevaisuudessa teattereiden välillä on selkeitä eroja. Täyskunnallisista teattereista peräti 91 % arvioi pääsylipputulojen määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Yksityisistä teattereista samoin näkee vain 42 %. Tulos heijastaa osaltaan kuntien täyskunnallisille teattereille asettamia vaatimuksia oman rahoituksen kasvattamisesta, toisaalta yksityiset teatterit voivat kokea, että katsojamäärien kasvattamisessa on jo tullut katto vastaan. Mikäli arviota pääsylipputulojen kehityksestä katsotaan teattereiden kokojen mukaan, näkee 75 % suurista teattereista pääsylipputulojen määrän kasvavan tulevaisuudessa. Keskisuurista teattereista samoin arvioi 59 %, ryhmistä ja pienteattereista 50 %.

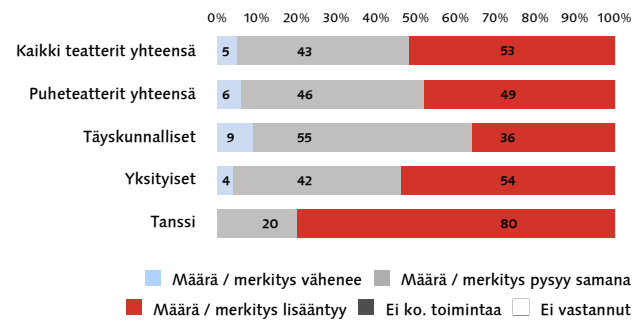
⁷ Teatteritilastot 2005, 26.

Kuviot 12-14: Teattereiden arvioita merkittävimpien rahoituslähteiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

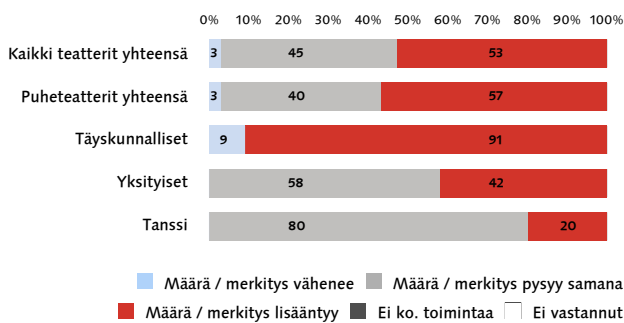
Teattereiden arvioita valtionavustuksen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita kuntarahoituksen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita pääsylipputulojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Valtionosuusuudistuksen vaikutuksia teatterin toimintaan

"Valtionosuudet menevät suoraan rahoittavan kaupungin kassaan, eikä se noustessaankaan lisää teatterin saamaa rahoitusta ainakaan näillä näkymin" Täyskunnallinen teatteri

"Pelkään pahinta. Kun teatterilaki tuli voimaan vuoden 1993 alusta, valtion osuus nousi..., mutta kun kunta leikkasi omaansa..., laski yhteenlaskettu julkinen tuki yli 3 miljoonaa markkaa. Pelkään tämän toistuvan." Täyskunnallinen teatteri

"Totta kai se helpottaa. Pelko on, että kunta puolestaan leikkaa omaa osuuttaan, mutta luotamme, että niin ei käy" Täyskunnallinen teatteri

"Pelastus, kattaa 50 % teatterin talouden rakenteellisesta alijäämästä" Yksityinen teatteri

"Sen myötä tuleva lisäys valtionosuuteen helpottaa taloudellista ahdinkoamme ja voimme nostaa palkkoja lähemmäs TES-palkkoja. Saattaa myös tuoda mahdollisuuksia monipuolistaa toimintaa" Yksityinen teatteri

"Toivottavasti se taipuu huomioimaan teatterimme erityispiirteet – runsaat vierailijoiden majoitus-, matka- ja kuljetuskulut. Arvioni on, että tätä korjausta se ei helposti tee." Yksityinen teatteri

Muiden tulojen osuus teattereiden kokonaistuloista on enimmäkseen hyvin pieni, vuonna 2005 keskimäärin 4 %⁸. Muutamilla teattereilla on merkittäviä tuottoja ravintolatoiminnasta. EU-rahoitusta ilmoittaa vuoden 2005 aikana saaneensa neljä kyselyyn vastannutta teatteria. Mielenkiintoista on,

⁸ Teatteritilastot 2005

että keskisuurista teattereista lähes puolet arvioi EU-rahoituksen määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Sen sijaan suurista teattereista yksikään ei arvioi EU-rahoituksen kasvua ja ryhmä- ja pienteattereistakin vain kaksi. Suurista teattereista ja ryhmä- ja pienteattereista hieman yli 70 % ilmoittaa, ettei EU-rahoitusta ole ollut, eikä sitä aiotakaan hankkia.

Sponsorituloja on saanut 15 teatteria, mutta suurimmalla osalla tulot ovat hyvin pientä vaihtokauppaa. Yhden yksityisen teatterin ilmoittamat sponsoritulot muodostivat 10 % kokonaisrahoituksesta. Huomattava osa kaikista teattereista (68 %) arvioi sponsoritulojen määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Toisaalta noin viidesosa teattereista ilmoittaa, ettei sponsorituloja ole, eikä niitä pyritäkään hankkimaan tulevaisuudessa.

Muiden kuin sijaintikunnan rahoitusta toiminnalle ilmoittaa saaneensa yhteensä viisi teatteria. Näistä neljällä muiden kuntien rahoitus on marginaalista ja kattaa 0,07–2 % kokonaisrahoituksesta. Wasa Teaterilla muiden kuin Vaasan kaupungin rahoitus teatterille oli vuonna 2005 noin 11 %. Wasa Teaterin rahoitusmallista tarkemmin oheisessa esimerkissä.

Taulukko 5: Teattereiden muut rahoituslähteet (poislukien sijaintikunnan rahoitus, valtionavustukset sekä pääsylipputulot) ja niiden osuus kokonaisrahoituksesta (2005)

	0 %	Alle 5 %	5–20 %	Yli 20 %	Ei tietoa
Muiden kuntien kuin sijaintikunnan rahoitus					
• täyskunnalliset (N=11)	10	0	1	0	0
• yksityiset (N=24)	20	4	0	0	0
• tanssi (N=5)	5	0	0	0	0
Sponsoritulot					
• täyskunnalliset (N=11)	7	4	0	0	0
• yksityiset (N=24)	13	9	1	0	1
• tanssi (N=5)	3	2	0	0	0
Vuokratulot					
• täyskunnalliset (N=11)	2	9	0	0	0
• yksityiset (N=24)	9	15	0	0	0
• tanssi (N=5)	3	2	0	0	0
EU-rahoitus					
• täyskunnalliset (N=11)	10	1	0	0	0
• yksityiset (N=24)	20	1	1	0	2
• tanssi (N=5)	4	0	1	0	0
Rahastot yms.					
• täyskunnalliset (N=11)	10	1	0	0	0
• yksityiset (N=24)	14	6	2	0	2
• tanssi (N=5)	5	0	0	0	0
Muut tulot (käsiohjelmat, ravintolatuotot...)					
• täyskunnalliset (N=11)	3	8	0	0	0
• yksityiset (N=24)	6	10	3	1	4
• tanssi (N=5)	2	3	0	0	0

Teattereiden muu rahoitus

"Jos sopiva projekti löytyy, johon EU-rahoitusta voisi hakea niin haemme kyllä"

"Tilojen vuokrausta voisi lisätä, mutta helposti vuokraustoiminta aiheuttaa niin paljon lisätöitä että hyöty on ±0"

"Jouduttu tulonhankinnan vuoksi vuokraamaan tiloja ulkopuolisille"

"Ei ole (sponsorituloja). Vaikka on kovasti yritetty. Lastenteatterin näkyvyys ei riitä"

Alueellisuus toiminnassa ja rahoituksessa: case Wasa Teater

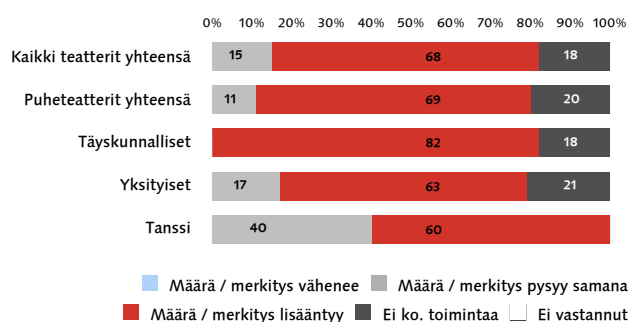
Vuonna 1919 perustettu Wasa Teater on Pohjanmaan ainoa ruotsinkielinen ammattiteatteri. Se on toiminut maakunnan alueteatterina vuodesta 1981. Vuodesta 1997 teatteria on ylläpitänyt SÖF-kuntayhtymä (Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur). SÖF-kuntayhtymä perustettiin vuonna 1994 kehittämään alueellisia ratkaisuja ruotsinkieliseen koulutus- ja kulttuuritarjontaa Pohjanmaalla. Siinä on 16 jäsenkuntaa (15 Pohjanmaalta sekä Kokkola). Kuntayhtymän alueella ruotsinkielisen väestön osuus on 50 %. Kuntayhtymän päävastuualueita ovat Ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu (Svenska yrkeshögskolan), ruotsinkielinen ammatti-instituutti (Svenska yrkesinstitut), Wasa Teater sekä KulturÖsterbotten, joka on kuntayhtymän kulttuuriyksikkö.

Wasa Teaterin toiminnassa heijastuu alueellisuus sekä pohjalainen identiteetti. Paikallisuudella on vahva sija myös ohjelmistossa. Yhteistyö paikallisten amatööriteattereiden ja -näyttelijöiden kanssa vahvistaa omalta osaltaan sidosta paikalliseen yhteisöön. Olennaisen osan teatterin toiminnasta muodostaa kiertuetoiminta. Vuonna 2005 teatterilla oli 79 esitystä oman talon ulkopuolella. Kiertue-esitykset muodostivat noin kolmasosan teatterin kaikista esityksistä.

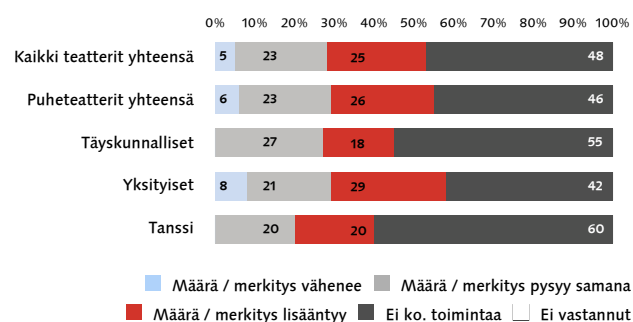
SÖF-kuntayhtymä käyttää Wasa Teater:in osalta rahoitusmallia, jossa Vaasan kaupunki on teatterin päärahoittaja. Mallissa Vaasa kattaa 75 % kuntarahoituksesta ja Mustasaaren kunta 10 %. Loppuosuus jaetaan muiden 14 kunnan kesken riippuen ruotsinkielisten asukkaiden lukumäärästä kunnassa. Teatterin rahoitus muodostuu: 1) valtionosuudesta sekä tuesta alueteatteritoimintaan (v. 2005: 747 000€), 2) kuntayhtymän kuntien rahoituksesta (v. 2005: 950 000€) sekä 3) omista tuloista (v. 2005: 457 000€). Teatterin kokonaisbudjetista Vaasan kaupungin rahoitusosuus oli vuonna 2005 noin 34 % ja muiden kuntien noin 11 %.

Kuviot 15-19: Teattereiden arvioita muiden rahoituslähteiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

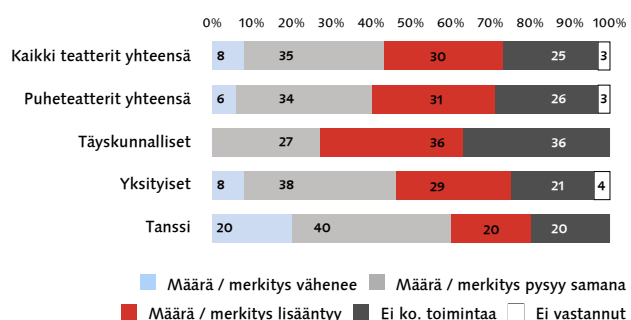
Teattereiden arvioita sponsoritulojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

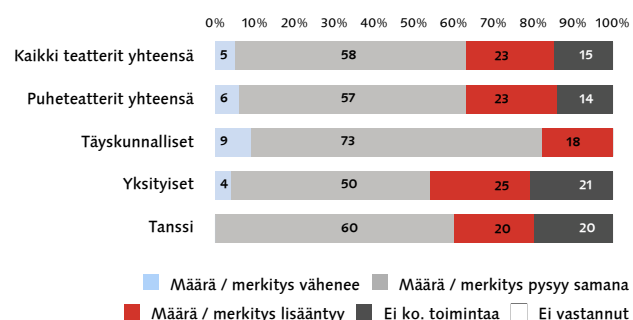
Teattereiden arvioita EU-rahoituksen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

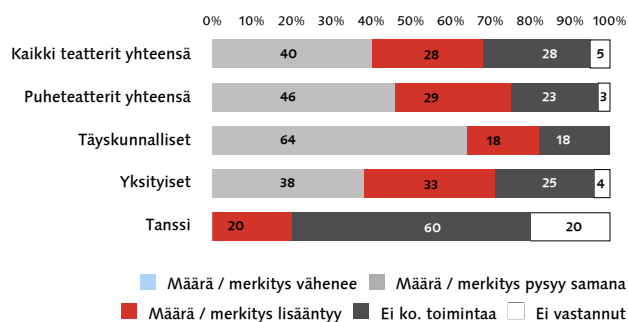
Teattereiden arvioita muiden rahastojen tuen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita vuokratulojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

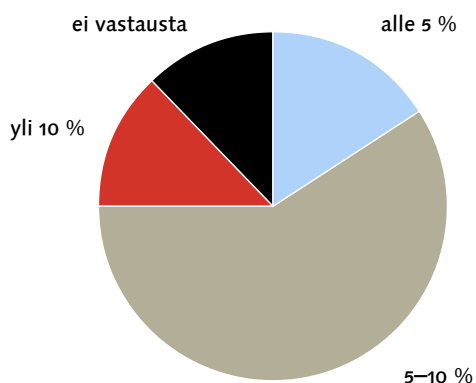
Teattereiden arvioita maksullisten lisäpalvelujen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

2.7. Markkinointi

Suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista teattereista markkinointibudjetin osuus on hieman yli 5 % kokonaiskustannuksista. Muutamit teatterit ilmoittivat markkinointikustannusten osuuden olevan jopa lähemmäs 20 % kokonaiskustannuksista. Keskimääräinen markkinointikustannusten osuus kokonaiskustannuksista on täyskunnallisilla teattereilla 6,8 % ja yksityisillä puheteattereilla 7,9 %. Enemmistöllä teattereista markkinointikustannusten osuus kokonaisbudjetista on pysynyt ennallaan viime vuosina, kolmasosa teattereista ilmoittaa, että markkinointikustannukset ovat kasvaneet 2000-luvulla.

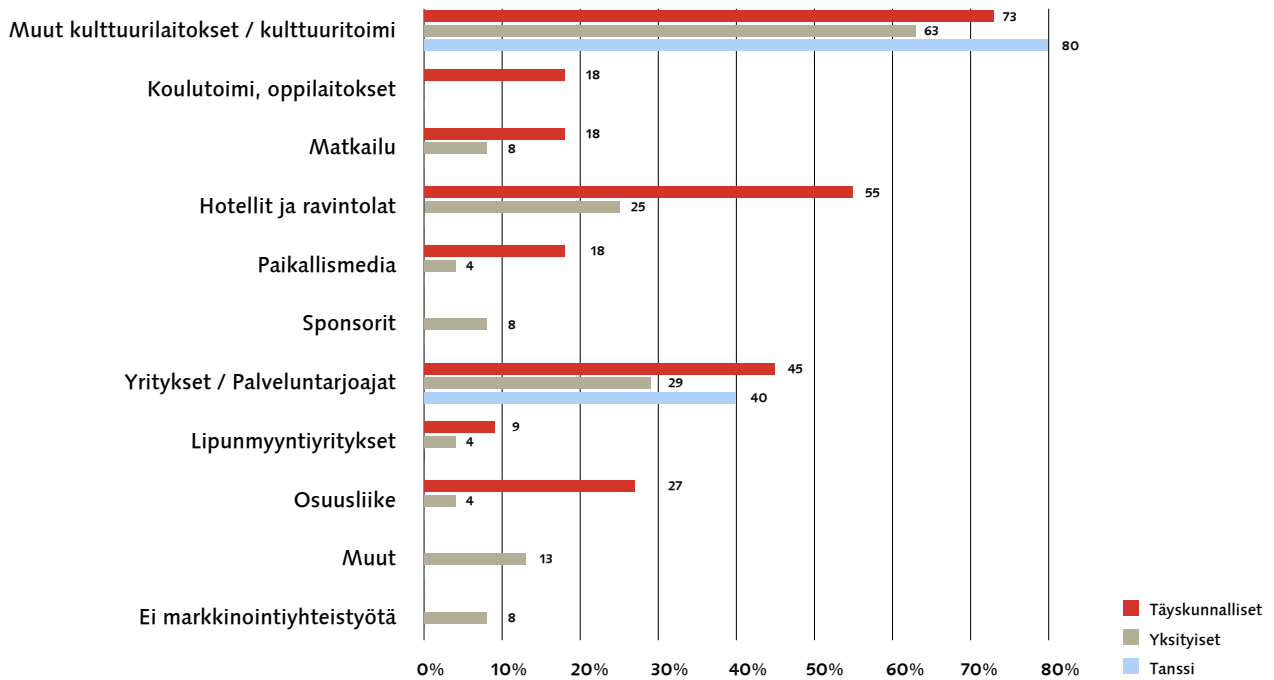
Kuvio 20: Markkinointikustannusten osuus teattereiden kokonaiskustannuksista

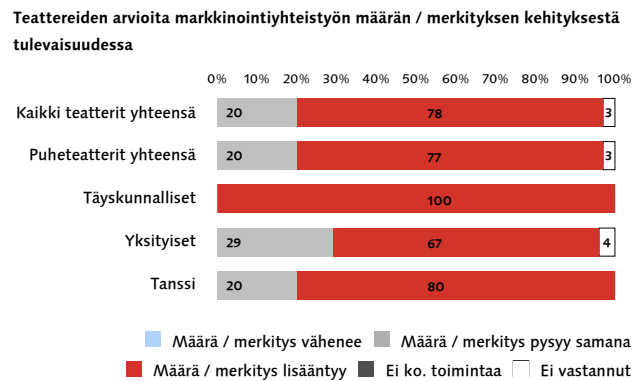
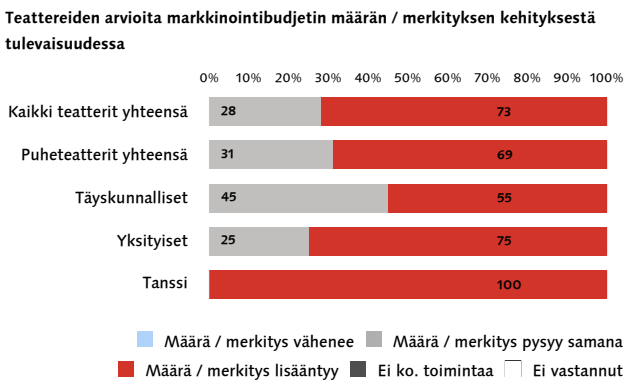
Teatterit tekevät markkinointiyhteistyötä melko harvojen tahojen kanssa. Suurin osa teattereista ilmoittaa tekevänsä tai tehneensä 2000-luvulla markkinointiyhteistyötä muiden kulttuurilaitosten tai kulttuuritoimen kanssa. Myös palveluntarjoajayritysten, esimerkiksi painotalojen, kanssa tehdään jonkin verran yhteistyötä markkinoinnissa. Noin puolet täyskunnallisista teattereista ilmoittaa tehneensä yhteistyötä hotellien ja/tai ravintoloiden kanssa. Sen sijaan kaikkien muiden tahojen kanssa markkinointiyhteistyötä ovat tehneet vain harvat teatterit. Tapoja markkinointiyhteistyölle ovat esimerkiksi yhteisjulkaisut, -tarjoukset tai -liput, kampanjat, teatteripakettimatkat sekä yhteisten projektien tiedotus ja myynti.

Tulevaisuudessa teatterit haluavat panostaa markkinointiin. 78 % kaikista teattereista (kaikki täyskunnalliset teatterit) arvioivat, että markkinointiyhteistyön määrä / merkitys kasvaa tulevaisuudessa. 73 % kaikista teattereista (55 % täyskunnallisista, 75 % yksityisistä ja 100 % tanssiteattereista) arvioi myös markkinointibudjetin määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa.

Kuvio 21: Teattereiden tekemä markkinointiyhteistyö

Kuviot 22-23: Teattereiden arvioita markkinointibudjetin ja markkinointiyhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

2.8. Ohjelmisto ja erikoistuminen

Puheteattereiden ohjelmistossa oli näytäntökaudella 2004/2005 yhteensä 449 eri esitystä. Näistä 65 % oli sellaisia, joilla oli ensi-ilta näytäntökauden aikana. Suurilla ja keskisuurilla teattereilla ensi-iltojen osuus ohjelmistossa oli 71 %. Ryhmillä ja pienteattereilla sekä tanssiteattereilla ensi-iltojen osuus oli 42 %. Kotimaisten kantaesitysten osuus teattereissa näytäntökaudella 2004/2005 oli 36 %. Osuus oli hienoisessa laskussa verrattuna kahteen edelliseen esityskauteen. Kotimaisten kantaesitysten määrä suhteessa ulkomaisiin kantaesityksiin on kuitenkin nousussa. Puheteattereiden ohjelmistossa olleista 449 eri esityksestä oli lasten-, nuorten- ja nukkenäytelmiä yhteensä 130 kpl (29 %). Suurilla ja keskisuurilla teattereilla lapsille ja nuorille suunnattuja esityksiä oli yhteensä 73 kpl (21 %) ja ryhmillä ja pienteattereilla 57 kpl (61 %)⁹.

Kyselyyn vastanneista teattereista valtaosa arvioi ensi-iltojen määrän pysyvän ennallaan tulevaisuudessa. Suurista ja keskisuurista teattereista yhteensä kaksi teatteria (8 %) arvioi ensi-iltojen määrän kasvavan. Ryhmistä ja pienteattereista määrän kasvua arvioi 4 teatteria (40 %). Kotimaisten kantaesitysten määrän kasvua arvioi 63 % (5 kpl) suurista teattereista ja 40 % (4 kpl) ryhmistä ja pienteattereista. Keskisuurista teattereista kotimaisten kantaesitysten määrän kasvua arvioi 29 % (5 kpl). Lasten ja nuortenteatterin määrän kasvua tulevaisuudessa arvioi 38 % (9 kpl) yksityisistä teattereista. Täyskunnallisista samoin arvioi vain yksi teatteri (9 %).

Suurin osa puheteattereista (71 %) ja kaikki tanssiteatterit ilmoittivat pyrkivänsä erikoistumaan ohjelmistollaan tai toiminnallaan. Useimmiten teatterilla on jokin osa-alue, jolle erikoistuu muun toiminnan ohella. Erikoistumisen muodoista suosituin on lasten- ja nuortenteatteri. Vastanneista puhe- ja tanssiteattereista viiden ohjelmisto oli kokonaan tai pääosin suunnattu lapsille tai nuorille, yhteensä erikoistuminen lasten- ja nuortenteatteriin keräsi 13 mainintaa. Seuraavaksi eniten teatterit erikoistuvat ohjelmistonsa sisällöllä (uudet kotimaiset näytelmät, uusi draama, humoristinen tanssiteatteri) tai erilaisilla toimintamuodoilla (kansainvälinen vierailuteatteri, katuteatteri, kiertueatteri). Kiertue toiminta on yksi alueellisen toiminnan muoto, mutta muuten alueellisuus keräsi erikoistumisen muotona vain muutaman maininnan. Vaihtoehtoisen teatterin tekeminen mainittiin muutaman kerran erikoistumisen muotona kuten myös musiikki. Yksi teatteri mainitsi valistusteatteritoiminnan erikoistumisen muotona, myös yhteiskunnallisesti kanta-aottavaan teatteriin erikoistuminen mainittiin kerran. Muutama teatteri ilmoitti erikoistuneensa yleisteatteriksi. Erikoistuminen voidaan ajatella keskittymisenä tietylle osa-alueelle ja myös yleisteatteritoiminta vaatii erityistä osaamista, joten se voidaan nähdä yhtenä teatterikentän erikoistumisen muotona siinä missä keskittyminen tiiviimmin rajattuihin teatterin muotoihin.

Täyskunnallisista teattereista moni ilmoitti, ettei pyri erikoistumaan. Kunnallisina organisaatioina ne kokevat velvoitteekseen palvella monipuolisesti kaikkia. Teatterit, jotka ilmoittivat etteivät erikoistua, tulevat useimmin muualta kuin Etelä-Suomesta. Vain kaksi teatteria Etelä-Suomesta ilmoitti, ettei erikoistua millään tavalla. Näistäkin toinen on ruotsinkielinen teatteri, jota voidaan pitää yhtenä erikoistumisen muotona. Erikoistumisen keskittyminen alueille, jossa on enemmän katsojapotentiaalia, on ymmärrettävää: noin miljoonan asukaan pääkaupunkiseudulla pienempääkin yleisöryhmää kiinnostavalla teatteriesityksellä on huomattavasti suurempi katsojapotentiaali kuin asukasmääriltään pienemmissä kaupungeissa ja maakunnissa. Myös teatterin koko vaikuttaa luonnollisesti erikoistumiseen, pienempien teattereiden on pakko keskittää resurssejaan ja osaamistaan erikoistuneemmalle alueelle.

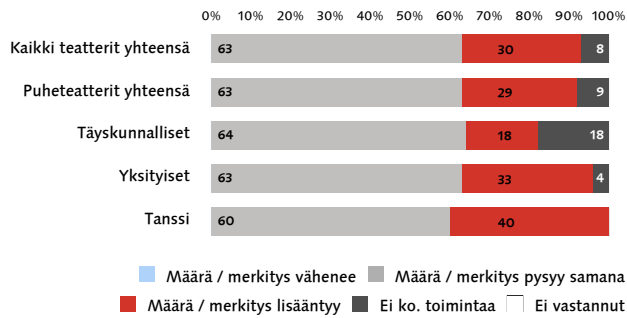
Erikoistumisessa on sekä hyviä että huonoja puolia. Mahdollisuus erikoistumiseen ja erikoistumisen kannattavuus riippuu hyvin paljon teatterin toimintaympäristöstä ja resursseista. Erikoistuminen voi olla kilpailuetu, joka helpottaa tiedottamisen ja markkinoinnin tekemistä ja kohdentamista. Musiikinäytelmistä saa keskimäärin paremman tuoton verrattuna esityskertoihin kuin puhenäytelmistä¹⁰. Toisaalta musiikinäytelmät vaativat usein paljon resursseja, joten ne ovat myös suurempi riski teatterille. Pyrkimys tehdä kaikenlaista ohjelmistoa sitoo enemmän resursseja ja sekä taiteellisen että muun henkilökunnan pitää hallita laajempia osaamisalueita. Erikoistuminen sen sijaan antaa mahdollisuuden keskittyä pienemmän osaamisalueen hallintaan, se tosin myös yleensä vaatii laajempaa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa.

Useimmat teatterit näkivät, että tulevaisuudessa erikoistumisen määrä / merkitys pysyy samana. Yksityisistä kuitenkin kolmasosa arvioi, että erikoistumisen määrä / merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa. Yksityisistä teattereista 38 % arvioi lasten- ja nuortenteatterin määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa, täyskunnallisista 36 % näkee paikallisuuden ohjelmistossa lisääntyvän tulevaisuudessa. Enimmäkseen teatterit näkevät ohjelmistoon liittyvien tekijöiden pysyvän ennallaan tulevaisuudessa.

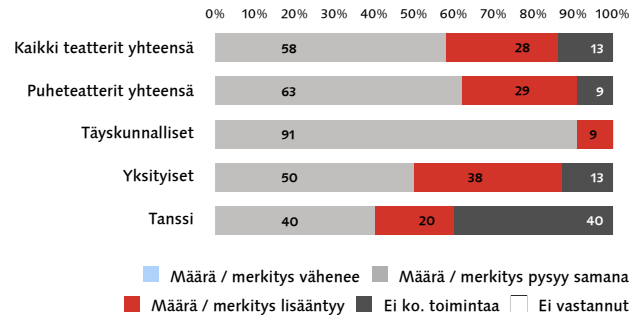
¹⁰ Teatteritilastot 2005

Kuviot 24-31: Teattereiden arvioita ohjelmistoon liittyvien tekijöiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

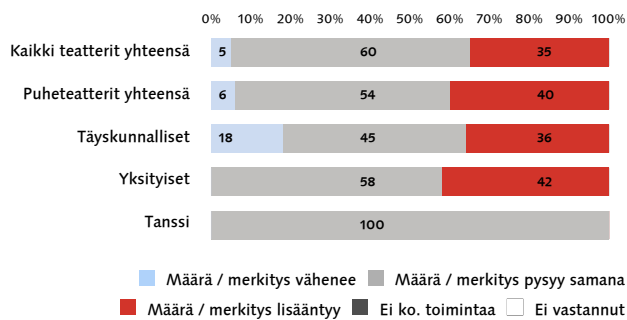
Teattereiden arvioita erikoistumisen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

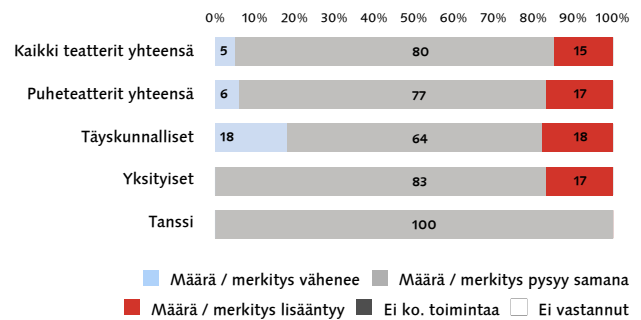
Teattereiden arvioita lasten- ja nuortenteatterin määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

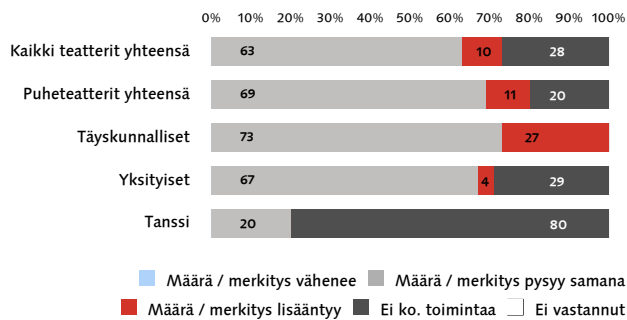
Teattereiden arvioita kotimaisten kantaesitysten määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

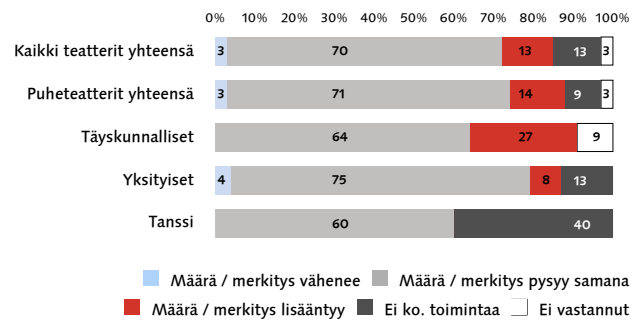
Teattereiden arvioita omien ensi-iltojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

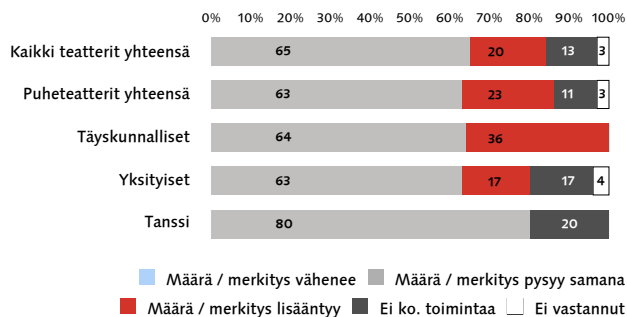
Teattereiden arvioita musikaalien määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

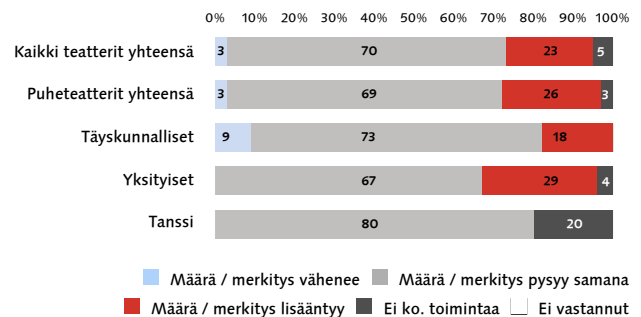
Teattereiden arvioita ohjelmiston viitteellistymisen / popularisoitumisen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita ohjelmiston paikallisuuden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita yhteiskunnallisten asioiden käsittelyn määrän / merkityksen kehityksestä ohjelmistossa tulevaisuudessa

Alueellinen erikoistuminen

Alueiden identiteetin ylläpitäminen ja luovuuden edistäminen ovat keskeisiä periaatteita sekä Euroopan unionin että kansallisessa kulttuuripolitiikassa. Kulttuuriala on nousemassa yhä keskeisempään rooliin myös alueellisissa kehittämissstrategioissa. Eri alueiden kulttuuriset ja historialliset erikoispiirteet ovat vahvuuksia, joita soisikin hyödynnettävän enemmän myös teatteritoiminnassa. Tällä hetkellä Suomessa on viisi valtion harkinnanvaraista tukea saavaa alueteatteria, jotka mm. kiertävät laajasti ja tätä kautta vahvistavat paikkakuntien kulttuurista identiteettiä ja yhteisöllistä tunnetta. Teatterit kokevat toimintansa tärkeäksi, mutta resurssien puute vähentää mielekkyyttä esimerkiksi kiertämiseen laajoilla ja usein harvaan asutuilla alueilla.

Alueellinen erikoistuminen mainitaan nykyään usein nimenomaan kilpailuetuna ja taloudellisen kehityksen edistäjänä, mutta vähintään yhtä tärkeää on alueellisen identiteetin ja elämänmuodon vahvistaminen. Alueellisuuden huomioonottaminen ei ole vain alueteattereiden asia – paikallisten ihmisten kohtaamispaikkana sekä keskustelun aloittajana ja rakentajana mikä tahansa teatteri voi ottaa alueellista näkökulmaa ohjelmistoonsa ja toimintaansa. Alueellinen näkökulma on teatterille myös tapa päästä lähemmäs yleisöään.

2.9. Yleisö

Vuonna 2005 teattereiden esityskerrat vähenivät, mutta myytyjen lippujen määrä nousi edelliseen vuoteen verrattuna. Myös teattereiden keskimääräinen täyttöaste nousi sekä suurissa ja keskiuurissa teattereissa että ryhmä ja pienteattereissa. Tilanne vaihtelee kuitenkin paljon eri teattereiden välillä, myös alueellisesti erot ovat selkeitä: kun Etelä-Suomen läänissä myytiin vuonna 2005 kaikkiaan 63 lippua sataa asukasta kohden, oli vastaava luku muissa lääneissä seuraavanlainen: Länsi-Suomen lääni, 44 lippua / 100 asukasta; Itä-Suomen lääni 33 lippua / 100 asukasta; Oulun lääni, 19 lippua / 100 asukasta; Lapin lääni 37 lippua / 100 asukasta¹¹.

Täyskunnallisista teattereista 89 % näkee yleisön määrän lisääntyvän tulevaisuudessa, kyselyyn vastanneilla yksityisillä teattereilla vastaava luku on 58 %. Tanssiteattereista yksi näkee yleisön määrän kasvavan tulevaisuudessa, loput neljä arvioivat sen pysyvän ennallaan. Teatterit muualla kuin Etelä-Suomessa uskoivat prosentuaalisesti enemmän yleisön määrän kasvuun.

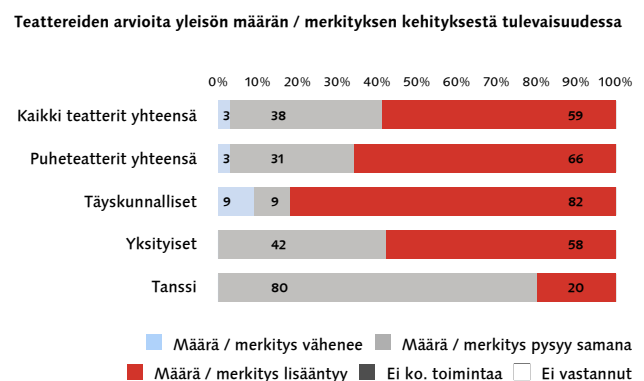
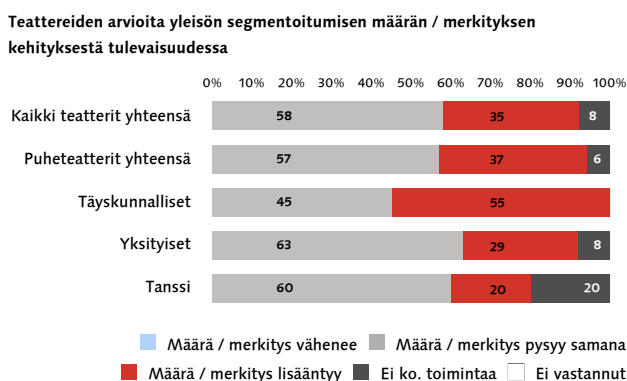
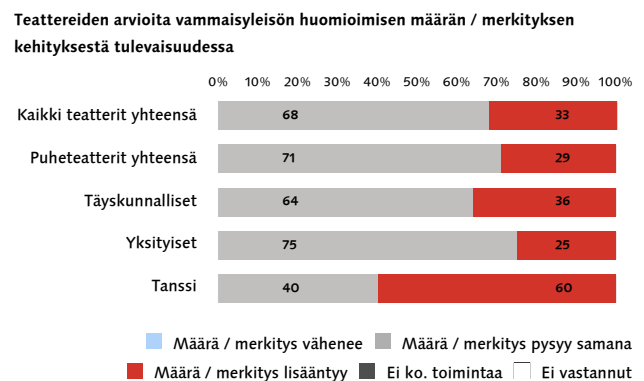
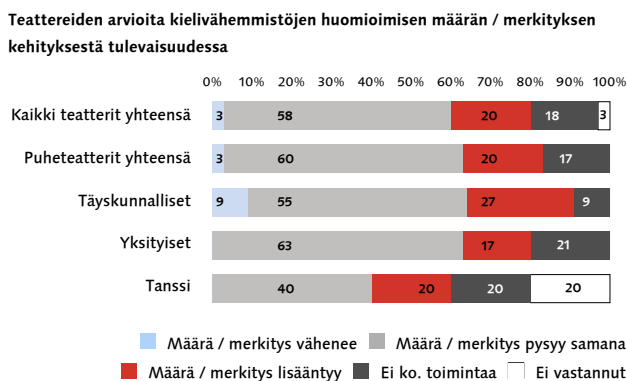
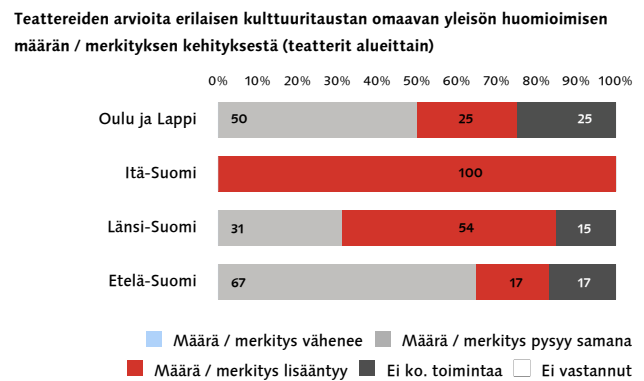
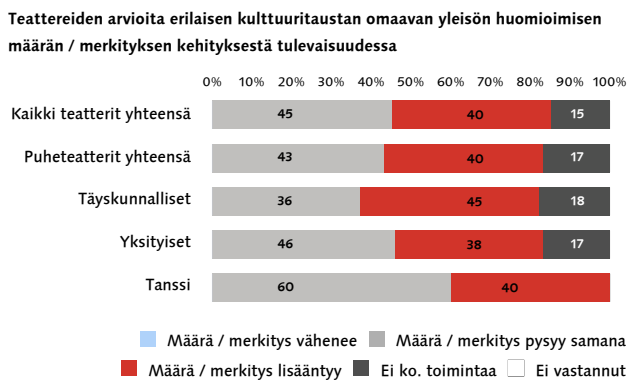
2.9.1. Tärkeimmät yleisöryhmät

Kun teattereilta kysyttiin tärkeimpiä yleisöryhmiä, saivat ylivoimaisesti eniten mainintoja erilaiset ikäryhmät. Lapset ja nuoret saivat suurin piirtein saman verran mainintoja tärkeimpänä yleisöryhmänä kuin aikuiset (sisältää myös eläkeläiset). Toinen merkittävä tapa ryhmitellä yleisöä teattereissa on alueellisuus: mainintoja tärkeimmästä yleisöryhmästä saivat kaupungin asukkaat, alueen väestö, muutamalla teatterilla myös valtakunnallinen väestö. Täyskunnalliset teatterit mainitsivat selkeästi useammin alueen yleisön kohdentamismuotona. Keski-ikäiset koulutetut naiset ovat merkittävä yleisöryhmä kaikkialla kulttuurin kentällä, niin myös teattereissa. Kohderyhmistä yksittäisiä mainintoja saivat myös ruotsia puhuva teatteriyleisö sekä ihmiset, jotka eivät käy teattereissa. Seitsemän teatteria mainitsi pyrkivänsä tavoittamaan kaikkia kohderyhmiä.

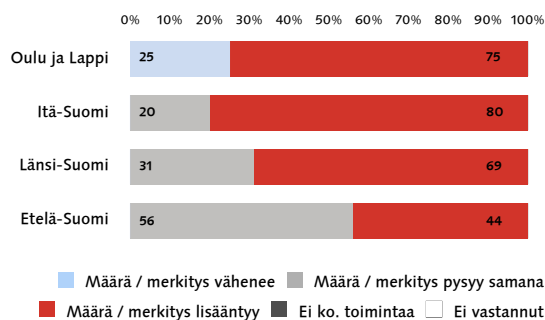
¹¹ Teatteritilastot 2005

Tulevaisuudessa 40 % kaikista teattereista näkee, että erilaisen kulttuuritaustan omaavan yleisön huomioiminen tulee kasvamaan. Teattereiden suhtautumisessa erilaisen kulttuuritaustan huomioimiseen löytyy mielenkiintoisia alueellisia eroja. Kaikki itäsuomalaiset teatterit (5 kpl) ja 54 % (7 kpl) länsisuomalaisista teattereista näkee, että erilaisen kulttuuritaustan huomioiminen lisääntyy tulevaisuudessa. Sen sijaan eteläsuomalaisista teattereista vain 17 % (3 kpl) näkee, että erilaisen kulttuuritaustan huomioiminen lisääntyy. Itä-Suomesta kyselyssä on toki mukana vain viisi teatteria, mutta silti tulos on mielenkiintoinen. Ehkä kysymys on ainakin osittain siitä, että eteläsuomalaisille teattereille yleisöä riittää ilman erityiskohderyhmien huomioimistakin. Itä-Suomessa taas esimerkiksi rajan takaa tulevat venäläiset voivat muodostaa teatterille mahdollisuuden laajentaa yleisöpohjaansa. On myös mahdollista, että osa eteläsuomalaisista teattereista kokee jo huomioivansa riittävän hyvin erilaisen kulttuuritaustan omaavaan yleisöä. Noin kolmasosa kaikista teattereista arvioi yleisön segmentoitumisen ylipäänsä lisääntyvän tulevaisuudessa. Tässä suuret teatterit erosivat muista selkeästi: 75 % (6 kpl) suurista teattereista arvioi yleisön segmentoitumisen määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Keskisuurista ja ryhmä ja pienteattereista näin arvioi yhteensä noin viidennes.

Kuviot 32-38: Teattereiden arvioita yleisöön liittyvien tekijöiden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita yleisön määrän / merkityksen kehityksestä
(teatterit alueittain)

2.9.2. Yleisötyö

Kulttuurilaitosten yleisötyö alkoi yleistyä Suomessa 1990-luvulla. Teatterin kentällä on erilaisilla valtakunnallisilla projekteilla pyritty vahvistamaan etenkin teatterien ja koululaitosten välistä yhteistyötä ja kehittämään lapsille ja nuorille järjestettävää teatterikasvatusta. Lapset ja nuoret ovatkin selkeästi suurin yleisötyön kohde, mutta vastausten perusteella näyttää siltä, että teatterit tarjoavat melko paljon yleisötyötä myös aikuisväestölle. Teattereissa järjestetään avoimien ovien päiviä, jolloin yleisöllä on mahdollisuus esimerkiksi seurata harjoituksia. Myös erilaisia yleisötilaisuuksia, teosesittelyjä ja keskusteluja järjestetään.

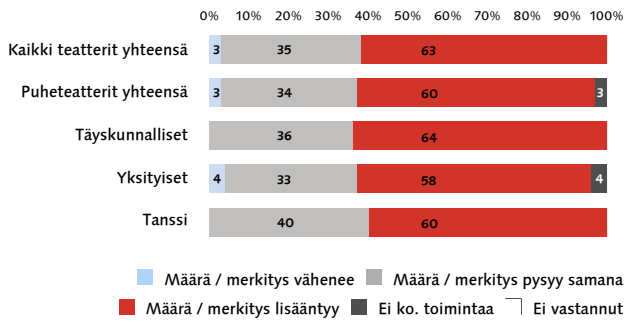
Osalla teattereista on kiertuetoimintaa, mutta muuten teatterit lähtevät melko vähän teatteristaan yleisön pariin. Vierailuja ja yhteistoimintaa tehdään pääasiassa koulujen ja päiväkotien kanssa, vain muutama mainitsee vierailevansa esimerkiksi yrityksissä, yhdistyksissä ja kerhoissa tai verkostoituvansa aktiivisesti muiden alueen toimijoiden kanssa. Muutamalla teatterilla on myös oma teatterikuraattori suunnittelemassa yleisötyötä.

Teatterit ylläpitävät suhdetta yleisöön myös keräämällä palautetta. Palautteenkeruumuotoja ovat internetissä oleva palautelomake tai sähköposti, kyselylomake teatterin tiloissa tai esimerkiksi käsiohjelman yhteydessä, yleisöhaastattelut sekä palautteen kerääminen suoraan keskusteluteitse. Myös markkinointi ja tiedottaminen mainittiin tapoina ylläpitää ja kehittää suhdetta yleisöön: useat teatterit pitävät yllä kanta-asiakasrekistereitä ja informoivat kanta-asiakkaita teatterin toiminnasta säännöllisesti. Markkinointi ja tiedottaminen mainittiin melko harvoin tässä yhteydessä – tämä voi johtua siitä, että teatterit eivät miellä markkinointia yleisötyön muodoksi. Käytännössä rajanveto on hyvin vaikeaa: yleisötyö on eräänlaista markkinointia ja tiedottamista – toisaalta markkinointiin ja tiedottamiseen voidaan sisällyttää yleisötyötä ja -kasvatusta.

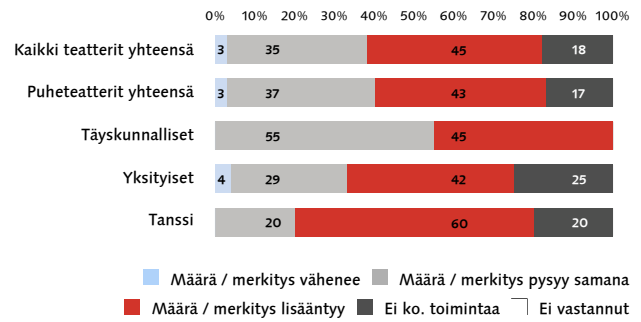
Enemmistö teattereista arvioi taidekasvatuksen määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Noin puolet (13 kpl) keskisuurista sekä ryhmä ja pienteattereista arvioi työpajojen ja kurssien määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa. Suurista teattereista näin näki 25 % (2 kpl). Yli 60 % (16 kpl) suurista ja keskisuurista teattereista arvioi taiteilijatapaamisten ja teosesittelyjen määrän / merkityksen kasvavan, mutta ryhmä ja pienteattereista vain 20 % (2 kpl).

Kuviot: 39-41: Teattereiden arvioita eri yleisötyön muotojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

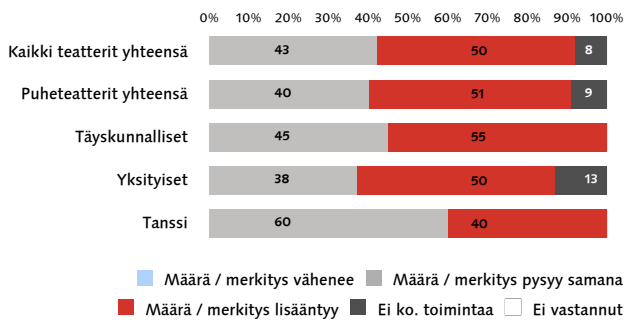
Teattereiden arvioita taidekasvatuksen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita työpajojen ja kurssien määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita taiteilijataapaamisten ja teosesittelyjen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

2.10. Yhteistyö ja vierailut

2.10.1. Yhteistyökumppanit

Teattereiden yhteistyöstä sekä muiden teattereiden että toimijoiden kanssa on parhaimmillaan monia hyötyjä: se tuo synergiaetuja toimintaan, kun kaikkea ei tarvitse tehdä itse, tuo uusia virikkeitä ja mahdollistaa erilaisten ja monipuolisten sisältöjen esittämisen teatterissa. Haasteita yhteistyöhön tuovat aikataulujen sovittaminen, yhteisten näkemysten löytäminen tai tekijänoikeuskysymykset. Myös kahden hyvin erikokoisen toimijan yhteistyössä tasapuolisuuden ja molemminpuolisen hyödyn saavuttaminen voi olla vaikeaa. Teatterit näkevät yhteistyön tärkeänä toiminnan muotona ja haluavat panostaa siihen. Monet teatterit arvioivat eri yhteistyömuotojen määrän / merkityksen lisääntyvän tulevaisuudessa.

Kyselyn mukaan kuusi suosituinta yhteistyökumppania vos-teattereille 2000-luvulla ovat olleet:

1. koulut ja/tai päiväkodit,
2. festivaalit ja tapahtumat,
3. toiset vos-teatterit,
4. taideoppilaitokset,
5. vapaan kentän teatterit sekä
6. muut kulttuurilaitokset.

Täyskunnalliset teatterit näyttäisivät tekevän hieman enemmän yhteistyötä kuin yksityiset, kaikki täyskunnalliset teatterit ilmoittavat esimerkiksi tehneensä yhteistyötä muiden vos-teattereiden, kulttuurilaitosten sekä taideoppilaitosten kanssa. On kuitenkin muistettava, että täyskunnallisia

teattereita on kyselyssä mukana 11 kpl ja yksityisiä 24 kpl, joten prosenttilukujen vertailtavuuteen pitää suhtautua varauksella. Kyselyssä ei kysytty tarkemmin yhteistyön muodoista tai sisällöstä ja vastaajien erilaiset näkemykset siitä, mikä luokitellaan yhteistyöksi voivat vaikuttaa tulokseen: osalle teattereista yhteistyötä on esiintymisen festivaalilla, osa ei välttämättä näe asiaa samoin.

Vähiten yhteistyötä oli tehty soveltavan teatterin ryhmien ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Vajaa neljäsosa puheteattereista (5 yksityistä ja 4 täyskunnallista teatteria) ilmoittaa tehneensä yhteistyötä soveltava teatterin ryhmien kanssa 2000-luvulla. Näistä teattereista suuria on 5 kpl, keskisuuria 3 kpl sekä ryhmä ja pienteattereita 1 kpl. Tanssiteatterit eivät ilmoittaneet tehneensä yhteistyötä soveltavan teatterin ryhmien kanssa. Niistä yhdeksästä teatterista, jotka ilmoittavat jo tehneensä yhteistyötä soveltavan teatterin ryhmien kanssa, neljä arvioi, että yhteistyön määrä / merkitys tulee lisääntymään tulevaisuudessa. Loput viisi arvioivat, että yhteistyön määrä / merkitys tulee pysymään samana.

Yhteensä 14 puheteatteria ja kaksi tanssiteatteria ilmoitti tehneensä yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen kanssa 2000-luvulla (5 täyskunnallista ja 11 yksityistä teatteria). Näistä vajaa puolet (7 teatteria) arvioi, että yhteistyön määrä / merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa, loput arvioivat sen pysyvän ennallaan. Niille teattereille, jotka kertoivat tehneensä yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen kanssa, lähetettiin jälkikäteen kysely, jossa kysyttiin tarkemmin yhteistyön sisällöstä. Teattereista kahdeksan vastasi. Sosiaali- ja terveystoimen kanssa tehdyssä yhteistyössä teatterit ovat esimerkiksi esiintyneet vanhainkodeissa, sairaaloissa tai päiväkodeissa.

Teattereiden yhteistyö sosiaali- ja terveystoimen kanssa

"Sosiaali- ja terveystoimen tykytoimintaan on usein mm. hoitoalan ihmisille osallistunut teatterilaisia ns. ilmaisutaitoluentoja yms. muodossa. Vastaavasti esim. sairaaloissa teatteriesitysten tiedotus on ollut näkyvää. Myös erilaisia "iskuja" on tehty sairaaloihin mm. Ystävänäpäivänä, jolloin näyttelijät ovat kiertäneet jakamassa kukkia potilaille ja saaneet näin mahdollisuuden jakaa teatterin esitteitä ja samalla piristää potilaiden oloa osastoilla. Ilman yhteistyön ymmärrystä tämä ei olisi mahdollista". Täyskunnallinen teatteri

"... Joitakin ideoita myös syntyi esim. vanhuksille tai liikuntaesteisille etsittäisiin ns. kummikatsoja joka tulisi vapaaehtoisesti vieraan vanhuksen seuraksi esim. teatteriin. Kummi saisi lippunsa ilmaiseksi tai tavallista halvemmalla. Tavoite toisaalta terveystoimen puolella oli ajatella terveyttä hyvinvointina ei pelkästään sellaisena tilana, jossa ei ole akuutteja todettuja sairauksia. Taide voisi olla ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa. Puhuimme myös ns. kulttuurireseptistä, jolla lääkäri voisi määrätä samalla tavalla kuin perinteisiä lääkkeitä, myös kulttuuripalveluja hoidoksi sairaudelle. Tämä on ollut vasta pelkkä idea eikä ehkä koskaan sellaisenaan toteutettavissa. Kuitenkin vuorovaikutus sellaisen ihmisen kanssa, joka edustaa toista toimialaa toi uusia näkökulmia myös omaan työhön. Vanha vastakkainasettelu, että kulttuuriin käytettävä raha veisi jotain pois terveydenhuollolta, saa väistyä. Olemme pohjimmiltamme samalla asialla kantamassa huolta yhteisömme hyvinvoinnista." Yksityinen teatteri

"Suunnittelemme tällä hetkellä 70 päiväkodille kullekin muutaman viikon kestävästä taidekasvatusprojektista. Sosiaalivirasto valitsee päiväkodit ns. "positive discrimination" kriteereillä, siten että sellaiset lapset, jotka syystä tai toisesta erityisesti kaipaavat virikkeitä, tulevat projektista osallisiksi." Yksityinen teatteri

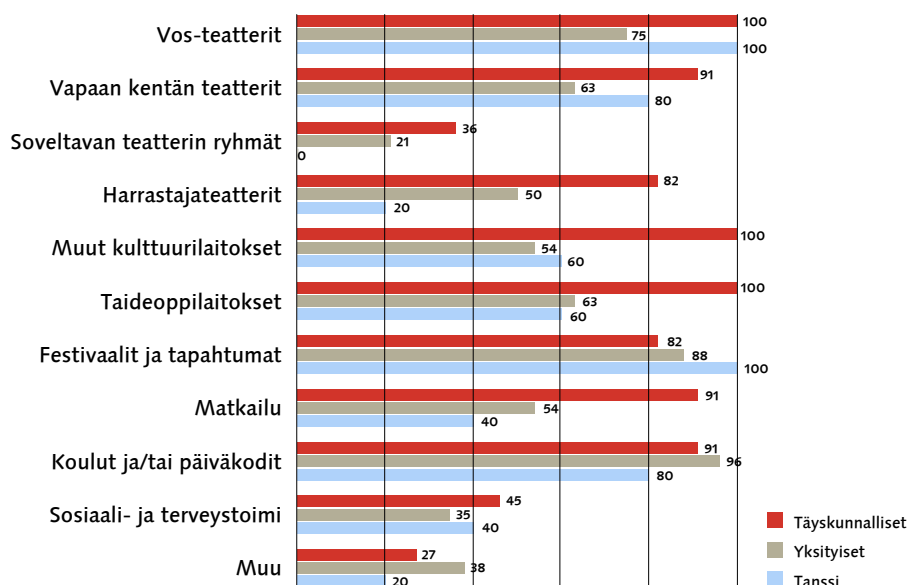
Tahot, joiden kanssa teatterit haluaisivat erityisesti kehittää yhteistyötä, jakoutuivat teattereiden vastauksissa hyvin laajalle alueelle. Neljäsosa teattereista haluaisi kehittää yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa sekä muiden vos-teattereiden kanssa. Noin viidesosa teattereista haluaisi kehittää yhteistyötä vapaan kentän teattereiden kanssa. Mainintoja mielenkiintoisina yhteistyökumppaneina

saivat myös muut kulttuurilaitokset, yritykset (esimerkiksi elokuvatuotantoyhtiöt) sekä taideoppilaitokset. Halukkuutensa kehittää yhteistyötä kansainvälisten toimijoiden kanssa mainitsi kolme teatteria.

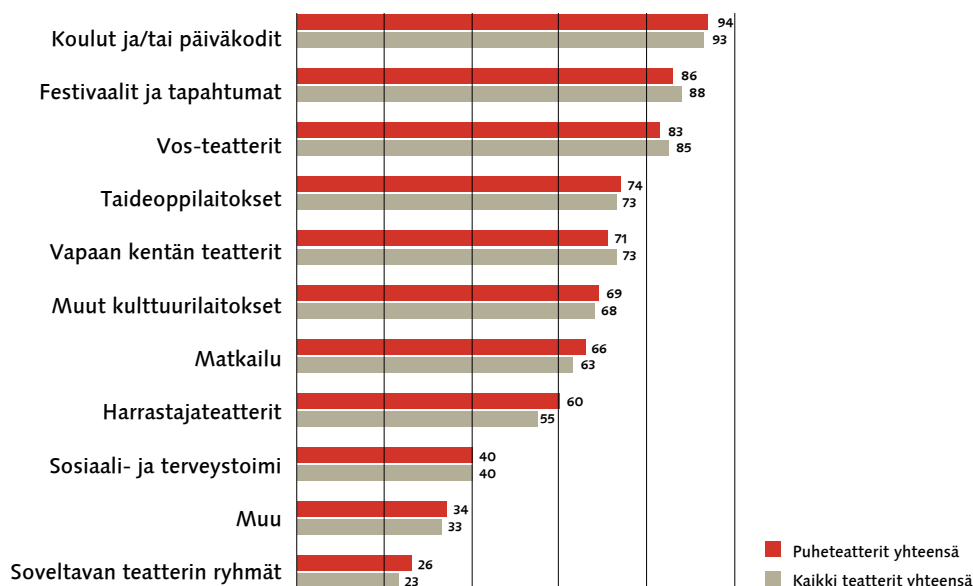
2.10.2. Yhteistyön edellytykset

Tärkeimpiä edellytyksiä yhteistyölle teattereiden mukaan ovat yhteiset näkemykset, riittävät resurssit (taloudelliset, henkilöstö, aika) sekä yhteistyön tasapuolisuus. Muutamia mainintoja yhteistyön edellytykseksi keräsivät myös yhteistyökumppanin osaaminen ja maine, samansuuntainen näkemys taiteen sisällöstä sekä uuden toimintatavan luominen tai uusien virikkeiden saaminen. Selkeät sopimukset ovat tärkeitä – ne selkeyttävät vastuun jakoa ja auttavat mahdollisissa ongelmatilanteissa. Yhteistyön ja -tuotantojen avulla on myös mahdollista tarjota yleisölle erilaisia tapahtumia kuin teatterin oma ohjelmisto mahdollistaa sekä luoda verkostoja tulevaisuutta ajatellen. Avoimuus ja innostus ovat ominaisuuksia, joiden avulla yhteistyö onnistuu paremmin.

Kuvio 42a: Teattereiden tekemä yhteistyö 2000-luvulla

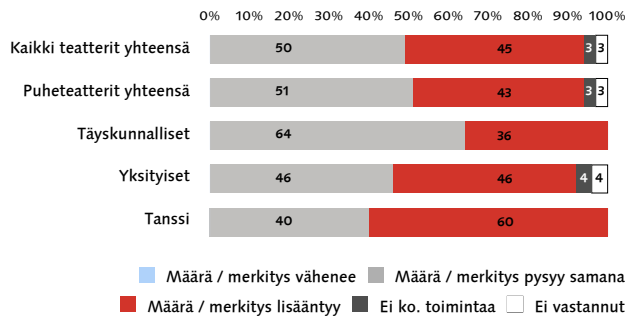

Kuvio 42b: Teattereiden tekemä yhteistyö 2000-luvulla

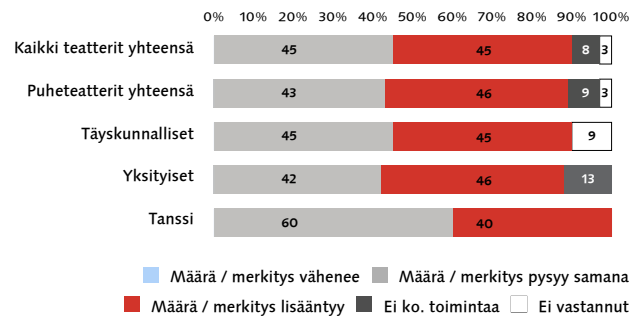

Kuviot 43-56: Teattereiden arvioita eri yhteistyömuotojen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

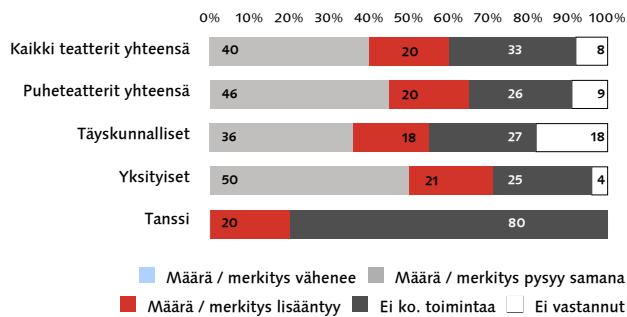
Teattereiden arvioita vos-teattereiden kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

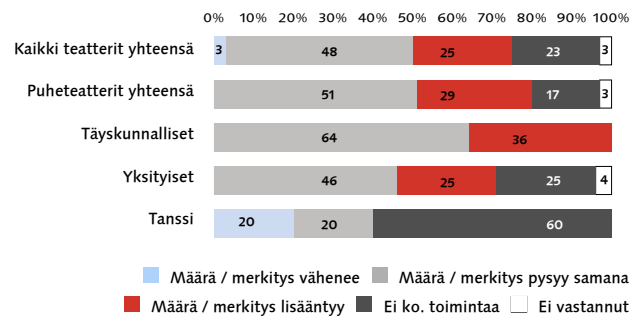
Teattereiden arvioita vapaan kentän teattereiden kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

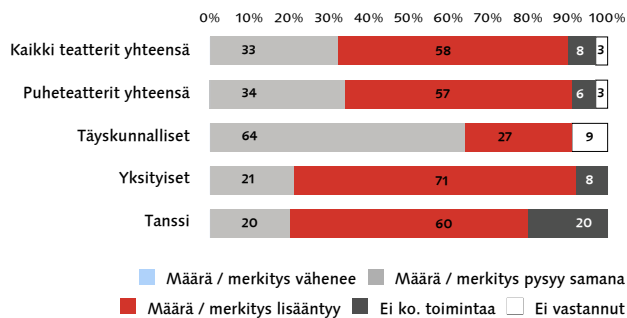
Teattereiden arvioita soveltavan teatterin ryhmien kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

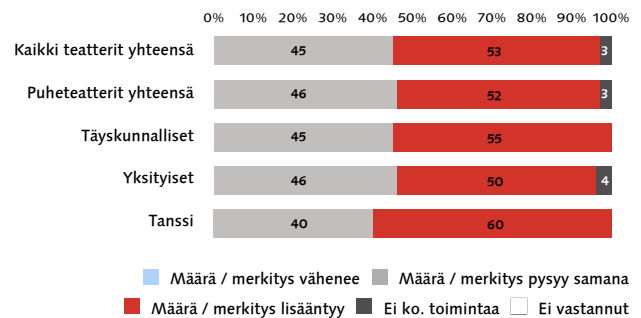
Teattereiden arvioita harrastajateattereiden kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

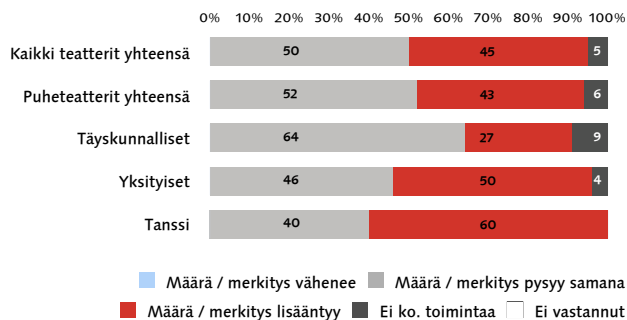
Teattereiden arvioita muiden kulttuurilaitosten kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

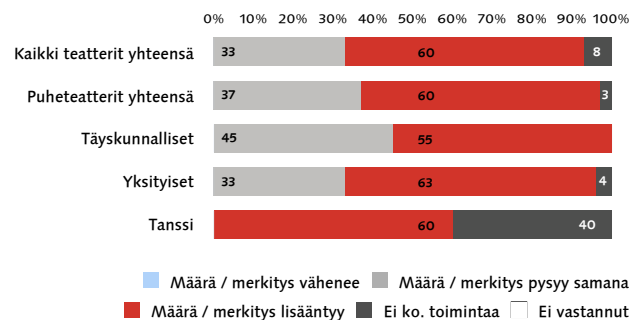
Teattereiden arvioita taideoppilaitosten kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

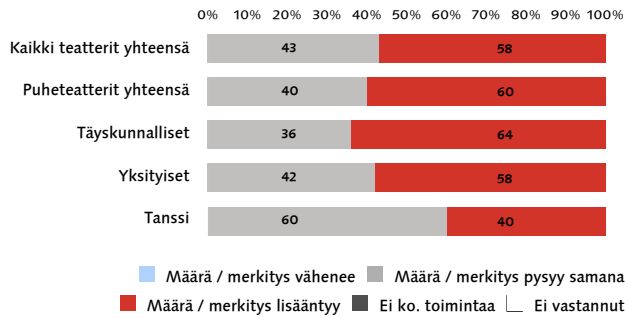
Teattereiden arvioita festivaalien ja tapahtumien kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

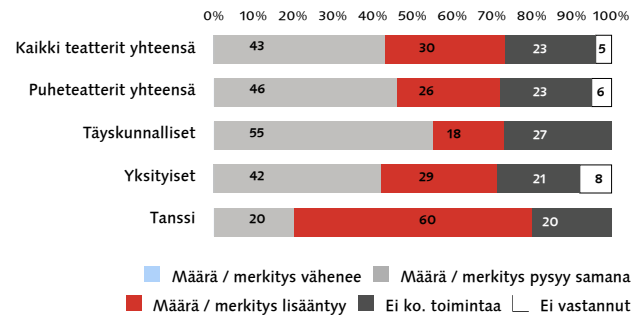
Teattereiden arvioita matkailun toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

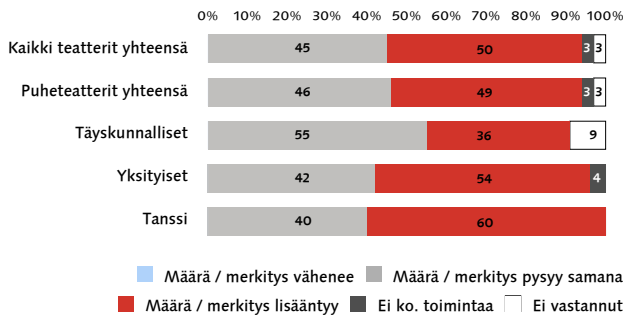
Teattereiden arvioita koulujen ja päiväkotien kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

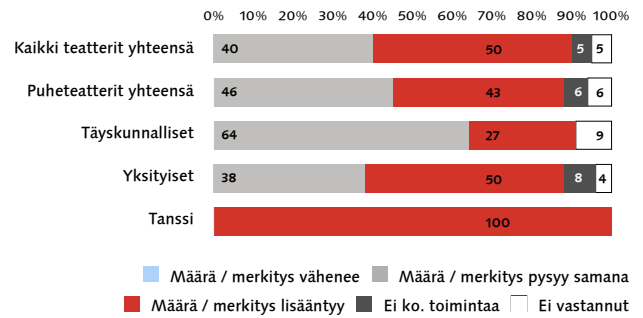
Teattereiden arvioita sosiaali- ja terveystoimen kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

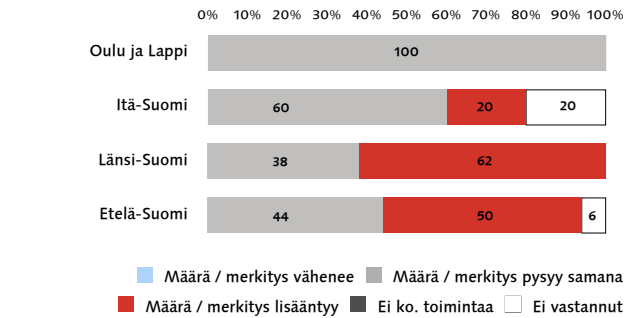
Teattereiden arvioita verkostojen jäsenyyksien määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

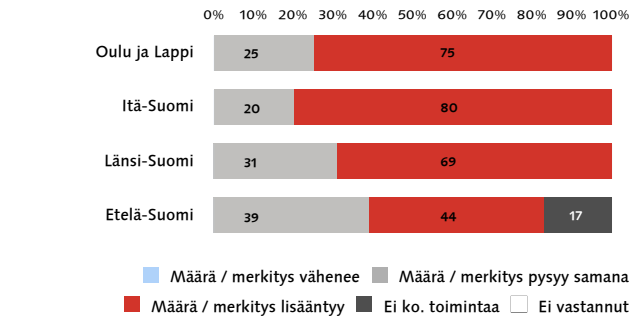
Teattereiden arvioita kansainvälisen yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

Teattereiden arvioita festivaalien ja tapahtumien kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa (teatterit alueittain)

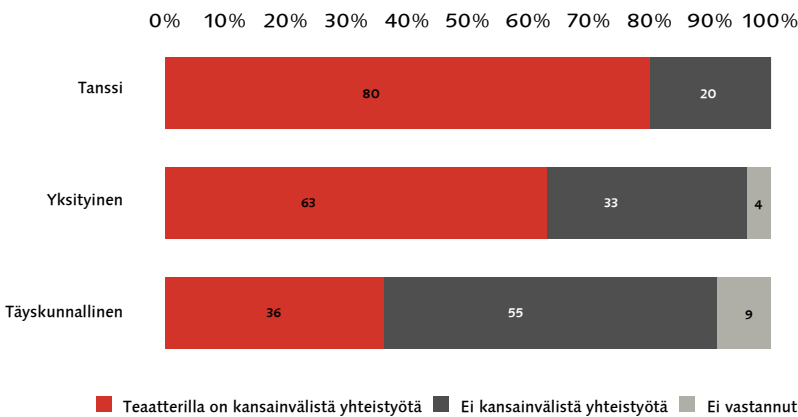
Teattereiden arvioita matkailun toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa (teatterit alueittain)

2.10.3. Kansainvälinen yhteistyö

Kansainvälistä yhteistyötä ilmoitti tekevänsä tai tehneensä 2000-luvulla yhteensä 23 teatteria. Kansainvälinen yhteistyö muodostuu enimmäkseen yksittäisistä vierailuista tai projekteista, mutta hieman vajaalla 40 % teattereista, jotka olivat kansainvälistä yhteistyötä tehneet, oli myös pitkäaikaisempia kansainvälisiä yhteistyökumppaneita. Muutama myös mainitsi kuuluvansa kansainväliseen verkostoon. Noin puolet teattereista arvioi kansainvälisen yhteistyön määrän / merkityksen kasvavan tulevaisuudessa.

Kuvio 57: Teattereiden kansainvälinen yhteistyö

Teattereiden kansainvälinen yhteistyö

"Ei tällä hetkellä. Ulkomaisia teatterintekijöitä on kyllä tulossa vierailijoiksi. Olisi tärkeätä luoda taloudellisia mahdollisuuksia kansainvälisten teatterivierailujen toteuttamiseksi – sekä vientiä että tuontia." Täyskunnallinen teatteri

"1990-luvulla ollut esim. kaupungin unkarilaisen ystävyyskaupungin kanssa. 2000-luvulla olemme osallistuneet Tukholman Riksteaternin Suomen kiertueeseen viime keväänä Suomen Ruotsin suurlähetystön ja kuuden muun suomalaisen teatterin kanssa." Täyskunnallinen teatteri

"Teatteri on European Theatre Conventionin jäsen, minkä johdosta osallistumme kansainvälisiin teatterialan konferensseihin ja henkilöstövaihtoon. Kansainvälistä yhteistyötä on myös yksittäisten taiteilijoiden työskentely teatterissa (ohjaajat, lavastajat, koreografit, näyttelijät jne.)" Yksityinen teatteri

"Yhteistyötä Pohjoiskalotti- ja Barentsin alueella pyritään tulevaisuudessa kehittämään pitkäjänteisemmin ja määrätietoisemmin." Yksityinen teatteri

"Esim. syksyllä 2006 tiloissamme oli saksalais-suomalaisen taiteilijapariskunnan näyttely ja vastaavasti vierailemme Saksassa esiintymässä. Olemme esiintyneet Assitejn (kansainvälinen lastenteatterijärjestö) tapahtumissa niin koti- kuin ulkomailla." Tanssiteatteri

2.10.4. Vierailut

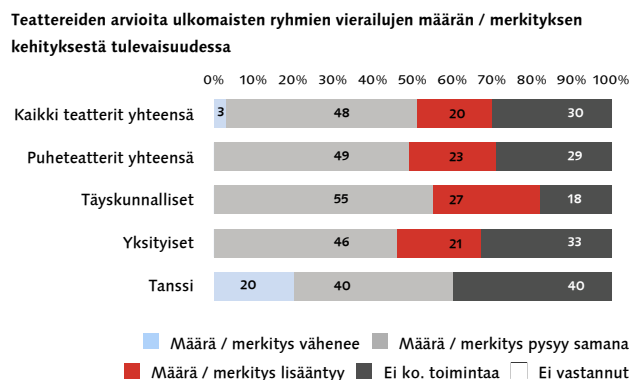
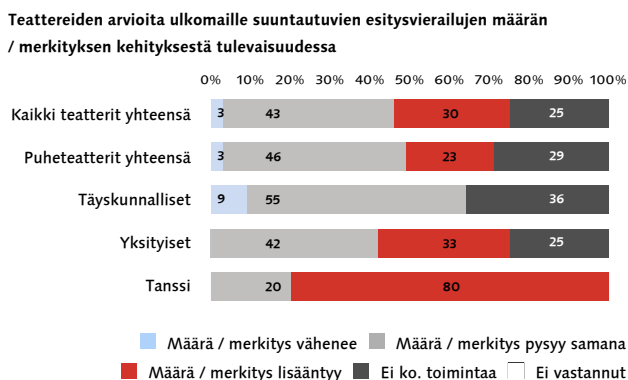
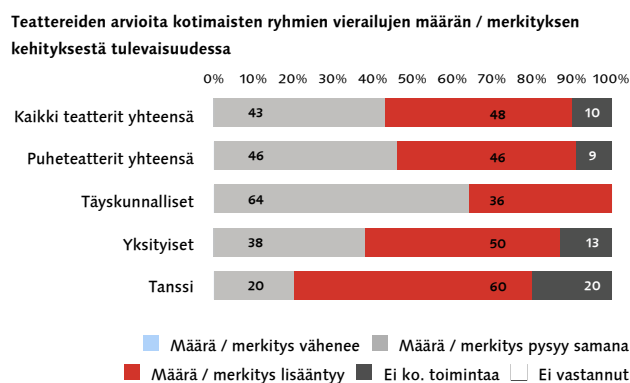
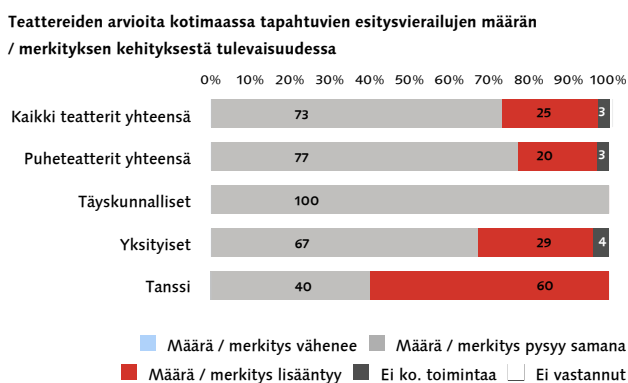
Vuonna 2005 esityksistä keskimäärin 21 % oli oman talon ulkopuolella. Ero suurten ja keskisuurien sekä ryhmien ja pienteattereiden välillä on kuitenkin huomattava. Kun ryhmien ja pienteattereiden esityksistä 41 % oli vakituisen esiintymistilan ulkopuolella, oli vastaava luku suurilla ja keskisuurilla teattereilla 12 %. Tanssiteattereilla esityksistä vakituisen tilan ulkopuolella oli keskimäärin 56 %. Vierailijaesityskertoja oli teattereissa vuonna 2005 yhteensä 941. Vierailuista huomattavan osan tekevät muut kuin teatteritilastoissa mukana olevat teatterit¹².

Suomalaiset teatterit vierailivat vuonna 2005 19 eri maahan. Yhteensä esityskertoja ulkomailla oli 95. Ulkomaisilla teattereilla oli esityksiä Suomen ammattiteattereissa hiukan enemmän kuin edellisenä vuonna esityskertojen ollessa 84¹³.

Ryhmistä ja pienteattereista 40 % ja tanssiteattereista 60 % arvioi kotimaassa tapahtuvien esitysvierailujen määrän lisääntyvän tulevaisuudessa. Sen sijaan suurista ja keskisuurista teattereista näin ei arvioinut yksikään. Myös ulkomailta suuntautuvien esitysvierailujen suhteen ryhmät ja pienteatterit sekä tanssiteatterit olivat huomattavasti positiivisempia kasvun suhteen.

Suurista teattereista valtaosa (88 %) arvioi kotimaisten ryhmien vierailujen määrän lisääntyvän tulevaisuudessa. Keskisuurista teattereista näin arvioi vajaa puolet (47 %). Ulkomaisten ryhmien vierailujen määrän lisääntymistä ennakoivat puolet suurista teattereista ja noin neljäsosa keskisuurista teattereista. Ryhmistä ja pienteattereista vain muutama arvioi vierailujen omaan tilaan kasvavan. Täyskunnalliset teatterit suhtautuivat negatiivisimmin erilaisten vierailumuotojen määrän kasvuun tulevaisuudessa.

Kuviot 58-61: Teattereiden arvioita vierailujen määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa

2.11. Teattereiden vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat

Teattereita pyydettiin pohtimaan nykytilaansa ja tulevaisuuttaan SWOT-analyysin¹⁴ avulla eli arvioimaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä uhkia ja mahdollisuuksia. Vastauksista vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin teattereiden vastaukset jakautuivat useamman vaihtoehdon kesken, kun taas heikkouksissa ja uhissa muutamat pääkohdat keräsivät suurimman osan maininnoista.

¹³ Teatteritilastot 2005

¹⁴ SWOT lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista strengths (S), weaknesses (W), opportunities (O) ja threats (T).

Taulukko 6: SWOT-nelikenttä – vos-teatterit

Vahvuudet Henkilökunta Ohjelmisto Tila ja tekniikka Yleisö	Heikkoudet Talous Henkilökunta Tilat ja tekniikka
Mahdollisuudet Uudet toimintamallit ja -muodot Alueellinen kehitys Yhteistyö Henkilökunta	Uhat Talous Henkilökunta Yleisö

2.11.1. Vahvuudet

Henkilökuntaan sekä ohjelmiston sisältöön ja laatuun liittyvät tekijät mainittiin selkeästi useimmin vahvuuksiksi teattereissa. Henkilökunnan ammattitaito, motivaatio ja sitoutuminen olivat teattereissa vahvuuksia. Myös hyvä työilmapiiri mainittiin muutaman kerran. Ohjelmistossa vahvuuksina nähtiin esimerkiksi monipuolisuus, omaperäisyys sekä taiteellinen laatu.

Toimivat tila ja kalusto muodostavat tärkeän pohjan teatteritoiminnalle, vahvuutena ne keräsivät 13 mainintaa teattereilta. Tilat voivat olla myös yleisön houkutin: yksi teatteri kertoi toimivansa "maan kauneimmassa teatteritalossa", toinen mainitsi uuden talon kiinnostavuuden. Laaja ja/tai vakaa yleisöpohja, hyvä suhde yleisöön sekä yleisön kiinnostus mainittiin myös vahvuutena melko usein. Yleisön kiinnostukseen ja arvostukseen liittyvät myös maininnat teatterikulttuurin arvostuksesta, vahvasta perinteestä sekä hyvästä maineesta.

Jonkin verran vahvuuksina mainittiin myös talous (riippumattomuus vain yhdestä tulonmuodosta, talouden hallittavuus), erilaiset organisatoriset tai hallinnolliset tekijät (joustavuus, tehokkuus, kevyt rakenne) sekä erikoisosaaminen (musiikkiteatteriosaaminen, kiertueosaaminen). Yhteistyö ja alueellisuus mainittiin vahvuutena vain muutaman kerran, samoin sijainti.

Teattereiden vahvuuksia

"Korkeatasoinen taiteellinen henkilökunta. Hyvä työilmapiiri. Monipuolinen osaaminen – monipuolinen ohjelmisto" Täyskunnallinen teatteri

"Omaperäisyys, innostus työhön, luova työskentelyilmapiiri, joustava organisaatio" Yksityinen teatteri

"Lahjakas taiteellinen henkilökunta, loistavat tekniset valmiudet, hyvä maine kunnianhimoisena taidelaitoksena ja hyvä suhde yleisöön" Yksityinen teatteri

"Vahva yleisöpohja, ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilökunta, oma tila ja tekninen varustus, taiteellisen päätöksenteon vapaus, kiertuetyön osaaminen" Tanssiteatteri

2.11.2. Heikkoudet

Talouteen liittyvät tekijät koetaan vastausten perusteella suurimmaksi heikkoudeksi teattereissa. Suurin osa teattereista mainitsi yhden tai useampia taloudellisia tekijöitä heikkouksinaan. Määrärahojen leikkaukset ja kireät budjetit heijastuvat suoraan toimintaan. Riippuvuus julkisista

tuista ja/tai pääsylipputuloista vaikeuttaa suunnittelua. Epäonnistuminen produktiovalinnoissa näkyy taloudellisessa tuloksessa ja pakottaa pelaamaan varman päälle.

Henkilökunta koettiin teattereissa suurimmaksi vahvuudeksi, mutta henkilökuntaan liittyvissä tekijöissä piilee myös paljon heikkouksia. Henkilökunnan väsyminen, sairastelu sekä ikä- ja sukupuolijakauma mainittiin useimmin. Lyhyet, määräaikaiset sopimukset ovat ongelmallisia ja henkilökunnan pienuus tekee teattereista haavoittuvan. Taloudellinen ahdinko näkyy pieninä palkkoina ja täydennyskoulutusresurssien puutteena. Henkilökunta keräsikin heikkoutena lähes yhtä paljon mainintoja kuin talous. Tosin osa henkilökuntaan liittyvistä heikkouksista on suoraan johdettavissa taloudellisista tekijöistä.

Vanheneva näyttämötekniikka tai teatteritalo sekä erilaiset tilakysymykset mainittiin heikkoutena 12 kertaa. Yksittäisissä teattereissa heikkouksina nähtiin myös yleisö (yleisön passiivisuus, väestökadosta kärsivä maakunta), pienen toimijan ongelmat, teatterin merkityksen tunnistamattomuus seutukunnalla, medianäkyvyyden puute, markkinointiosaamisen puute sekä kunnallisen toimintaympäristön jäykkyys.

Teattereiden heikkouksia

"Joudumme näytäntökaudella 2006-2007 tekemään selviä taiteellisia kompromisseja rahapulan takia" Täyskunnallinen teatteri

"Matalat palkat turhauttavat, yhtään riskiä ei voi ottaa, kaiken täytyy tuottaa budjetoitu osuus. Se turhauttaa." Yksityinen teatteri

"Rappiolla olevat toimitilat, laitteet ja kalusto. Henkilökunnan täydennyskoulutusresurssien puute (puute ajasta, mutta ennen kaikkea rahasta – kiireellisemmät koulutustarpeet on saatu kartoitettua, rahat henkilökunnan osaamisen päivittämiseen, uusien työtapojen etsintään, työssä jaksamiseen ym. puuttuvat) Yksityinen teatteri

"Liian vähän henkilökuntaa, muutama ihminen hoitaa usean henkilön työt, jolloin ammattitaidon puute näkyy niillä alueilla, joihin ei ole koulutusta / ammattitaustaa" Tanssiteatteri

2.11.3. Mahdollisuudet

Teattereiden luettelemat mahdollisuudet jakautuvat tasaisemmin erilaisten tekijöiden kesken, eikä mikään tekijä saanut erityisen paljon mainintoja. Melko tasaisesti mainintoja mahdollisuuksina saivat erilaisten uusien toimintamallien ja -muotojen kehittäminen (tilausteatteritoiminta, uusi sirkus, teatterikasvatus), alueellinen kehitys (alueellisen toiminnan vahvistaminen ja laajentaminen, valtakunnallinen menestys), henkilöstö (henkilöstön määrän lisääminen, ammattiosaamisen hyödyntäminen ohi toimenkuvien, uusien henkilöiden osaaminen) sekä yhteistyö- ja toiminta (uusia yhteistyömalleja esim. liike-elämän kanssa, monipuolinen yhteistyö eri taiteilijoiden kanssa).

Mahdollisuuksina mainittiin myös yleisö (yleisöpohjan kasvattaminen), talous (uudet lisärahoituslähteet, kaupungin tuen saaminen pitkäjänteisemmäksi), kansainvälinen kehitys sekä tilat. Teatterit luettelivat myös jonkin verran erilaisia tulevaisuuden tavoitetiljoja kuten:

"Kehittyä alueensa suosituimmaksi teatteriksi, jossa on hyvä tehdä töitä"

"Teatteri voisi olla merkittävä maakuntateatteri, jonka väestö kokee omaksi, itselleen tärkeäksi kulttuurilaitokseksi"

Teattereiden mahdollisuuksia

"Yksi mahdollisuus on se, että teatterista tulee ylikunnallinen, useamman kunnan ylläpitämä ja hallinnoima taidelaitos, jota kehitetään yhdessä alueen väestön kanssa. Teatterista tulee enemmän poikkitaiteellinen laitos, joka tekee yhteistyötä ja verkostoituu alueen muiden toimijoiden kanssa, jolloin vähillä resursseilla voitaisiin tuottaa vielä monipuolisemmin esim. yhteistyöprojekteja." Täyskunnallinen teatteri

"Löytää kaikkia osapuolia hyvin palveleva malli oman henkilökunnan ja vierailijoiden yhteensaattamisesta" Yksityinen teatteri

"Toiminnan laajentaminen ja yleisöpohjan kasvattaminen, yleisötyön vahvistaminen ja uusien muotojen kehittäminen, yhteistuotantojen kehittäminen muiden teattereiden kanssa. Rajattomat mahdollisuudet kehittyä taiteellisesti. Henkilökunnan lisäkoulutus. Uusien työntekijöiden palkkaaminen." Tanssiteatteri

2.11.4. Uhat

Talouteen liittyvät tekijät nähtiin ylivoimaisesti suurimmaksi uhaksi teattereissa. Budjetin supistuminen, taloudelliset epäonnistumiset, rahoituspohjan mureneminen tai tukien pieneneminen sekä muita talouteen liittyviä uhkia mainittiin melkein jokaisen teatterin vastauksessa. Taloudellinen ahdinko johtaa ammattimaisuuden vähenemiseen ja taiteellisuuden näivettymiseen. Henkilöstöön liittyviä uhkia (ikäntyminen, väsyminen, sisäiset ristiriidat, osaaminen vain yhdellä henkilöllä) mainittiin jonkin verran, uhkana nähdään myös yleisön väheneminen ja ikääntyminen.

Muutama teatteri näkee uhkana sijainnin (pohjoinen sijainti voi eristää) tai tilakysymykset (peruskorjauksen lykkääntyminen). Teatteritaiteen kaupallistumisen paineen mainitsi kaksi teatteria. Yksi teatteri ei näe merkittäviä uhkia tulevaisuudessa.

Teattereiden uhkia

"Teatterin rahoituspohja murenee nykyisestään, teatterin toiminta supistuu, eikä kaikkea työtä voida tehdä osaavin ammattilaisvoimin" Täyskunnallinen teatteri

"Valtio- ja kuntatalouden nykyinen kehitys ajaa meidät liian riippuvaisiksi lipputulosta, jolloin teatteri alkaa näivettyä taiteellisesti" Yksityinen teatteri

"Jos kulttuurin tukeminen painottuu pelkästään tekijöiden tukemiseen, niin kilpailu vääristyy. Tällä tarkoitan että sen sijaan, että syydetään rahaa pelkästään esitysten tekemiseen, tulisi tukea antaa myös ostajataholle: kouluille ja päiväkodeille. Ja nimenomaan nk. korvamerkittyä rahaa. Tällöin ostaja valitsee esityksen sen kiinnostavuuden perustella eikä hinnan perustella! Jos nyt tanssin aluekeskusten ja alueteattereiden tukemisen huumassa unohtuu kentällä jo toimivat kiertolaiset, olemme pulassa!" Tanssiteatteri

2.12. Yhteenveto

Valtionosuutta saavat teatterit muodostavat omistussuhteiltaan, kooltaan ja toiminnoiltaan hyvin moninaisen kentän. Vuonna 2005 valtionosuuslainsäädännön piirissä olevista teattereista 11 oli täyskunnallisia ja loput yksityisiä. Osa yksityisistä teattereista toimii osana kuntakonsernia, jolloin "yksityisyys" tuo niille kunnan muita toimintayksiköjä itsenäisemmän aseman esimerkiksi kunnan talousarviossa. Selvitystyön perusteella yksityiset ja täyskunnalliset teatterit arvioivat tulevaisuuttaan osin eri tavoin etenkin rahoituskysymyksissä.

Kuntien roolista kulttuurilaitosten ylläpitäjänä on keskusteltu paljon viime aikoina. Kunta- ja palvelurakennemuutos on omalta osaltaan lisännyt palveluiden tuottamismalleista ja niiden vaihtoehtoista tehtyjen selvitysten ja kartoitusten määrää myös kulttuurin kentällä. Joissakin täyskunnallisissa teattereissa vaihtoehtoja kunnalliselle laitosteatterille kartoitetaan tälläkin hetkellä.

Teatterit kokevat usein asemansa kunnassa ristiriitaiseksi: toisaalta teatteria arvostetaan ja sen asema on vakaa – toisaalta juhlapuheet eivät näy taloudellisen tuen määrässä. Vastausten perusteella teatterit näkevät melko vähäisinä mahdollisuutensa vaikuttaa ja osallistua kunnalliseen päätöksentekoon. Päätäjien tukea teatterit kokevat saavansa etenkin sille, että ne tuottavat kuntaan palveluja. Vahvuutenaan teatterit näkevät esimerkiksi ohjelmiston monipuolisuuden, omaperäisyyden ja laadun.

Myös henkilöstön ammattitaidossa ja motivaatiossa on teattereiden tärkeä voimavara ja vahvuus. Selvityksen perusteella näyttää siltä, että teatterit pyrkivät panostamaan henkilökunnan koulutukseen ja hyvinvointiin tarjoamalla säännöllisesti koulutusmahdollisuuksia, tyky-toimintaa tai seminaareja. Koulutuksen ja kehittämisen esteenä ovat kuitenkin usein aika- ja taloudelliset resurssit. Henkilökuntaan liittyy myös merkittäviä heikkouksia tai uhkatekijöitä kuten väsyminen, sairastelu sekä ikä- ja/tai sukupuolijakauman vääristyminen. Henkilökunnasta kannattaa pitää huolta, sillä se on myös teattereiden suurin kuluerä: henkilöstömenot muodostivat vuonna 2005 keskimäärin 71% vos-teattereiden menoista.

Viihtyisä- ja haastava toiminta- ja työympäristö on yksi tärkeimmistä henkilökunnan saatavuutta helpottavista tekijöistä teattereissa. Kun suuret teatterit ja -kaupungit pystyvät tarjoamaan enemmän ammatillisia virikkeitä myös muualla kuin teatterin sisällä, ovat ne usein halutumpia työpaikkoja kuin kaukana suuremmista kaupungeista sijaitsevat teatterit. Alueellisen teatteriverkoston ylläpitämisen mahdollistamiseksi onkin erittäin tärkeää miettiä tekijöitä, joilla saadaan nuoria teatterintekijöitä kiinnostumaan työskentelystä myös suurimpien kaupunkikeskusten ulkopuolella.

Teattereiden tekemässä yleisötyössä kohteena ovat usein lapset ja nuoret, mutta myös aikuisille teatterit tarjoavat erilaisia yleisötyön muotoja: avoimien ovien päiviä, teosesittelyjä tai keskusteluja. Suhdetta yleisöön ylläpidetään myös palautetta keräämällä. Vierailuja ja yhteistoimintaa järjestetään koulujen ja päiväkotien kanssa, mutta muuten teatterit lähtevät melko vähän teatteristaan yleisön pariin. Tulevaisuudessa erilaisten yleisötyön muotojen merkitys kasvaa entisestään. Ne voivat omalta osaltaan estää tuoleja tyhjenemästä, yleisötyön kautta teatteri voi myös antaa yleisölle välineitä käsitellä vaikeampiakin esityksiä. Ongelmana perinteisimmässä yleisötyön muodoissa on se, että ne tavoittavat lähinnä vain ihmisiä, jotka jo valmiiksi ovat kiinnostuneita teatterista. Uusien ihmisten tavoittaminen ja saaminen katsomoon vaatii teattereilta yhä enemmän jalkautumista ihmisten pariin – teatterin viemistä koulujen ja päiväkotien lisäksi työpaikoille ja kaduille. Yleisötyössä onkin vielä paljon vielä käyttämättömiä mahdollisuuksia.

Teatterit näkevät yhteistyön tärkeänä toiminnan muotona ja haluavat panostaa siihen. Selvityksen mukaan enemmistö teattereista oli tehnyt 2000-luvulla yhteistyötä koulujen ja päiväkotien, festivaalien ja tapahtumien sekä toisten vos-teattereiden kanssa. Myös taideoppilaitokset, vapaan kentän teatterit ja muut kulttuurilaitokset olivat olleet useimpien teattereiden yhteistyökumppaneina. Tärkeimpiä

edellytyksiä yhteistyölle ovat yhteiset näkemykset, riittävät taloudelliset ja henkilöstöresurssit sekä yhteistyön tasapuolisuus. Useissa teattereissa arvioidaan monien yhteistyömuotojen merkityksen lisääntyvän tulevaisuudessa. Kaikki tanssiteatterit ja vajaa puolet puheteattereista arvioi kansainvälisen yhteistyön määrän lisääntyvän tulevaisuudessa.

Teattereissa suurimmiksi heikkoudeksi ja uhiksi koetaan talouteen liittyvät tekijät. Määrärahojen leikkaukset ja kireät budjetit heijastuvat suoraan toimintaan. Epäonnistuminen produktiovalinnoissa näkyy taloudellisessa tuloksessa ja pakottaa pelaamaan varman päälle. Teattereiden arviot eri rahoituslähteiden kehityksestä tulevaisuudessa vaihtelevat jonkin verran. Pääsylipputulujen arvioitiin kasvavan etenkin täyskunnallisissa teattereissa. Huomattava enemmistö kaikista teattereista arvioi sponsoritulujen määrän kasvavan tulevaisuudessa. Vuoden 2006 alussa voimaan tullut valtionosuusuudistus korjasi teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuden perustana olevan yksikköhinnan vastaamaan todellisia kustannuksia ja toi lakiin myös neljän vuoden väliajoin tapahtuvan yksikköhinnan tarkistamisen. Uudistuksen myötä useimpien kyselyyn vastanneiden teattereiden arviot valtionosuuden määrän / merkityksen kehityksestä tulevaisuudessa olivat melko positiivisia. Täyskunnalliset teatterit suhtautuivat epäilevämmiin valtionosuusuudistukseen ja sen mahdollisesti tuomiin parannuksiin rahoituksessa – teattereiden pelkona on, että kunta pienentää vastaavasti omaa osuuttaan, jolloin korotus ei tule teatterin hyväksi. Sen sijaan suurin osa yksityisistä teattereista odottaa valtionosuusuudistuksen tuovan ainakin jonkinlaista helpotusta taloudellisiin paineisiin.

Tulevaisuudessa teatterit näkevät mahdollisuuksia esimerkiksi uusien toimintamallien ja -muotojen kehittämisessä sekä yhteistyön lisäämisessä. Selvityksen mukaan myös markkinointiin panostaminen tulee lisääntymään.

3. Sähköpostikysely vapaan teatterikentän teattereille, teatteriryhmille ja toimijoille

3.1. Vapaa teatterikenttä

Vapaa kenttä määritellään useimmiten teatteripoliittisin perustein suhteessa valtionosuuksiin. Vapaa kenttä on "lainsuojaton" kenttä: teatterit, teatteriryhmät ja taitelijat jotka toimivat ja tekevät teatteria teattereiden valtion rahoitusta säätelevän teatteri- ja orkesterilain ulkopuolella. Tässä selvityksessä, jonka kokonaisuudessa tarkastellaan myös valtionosuutta saavia teattereita sekä kuntia jotka rahoittavat näitä teattereita, vapaa teatterikenttä hahmotetaan nimenomaan tässä merkityksessä. Selvityksen yhtenä keskeisenä painopisteenä on tarkastella vapaan kentän teattereiden ja teatteriryhmien toimintaedellytyksiä, mihin niiden rahoitusrakenteet luovat keskeisimmät puitteet.

Suhde lakiin, tai lainsuojattomuus ei ole kuitenkaan ainoa tapa tarkastella vapaata teatterikenttää. Se voidaan ymmärtää laajasti myös ryhmäteatterikenttänä tai laitosteatterirakenteiden ulkopuolisena ammattiteatteritoimintana: ilmaisuna ja toimintatapoina, jotka eivät mahdu laitosteattereiden sapluunaan. Vapaan teatterikentän synnyn taustalla vaikuttaa ryhmäteatteriliike, joka voimistui Suomessa etenkin 1960-luvun loppupuolelta alkaen. Ryhmäteatteriliike rantautui Suomeen aikana, jolloin maassa rakennettiin aktiivisesti myös alue- ja kaupunginteattereiden verkostoa. Ryhmät määrittivät syntynsä syyksi halun ja tarpeen tehdä teatteria demokraattisin muodoin ja jakaa taiteellista vastuuta kaikille ryhmän jäsenille. Seuraavina vuosikymmeninä monet ryhmien ensimmäisessä aallossa syntyneistä teattereista muodostuivat tärkeiksi osiksi suomalaista teatterikenttää ja ryhmillä on ollut omalla toiminnallaan ja laitostvierailuiden kautta keskeinen vaikutus myös laitosteattereihin (esim. lastenteatteriesitysten määrän lisääntymiseen). Teatterilakia luotaessa 1990-luvun alussa monet näistä ryhmäteattereista hakeutuivat – osin kriittisistä äänenpaineista huolimatta – lain piiriin. Vuonna 2005 valtionosuuksia sai 13 ryhmä- ja pienteatteria.¹⁵ Näiden ryhmien, kuten monien VOS:in piiriin kuuluvien laitosteattereidenkin – suhde vapaaseen teatterikenttään on monin paikoin läheinen ja raja niiden välillä häilyvä. Kenttien sekoittumista tapahtuu etenkin työryhmissä ja lyhytaikaisissa produktioissa sekä vierailujen kautta.

1980-luvun vapaan teatterikentän kehitystä leimasi vapaan kentän toimintaedellytyksiä tarkastelevan For free -selvityksen mukaan¹⁶ vapaan ja monimuotoisen taiteen läpimurto ja eri taiteenaloja yhdistävä ilmaisuus. Tanssin alueella synnytetettiin sittemmin puheteatteripuolelleenkin levinnyt tuottajateatterin malli, jossa tilojen ja perusresurssien vakiinnuttamisen jälkeen näyttämölle kutsutaan vierailevia koreografeja, ryhmiä, lyhytaikaisia kokoonpanoja ja ulkomaisia vierailuja. Tuottajateatterimalli vahvistui siinä vaiheessa kun kentällä alkoi olla riittävästi taiteilijoita, jotka haluavat tehdä vapaita tuotantoja ilman oman teatterin perustamista. 1980-luvulta alkaen lyhytaikaisten työryhmien ja kokoonpanojen määrä on lisääntynyt ja 1990-luvulla Suomessa tapahtui toinen ryhmien perustamisen aalto. Ryhmien toista aaltoa on leimannut suhteessa vanhempaan ryhmäteatterikenttään erityisesti erikoistuminen yhtälailla yleisöissä, toimintatavoissa ja taidenäköyksissä. Vapaalla kentällä on pysyvää liikehdintää ja alueelle syntyy jatkuvasti uusia produktioita ja ryhmiä.

3.2. Kyselyaineisto ja vastaajat

Sähköpostikyselyssä vapaan teatterikentän teattereille ja teatteriryhmille vapaalla kentällä viitataan siis niihin ammattimaisesti näyttämötaiteen alalla toimiviin tahoihin, jotka eivät saa toimintaansa valtion

¹⁵ For free. Selvitys suomalaisen teatterin vapaasta kentästä. [WWW-dokumentti.] <http://www.universum.fi/universum/for_free/for_free.pdf> (25.9.2006); www.universum.fi: Lainsuojattomat. Vapaan teatterikentän historia.

¹⁶ For free. Selvitys suomalaisen teatterin vapaasta kentästä. [WWW-dokumentti.] <http://www.universum.fi/universum/for_free/for_free.pdf> (25.9.2006)

tukea teatteri- ja orkesterilain nojalla. Vapaan kentän selvityksen keskeisiä tavoitteita on ollut selvittää kentän toimintaolosuhteita sekä toiminnan uusia ilmiöitä.

Selvityksessä kohdejoukoksi vakiintui 81 toimijaa: teatteri- ja työryhmiä sekä yksittäisiä taiteilijoita. Kohdejoukon rajauksessa perusteena on käytetty osoitettua aktiivisuutta rahoitushakemuksissa: kohdejoukkoon kuuluvat ryhmät ovat saaneet valtion harkinnanvaraista tukea näyttämötaiteelle varatuista varoista (sekä vuosittaisia toiminta-avustuksia että produktiokohtaisia apurahoja). Laajan tutkimusjoukon identifiointissa näyttämötaidetoimikunnan panos on ollut keskeinen. Alkuperäiseen kohdejoukkoon on kuulunut siten heterogeeninen ryhmä enemmän tai vähemmän säännöllisesti toimivia ryhmiä ja myös jo päättyneitä kertaproduktioita.

Teatteri- ja orkesterilain ulkopuolella toimivalle teatterikentälle suunnatussa kyselylomakkeessa oli yhteensä 41 kysymystä, joista viisi käsitteli ryhmän yhteystietoja. Kyselylomakkeen osa-alueet käsittelivät mm. ryhmien toimintaa, tuotantotapoja, henkilökuntaa, palkatonta työtä, toiminnan rahoitusta, yleisöä, tiedotusta ja markkinointia sekä yhteistyötä. Lisäksi ryhmiä pyydettiin arvioimaan toimintansa vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia sekä uhkia (SWOT).

Vastauksia kyselyyn saapui 13.9. mennessä kaikkiaan 38 kappaletta. Vastausprosentti on siten 47%.¹⁷

Seuraavassa tarkastelussa vapaan kentän teatteriryhmät on jaoteltu pääosin kahteen: ryhmiin, jotka saivat valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 rahoituslain ulkopuolisten teattereiden momentilta sekä ilman valtion toiminta-avustusta toimineisiin ryhmiin. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvia vastaajia aineistossa on 17 kappaletta. Vuonna 2005 toiminta-avustusta sai yhteensä 21 ryhmää, eli kyselyllä on tavoitettu 81% (17/21) näistä ryhmistä. Kuluvana vuonna 2006 kolmelle uudelle teatterille on myönnetty valtion toiminta-avustusta, eli tuensaajien lukumäärä on noussut 24:een.

Lievä enemmistö (55%) kyselyyn vastanneista ryhmistä ei ole saanut harkinnanvaraista toiminta-avustusta.

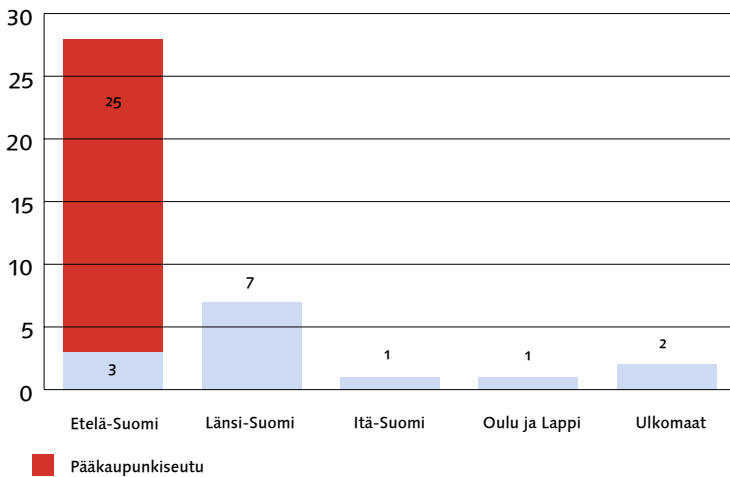
On huomattava, että sähköpostikyselyn puolistrukturoitu malli soveltuu pääasiassa kuvaamaan ryhmiä, joiden toiminta on jatkuvaa ja säännöllistä; yksittäiset kertaproduktiot ja jo päättynyt työryhmätyö ovat jääneet aineistosta siten pääosin pois. Vapaan teatterikentän moninaisuus on tuottanut haasteita sekä lomakkeen laatimisessa että siihen vastaamisessa: kuinka kuvata toimintaa joka ei välttämättä rakennu perinteisemmän puheteatterin tapaan. Kyselylomakkeen vastaajiksi voidaan olettaa valikoituneen ryhmiä, joiden toiminta on parhaiten taipunut kyselylomakkeen sapluunaan, eli vastauksissa korostuu – sekä toiminta-avustusta saaneiden että ilman sitä toimivien ryhmien osalta – pyrkimykset vakinaisempiin toimintamuotoihin ja säännölliseen toimintaan.

"För den konstform som improvisationsteater innebär var endel frågor omöjliga att besvara, då de helt formulerats med tanke på traditionell teater."

"Olipas haastavaa täyttää kysely näin osuuskuntatoiminnan osalta ja todella 13 ihmisen ja hyvin monitahoisen ja muotoisen työkenttämme osalta."

¹⁷ Syyskuun jälkeen (loka-marraskuussa) vastaanotettiin vielä kaksi vastausta, mutta niitä ei ole voitu aikataulusyistä ottaa raportissa huomioon. Kyselyn kokonaisvastaajamäärä on siten 40 ja vastausprosentti 49%. Myöhemmin saadut vastaukset vahvistavat osaltaan aiemmin saapuneiden vastausten tuloksia.

Kuvio 62: Vastaajajakauma alueittain

Selvä enemmistö eli 74% kyselyyn vastanneista teatteriryhmistä toimii Etelä-Suomen läänin alueella. Tarkemmin pääkaupunkiseudulla toimii 66% kaikista selvitykseen vastanneista ryhmistä. Prosenttiosuudet kuvastavat hyvin ryhmien keskittymistä Etelä- ja Länsi-Suomen suuriin kaupunkeihin. Näissä vapaan teatterikentän kasvu on ollut laajemmassa mittakaavassa mahdollista, sillä etenkin pääkaupunkiseudulla on freelanceriksi jättäytyville taiteilijoille tarjolla eniten muita työtilaisuuksia. Suurista kaupungeista (yli 75 000 asukasta) vastauksia on pääkaupunkiseudun lisäksi tullut kaksi Tampereelta, yksi Turusta, yksi Lahdesta ja yksi Porista. Kaksi ryhmistä ilmoittaa toimipaikakseen Suomen ohella myös ulkomaat, joskin toinen näistä esiintyy pääosin Suomessa.

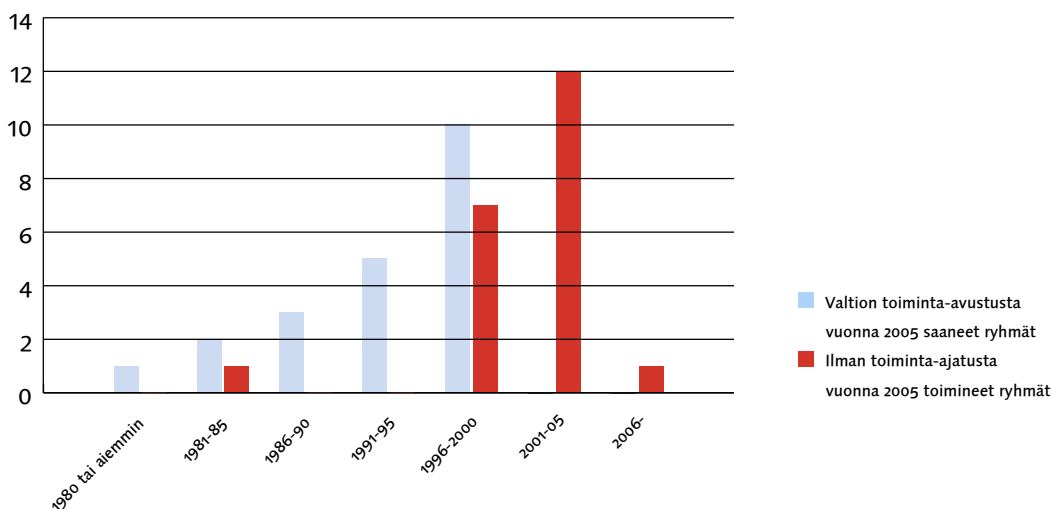
Ruotsin kielellä vastauksista kyselyyn saatiin kolme. Vastaajista viisi eli n. 13% on ruotsin- tai kaksikielisiä ryhmiä. Universum -sateenvarjon alla toimii kolme ruotsin- ja kaksikielistä ryhmää, eli vastaajat edustavat siten seitsemää ruotsinkielistä ryhmää. Kuvatessaan toimintaansa lomakkeessa kaksi myös ruotsin kielellä toimivaa vastaajaa ilmoittaa toimintaansa kuuluvan keskeisesti esitysten toteuttaminen useilla eri kielillä.

3.3. Vapaan kentän teatterit ja teatteriryhmät ja niiden toiminta

Vapaata teatterikenttää määrittää sen moninaisuus: ryhmät ovat erilaisia sekä kooltaan, tuotantotavoiltaan että taiteellisten tavoitteiden osalta. Kentällä on yksittäisiä toiminimiä, produktikohtaisesti koottuja työryhmiä, tuottajateattereita sekä ryhmiä, jotka ovat järjestäytyneet ja toimivat pitkälti kuten valtionosuuslainsäädännön piirissä toimivat ryhmä- ja pienteatterit. Kentän moninaisuus heijastuu myös tämän selvitystyön aikana kerättyssä aineistossa.

3.3.1. Ryhmien toimintaikä ja juridinen muoto

Kuvio 63: Ryhmien perustamisvuodet

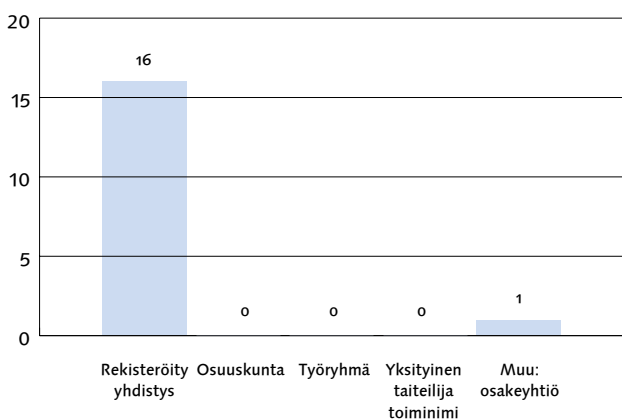

Kyselyvastausten pohjalta perustamisvuotta on tarkasteltu yhteensä 42 ryhmän tai sateenvarjo-organisaation osalta.¹⁸ Valtaosa (71%) kyselyyn vastanneista ryhmistä, työryhmistä ja toiminimistä on perustettu vuoden 1996 jälkeen, ts. viimeisen kymmenen vuoden sisällä. Vanhin vastanneista ryhmistä on perustettu vuonna 1969 ja nuorimpia ovat viisi vuonna 2005 perustettua ryhmää tai työryhmää. Pienten ryhmien määrä on moninkertaistunut 1990-luvulta alkaen samalla kun vanhemman ryhmäteatterikentän edustajia on päässyt mukaan teatterilain piiriin. Myös 2000-luvun alku näyttää vastausten perusteella vilkkaalta ryhmien synnyn ajalta, ja kentälle on tulossa jatkuvasti uusia toimijoita. Tässä aineistossa ryhmien perustamisen huippuvuosia ovat kaikkia vastaajia tarkasteltaessa 1996 (viisi ryhmää), 2000 (viisi ryhmää), 2003 (neljä ryhmää) ja 2005 (viisi ryhmää).

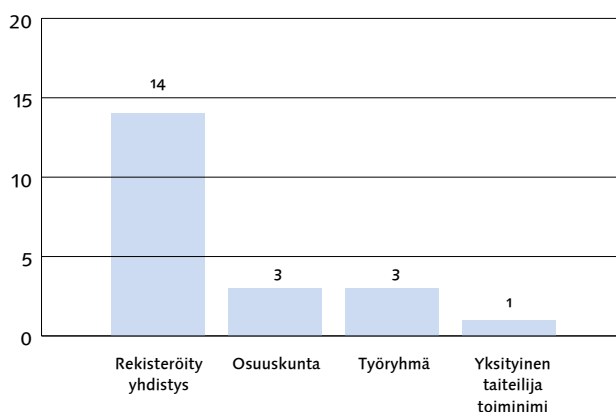
Toiminta-avustusten turvin toimineet ryhmät ovat selvästi vanhempia kuin ilman sitä toimineet ryhmät. Kaikki edellisistä on perustettu vuonna 2000 tai sitä ennen, suurimman osan ollessa perustettu 1990-luvun loppupuolella. Ilman toiminta-avustusta toimivista ryhmistä puolestaan selvä enemmistö on perustettu 2001-2005 välisenä aikana.

Kuviot 64-65: Ryhmien toiminnan juridinen muoto

Valtion toim.avustusta vuonna 2005 saaneet ryhmät (N=17)

Muut ryhmät (N=21)

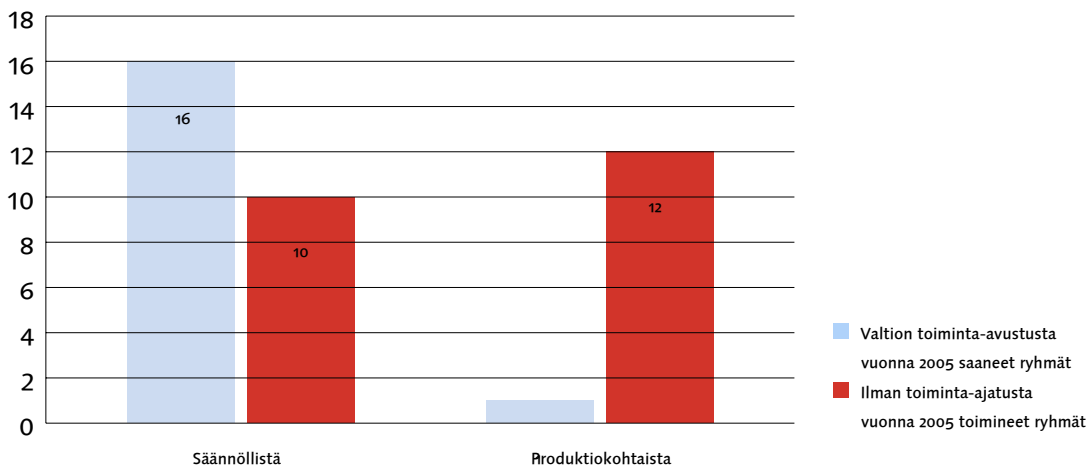

¹⁸ Lukuun on laskettu erikseen sekä Universum -yhteishanke että sen neljä jäseneteatteria: Teatteri Venus, Teater Mars, Aurinkoteatteri ja Sirius Teatern.

Selvä enemmistö vastanneista ryhmistä toimii rekisteröitynä yhdistyksenä tai niiden taustalla on ry-muotoinen kannatusyhdistys. Yhdistysmuoto kuvastaa vastanneiden toiminnan jatkuvaa ja säännöllistä luonnetta; näin erityisesti valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 saaneiden seitsemäntoista ryhmän osalta. Näistä ryhmistä yhtä lukuun ottamatta kaikki ovat juridiselta muodoltaan rekisteröityneitä yhdistyksiä; poikkeuksena yksi osakeyhtiönä toimiva ryhmä. Ilman toiminta-avustusta toimivista ryhmistä löytyy enemmän hajontaa, joskin näistäkin ryhmistä vain noin kolmasosa edustaa jotain muuta juridista muotoa. Työryhmiä aineistossa on mukana vain kolme, kuten osuuskuntamuotoisia ryhmiäkin. Pellervon uusosuuskuntarekisterissä (www.pellervo.fi/wuokko/okunnat/index.htm) mainitaan yhteensä 18 näyttämötaiteen alan uusosuuskuntaa, jotka muodostavat 12% kulttuuri-, kustannus- ja viestintäalojen osuuskunnista. 60 prosenttia suomalaisista näyttämötaiteen uus-osuuskunnista toimii pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Selvitysaineistossa on mukana vain yksi yksittäinen taiteilija (toiminimi).

3.3.2. Ryhmien toiminnan säännöllisyys ja volyyymi

Kuvio 66: Toiminnan säännöllisyys

Kaksi kolmasosaa (67%) kaikista kyselyyn vastaajista ilmoittaa toimintansa olevan jatkuvaa ja säännöllistä. Yksi vastaajista on kuvannut toimintaansa sekä säännölliseksi että produktiokohtaiseksi, eli kysymyksessä kaikkien annettujen vastausten lukumäärä on 39. Vain yksi valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 saaneista, osakeyhtiömuotoisena toimiva ryhmä, kuvaa toimintaansa produktiokohtaiseksi. Sen sijaan ilman toiminta-avustusta vuonna 2005 toimineista ryhmistä lievä enemmistö (57%) kuvaa toimintaansa produktiokohtaiseksi.

Ryhmien toimintaikä, toiminnan säännöllisyys sekä ryhmien järjestäytyminen rekisteröidyiksi yhdistyksiksi kaikki kuvaavat toiminta-avustusten piirissä toimivia ryhmiä: vakinaista toimintaa ja toiminta-avustusten saamisen kriteereitä. Ilman toiminta-avustuksia toimivat ryhmät edustavat kentän uusimpia tulokkaita, ryhmiä joiden toiminta ei ole vielä vakiintunut tai jotka eivät edes halua vakinaistaa toimintaansa (työryhmät).

3.3.3. Produktiot ja esitykset

Kolmekymmentä (30) ryhmää kyselyyn vastanneista (38) ilmoittaa tehneensä vuonna 2005 produktioita. Produktioita oli koko vastaajajoukolla yhteensä 97, eli niitä tehtiin keskimäärin 3,2 kappaletta ryhmää kohden (keskiarvo). Produktioiden määrän mediaani on vastaavasti 2,5 (tai 2,3, eli mediaani asettuu

arvojen kaksi ja kolme väliin). Kaksitoista ryhmää, eli 40% kysymykseen vastanneista oli tehnyt vuodessa kaksi produktiota. Kolme ryhmää oli tehnyt vain yhden produktion vuoden aikana ja kaksi ryhmää kymmenen produktiota tai enemmän (11 produktiota) – tämä määrä ryhmän juhluvuoden kunniaksi.

Valtion toiminta-avustusta saaneet ryhmät tekivät vuonna 2005 vastausten mukaan yhteensä 56 produktiota, eli keskimäärin 3,7 produktiota (mediaani 3) ryhmää kohden, ilman toiminta-avustusta toimineet hieman vähemmän, eli yhteensä 50 ja keskimäärin 3,3 produktiota (mediaani 2,5 tai 2,3).

Edellä esitettyihin lukuihin on kuitenkin syytä suhtautua osin varauksella. Kysymyksessä ei määritellä tarkemmin, minkälaisista produktioista on kyse. Vastausten perusteella ryhmät näyttäisivät listanneen produktioista ennen kaikkea uudet ensi-illat ja ryhmän omat tuotannot: vierailuesitykset, yhteis-, osa- ja vierailutuotannot sekä tilaustyöt on listattu tavallisesti erikseen. Yllä esitettyihin lukuihin on laskettu mukaan vain ne produktiot, jotka ryhmät ovat listanneet yksinkertaisesti produktioina tai maininneet uusiksi ensi-illoiksi. Kun lasketaan yhteen kaikki vastauksissa tässä yhteydessä esiin tuodut (kuitenkin pois lukien aiemmin ensi-illassa olleet) tuotannot, nousee produktioiden kokonaismäärä toiminta-avustusta saaneiden ryhmien osalta 73:ään ja ryhmäkohtainen keskiarvo viiteen (ka 4,9¹⁹) ja ilman toiminta-avustusta toimineilla 54:een ja ryhmäkohtaisesti 3,6 produktioon. Kolme ilman toiminta-avustusta toiminutta ryhmää mainitsee esittäneensä vuonna 2005 uusien tuotantojen ohella myös aiemmin ensi-illassa olleita tuotantoja.

Teatteritilastoissa²⁰ rahoituslain ulkopuolisten teattereiden (aineistossa teattereita on tätä selvitystä hieman enemmän, 42 kappaletta, joista 21 valtion toiminta-avustuksia saanutta ryhmää) ilmoitetaan tehneen näytäntökaudella 2004/2004 yhteensä 133 ensi-iltaa eli luvut ovat periaatteessa samansuuntaiset tämän selvityksen tulosten kanssa. Teatteritilastojen lukujen vertailu tämän selvityksen tuloksiin on suoraan mahdotonta, sillä kysymykset on asetettu kummassakin tapauksessa hieman eri tavoin. Molemmat luvut kertovat joka tapauksessa vapaan teatterikentän toiminnan laajuudesta ja aktiivisuudesta.

Kaikkien mainittujen produktiotyyppien lukumäärä ei vielä yksin riitä kuvaamaan vapaan kentän ryhmien toiminnan sekä tuotantotapojen laajuutta ja moninaisuutta. Ryhmät ovat järjestäneet vuoden 2005 aikana myös muita esityksiä, festivaaleja, klubitapahtumia, konsertteja, keskustelutilaisuuksia, työpajoja, kerhotoimintaa ja koulutusta – toimintatapoja, jotka saattavat olla ryhmän keskeisiä työmuotoja. Vapaan teatterikentän taiteellisen toiminnan moninaisuuden vuoksi vertailukelpoisen aineiston luominen on erityisen haastavaa, sillä jokainen määrittelee oman toimintansa laajuuden ja tuotannot omista lähtökohdistaan käsin.

Seitsemässä vastanneessa ryhmässä ei ollut (uusia) produktioita vuonna 2005. Vuoden aikana ryhmissä mm. esitettiin ainoastaan aiemmin ensi-illassa olleita esityksiä tai suunniteltiin projekteja, opiskeltiin ja haettiin apurahoitusta. Improvisaatioteatterissa jokainen esitys on ainutlaatuinen ja osuuskuntamuotoisessa ryhmässä jäsenet keikkailevat pääosin ulkopuolisissa produktioissa. Kahden ryhmän toiminta on vasta käynnistymässä, ja ensimmäinen varsinainen toimintakausi ajoittuu vuosille 2006–2007.

Jo edellä mainituista syistä myös ryhmien koko toimintansa aikana toteuttamien produktioiden kokonaismäärää on kyselyvastausten perusteella vaikea laskea yksiselitteisesti – haasteita syntyy eritoten niiden ryhmien kohdalla, jotka eivät toimi yksinomaan kantaesityksiä toteuttavien puheteattereiden tavoin. Vastauksista on mahdotonta päästä varmuuteen siitä, millä tavoin kukin ryhmä on oman tilanteensa hahmottanut ja produktioiden tarkan kokonaismäärän laskeminen on

¹⁹ Tähän keskiarvoon ei ole laskettu mukaan yhden ryhmän toteuttamaa 70 (!) taiteellista pientuotantoa, jotta aineisto ei vääristy liiaksi.

²⁰ Teatteritilastot 2005, 86.

ollut vastausten perusteella hankalaa myös ryhmille itselleen (esitetty lukumäärät ovat monin paikoin arvioita). Vastausten perusteella toiminta-avustusta saaneet ryhmät (15 vastausta) ovat tehneet toimintansa aikana yhteensä arviolta 600 produktiota (luku sisältää yhteistuotannot niiden ryhmien osalta, jotka ne ovat vastauksessaan yksilöineet, mutta ei muita toiminnan muotoja kuten klubeja). Keskiarvoksi saadaan siten n. 40 produktiota/ryhmä. Produktioiden määrät vaihtelevat 12 produktiosta arviolta yli sataan.

Ilman toiminta-avustusta toimivien arvioima produktioiden kokonaismäärä on selvästi alhaisempi, 192, eli keskimäärin kymmenisen (ka 9,6) produktiota ryhmää kohden, produktioiden määrän vaihdellessa yhdestä 45:ään. Tässä yhteydessä on syytä pitää mielessä vastanneiden ryhmien toimintavuosien vaihtelevan 36 vuodesta yhteen vuoteen, valtaosan toiminnan ollessa käynnistynyt viimeisen kymmenen vuoden sisällä ja ilman toiminta-avustusta toimivien osalta viimeisen viiden vuoden sisällä.

Toiminta-avustusta saaneet ryhmät ilmoittavat tehneensä yhteensä 1517 esitystä (ml. vierailuesitykset) vuonna 2005 (määrä ei sisällä vastauksissa mainittuja muita esityksiä, klubi- ja koulutustoimintaa tms.). Keskimäärin esityksiä/ryhmä on siis vuoden aikana ollut 89 kappaletta. Esitysten määrät vaihtelevat 36 esityksestä 130 esitykseen. Kuudella vastanneista ryhmästä on ollut yli sata esitystä vuodessa. Ilman toiminta-avustusta toimineet ryhmät ilmoittavat arviolta 558, eli keskimäärin 29 esitystä, mikä on noin kolmasosa toiminta-avustuksien turvin toimineiden esitysmäärästä. Esitysmäärät vaihtelevat yhdestä 80 esitykseen. Kuudella ryhmällä on ollut alle kymmenen esitystä vuoden aikana. Selvityksessä raportoidut esityskerrat poikkeavat jokseenkin huomattavasti Teatteritilastojen tilastoinnista. Niiden mukaan rahoituslain ulkopuolisilla teattereilla oli vuonna 2005 yhteensä 3536 esityskertaa (tässä yhteensä n. 2075 esityskertaa).²¹ Teatteritilastojen mukaan rahoituslain ulkopuolisten teattereiden esityskerrat muodostavat n. 20 % kaikista teatteri-, tanssi- ja oopperaesityksistä.²²

3.3.4. Ryhmien taiteellinen erityisalue sekä taiteelliset arvot, motiivit ja tavoitteet

Ryhmiä pyydettiin kyselyssä määrittelemään taiteellisen toimintansa erityisalue, sekä pohtimaan ryhmän toiminnan taustalla vaikuttavia arvoja, motiiveja ja tavoitteita. Vastaukset vahvistavat vapaan teatterikentän merkitystä teatterikentän tuulettajana: lähtökohdat ovat vahvasti sisällölliset, taiteelliset ja kunnianhimoiset. Ryhmät panostavat ohjelmalinjauksiinsa, ja niissä pyritään usein keskustelevuuteen ja kriittisyyteen.

Kyselyyn vastanneiden ryhmien taiteellisen työn painopisteessä on uuden draaman ja kantaesitysten tuottaminen. Eniten mainintoja aineistossa sai tarkemmin uusi kotimainen draama. Uusien esitysten ja uusien draaman työmuotojen kehittämisen voi nähdä olevan jollain tavalla osassa käytännössä kaikkien ryhmien työskentelyä, joskin noin kolmasosa kaikista vastanneista ryhmistä korostaa erityisesti kokeellisen draaman merkitystä taiteellisessa profiilissaan. Vajaa viidesosa ryhmistä määritteli taiteelliseksi erityisalueekseen yksinkertaisesti teatterin tai näyttämötaiteen.

Kokeellisuuteen liittyen vajaa neljäsosa vastanneista ryhmistä keskittyy erityisesti eri taiteenalojen ja ilmaisun muotojen – useimmiten tanssin, musiikin ja kuvataiteen – yhdistämiseen teatterityöhön. Ryhmien erityisalueena voi olla siten esimerkiksi visuaalinen-, fyysinen- tai musiikkiteatteri.

Ryhmien taiteellista työskentelyä ohjaavat myös sisällölliset painotukset, aineistossa esimerkiksi balttilainen draama tai kansanperinne ja kalevalainen mytologia. Yksi ryhmistä pyrkii tarkastelemaan maailmaa lähtökohtaisesti nuorten aikuisten, oman sukupovensa, silmin.

²¹ Teatteritilastot 2005, 5.

²² Teatteritilastot 2005. Teatteri- tanssi- ja oopperaesitysten kokonaismäärään on laskettu vos-teattereiden, Kansallisteatterin, Suomen kansallisooopperan sekä rahoituslain ulkopuolisten teattereiden esityskerrat, ml. vierailijaesitykset ja tilausnäytännöt.

Vastanneista ryhmistä kuuden toiminnassa painottuvat lapsille suunnatut esitykset ja toiminta. Lastenteatterin alueella uusi satudraama ja sadunkerronta ovat erityisalueita, joihin ryhmät keskittyvät. Viisi ryhmää toimii uuden sirkuksen, sirkusteatterin ja klovnerian alalla. Aineistossa on mukana kolme improvisaatioon keskittyvää ryhmää. Samoin kolme ryhmää toimii soveltavan teatterin ja draaman soveltavien muotojen alueella. Vastanneista vajaa neljäsosa mainitsee taiteelliseksi erityisalueekseen myös muita toiminnan tapoja, useimmiten klubien, tapahtumien ja festivaalien järjestämisen sekä draamapedagogiikan.

Taiteellinen erityisalue

"[Teatterin] erityisalue on teatteria ja tanssitaidetta sekä muita taiteenaloja yhdistävä monitaiteellinen teatteri. Teatterin ohjelmisto jakautuu nykyisin vuosittain keskimäärin kahteen enemmän teatteria edustavaan esitykseen ja yhteen enemmän tanssitaidetta edustavaan. Jokin esityksistä on aina tyylilajiltaan enemmän cross-over teatteria, joka yhdistää näitä eri taidemuotoja. Esitykset ovat lähes aina kantaesityksiä."

"Modernin suomalaisen draaman esittäminen. Teatterin tekeminen ryhmälähtöisesti sekä uusien draaman työtapojen löytäminen."

"Uudet kotimaiset kantaesitykset ja tapahtumatuotanto."

"Perinteisemmän teatterin lisäksi kokeellinen teatteri ja soveltava draama sekä klubitoiminta."

"Visuaalinen teatteri. Sirkuksen, nukketeatterin ja teatterin yhdistäminen omaperäiseksi ja taiteellisesti korkeatasoiseksi kokonaisuudeksi."

"Uusi sirkus sekä sirkuksen yhdistäminen muihin taidemuotoihin."

3.3.5. Taiteelliset tavoitteet

"Arvot ovat halu vaikuttaa maailman menoon ja ihmisiin teatterin avulla. Motiivit ovat intohimo omaan tekemiseen ja taiteeseen. Tavoitteet vaikuttaa ja saada toimeentulo omasta ammatista."

Kuvatessaan arvojaan ja tavoitteitaan ryhmät korostavat laajalti korkeaa taiteellista tasoa, tinkimättömyyttä, riippumattomuutta ja taiteellista vapautta. Lähtökohtana toiminnassa on näyttämötaide eri ilmaisumuotoineen – teatteri, uusi sirkus, improvisaatio, lapsille suunnattu teatteri – sekä alan kehittäminen ja uudistaminen.

Kuten taiteellisessa erityisalueessakin, kokeellisuus mainitaan keskeisenä tavoitteena ja arvona. Muutamit vastanneista ryhmistä pyrkivät toimimaan lähtökohtaisesti teatterilaboratoriona ja tutkimaan näyttelijä- ja ohjaajatyön kautta teatterin mahdollisuuksia. Erityisesti uuden sirkuksen alueella toimivissa ryhmissä puhutaan pitkäkestoisesta taiteellisesta tutkimustyöstä: uusien ilmaisumuotojen ja teknisten lähestymistapojen löytämiseen tähtäävästä taiteellisesta tutkimusprosessista. Taiteelliseen työhön ja kokeellisuuteen kytkeytyy vahvasti – teattereiden ja ryhmien toiminnan erityisalueita vastaavasti – taiteenaloja yhdistävien työtapojen luominen, vuorovaikutuksen edistäminen sekä eri taiteenalojen yhdistäminen teatteriin sitä uudistavasti –

fyysisen ja visuaalisen teatterin vahvistaminen perinteisemmän "sanan teatterin" rinnalla. Käytännössä tämä merkitsee monitaiteellisuutta esityksissä sekä tekijöiden monialaisuudessa ja sen kehittämisessä. Tavoitteena ryhmillä on uudistaa teatterikenttää ja tuoda kentälle uusia virtauksia, viihteellistymisen vastapainoksi.

Vastanneiden ryhmien taiteellisen toiminnan sisällössä nousevat vahvasti esiin kotimaisuus, paikallisuus, yleisökontaktien merkitys ja dialogi yleisön ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Motiivina toiminnassa ryhmillä on halu osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun teatterin keinoin. Uusia kotimaisia kantaesityksiä tuottamalla pyritään vahvistamaan suomalaisen kulttuurin tuntemusta. Toiminnallaan ryhmät pyrkivät myös rikastuttamaan toiminta-alueensa kulttuurielämää ja viemään teatteria lähelle katsojia.

Vapaiden ryhmien toiminta on pitkälti taiteilijavetoista teatteria ja ryhmäteatteria: näyttelijäntyö ja näyttelijöitä haastavien esitysten tuottaminen on keskeistä. Erityisesti pyritään kehittämään ryhmälähtöisiä työtapoja. Arvona voi olla nimenomaan ryhmäteatterina toimiminen: rajajilykset suhteessa teatterin vakiintuneisiin ammattikuviin, tasavertaisuus teatterin tekemisen eri vaiheissa, näyttelijöiden vaikutusmahdollisuudet sekä jaetun johtajuuden malli. Ensemble-ilmaisun kehittäminen liittyvät samaan draamallisen tasavertaisuuden tavoitteeseen

Mitä muita kuin taiteellisia tavoitteita ryhmillä on toiminnassaan? Ensisijaisena tavoitteena kaikilla vastanneilla ryhmillä on työllistää jäsenet ja tarjota toimeentuloa taiteellisesta työstä. Tähän liittyy myös yleisemmin tavoite alan (mm. kokeellinen nykyteatteri, uusi sirkus) toimintaedellytysten ja -rakenteiden kehittämisestä.

Vapaan kentän ryhmät ovat keskeisesti kiinni ympäröivässä yhteiskunnassa. Monelle ryhmälle tärkeänä tavoitteena on osaltaan osallistua kulttuuripoliittiseen vaikuttamiseen, ja erityisesti vapaan kentän tilanteen vakiinnuttamiseen ja esiin nostamiseen. Lisäksi tärkeänä koetaan näyttämötaiteen uusien ja kokeellisten muotojen arvostuksen lisääminen. Myös yhteiskunnalliset aiheet, yhteiskunta-vastuun ajatus ja yhteiskunnan kipupisteiden käsitteleminen ovat vapaan kentän ryhmille keskeinen tapa hahmottaa toimintaansa. Lisäksi ryhmät mainitsevat toimintatapoihinsa liittyviä tavoitteita kuten yhteisöllisyyden vahvistaminen ryhmänä (ryhmäteatterityöskentely), yhteistyön teatterin kentällä kansallisesti ja kansainvälisesti sekä tapahtumien, keskustelutilaisuuksien yms. järjestämisen. Lastenteatterin alalla toimivilla ryhmillä on kasvatuksellisia ja pedagogisia tavoitteita toiminnalleen. Kahdelle ryhmälle keskeinen tavoite on ryhmän toiminnan vakiinnuttaminen pitkällä tähtäimellä.

Toiminnan arvoja, motiiveja ja tavoitteita

"Taistelemme niillä keinoilla joita meillä on sitä vastaan ettei ihminen tuntevana ja herkkävireisenä kokonaisuutena hienouksineen, vammoineen ja päänvaivoineen unohtuisi tässä tehokkuuden ja reippauden ihmiskuvaa korostavassa maailmassa."

"[Ryhmän].. tehtävä on parantaa jäsentensä taiteellisia toimintaedellytyksiä ja etsiä heille työtilaisuuksia. Yhdistys haluaa myös ottaa aktiivisesti osaa maassamme käytävään kulttuuripoliittiseen keskusteluun. Useissa viime vuosien esityksissä on noussut myös uudenlaista yhteiskuntavastuuta näkyviin: yhteistyö eri vähemmistöryhmien kanssa (Seta, maahanmuuttajat, vammaisryhmät, uskonnolliset vähemmistöt)- esitykset lähenevät yhteisöteatteria, ollen kuitenkin taiteellisia perimmältä tarkoitukseltaan."

"Kehittää kokonaisuutta, jonka osia ovat taiteellisen puolen lisäksi hallinnolliset ja käytännölliset asiat. Jotta teatteri pyörisi vakaalla pohjalla ja asiat sujuisivat arjessa se vaatii yhteisöltä ja sen johdolta kykyä huomioida ja toimia kokonaisuudessa. Taiteellinen ja ei-taiteellinen ovat viimekädessä yhtä, kumpikin osa-alue kärsii, jos toinen niistä ei toimi. [...] tavoitteina on myös ollut laajemmalti monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden tukeminen. Taide ja yhteisöllisyys pyritään tuomaan kaikkien koettavaksi maantieteellisestä, poliittisesta tai uskonnollisesta taustasta riippumatta."

"Mielekkäiden työtilaisuuksien ja ammatillis-henkisen tuen ja tukikohdan tarjoaminen jäsenille."

"Vaikuttaa kulttuuripoliittikkaan kunnan ja valtion tasolla, jotta työskentelyolosuhteet ja alan arvostus paranisivat."

"Toimintaa arvioidaan jatkuvasti suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja sen arvoihin."

3.3.6. Tuotantotavat

Osalla vapaan teatterikentän ryhmistä toiminta ja tuotantotavat ovat hyvinkin vakiintuneita, toisissa ryhmissä tapa toimia vaihtelee produktiokohtaisesti. Omien tuotantojen lisäksi ryhmät tekevät vierailuja ja vastaanottavat vierailuja omaan tilaansa sekä tekevät erilaisia yhteis- ja osatuotantoja. Jotkut ryhmistä ja toimijoista tekevät myös tilaustöitä. Lisäksi ryhmien toimintatapoihin saattaa kuulua festivaalien, kuvataidenäyttelyiden, konserttien tms. järjestämistä sekä esimerkiksi tilavuokrausta.

Taiteellisesta tuotannosta ryhmissä vastaa usein taiteellinen työryhmä – tuotantotavat ovat työryhmälähtöisiä. Tavat kehittää esityksiä ideasta tuotantoon voivat ryhmissä olla hyvin moninaisia, esimerkiksi työryhmän kokoaminen esitysidean synnyttäneen ympärille, draamatekstien yhdessä lukeminen, taiteellinen neuvosto vastaa ohjelmistopäätöksistä jne. Moninaisuuden taustalla keskeistä on omaan toiminta-ajatuksen sopivien esitysten valmistaminen.

Työryhmän jäsenet vastaavat tuotannoista usein omaa toimenkuvaansa laajemmin. Vastuunjaot henkilöiden välillä vaihtelevat, mutta usein taiteellinen henkilökunta tekee myös tuotannollisia töitä. Tavallista myös on, että taiteellinen johtaja ja/tai teatterisihteeri/tuottaja ovat ainoat vakituisesti palkatut toimijat, ja muu taiteellinen työryhmä kootaan produktiokohtaisesti sekä ryhmän parissa vakituisemmin toimivista henkilöistä (jäsenistö/ydinryhmä) että vierailijoista.

Hallinnollisesta ja taloudellisesta näkökulmasta tuotantotavat ovat riippuvaisia esimerkiksi juuri ryhmän toiminnassa vakituisesti mukana olevan henkilöstön määrästä. Toiminta on myös sopeutettava olemassa oleviin resursseihin – mikä usein vähentää mahdollisuutta pitkäjänteisempään suunnitteluun ja kehittämistyöhön. Tuotannot aloitetaan tavallisesti apurahoja hakemalla ja tuotantojen syntyminen on keskeisesti riippuvainen saadusta apurahoituksesta.

Pienille toimijoille yhteistyö muiden kanssa on usein tärkeä toiminnan mahdollistaja. Esimerkkinä yhteistyöstä voidaan mainita neljän helsinkiläisen teatterin yhteishanke Universum. Ryhmien tuotannoissa Universum on produktioiden päätuottaja vastaten tilasta, tekniikasta, tiedotuksesta ja lakisääteisistä velvoitteista. Toiminta-avustukset ryhmille jaetaan produktiorahoina. Universumin keskeinen tavoite on "raivata taiteilijoilleen tilaa luoda esityksiä omista lähtökohdistaan".

Valtion toiminta-avustusta saaneilla ryhmillä tuotantotavat ovat selkeästi kehittyneet ammattimaisemmiksi ja suunnitelmallisimmiksi. Toimintatapoja myös kehitetään edelleen luonnollisena osana omaa toimintaa. Ilman toiminta-avustusta toimineilla ryhmillä tuotantotapojen kehitystä estää etenkin resurssipula: usein kaikki pitää aloittaa jokaisessa produktiossa uudelleen, uuden tuottajan ja uusien ihmisten kanssa. Myös taiteellisesta näkökulmasta esityksiä kehitetään jatkuvasti ja ryhmissä etsitään esimerkiksi uusia näyttämöilmaisun keinoja.

Vapaan kentän ryhmien tuotantotapoja

"Jäsenet esittelevät ajatuksiaan taiteellisista hankkeista. Hallitus tekee päätökset toteutettavista produktioista. Työryhmät muodostuvat niiden henkilöiden ympärille jotka ovat hankkeen esitelleet."

"Hallitus toimii taiteellisena neuvostona, joka tekee ohjelmistopäätökset. Taiteellinen ja tekninen henkilökunta produktiokohtaisesti kiinnitettynä, sekä jäseniä, että vierailijoita. Yleensä ollut produktiokohtainen tuottaja, joka on hoitanut markkinoinnin. Tällä hetkellä vakituinen tuottaja työvoimapolitiittisella tuella palkattuna."

"Työryhmä kootaan produktiokohtaisesti vakinaisen ydinryhmän ympärille. Tekninen ja teknis-taiteellinen henkilökunta palkataan aina ulkopuolelta. Tähän mennessä olemme toimineet myös ilman omaa tilaa. Tuottajana toimii ryhmän sisäinen ammattituottaja sekä nyttemmin jo vakituinen ryhmän ulkopuolinen tuottaja."

"Tällä hetkellä teatterillamme on puolipäiväisesti palkattu tuottaja. Tuotannot suunnitellaan mahdollisimman pitkälle yhdessä. Tuotannot on jaettu ryhmän jäsenille vastuualueittain – jäsenet muodostavat pienempiä "selvitysryhmiä" aihealueittain. Puheenjohtaja ja tuottaja koordinoivat itsenäisten "selvitysryhmien" toimintaa. Tuotantoja suunnitellaan ja rakennetaan siis yhdessä, mutta kaikkien ei tarvitse revetä kaikkeen."

Tuotantotapojen kehitys

"Toimintaa suunnitellaan nykyisin pitkäjänteisemmin ja suunnitelmallisemmin (tarkemmin). Lisäksi teatteria on pyritty profiloimaan entistä selkeämmin (toiminta-ajatuksen selkeyttäminen, kohdeyleisöt). Markkinointia on myös pyritty suuntaamaan paremmin teatterin potentiaalista yleisöryhmää ajatellen. Tulevaisuudessa keskitytään markkinoinnissa profiloimaan esityksiä selkeämmin mielikuvallisemman markkinoinnin suuntaan ja teemoittamaan vuosittaisia ohjelmistokokonaisuuksia."

"Ovat kehittyneet ja niitä pyritään jatkuvasti kehittämään. Tällä hetkellä aihe hyvinkin akuutti, sillä teatterin johto ja päätöksenteko on muuttumassa. Toiminta-ajatuksen päivittäminen, suunnitelmallisuus, tiedonkulun kehittäminen ja työnkuvien selkeyttäminen ovat tällä hetkellä työstettäviä asioita."

"Taitelijoiden osuutta hallinnossa on vahvistettu ns. kvartetin perustamisella. Kvartetti kokoontuu aktiivisesti ottaen kantaa hallinnollisiin ja tuotannollisiin päätöksiin ja luoden täten koko yhdistykselle toimintalinjaa."

"Tuotantotapoja on yritetty useaan otteeseen ammattimaistaa, joka kerta on seinä noussut pystyyn oman kunnan ja valtion kieltäytyessä tukemasta hankkeitamme. Olemme supistaneet toimintaamme olosuhteita vastaaviksi. Jos ensi vuonna ei ole rahaa, ei tehdä mitään."

"Tuotantotavat ovat kehittyneet produktiokohtaisesti; tehtävät jaettu joko työryhmälle tai yksittäisille henkilöille riippuen produktion vaatimuksista."

3.3.7. Yleisö

"Yksinkertaisuus ja pienimuotoisuus ovat erinomainen tapa saada lapset ja nuoret kiinnostumaan teatterista ja esiintymistäiteesta. Suurta kankeaa tekniikkaa ei tarvita, pelkkä esiintyjän läsnäolo riittää. Tämä on seikka johon aikuiset (opettajat) eivät aina usko, mutta nuoret ja lapset arvostavat aivan eri tavalla tänä päivänä jolloin kulttuuri (ajanviete) heidän ympärillään on niin teknistynyt."

"Toinen seikka, jonka koen tärkeäksi tänään on pitempiaikaisen kiinteämmän suhteen luominen yleisöön. Niin että esityksestä ei tule pelkästään "kulutustarvike" muiden joukossa, vaan elävä tilanne täynnä erilaisia odotuksia, toiveita ja yllätyksiä."

Missä määrin vapaan teatterikentän ryhmät suuntaavat ohjelmistoaan tietyille yleisöryhmille? Esitysten varsinainen kohdistaminen näyttää vastausten perusteella olevan ryhmäkentässä harvinaista. Esitykset suunnataan periaatteessa "kenelle tahansa", käytännössä ja ryhmien vastauksissa nuorille ja aikuisille, nimenomaan aktiivisille kulttuurin kuluttajille. Ilman kohderyhmäajattelua vapaiden ryhmien esitykset ovat usein kuitenkin lähtökohtaisesti teemoiltaan erityisryhmien teatteria. Jos selkeä kohdeyleisö löytyy, on se useimmiten lapset ja nuoret. Erityisesti ilman toiminta-avustuksia toimivissa ryhmissä on niitä, jotka suuntaavat esityksiä lapsille. Esityksiä kohdennetaan jonkin verran produktiokohtaisesti, ts. ryhmän toiminnalla ei siten ole erityistä kohderyhmää, vaan se suunnitellaan osana esitystä. Produktiokohtaisia markkinointiponnistuksia suunnitellaan ja suunnataan valituille yleisöryhmille vastausten mukaan kuitenkin usein.

Vapaan kentän ryhmien yleisöryhmiä

"Meillä ei sinänsä sovelleta ennalta kohderyhmäajattelua. Tiedyt aiheesta tiedotettavat kohderyhmät etsitään markkinoinnin puolelta sitten kun tiedetään näytelmään teemamaailma."

"Kaikille ihmisille. Tietenkin produktiokohtaisesti mietitään tarkempia kohderyhmiä."

"Kansainväliselle yleisölle ja kotimaahan katsojille jotka eivät etsi esityksistä ihan helppointa ja halvinta viihdettä."

"Ei suuntaa erityisesti, joskin produktiokohtaisesti mietimme, sopisiko tämä esitys markkinoitavaksi erityisesti jollekin kohderyhmälle."

"Kyllä. Kaikkien esityksien kohdalla on tarkkaan harkittu mikä sopiva kohderyhmä on."

Yleisösuhdetta ryhmissä ylläpidetään aktiivisesti ja yleisötyö on monin paikoin keskeinen toimintamuoto läpi koko ryhmän toiminnan. Kaikilla kysymykseen vastanneilla (yht. 34 ryhmää) on käytössään jonkinlaisia yleisötyön muotoja. Kolmen valtion toiminta-avustusta saaneen ryhmän katsojakunnasta on tehty opinnäytetyönä yleisötutkimus.

Keskeisiä ryhmien yleisötyön muotoja ovat suorat kontaktit yleisöön: yleisökasvatus esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa, produktioihin liittyvät keskustelutilaisuudet, kurssit ja työpajat, tapahtumien ja happeningien järjestäminen, asiakastilaisuudet, avoimet harjoitukset sekä osallistuminen tapahtumiin, joissa saadaan suora kontakti yleisöön (esim. Taiteiden yö). Yleisön pariin jalkaudutaan myös konkreettisesti esittämällä esityksiä kadulla, tai tapaamalla yleisöä teatterin yhteydessä toimivassa ja teatterintekijöiden hoitamassa baarissa. Ryhmät keräävät palautetta yleisöltä kyselyillä, sähköpostilla, internetsivujen kautta sekä keskustelutilaisuuksissa. Yksi ryhmä valmistaa video- ja televisiodokumentteja työskentelytavoistaan. Myös tiedottaminen esityksistä ja ryhmän toiminnasta on kontaktin ottamista yleisöön ja käytössä on esimerkiksi jäsenkirjeitä ja sähköpostiasiakasrekisteri. Suora palaute esityksissä on ryhmille tärkeää – esimerkiksi improvisaatiossa palaute on välitöntä. Palautetta kerätään yleisön ohella myös yhteistyökumppaneilta.

Palautteen pohjalta suunnitellaan ja kehitetään esityksiä; muutamat ryhmät ovat valmistaneet esityksiä yhteisöteatteri keinoin. Yleisöpalautteen avulla myös kehitetään tiedottamista ja yleisökontakteja.

Vapaan kentän ryhmien yleisötyö

"Nettisivuilla on palautelaatikko, osa esityksistä on syntynyt yhteisöteatterin keinoin, erilaiset happeningit lähialueen asukkaille."

"[Teatterissa] on tehty opiskelijatutkimuksina yleisötutkimuksia, palautetta saamme säännöllisesti kotisivujen kautta. Teatterilla on esimerkiksi sähköpostiasiakkaiden rekisteri, joka saa etuja sekä säännöllisesti informaatiota. Myös asiakastilaisuuksia on järjestetty, niissä ohjelmiston lisäksi on esitelty tekijöitä ja heidän työtään. Teatterilla järjestetään (ei säännöllisesti mahdollista) myös avoimia harjoituksia. Yksi [teatterin] suoran palautteen kanava on teatterin yhteydessä toimiva [baari], jossa työntekijöinä toimivat teatterintekijät. Näin yleisöllä on mahdollista jäädä pohtimaan esitystä ja halutessaan keskustella siitä suoraan itse tekijöiden kanssa."

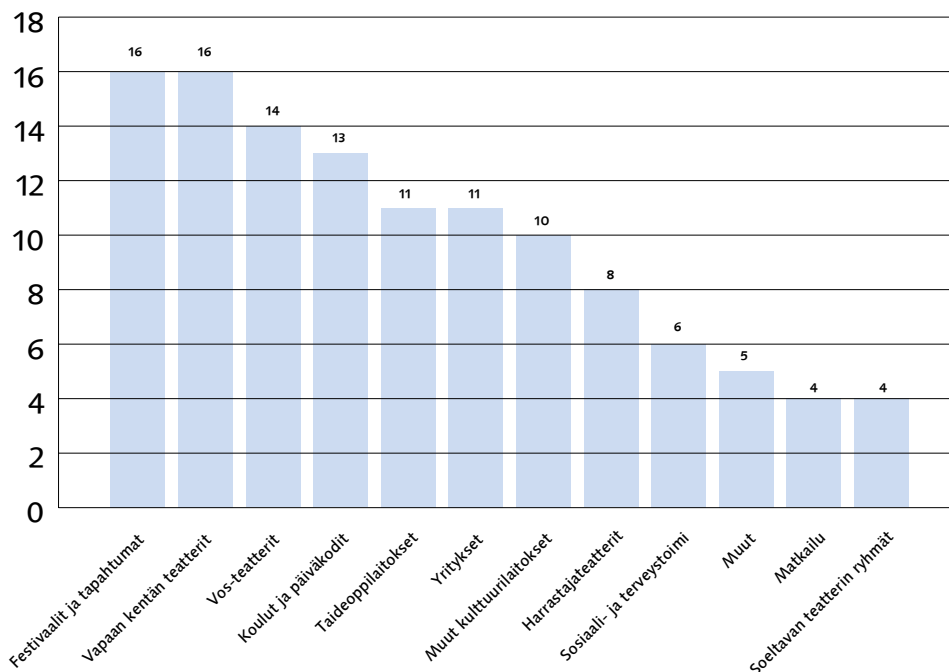
"Avoimet harjoitukset, video- ja televisiodokumentit työskentelytavoistamme, esitykset tuotantojemme eri vaiheista ennen ensi-iltaa."

"Nämä ovat [ryhmän] keskeisiä toimintamuotoja kautta linjan. Melkeinpä jokaiseen projektiin liittyy joku tapa aukaista kokemusta ja käydä keskustelua yhdessä koetuista asioista."

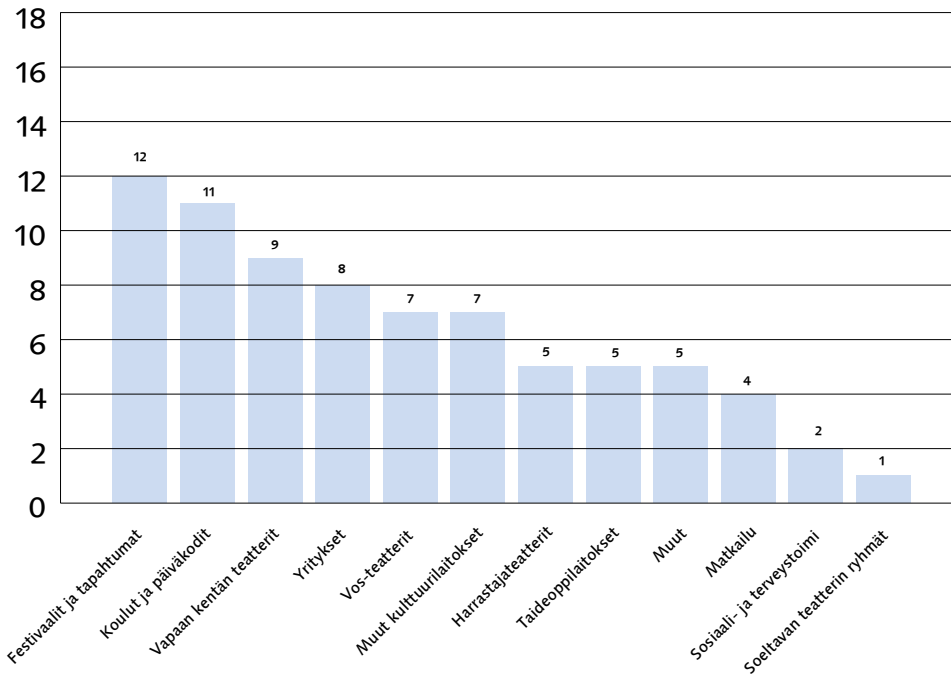
3.4. Yhteistyö

Selvitystyössä ryhmiltä kysyttiin, minkä tahojen kanssa ne ovat tehneet yhteistyötä 2000-luvulla kotimaassa ja kansainvälisesti sekä minkä tahojen kanssa ryhmät haluaisivat tehdä yhteistyötä. Yhteistyötahot oli määritelty ensimmäisessä kysymyksessä etukäteen (suljetut vastausvaihtoehdot), mikä ohjaa vastauksia luonnollisesti yhdenmukaisempaan suuntaan. Sen sijaan ryhmät saattoivat listata vapaamuotoisesti tahoja, joiden kanssa ne haluaisivat tehdä yhteistyötä ja näissä vastauksissa onkin huomattavasti enemmän hajontaa. Yhteistyötahojen ohella vastaajia pyydettiin arvioimaan yhteistyön onnistumisen tärkeimpiä edellytyksiä.

Kuvio 67: Valtion toiminta-avustusta saaneiden ryhmien yhteistyötahot 2000-luvulla

Kuvio 68: Ilman toiminta-avustusta toimineiden ryhmien yhteistyötahot 2000-luvulla

Toiminta-avustusta vuonna 2005 saaneet ryhmät ovat tehneet 2000-luvun alkupuolella suhteessa selvästi enemmän yhteistyötä kuin ilman toiminta-avustusta toimineet ryhmät. Tämä on ymmärrettävää edellisten toiminnan ollessa vakiintuneempaa (jatkuvaa ja säännöllistä vs. produktiokohtaista), minkä lisäksi toiminta-avustus tarjoaa luonnollisesti enemmän liikkumavaraa ja resursseja myös yhteistyöhankkeisiin. Nämä ryhmät ovat myös keskimäärin vanhempia, eli niillä on takanaan enemmän toimintavuosia ja vakiintuneempi asema kentällä. Vastaajilla oli valittavanaan lista yhteistyötahoista (kuvioissa 67 ja 68 esitetyt vaihtoehdot). Vastanneet seitsemäntoista toiminta-avustusta saanutta ryhmää mainitsivat keskimäärin seitsemän eri yhteistyötahoa kukin kysymyksessä annetuista 12 vaihtoehdosta. Ilman toiminta-avustusta toimineet ryhmät puolestaan nimeivät keskimäärin neljä tahoa kukin. Kaksi ryhmää – yksi toiminta-avustusta saanut ja yksin ilman sitä toiminut – ilmoittaa lomakkeessa tehneensä yhteistyötä 2000-luvulla kaikkien kysymyksessä mainittujen tahojen kanssa.

Eniten yhteistyötä kaikki ryhmät ilmoittavat tehneensä festivaalien ja tapahtumien kanssa; tämä yhteistyömuoto sai kyselyssä kaikkiaan 28 mainintaa. Kyselyssä ei tarkemmin selvitetty yhteistyön laatua: yhteistyöllä festivaalien ja tapahtumien kanssa viitattaneen pääosin esiintymisiin näissä tapahtumissa. Huomattavaa myös on, että osa vastaajista – sekä toiminta-avustusta saaneita että sitä ilman toimineita ryhmiä – järjestää itse festivaaleja yksin tai yhdessä muiden tahojen kanssa.

Ilman toiminta-avustusta toimineet ilmoittavat tehneensä hieman useammin yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kuin muiden vapaiden ryhmien kanssa. Nämä ryhmät ovat tehneet samoin enemmän yritysyhteistyötä kuin toimineet yhdessä VOS:ien kanssa. Toiminta-avustuksia saaneiden ryhmien yleisimmät yhteistyökumppanit ovat olleet muita teattereita. Mielenkiintoista on myös huomata, että taideoppilaitokset ovat toiminta-avustusta saaneille keskeinen yhteistyötaho. Vähiten yhteistyötä ryhmät ovat tehneet matkailun, sekä soveltavan teatterin ryhmien kanssa.

Muita yhteistyökumppaneita ryhmillä ovat olleet muun muassa seurakunnat, eri kansalaisjärjestöt ja nuorisotoimi ja ilman toiminta-avustusta toimineilla samoin seurakunnat, sekä lisäksi mm. Yleisradio sekä ulkomaiset teatterit ja tuotantolaitokset.

Minkä tahojen kanssa ryhmät haluaisivat kehittää yhteistyötä? Tähän kysymykseen annetut vastaukset jakaantuvat selvästi toteutunutta yhteistyötä enemmän. Toiminta-avustusta saaneet ryhmät haluavat kehittää yhteistyötä erityisesti vos-teattereiden (sekä laitosteatterit ja ryhmät), muiden (vapaan kentän) teatteriryhmien, koulujen ja päiväkotien sekä muiden taiteenalojen toimijoiden (erityisesti tanssi, musiikki, kuvataide) kanssa. Yksittäisiä mainintoja saavat myös yritykset, oppilaitokset, sosiaalitoimi, pohjoismainen ja kansainvälinen yhteistyö sekä ikääntyneiden järjestöt.

Ilman toiminta-avustusta toimineet ryhmät haluaisivat puolestaan kehittää yhteistyötä erityisesti vos-teattereiden ja yritysten suuntaan. Lisäksi yhteistyötä toivotaan eri taiteenalojen ja niitä edustavien ryhmien sekä festivaalien kanssa. Yksittäisiä mainintoja saavat myös matkailu, (vapaan kentän) teatteriryhmät, koulut ja päiväkodit, sosiaalitoimi (ja tarkemmin vanhusten palvelutalot), ulkomaiset yhteistyökumppanit, kulttuuritoimi, työpaikat ja harrastajateatterit.

Ryhmät näyttäisivät siis haluavan jatkaa ja kehittää edelleen yhteistyötä pääasiassa niiden tahojen kanssa, joiden kanssa sitä tehdään jo muutenkin. Muutamat vastaajat mainitsevat tämän myös suoraan. Ryhmien tavoitteet eri taiteenalojen yhdistämisessä ja poikkitaiteellisten ilmaisumuotojen löytämisessä heijastuvat siis välittömästi toivottuihin yhteistyökumppaneihin.

Huomattavaa kaikkien ryhmien vastauksissa on, että teattereista erityisesti VOS:ien kanssa toivotaan yleisesti enemmän yhteistyötä. Kysymyksen yhteydessä annettujen vastausten pohjalta näyttäisi siltä, että vos-puolella ryhmät ja pienteatterit ovat vapaan kentän ryhmille laitosteattereita tutumpia yhteistyökumppaneita ja yhteistyötä on ryhmien kesken ollut enemmän. Ryhmät tosin ovat myös avoimia yhteistyölle vos-laitosteattereiden, kuten maakuntateattereiden, kanssa; joissakin vastauksessa erikseen mainitaan halu työskennellä yhdessä ja uudistaa laitosteattereiden toimintaa.

Yhteistyö mahdollistaa verkostoitumisen, toimintatapojen (kuten tuotantorakenteet) uudistamisen ja poikkitaiteellisten produktioiden valmistamisen. Yhteistyöllä on myös mahdollista saada lisää resursseja toimintaan ja uudistustyöhön.

Vapaan kentän ryhmien yhteistyö

"Haluamme syventää ja kehittää muiden Lainsuojattomien teattereiden sekä vos-ryhmien kanssa jo olemassa olevaa yhteistyötä. Vos-laitosteattereiden kuten maakuntateattereiden kanssa yhteistyötä ei ole vielä ollut, mutta se on hyvin mahdollinen yhteistyön muoto myös."

"Sosiaalisektorin. Tällaisessa yhteiskunnassa se edustaa lähinnä sitä arvomaailmaa (hoitotyö, ihmisistä välittäminen), jota teatteri puolustaa. Lisäksi sosiaalisektorin toimijat jakavat tällä hetkellä kanssamme saman taloudellisen ahdingon johon joka päivä toiminnassa törmäämme."

"Muut teatteriryhmät ja teatterit, koko taiteen kentän toimijat ja oppilaitokset. Varovaisesti edeten myös yritykset; taiteen rahoitus on siirtymässä enemmän kaupallisen yhteistyön puolelle."

"Kaltaisemme teatterit: verkostoitua ja kehitellä yhteisiä tuotantorakenteita, vos-teatterit: olisi hienoa tehdä yhteistyötä isomman teatterin kanssa; he antavat resursseja, me uutta ajattelua ja jotakin, jota olemme kokeilleet; näin koko teatterin kenttä voisi uudistua."

"Jatkaa ja laajentaa yhteistyötä festivaalien kanssa sekä löytää yhteistyökumppaneiksi samanhenkisiä vapaita teatteri/tanssi/muu taide ryhmiä sekä suomesta että ulkomailta."

3.4.1. Yhteistyön edellytykset

Ryhmiä pyydettiin kyselylomakkeessa arvioimaan keskeisimpiä edellytyksiä yhteistyölle. Merkittävimmät edellytykset määritellään suhteellisen yksimielisesti: vapaille ryhmille ylivoimaisesti tärkeintä on yhteistyökumppaneiden samanhenkisyyden ja yhteiset päämäärät. Toiseksi eniten mainintoja aineistossa saavat tasapuolisuus ja pyrkimys molemminpuoliseen hyötyyn, ts. toimiminen yhteiseksi ja kummankin hyväksi, toista kunnioittaen. Kolmanneksi eniten mainintoja on saanut – edellisiin oleellisesti kytkeytyen – produktioiden taiteellinen sopivuus sekä yhteiset taiteelliset tavoitteet.

Jotta yhteisiä projekteja ja käytäntöjä voi ylipäänsä olla, on tavoitteiden ja arvomaailman siis oltava yhteneväiset ja yhteistyökumppaneiden tultava kohdelluksi tasa-arvoisina tekijöinä. Tämä on ylipäänsä yhteistyön ydintä ja luontevaa yleisimpien yhteistyökumppaneiden ollessa festivaaleja ja tapahtumia, toisia vapaan kentän ryhmiä ja vos- teattereita. Esiinnyttäen niissä tapahtumissa, jotka tuntuvat omilta ja tehdään näyttämö- ja yleensä taiteen kentällä yhteistyötä samanhenkisten ihmisten kanssa.

Käytännössä keskeiseksi kysymykseksi yhteistyössä nousee rahoitus. Rahoituksen ja resurssien kohtaamisen mainitsi yhteistyön edellytyksenä reilu kolmasosa vastaajista; saman verran taiteellisten tavoitteiden yhteneväisyyksien kanssa. Ryhmien toiminnan kannalta tärkeää on, että rahoitus muutetaan nimenomaan vapaata kenttää tukeväksi. Opetusministeriössä vuonna 2000 työskennellyt TERTTU -työryhmä pyrki selvittämään teatteri- ja orkesterilain ulkopuolisten ja lain piiriin kuuluvien teattereiden ja teatteriryhmien yhteistyön tilaa, ongelmia ja kehitysmahdollisuuksia. Työryhmän keskeisenä tausta-ajatuksena oli kehittää tukirakenteita yhteistyölle, jotka osaltaan helpottaisivat vapaan kentän rahoitusongelmaa. Opetusministeriö myöntääkin vuosittain avustuksia teatteri- ja orkesterilain piiriin kuuluvien ja sen ulkopuolisten teatteri- ja tanssiryhmien sekä orkestereiden välisiin yhteistyöhankkeisiin. Vuosina 2004–2006 määräraha yhteistyöhankkeisiin on ollut yhteensä 67 000 euroa²³. Teatterikeskuksen tekemän yhteistyökartoituksen perusteella²⁴ OPM:n myöntämä avustus näyttää olleen monessa tapauksessa välttämätön edellytys yhteistyön toteutumiselle: avustus yhteistyöhön on ollut usein yhtä kuin tuotannon rahoitus. Teatterikeskuksen aineistossa vapaan kentän ryhmät toivoisivat myös kuntien osallistuvan aktiivisemmin teattereiden yhteistyön rahoittamiseen. Yhteistyön tukemista erillisrahoituksen avulla kannatetaan, mutta keskeisimpänä edellytyksenä myös yhteistyöhankkeille nähdään teattereiden ja ryhmien sisäisen resursoinnin parantaminen.

"Taloudelliset resurssit ja niiden kokoiset vastuut yritetään saada kohtaamaan."

"Teatterikentän rahoituksen muuttaminen sellaiseksi, että yhteistyön tekeminen on taloudellisesti järkevää."

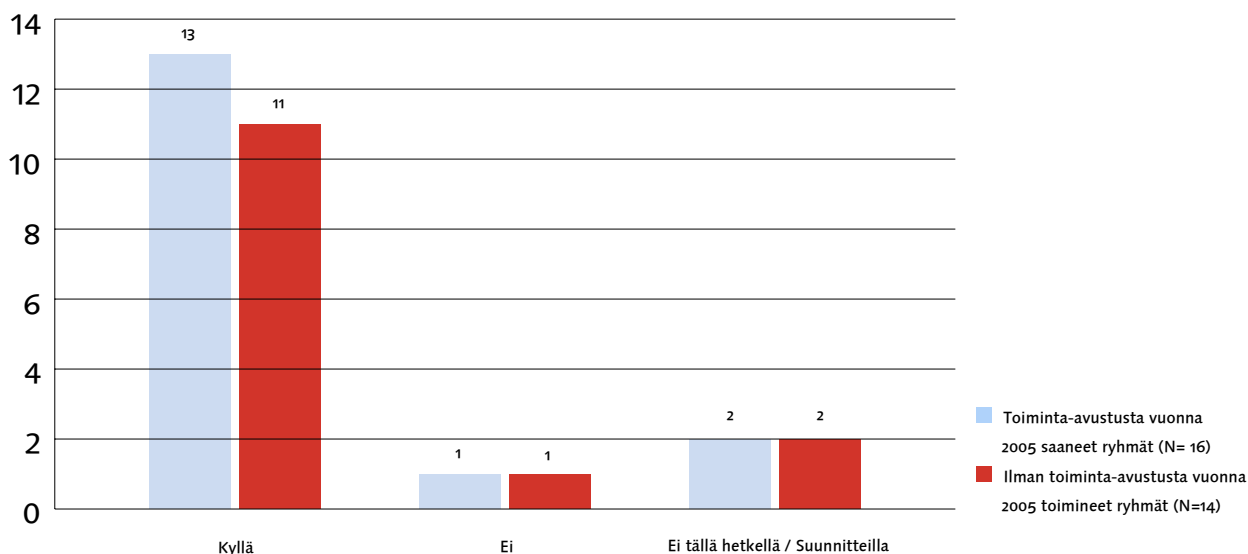
Neljän edellä mainitun tekijän ohella, mutta niitä selvästi vähemmän, mainintoja yhteistyön edellytyksinä saivat avoimuus ja aktiivisuus, aikataulujen yhteensopivuus, henkilöresurssit, vuorovaikutus- ja neuvottelutaidot sekä henkilösuhteet, ts. yhteistyöprojektien käytännölliset tekijät. Vastauksissa esiin nostetaan myös yhteistyön jatkuvuus ja pitkäjänteisyys, mikä vahvistaa edelleen jo edellä esiin nousutta halua luoda pitkäkestoisia yhteistyösuhteita sekä kehittää yhteistyötä jo olemassa olevien kumppaneiden kanssa.

²³ Lähde Teatteritilastot 2005.

²⁴ Teatterikeskuksen kysely teattereiden yhteistyöhankkeista 2001–2005.

3.4.2. Kansainvälinen yhteistyö

Kuvio 69: Kansainvälinen yhteistyö

Kysymykseen kansainvälisestä yhteistyöstä vastasi yhteensä 30 ryhmää, eli 79% kaikista vastanneista. Selvä enemmistö näistä ryhmistä – 76% toiminta-avustusta saaneista ja 79% ilman sitä toimineista – on tehnyt toimintansa aikana kansainvälistä yhteistyötä. Lisäksi yhteensä neljä ryhmää aineistossa ilmoittaa, ettei tällä hetkellä tee kansainvälistä yhteistyötä, mutta sellaista on joko jo suunnitteilla tai ainakin tahtoa yhteistyöhön on tulevaisuudessa.

Kansainvälinen yhteistyö on useimmiten esiintymisiä ja ryhmän jäsenten vierailuja festivaaleilla. Toinen yleinen yhteistyön tapa ovat vierailuesitykset tai esiintymiskiellat ulkomaille sekä vierailuesitysten isännöiminen kotimaassa. Vierailut ovat usein henkilötasolla: vastanneilla on ollut produktioissa ohjaaja-, lavastaja-, tanssija- tai kirjailijavierailijoita. Vierailujen ohella muutamalla ryhmällä on ollut yhteistuotantoja kansainvälisten toimijoiden kanssa ja parilla ryhmällä on ollut kehittämiä, tai ryhmä on mukana, laajoissa kansainvälisissä teatterihankkeissa. Vierailuesitykset voivat toimia yhteistyön käynnistäjänä, jonka jälkeen ryhmien välille pyritään löytämään yhteistuotantomalleja. Ryhmät ovat yhteydessä myös suoraan ja epävirallisesti samanhenkisten kansainvälisten teattereiden ja ryhmien kanssa.

Muita yhteistyötapoja ovat myös ryhmien jäsenyydet alan eurooppalaisissa verkostoissa sekä festivaalien järjestäminen ja isännöiminen yhdessä kansainvälisten kumppaneiden kanssa.

Yhteistyötä ryhmät tekevät erityisesti lähialueiden, kuten Pohjoismaiden (erityisesti ruotsinkieliset ryhmät), Baltian alueen maiden sekä vähemmässä määrin venäläisten toimijoiden kanssa. Baltic Circle -festivaali on monelle keskeinen yhteistyön kanava. Valtaosa yhteistyöstä tapahtuu eurooppalaisten toimijoiden kanssa Keski-Euroopassa (erityisesti Ranska ja Saksa) tai Brittein saarilla (UK ja Irlanti). Suoria kontakteja ryhmillä on kuitenkin ollut myös esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja erityisesti festivaaleilla tavataan ryhmiä ja tekijöitä myös kauempaa.

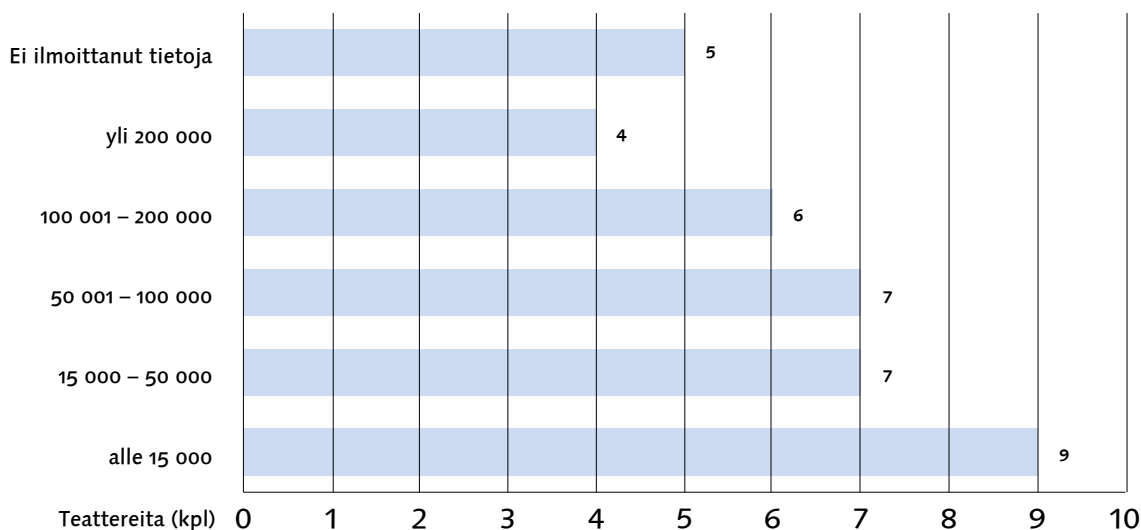
3.5. Toimintaedellytykset ja resurssit

"Tilanteen voi nähdä myös niin, että 90-luvun alun ryhmien perustamisen aalto on ikään kuin täyttänyt teatterikentällä olevan vähäisen tilan tehdä teatteria teatterilain ulkopuolella, eivätkä uudet alalle tulijat löydä resursseja, tiloja, varoja, eivätkä ehkä yleisöäkään – tiedotukseen ei aloittelevalla työryhmällä ole yleensä käytettävissä juuri lainkaan rahaa."²⁵

3.5.1. Talous

Vapaan kentän ryhmien tulot muodostuvat valtion toiminta-avustuksesta, kunnan avustuksista, muista avustuksista sekä omista tuloista. Muut avustukset koostuvat avustuksista projekteihin, vierailuihin ym. ja ne voivat muodostaa merkittävän osuuden vapaan kentän ryhmän tuloista. Rahoittajat arvostavat toiminnan jatkuvuutta ja säännöllisyyttä myös rahoituslain ulkopuolisen kentän toiminnassa ja toiminta-avustusmäärärahoista päätettäessä pyritään tukemaan ensisijassa jo aiemmin avustusta saaneiden vapaiden ryhmien toimintaa. Uudet, produktiokohtaisesti koottavat ja muutoin erityyppisen tuotantotavan omaavat ryhmät jäävät siten helposti tukien ulkopuolelle. Merkittävän osuuden vapaan kentän rahoituksesta muodostaa kentällä tehty palkaton tai alipalkattu työ.

Kuvio 70: Vapaan kentän teattereiden tulot vuonna 2005

Vapaan kentän ryhmiä tuetaan vuosittain rahoituslain ulkopuolisten teattereiden ja teatteriryhmien momentilta. Vuonna 2005 momentilla oli jaettavana yhteensä 1.010.000 euroa ja toiminta-avustusta sai 21 ryhmää. Vuodelle 2006 jaettavana on ollut hieman enemmän, 1.080.00 euroa, ja samalla avustusta saavien ryhmien lukumäärä on nostettu 26:een²⁶. Tässä selvitysaineistossa on mukana kaksi ryhmää, jotka ovat nousseet kuluvana vuonna toiminta-avustusten piiriin.

Vastanneista vapaan kentän teattereista 17 on saanut valtion toiminta-avustusta vuonna 2005. Valtion toiminta-avustusta saaneet ryhmät kuuluvat pääosin kolmeen ylimpään tuloryhmään. Vain yhden toiminta-avustusta saaneen ryhmän tulot olivat alle 50 000 euroa. Vastaavasti vain yhden ilman

²⁵ For free. Selvitys suomalaisen teatterin vapaasta kentästä.

[WWW-dokumentti.] <http://www.universum.fi/universum/for_free/for_free.pdf> (25.9.2006)

²⁶ Teatteritilastot 2005, 83.

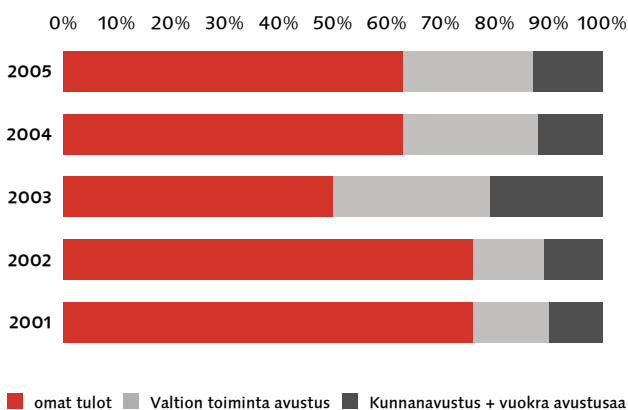
toiminta-avustusta toimineen ryhmän tulot olivat yli 50 000 euroa. Keskimäärin valtion toiminta-avustus muodosti 23 % ryhmien tuloista vuonna 2005. Kunnanavustuksen keskimääräinen osuus valtion toiminta-avustusta saaneilla ryhmillä oli 13 % ja omien tulojen osuus 64 %²⁷.

EU-rahoitusta ilmoitti saaneensa vuosien 2003–2005 aikana kolme ryhmää. Sponsorituloja vapaan kentän ryhmät olivat saaneet vain hyvin vähän. Kolmen vuoden aikana sponsorituloja ilmoitti saaneensa viisi eri teatteriryhmää, joista muutama oli saanut sponsorituloja joko kahtena tai kaikkina kolmena vuotena peräkkäin. Keskimääräinen sponsoritulo oli 4679€, mutta vaihtelut tulojen määrässä olivat suuret: pienimmillään sponsoritulot olivat 317€ ja suurimmillaan 23 000€.

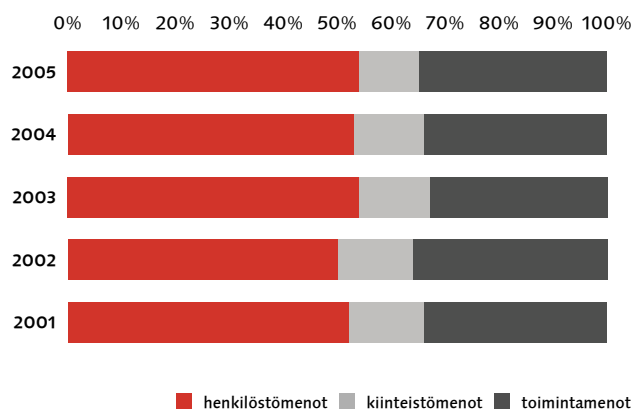
Valtion toiminta-avustusta saaneista vapaan kentän ryhmien menoista henkilöstömenot muodostivat keskimäärin 55 %, toimintamenot 35 % ja kiinteistömenot 10 % vuonna 2005. Vos-teattereilla vastaavat luvut olivat 71% (henkilöstömenot), 18 % (toimintamenot) sekä 12 % (kiinteistömenot)²⁸.

Kuviot 71-72: Valtion toiminta-avustusta saaneiden vapaan kentän ryhmien tulot ja menot 2000-luvulla

Valtion toiminta-avustusta saaneiden vapaan kentän ryhmien tulot

Valtion toiminta-avustusta saaneiden vapaan kentän ryhmien menot

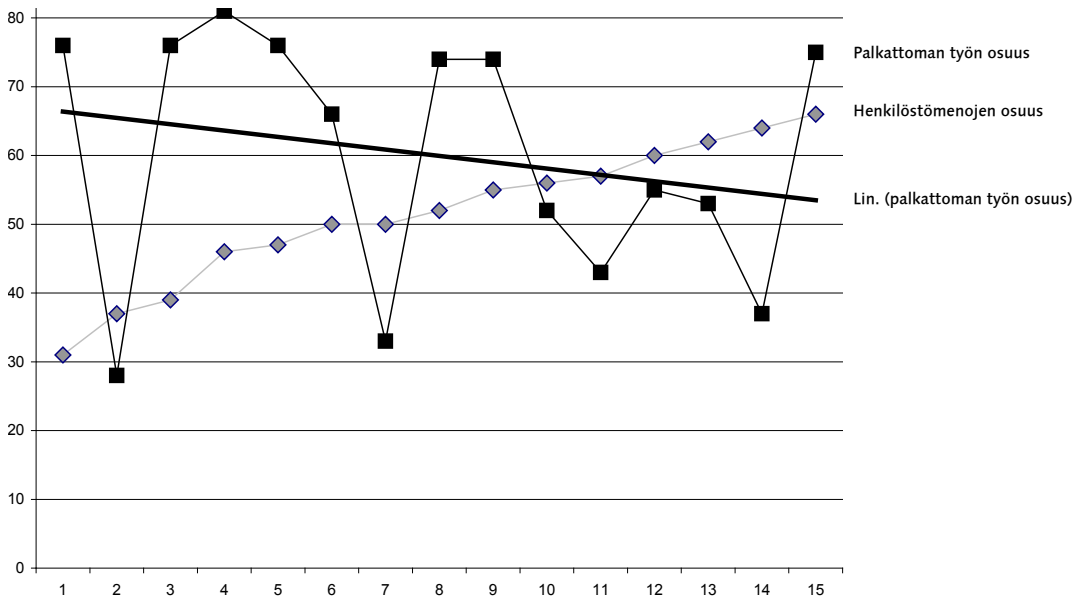

Vapaan kentän ryhmillä keskimääräiset henkilöstömenot ovat selkeästi pienemmät kuin vos-teattereilla. Tämä johtuu osittain palkattomasta tai alipalkatusta työstä, jota vapaan kentän ryhmissä tehdään. Kyselyyn vastanneiden ryhmien keskimääräinen palkattoman työn osuus on 60 % (valtion toiminta-avustusta saaneilla ryhmillä 59 %). Pienemmillään palkattoman työn osuus on 28 % ja suurimmillaan 81 %. Vaikka palkattoman työn laskeminen on vaikeaa ja lukuja voidaan pitää vain suuntaa antavina, kertovat tulokset sen, että keskeisen osan vapaan kentän ryhmien rahoituksesta muodostaa palkaton tai alipalkattu työ. Alla oleva kuviossa palkattoman työn osuuksia on verrattu ryhmien henkilöstömenoihin. Trendiviiva palkattoman työn osuudesta osoittaa, että henkilöstömenojen ollessa pienemmät suhteessa kokonaismenoihin, on palkattoman työn osuus usein suurempi. Henkilöstömenojen kasvaessa palkattoman työn osuus ryhmässä laskee.

27 Teatteritilastot 2005, 84.

28 Teatteritilastot 2005, 85.

Kuvio 73: Henkilöstömenojen suhde palkattomaan työhön

Talous

"On tärkeä pitää yhteiskunnassa ääntä taiteilijoista; heitä ei edes mainita useissa valtiollisissakaan ruksitus-systeemeissä. Ja suuri taiteilijoita koskeva yhteiskunnallisen kohtelun epäkohta on, että jos tekee apurahalla töitä, sitä ei lueta työttömyystoimistossa työksi; eikä se kerrytä sosiaaliturvaa millään lailla."

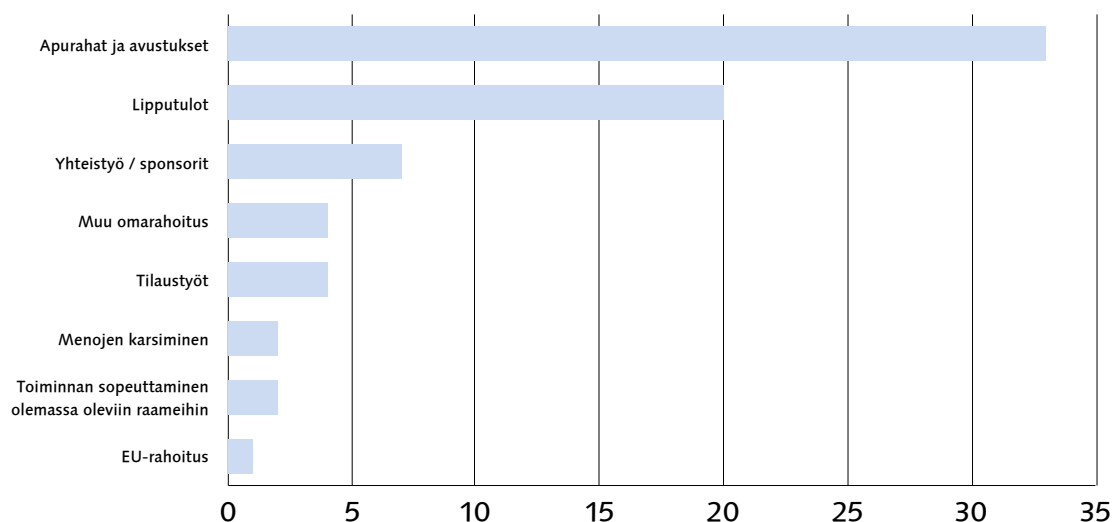
"Nettopalkkasysteemi vapaille ryhmille. Eli työnantajakustannukset takaisinmaksuun!"

"Vapaana ja köyhänä emme ole kenestäkään riippuvaisia. Välillä energia on nollassa, kun on niin kovan työn takana, ennen kuin voi ja pääsee tekemään sitä oikeata ammattiaan eli näyttelystä ja teatterityötä. Ollaan kahdella lailla marginaalissa: pieni vapaa ryhmä ja lastenteatteriryhmä... eipä se kai rahakirstuja aukaise, mutta meillä on oma, mukava fanilauma ja pieni oma yleisökin."

Tulevaisuudessakin vapaan kentän ryhmät luottavat valtion ja kuntien tukeen toiminnan rahoituksessa: avustusten sekä apurahojen saaminen ja kasvattaminen on ryhmien tärkein tulevaisuuden strategia rahoituksen suhteen. Neljä ryhmää ilmoittaa pyrkivänsä teatterilain piiriin. Tavoitteena on ensisijaisesti tuen jatkuvuuden turvaaminen.

Myös lipputuloja ryhmät pyrkivät kasvattamaan panostamalla tiedottamiseen ja markkinointiin. Tosin muutamat mainitsevat omarahoitusosuuden olevan jo niin korkealla, ettei sitä pysty enää kasvattamaan, eikä markkinointiin ja tiedottamiseen välttämättä löydy resursseja. Muutama teatteri mainitsee etsivänsä yhteistyökumppaneita tai sponsoreita ja pyrkivänsä tätä kautta saamaan lisärahoitusta.

Kuvio 74: Tulevaisuuden rahoitusstrategioita vapaan kentän ryhmillä (N=36)

Vapaan kentän strategioita rahoituksen suhteen

"Toivomme, että valtio ja kunta rahoittaisivat teatterimme toiminnan siten, että toiminta-edellytykset säilyisivät. Tietenkin rahoitamme toimintaa myös omien tulojen, kuten lipputulosten kautta. Toisaalta lippujen hintoja ei haluta nostaa niin korkeiksi, että siitä muodostuisi este opiskelijoille ja muille vähävaraisille ryhmille. Ohjelmistoa ei myöskään haluta laatia markkinavetoisesti eli tuottaa vain sitä minkä tiedetään purevan isoon yleisöön."

"Haemme produktiokohtaisesti apurahoja sekä yritämme hankkia sponsorituloja. Tarkoituksemme on hakea tulevaisuudessa myös ryhmän toiminnalle jatkuvampaa tukea eri tahoilta."

"Kaikkea haetaan, mitä hakea voi!"

"Valtion ja kunnan tempoilevan rahoituksen takia on vaikeaa noudattaa muuta strategiaa kuin sopeuttaa joka vuosi toiminta käytettävissä olevaan rahamäärään"

"Aktiivisesti pyritään löytämään yhteistyökumppaneita avustusten ja lipunmyyntitulojen rinnalle"

Vapaa kenttä – rahoitus

"Olen seurannut näyttämötaidoimikunnan myöntämien harkinnanvaraisten avustusten kehitystä ja samalla tanssitaidoimikunnan. Tanssin puolella yksi tuotanto vuodessa ja siitä kymmenkunta esitystä näyttää saavan jo tuplasti suuremman avustuksen kuin teatteri, jonka esitys- ja katsojamäärä vuodessa on moninkertainen ja toiminta säännöllistä. Lisäksi tanssin puolella harkinnanvaraista avustusta saavien yhteisöjen taiteelliset vastaavat saavat taiteilijavuosiapurahoja harkinnanvaraisten lisäksi samanaikaisesti. Onko niin, että tanssinpuolella rahaa on enemmän kuin tekijöitä vai ovatko myöntöperusteet näyttämö- ja tanssitaidoimikunnan kesken erilaiset?"

"Taiteen keskustoimikunnan sirkustaidejaoston kokoonpanoa ja linjauksia pitäisi uudistaa radikaalisti, että heidän jakamansa rahoitus todella ohjautuisi ammattimaiselle sirkustaiteelle. Vaihtoehtoisesti sirkustaidejaoston voisi lopettaa ja sirkustaiteelle tarkoitetut rahat ohjata näyttämötaidoimikunnan jaettavaksi. Kaupunginteattereihin voisi hyvin soveltaa Ranskan käytäntöä: tietty prosentti ohjelmistosta pitää olla ulkopuolelta ostettuja vierailuesityksiä, joista tietty osuus tanssia, tietty sirkusta, tietty nukketeatteria jne. Kaupunginteattereille, kulttuurikeskuksille ja tiloja hallinnoiville festivaaleille voisi myös asettaa vapaiden, ilman omia tiloja toimivien ryhmien residenssiinottovelvoitteen tai vähintään jonkinlaisen kannustimen. Jos ei näyttämötaidetta haluta meillä kehittää vapaaehtoisesti, niin ehkä sitten pakolla."

"Lainsuojattomana teatterina ja pitkään lainsuojattomien puolesta taistelleena toivoisimme, että kun vihdoinkin vos- teattereiden indeksikorotukset ja henkilöstötyövuosi-vajeet on sitouduttu hoitamaan kuntoon, olisivat Lainsuojattomat teatterit ja heidän katastrofaalinen rahoitustilanteensa seuraavana asialistalla mietittäessä teatterialan rahoitusta. Aluekeskus-malli toimii parhaiten muussa Suomessa kuin Helsingissä. Helsinki on selvästi oma erityisalueensa, jossa teattereilla on vakiintuneet ja vuosien varrella muodostuneet rakenteensa. Tämä erottaa teatterin esim. tanssista, joka on alun perinkin toiminut keveämmillä rakenteilla (mts. tanssin aluekeskus-mallin soveltaminen sinällään teatteriin ei ole aivan mutkatonta)."

"Laadukas teatteri tarvitsee tukea toiminnalleen! Kun palkkoja ei voida maksaa, työryhmä joutuu hankkimaan perustoimeentulonsa tuotannon ulkopuolelta. Tämä aiheuttaa muun muassa aikataulullisia ongelmia kun työryhmän jäsenet joutuvat organisoimaan harjoitukset muiden töidensä oheen. Valitettavasti rahoitukselliset ongelmat aiheuttavat yleisemminkin kuvatun kaltaisia ongelmia pieniin teatterituotantoihin, ja yhtenä ratkaisuna niihin voidaan nähdä freelance-kentän rahoituksen parantamista julkisten tahojen toimesta. Tämä ratkaisu ei kuitenkaan ole niinkään tuotannollinen vaan poliittinen."

"Laitetaan vapaan kentän asiat kuntoon! Uusia teattereita VOS:n piiriin ja vapaalle kentälle lisää rahaa! Valitettavasti kaikki on nyt vain rahasta kiinni. Kyllä täällä osataan, mutta resurssit pitää vihdoinkin saada. Vapaalla kentällä pitää olla mahdollisuus oikeasti TYÖLLISTÄÄ, eikä leikisti, kuten valitettava totuus tällä hetkellä on. Vapaan kentän (=uuden teatterisukupolven) pelastaminen on tärkein tehtävä tämän hetken teatteripoliitikassa!"

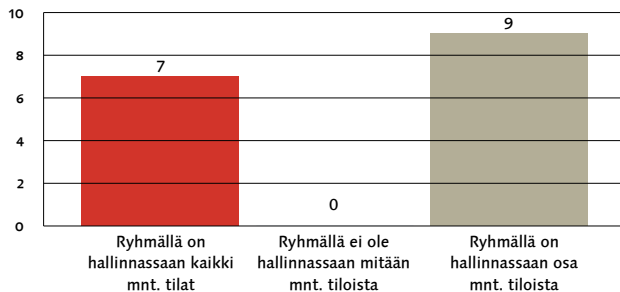
3.5.2. Tilat

Käytettävissä olevat tilat ovat erottamattomissa kytköksissä ryhmien tuotantotapoihin ja tavoitteisiin. Tilat vaikuttavat myös keskeisesti vapaan kentän ryhmien toiminnan suunnitelmallisuuteen ja jatkuvuuteen, ja tilakysymys on mitä suurimassa määrin taloudellinen kysymys. Kyselyyn vastanneista kaikista ryhmistä noin kolmasosalla (27%) on hallinnassaan kaikki keskeiset, eli harjoitus-, esitys-,

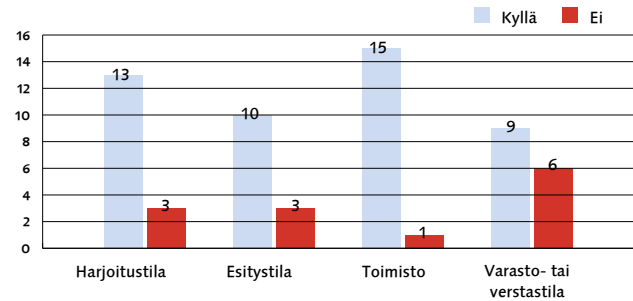
toimisto- sekä varasto- ja/tai verastilat. Vastaavasti noin kolmasosalla (29%) vastaanesta ei ole hallinnassaan mitään näistä tiloista. Suurimmalla osalla vastaajista on hallinnassaan osa mainituista tiloista. Tilojen osalta valtion toiminta-avustusta saavat ja ilman sitä toimivat ovat selvästi erilaisessa asemassa ja tilakysymykset heijastavat toiminnan ja rahoituksen jatkuvuutta ja laajuutta.

Kuviot 75-76: Valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 saaneiden ryhmien tilat

Harjoitus-, esitys-, toimisto- sekä varasto- tai verastilat

Mitä tiloja ryhmillä on hallinnassaan:

Kaikilla valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 saaneilla ryhmillä on käytössään ainakin osa tarvittavista toimintatiloista. Vajaalla puolella (44%) näistä toimijoista on hallinnassaan kaikki, ts. sekä harjoitus-, esitys-, toimisto- että varasto- ja verastilat. Melkein kaikilla ryhmillä on hallinnassaan toimisto- ja harjoitustilat ja suurimmalla osalla (n. 63%) myös oma esitystila. Toiminta-avustusta saavista ryhmistä kaksi on ensisijassa kiertäviä ryhmiä, eivätkä ne siksi tarvitse omaa esitystilaa. Yksi ryhmistä ei halua omaa esitystilaa siitä aiheutuvien kustannusten vuoksi. Esitystila saattaa toimia myös ryhmän pääasiallisena harjoitustilana.

Vain reilulla puolella on käytössään varasto- tai verastilat. Varastojen ja verastaiden puute onkin tässä ryhmässä suurin tilaongelma. Toiminta-avustusta saavien ryhmien toiminta on usein vakiintunutta, produktiot suurempia ja tarve varastointiin korostuu. Varasto- ja verastilojen puutteessa lavasteita rakennetaan näyttämöllä ja varasto saattaa olla takahuoneessa.

Pari ryhmää käyttää osittain vos-teattereiden (ryhmien) tiloja: joko alivuokralaisena tai yhteistyöhengessä. Yksi teattereista ilmoittaa antavansa tai vuokraavansa omia tilojaan nimellistä korvausta vastaan toisten, toimintaansa aloittelevien vapaiden ryhmien käyttöön.

Toiminta-avustuksia saaneiden tilat

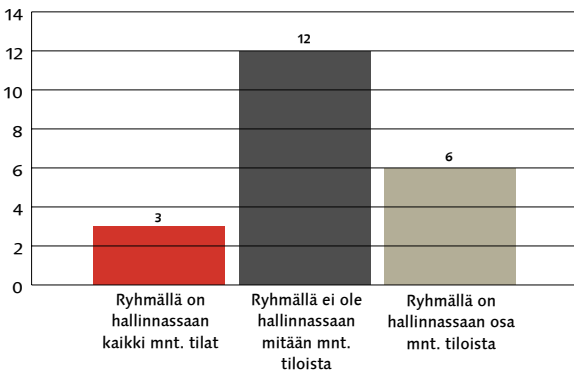
"Kuluja täytyy karsia kaikkialta. Olemme luopuneet varastotiloista ja säilytämme taiteilijoiden omilla varastoissa kaiken mitä pitääkin varastoida. Esitystilaa emme halua, koska se tuo LISÄÄ taloudellista taakkaa ja toiseksi haluamme tehdä erilaisia esityksiä erilaisiin tiloihin."

"Varastointi on vaikeata ja tuottaa jatkuvasti turhaa työtä, kun lavastuksia kannetaan edestakaisin. Hankimme varasto- ja verastilat heti, kun taloudellinen tilanne sen sallii."

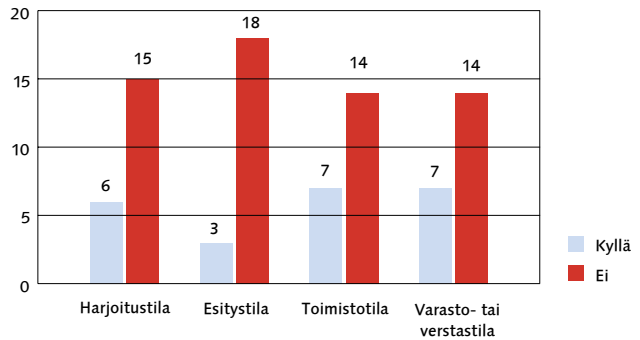
"Verstasta eikä varastotilaa ei ole, joten produktioiden purun jälkeen lavasteet yleensä pistetään kierrätykseen tai hävitetään. Verstaana käytetään joskus harjoitustilaa, mikä on ongelmallista tilaan tulevan pölyn (metalli- ja puupöly) takia. Isommat lavasteet (hitsaukset yms.) tehdään jossakin muussa tilassa tai sitten ne teetetään, mikä nostaa kustannuksia."

Kuviot 77-78: Ilman valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 toimineiden ryhmien tilat

Harjoitus-, esitys-, toimisto- ja varasto- tai verstaatilat

Mitä tiloja ryhmillä on hallinnassaan:

Ainoastaan kolmella (14%) ilman valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 toimineella ryhmällä on hallinnassaan sekä harjoitus-, esitys-, toimisto- että varasto/verstaatilat. Kahdellatoista, eli n. 60 prosentilla ei ole hallinnassaan lainkaan tiloja. Tässä yhteydessä on tosin muistettava joukossa olevan mukana aineiston kolme työryhmää, joilla on ollut tiloja käytössään tuotannon aikana, mutta ei enää vastausajankohtana. Noin kolmasosalla on hallinnassaan jokin mainituista tiloista, tavallisimmin toimisto ja verstaas-varastotila. Toimisto- ja tuotannolliset työt sekä varastointi hoidetaan vastausten perusteella useimmiten jonkin ryhmän jäsenen kotoa käsin.

Ilman toiminta-avustusta toimineista ryhmistä lievä enemmistö toimii produktiokohtaisesti, jolloin erityisesti esitys- ja harjoitustilat etsitään ja vuokrataan tarpeen ja tilanteen mukaan. Yhdellä vastanneista produktiokohtaisesti toimivalla ryhmällä on kuitenkin omassa hallinnassaan kaikki mainituista tiloista. Erityisesti esitystilan puute ei ole ryhmille useinkaan ongelma – esitykset halutaankin rakentaa nimenomaan erilaisiin tiloihin. Viisi vastanneista ilman toiminta-avustuksia toimivista ryhmistä on ensisijassa kiertuetoimintaa harjoittavia ryhmiä – näistä kahdella on esitystilaa lukuun ottamatta muut tilat hallussaan. Esitystoimintaan sopivien tilojen ylläpitäminen olisi näille ryhmille myös taloudellisesti raskasta, eikä vastaavaa taloudellista taakkaa olla valmiita ottamaan ilman jatkuvampaa rahoitusta. Harjoitustilat hankitaan nekin produktioihin mahdollisuuksien mukaan, usein kontaktien kautta. Monissa tapauksissa esitystiloja käytetään ainakin osittain myös harjoitteluun. Tiloja myös jaetaan muiden ryhmien kanssa ja yhteistyöhön pyritään myös tietoisesti, kustannussyistä ja toimintatapoihin liittyvien tekijöiden vuoksi. Varsinkin uuden sirkuksen alalla toimivat ryhmät jakavat harjoitustilat muiden ryhmien ja taiteilijoiden kanssa. Esitykset toteutetaan pääosin yhteistuotantoina ja esitystila etsitään produktiokohtaisesti.

Erityisesti harjoitustilojen etsiminen ja eri tiloissa kiertäminen rasittaa vapaita ryhmiä ja vaikeuttaa mahdollisuuksia jatkuvaan toimintaan sekä toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen myös esityskausien välillä. Keskeinen edellytys toiminnan vakiintumiselle siis olisi omien harjoitustilojen hallinnoiminen. Harjoitustilojen ohella myös varasto- ja verstaasitilojen puute aiheuttaa jossain määrin ongelmia, kuten toiminta-avustuksia saaneilla ryhmilläkin.

Erot ryhmien välillä ovat kuitenkin selkeät: vakiintuneimmilla ryhmillä varastointiongelma on suurin tilaongelma, uusilla kentälle tulleilla ryhmillä taas yleistä on – toiminnan pitkäjänteiseen kehittämiseen liittyen – harjoitustilojen puute.

Ilman toiminta-avustuksia toimineiden tilat

"Harjoitustilan puute huonontaa olennaisesti mahdollisuuksiimme jatkuvaan toimintaan sekä tuotantojen välissä että projekteja harjoitellessa. Omaa esitystilaa emme tällä hetkellä suunnittele hankkivamme sillä haluamme pitää tuotantojen tahdin kohtuullisena laadun säilyttämisen vuoksi."

"Harjoittelemme yleensä samassa tilassa useiden muiden ryhmien ja taiteilijoiden kanssa. Usein tuotamme esitykset yhteistyössä toisen teatterin tai instituution kanssa jolloin saamme harjoitella muutamasta päivästä muutamaan viikkoon heidän teatteritilassaan. Toimistotyöt hoidamme kotoa käsin. Tällä hetkellä varastotilana toimii oma autotallimme, tavoitteena on hankkia toinen varasto lavasteille vuoden sisällä. Pääsimme toiminta-avustusten piiriin vasta tämän vuoden alusta, joten tilanteen kehittyminen tällä saralla on käynnissä."

"Kaikki harjoitustyö, myynti, varastointi jne. tapahtuu kotoa. Mikä tuottaa paljon ylimääräistä työtä ja vaivaa. Toiveena olisi omat työtilat. Pitemmän päälle tämä tulee olemaan välttämättömyys."

"Elämä on epävarmaa. Kaikki on aina aloitettava alusta. Ei voi pahemmin suunnitella tulevaisuutta. Ei voi ottaa keikkoja vastaan, kun ei ole paikkaa, jossa säilyttää lavasteita ym. Ne pitää hävittää esityspotken jälkeen. Jos harjoittelee muiden nurkissa, on aina laitettava kamat pois muiden tieltä, aloitettava treenit laittamalla kamat kasaan, laitettava kamat pois harjoitusten jälkeen, purettava, koottava kerta toisen jälkeen..."

"Ei ole varaa mihinkään, meidän kotimme on varasto."

3.5.3. Henkilökunta

Vapaalle kentälle on ominaista säännöllisen henkilökunnan vähyyks ja produktiokohtaiset sopimukset. Toisaalta rajaa säännöllisen ja produktiokohtaisen toiminnan välillä voi ylipäänsä olla vaikea määrittää: ryhmä saattaa esimerkiksi tehdä säännöllisesti yhden tuotannon vuodessa. Kyselyvastausten perusteella voidaan laskea valtion toiminta-avustusta saaneilla ryhmillä olleen vuonna 2005 säännöllisesti toiminnassa mukana keskimäärin 3 henkilöä / ryhmä. Heidän keskimääräinen työpanoksensa oli noin 10 kuukautta. Produktiokohtaisia henkilöitä valtion toiminta-avustusta saaneilla ryhmillä oli vuoden aikana keskimäärin 28 kpl / ryhmä. Produktiokohtaisten työntekijöiden keskimääräinen työpanos oli hieman alle kaksi kuukautta. Ilman valtion toiminta-avustusta toimineista ryhmistä noin puolet ilmoitti, että ryhmässä on säännöllisesti mukana olevia henkilöitä. Säännöllisesti mukana olleiden keskimääräinen työpanos vuonna 2005 oli hieman alle kolme kuukautta. Produktiokohtaisten henkilöiden keskimääräinen työaika ilman toiminta-avustusta toimineissa ryhmissä oli 1,5 kuukautta. Varsinkin produktiokohtaisen henkilökunnan määrät perustuvat monilla ryhmillä arvioihin.

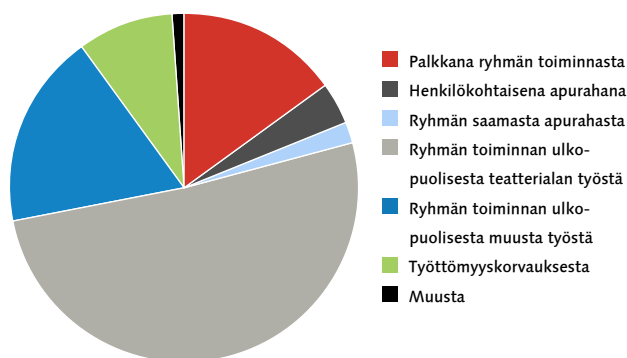
12 valtion toiminta-avustusta saanutta ryhmää ilmoitti toiminnassa olleen mukana henkilöitä, jotka olivat työllistettyinä, työvoimapolitiittisessa työharjoittelussa, siviilipalveluksessa tai muussa työharjoittelussa. Vuoden 2005 aikana heidän yhteenlaskettu työpanoksensa ryhmissä oli noin 180 kuukautta, mikä muodostaa keskeisen työvoimaresurssin toiminta-avustuksia saaneille ryhmille. Ilman toiminta-avustusta toimineista ryhmistä vain kolme ilmoitti mukana olleen vastaavia henkilöitä. Heidän yhteenlaskettu työpanoksensa oli vuoden 2005 aikana 6,5 kuukautta.

Vapaan kentän teatteriryhmien toiminnassa on harvinaista, että henkilöstö saisi koko toimeentulonsa toiminnasta. Hyvin yleistä on työskentely samanaikaisesti ryhmän toiminnan ulkopuolisessa teatteri-alan työssä tai muussa ulkopuolisessa työssä. Myös työttömyyskorvausta saavia on melko paljon suhteessa perusjoukkoon. Monilla toimeentulo on yhdistelmä eri tulonlähteitä kuten maksettua palkkaa, apurahaa, työttömyyskorvausta jne. Vastaaminen toimeentuloa koskevaan kysymykseen olikin selkeästi ollut ryhmille vaikeaa ja joukosta on jouduttu karsimaan varsin monta epäselvää vastausta. Tuloksissa on mukana 13 valtion toiminta-avustusta saanutta ja 18 ilman toiminta-avustusta toimintanutta ryhmää.

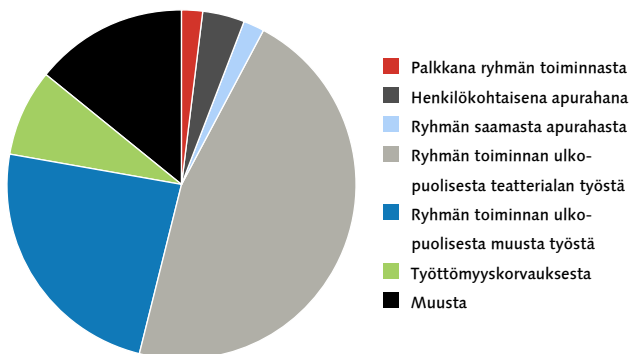
Alla oleva koulutustasoa kuvaava kuvio osoittaa, että vapaalla kentällä toimivat henkilöt ovat pääosin korkeasti koulutettuja. Useimmat kuuluvat myös ammattiliittoon.

Kuviot 79-82: Ryhmien toiminnassa olevien henkilöiden toimeentulo ja koulutustausta

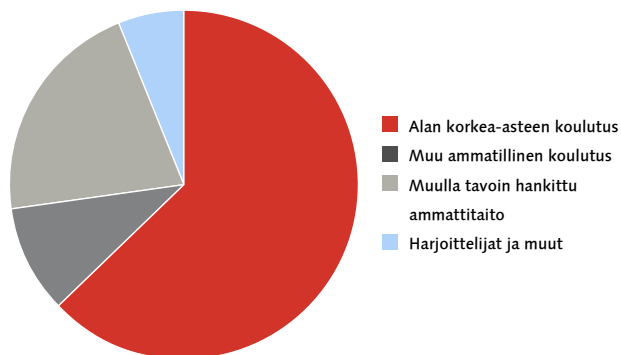
Ryhmän toiminnassa mukana olevien henkilöiden toimeentulo (valtion toiminta avustusta vuonna 2005 saaneet ryhmät)

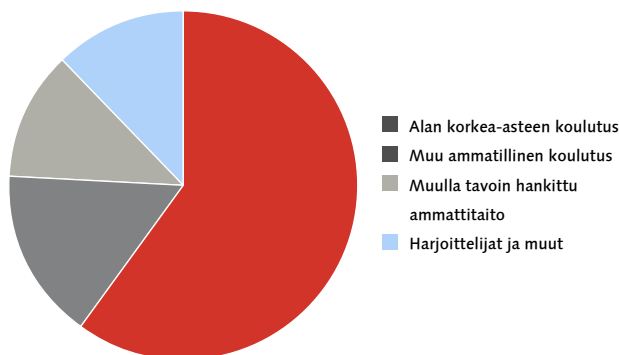
Ryhmän toiminnassa mukana olevien henkilöiden toimeentulo (ilman toiminta-avustusta toimineet ryhmät)

Toiminnassa mukana olevien henkilöiden koulutustausta (valtion toiminta avustusta vuonna 2005 saaneet ryhmät)

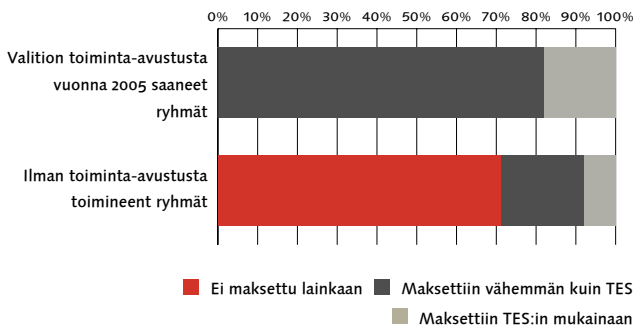
Toiminnassa mukana olevien henkilöiden koulutustausta (ilman toiminta-avustusta toimineet ryhmät)

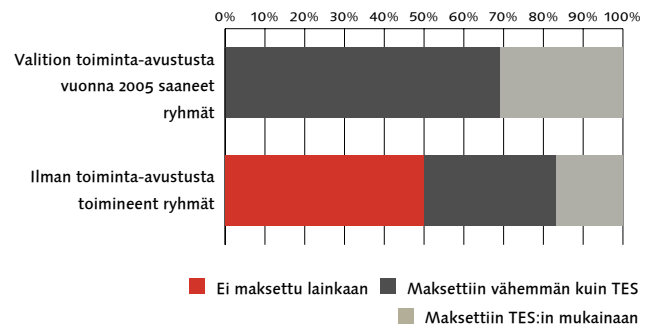
Valtion toiminta-avustusta saaneet ryhmät ovat pystyneet maksamaan paremmin palkkaa toiminnassa mukana olleille henkilöille kuin ilman toiminta-avustusta toimineet. Valtion toiminta-avustusta saaneet ryhmät ilmoittivat maksaneensa palkkaa harjoitus- ja esityskaudelta, hallinto- ja talouspalveluista sekä skenografian ja tekniikan palveluista. Vähemmistö ryhmistä on kuitenkin pystynyt maksamaan TES:in mukaista palkkaa miltään osa-alueelta. Eniten TES:in mukaan oli maksettu palkkoja esityskaudelta. Skenografian ja tekniikan palveluista ei yksikään vastannut valtion toiminta-avustusta saanut ryhmä ilmoittanut maksaneensa TES:in mukaista palkkaa. Sen sijaan ilman toiminta-avustusta toimineille ryhmille skenografia ja tekniikka oli osa-alue, jossa maksettiin eniten TES:in mukaista palkkaa.

Kuviot 83-86: Palkkojen maksu vapaan kentän ryhmissä

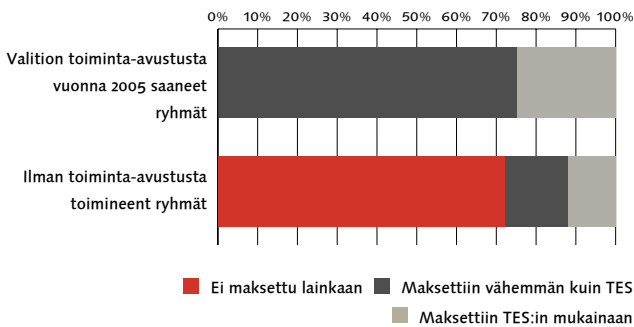
Palkkojen maksu harjoituskaudelta

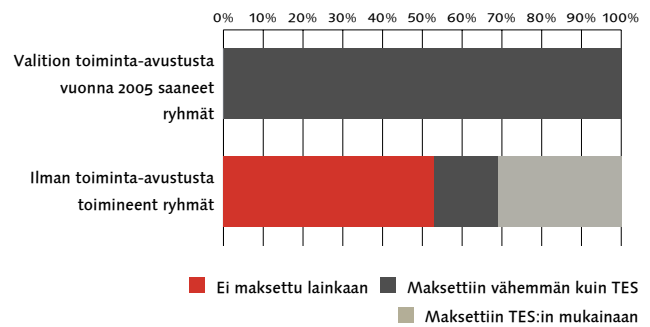
Palkkojen maksu esityskaudelta

Palkkojen maksu hallinto- ja talouspalveluista

Palkkojen maksu skenografian ja tekniikan palveluista

Ilman toiminta-avustusta saaneissa ryhmissä työ oli enimmäkseen palkatonta. Tästä kertoo myös henkilöstömenojen vertailu toiminta-avustusta saaneiden ja ilman toiminta-avustusta toimineiden ryhmien kesken. Henkilöstömenot muodostivat keskimäärin 55 % menoista kaikilla vuonna 2005 valtion toiminta-avustusta saaneilla ryhmillä²⁹. Osuus vaihtelee teattereittain 31:sta 76 %:iin. Kyselyyn vastanneiden 17 valtion toiminta-avustusta saaneiden ryhmien yhteenlasketut henkilöstömenot vuonna 2005 olivat 1 522 477€. Henkilöstömenotiedot (palkat sivukuluineen) ilmoitti 16 ilman toiminta-avustusta toiminutta ryhmää, niiden yhteenlasketut henkilöstömenot vuonna 2005 olivat 177 351€. Ilman toiminta-avustusta toimineista ryhmistä viisi ilmoitti, ettei ole maksanut lainkaan palkkoja vuoden aikana.

Yhteensä 17 ryhmältä saatiin vastaus Excel-pohjaiseen kyselyyn palkattomasta työn osuuksista, näistä 14 sai valtion toiminta-avustusta vuonna 2005. Lisäksi 12 ryhmää vastasi palkattoman työn osuuksista kirjallisesti. Excel-kyselyyn vastanneiden ryhmien keskimääräinen palkattoman työn osuus on 60 % (valtion toiminta-avustusta saaneilla teattereilla 59 %). Pienemmillään palkattoman työn osuus on 28 % ja suurimmillaan 81 %.

Luvut palkattoman työn osuuksista ovat vain suuntaa antavia. Tehtyjä työtunteja merkitään harvoin ylös, muutenkin laskelma täytyy perustaa usein puutteellisille tiedoille. Tulokset kertovat kuitenkin sen, että merkittävä osa vapaan kentän ryhmien parissa tehtävästä työstä on palkatonta. Ryhmien antamissa kirjallisissa vastauksissa palkaton työ nähdään itsestäänselvyytenä:

²⁹ Teatteritilastot 2005, 85.

Palkaton työ vapaan kentän ryhmissä

"Projektien valmistamiseen käytetyistä tunteista usein n. puolet tai alle on maksettuja, jos palkka suhteutetaan TES:iin. Tilanne johtuu täydellisen alimitoitetuista budjeteista vapaalla kentällä"

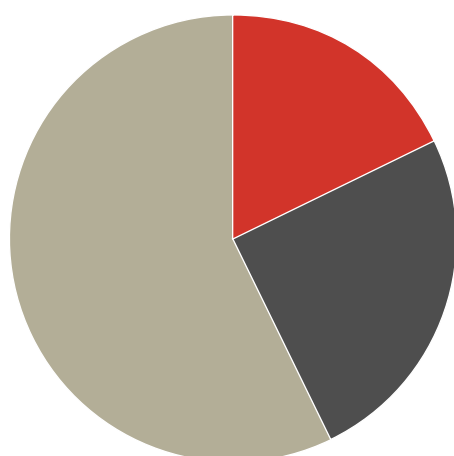
"Kaikki työ on alipalkattua tai palkatonta. Palkattoman työn osuutta on vaikea määritellä, koska esim. hallinnointi ja tuotannollinen työ tehdään pitkälti talkoilla. Myös käsikirjoitustyö on ollut joko henkilökohtaisilla apurahoilla rahoitettua tai palkatonta. Näihin kuluneita tuntimääriä ei voi raportoida, koska tunteja ei merkitä muistiin ja/tai niitä on vaikea määritellä."

"Ryhmämme henkilöistä kukaan ei varsinaisesti saa työstään palkkaa. Kaikilla on toinen työ, josta elämiseen tarvittava raha tulee. Kirjanpitoa ja tilasioita hoitava henkilö saa säännöllistä, mutta reilusti alle kaikkien sopimuksien olevaa palkkaa."

Monilla vapaan kentän ryhmillä suurin osa henkilökunnasta palkataan produktiokohtaisesti. Ryhmillä on kuitenkin selkeää tarvetta säännöllisille tuottajille tai teatterisihteereille, jotka hoitaisivat monipuolisesti asioita taloudesta tuotantoon ja tiedottamiseen. Taiteellisen henkilökunnan pienempää tarvetta selittää osittain se, että olemassa olevat resurssit halutaan sijoittaa ensisijassa taiteelliseen työhön, jolloin muun henkilökunnan palkkaamiseen ei jää enää varoja. Tämä tarkoittaa usein sitä, että taiteellinen henkilökunta tekee myös toimisto- ym. työt ryhmissä.

Tuottajien palkkaamista vaikeuttaa ensisijassa ryhmien omien taloudellisten resurssien puute, mutta myös toimistotilojen puuttuminen voi olla este tuottajan hyödyntämiselle. Lisäksi kaikki tuottajat eivät ole halukkaita ottamaan vastaan osa-aikaista työtä, jota ryhmillä useimmiten olisi tarjolla. Suomenruotsalaisella vapaan teatterin kentällä on parhaillaan menossa hanke, joka tähtää tuottajaongelman helpottamiseen. Hankkeessa on mukana suomenruotsalaisia vapaan kentän ryhmiä pääkaupunkiseudulta ja siinä on tarkoitus yhdessä hankkia toimistotila, jossa voitaisiin keskitetysti hoitaa toimistorutiineja. Mukana hankkeessa on myös Sydväst -ammattikorkeakoulu, jonka tuottajaopiskelijoille se tarjoaa mahdollisuuden hyödyntää taitojaan käytännössä.

Kuvio 87: Vapaan kentän ryhmien henkilökunnan tarve

■ Taiteellinen ■ Tekninen ■ Hallinnollinen

Henkilöstön tarve vapaan kentän ryhmissä

"Tarvitsisimme puolipäiväisen tuottajan, toimintamme ei voi laajentua ilman ammattilaisen apua."

"Teatterilla on erittäin sitoutunut ja ammattitaitoinen henkilökunta, mutta kymmenen työskentelyvuotta ilman palkkaa tai liian pienellä palkalla alkaa väkisinkin uhata henkilökunnan pysymistä teatterissa."

"Toimintamme ylläpitämiseksi nykyisessä laajuudessaan tarvitsisimme yhden kokopäiväisen tuottajan, yhden puolipäiväisen tekniikasta vastaavan työntekijän sekä kaksi vähintään puolipäiväisesti palkattua esiintyjää. Muut työntekijät voisivat olla produktiokohtaisesti palkattuja."

"Sekä valtion että kunnan taholta on korostettu, ettei vapaan kentän hallinnollisia rakenteita haluta tukea."

3.5.4. Tiedotus ja markkinointi

Lehdistö ja internet ovat vapaan kentän teattereiden ja ryhmien tärkeimpiä markkinointikanavia. Lehdistöä käytetään monin tavoin: ohjelmistosta tiedotetaan erilaisille menopalstoille ja ilmaisiin tapahtumakalentereihin, lähetetään lehdistötiedotteita ja järjestetään lehdistötilaisuuksia. Toimittajiin ollaan suoraan yhteydessä ja tarjotaan heille puffijuttuja esityksistä. Monet ryhmät myös ostavat ilmoitustilaa lehdistä. 22 teatteria (58 %) mainitsi kotisivut tai yleisemmin internetin tiedotus- ja markkinointivälineenä. Lisäksi yhdeksän ryhmää ilmoitti käyttävänsä sähköpostia tiedottamiseen. Lukujen perusteella internet-tiedottaminen näyttäisi vapaan kentän ryhmien keskuudessa jopa melko vähäiseltä, mutta todellisuudessa kaikki eivät vain ole internetsivuja vastauksessaan maininneet. Aivan kaikilla vastanneilla ryhmillä ei ole kotisivuja lainkaan ja pienelle osalle ryhmistä internet on vielä vieras väline. Suurimmasta osasta ryhmiä löytyy kuitenkin ainakin jotakin tietoa internetistä.

Erilaisia painotuotteita, etenkin julisteita tai flyereitä, tehdään usein produktiokohtaisesti. Maksettu mainonta on useimmiten lehtimainontaa, muutamat käyttävät myös muita medioita kuten ulko- tai radiomainontaa. Erilainen suoramarkkinointi on melko suosittua. Teatterit lähestyvät kanta-asiakkaitaan, ryhmiä, oppilaitoksia yms. etenkin postitse tai sähköpostilla. Muutamat käyttävät myös puhelinta. Kolme teatteria mainitsee tekevänsä kansainvälistä tiedottamista, yhdellä on jopa oma kansainvälinen agentti.

Teattereiden tiedottaminen ja markkinointi on hyvin riippuvaista olemassa olevista resursseista ja markkinointibudjetin vähyyden on yksi pienten teatteriryhmien ongelmista. Tiedottamista pystyy tekemään ilman maksettua mainontaakin, mutta myös "ilmainen" tiedottaminen vaatii paljon aikaresursseja ja harvalla on mahdollisuus palkata edes osa-aikaista tiedottajaa.

Kyselyyn vastanneesta 17:sta valtion toiminta-avustusta vuonna 2005 saaneesta vapaan kentän teatterista ja ryhmästä 15 ilmoitti markkinointibudjettinsa määrän. Yksi kertoi sanallisesti budjetin olevan "pieni" ja yksi ei vastannut kysymykseen lainkaan. Vuonna 2005 keskimääräinen markkinointibudjetin suuruus valtion toiminta-avustusta saaneilla vapaan kentän teattereilla oli 12 650€³⁰. Pienimmillään markkinointibudjetti oli 1 700€ ja suurimmillaan 48 800€. Markkinointibudjetin osuus teatteriryhmien kokonaismenoista oli keskimäärin hieman alle 8 %.

³⁰ Keskiarvo laskettu markkinointibudjetin määrän ilmoittaneista teattereista (15 kpl)

Ilman valtion toiminta-avustusta toimineista ryhmistä 18 kertoi markkinointibudjettinsa summan. Näistä 5 ryhmää ilmoitti, että markkinointibudjettia ei ole. Kolme ryhmää ei vastannut kysymykseen lainkaan. Keskimääräinen markkinointibudjetin määrä ryhmillä oli vuonna 2005 noin 690€. Mikäli keskiarvosta poistetaan ne ryhmät, jotka ilmoittivat budjetin määräksi 0, keskiarvoksi tulee noin 960€.

Taulukko 7: Valtion toiminta-avustusta saaneiden vapaan kentän teattereiden ja ryhmien markkinointibudjetin määrä

Markkinointibudjetin määrä (€)	Teatterit (lkm)
alle 5 000	3
5 000–10 000	5
10 001–20 000	5
yli 20 000	2
Yhteensä	15

Valtaosa vapaan kentän teattereista ja ryhmistä on tehnyt tai tekee ainakin jonkinlaista markkinointi- ja tiedotusyhteistyötä. Usein markkinointiyhteistyötä tehdään produktiokohtaisesti eri yhteistyökumppaneiden kanssa (tila, ryhmä, yritys yms.). Muutamilla on pitkäjänteisempääkin produktioista riippumatonta yhteistyötä esimerkiksi sanomalehden, ravintolan tai toisen teatterin kanssa. Muiden teattereiden ja ryhmien kanssa tehdään esimerkiksi käsiohjelmien ilmoitusvaihtoa sekä yhteisilmoituksia. Tärkeä yhteistyön muoto on Eturivi-lehti, joka on Teatterikeskuksen jäseneteattereiden tuottajista muodostuvan tuottajaverkoston vuonna 2004 alullepanema ryhmä- ja pienteattereiden yhteinen ohjelmistolehti. Vuoden 2006 alusta on alkanut ilmestyä myös ruotsinkielinen tiedotuslehti Repertoar.

Neljä vapaan kentän teatteriryhmää ilmoittaa, ettei tee lainkaan markkinointiyhteistyötä. Viisi teatteria ei vastannut kysymykseen lainkaan. Lisäksi muutamilla teattereilla yhteistyö oli lähinnä tiedottamista eri medioiden välityksellä.

Tuottajaverkosto

Teatterikeskuksen jäseneteattereiden tuottajien muodostama tuottajaverkosto on toiminut jo useita vuosia. Verkoston ei tällä hetkellä toimi aktiivisesti. Suunnitelmat säännöllisistä kokoontumisista, joissa keskusteltaisiin tuottajille kulloinkin tärkeistä aiheista, ovat kariutuneet aktiivisen vetäjän puutteessa.

Tuottajaverkoston alullepanema ryhmä- ja pienteattereiden yhteinen ohjelmistolehti Eturivi on ilmestynyt vuodesta 2004 lähtien kaksi kertaa vuodessa. Lehteä tehdään enimmäkseen talkoovoimin, ja vain taittaja on saanut työstään palkkaa. Lehden tuotot tulevat teattereiden ilmoituksista sekä mainostajilta. Pääosan kustannuksista muodostavat paino- ja jakelukustannukset. Yhden lehden tekemiseen vaadittava työmäärä on suuri ja myös mainosmyynti vie paljon aikaa. Talkoolaisten väsyminen muodostaakin selkeän uhan vapaan kentän ryhmille tärkeän tiedotuskanavan toiminnan jatkolle.

3.6. Vapaan kentän ryhmien vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat

SWOT-analyysissä³¹ vapaan kentän ryhmiä pyydettiin arvioimaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä uhkia ja mahdollisuuksia. Vastauksista vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin teattereiden vastaukset jakoutuivat useamman vaihtoehdon kesken, kun taas heikkouksissa ja uhissa muutamat pääkohdat keräsivät suurimman osan maininnoista.

³¹ SWOT lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista strengths (S), weaknesses (W), opportunities (O) ja threats (T).

Taulukko 8: SWOT-nelikenttä – vapaa teatterikenttä

Vahvuudet Henkilökunta ja työyhteisö Ohjelmisto / sisältö Organisaatio Yleistyö, asenteet	Heikkoudet Talous Henkilökunta Tiedotus ja markkinointi Tila ja tekniikka
Mahdollisuudet Toimintatavat Yhteistyö Yleisö Kansainvälinen kehitys	Uhat Talous Henkilökunta Kulttuuripolitiikka Kilpailu

3.6.1. Vahvuudet

Vapaan kentän teatteriryhmillä suurimmiksi vahvuuksiksi vastauksissa mainitaan henkilökunta ja sen osaaminen, omaperäinen ja korkeatasoinen ohjelmisto sekä pieni, joustava organisaatio. Nämä kolme osa-aluetta saivat selvästi eniten mainintoja vahvuuksista puhuttaessa. Henkilökunnan monialainen osaaminen, ammattitaito ja innostus sekä hyvä ryhmähenki ovat keskeisiä vahvuuksia pienissä taitelijalähtöisissä ryhmissä. Ohjelmistossa ja toiminnan sisällöissä vahvuuksia ovat korkea taiteellinen taso, omaperäisyys sekä uusien tuotantotapojen kehittäminen. Pienen, keveän organisaation joustavuus ja nopea reagoitokyky ovat vapaan kentän ryhmien kokemia keskeisiä vahvuuksia, samoin kuin erilaiset asenteisiin liittyvät tekijät kuten sinnikkyys, rohkeus ja riskinotto. Kolmen ensimmäisen ryhmän jälkeen maininnat vahvuuksista jakautuivat tasaisemmin eri tekijöiden kesken. Mainintoja saivat myös erityisesti monipuoliset yhteistyöverkostot ja kontaktit kentällä sekä kansainvälisyys. Muutama teatteri kokee vahvuudeksi kokemuksen ja tekemisen perinteet, arvostuksen ja maineen sekä yleisösuhteet.

Vapaan kentän ryhmien vahvuuksia

"Omaperäisyys, kunnianhimoiset taiteelliset päämäärät, perusteelliset harjoitusprosessit."

"Kentällä kauan toiminut, "ruusuisia" kuvitelmia ei ole. Omaperäinen ohjelmisto, pitkät asiakassuhteet."

"Joustavuus ja lehmän hermot"

"Laajapohjainen luova osaaminen, halu tehdä töitä yhdessä, halu saada muutoksia aikaan taiteen alalla ja yhteiskunnassa, kiinnostus uusia muotoja ja työtapoja kohtaan, hyvät kontaktit."

3.6.2. Heikkoudet

Selkeästi suurimpana heikkoutena vapaan kentän ryhmillä esiin nostetaan talouteen liittyvät kysymykset. Perusrahoituksen puute ja talouden epävarmuus vaikeuttavat sitoutumista ja toiminnan pitkäjänteisempää kehittämistä. Palkattoman työn osuus toiminnassa on monilla ryhmillä kohtuuttoman suuri. Kuten vos-teattereilla, myös vapaan kentän ryhmillä henkilökunta näyttäytyy talouden ohella usein heikkoutena. Vapaan kentän ryhmillä henkilökuntaa liittyvät heikkoudet kytkeytyvät kuitenkin vos-teattereita selkeämmin nekin talouden ongelmiin: vakainainen henkilö-kunta

on ylityöllistettyä, rahoituksen puute aiheuttaa kompromisseja henkilöstön ammattitaidon suhteen, ryhmällä ei ole varaa palkata tuottajia ja taiteilijat joutuvat työskentelemään muualla, mikä vaikeuttaa harjoitusperiodeja sekä ryhmän toiminnan kehittämistä ylipäänsä.

Talouden ja henkilöstön jälkeen eniten mainintoja heikkouksina saivat tiedotus ja markkinointi sekä tuotannollisen ja taloushallinnon osaamisen puutteet. Ryhmät kokevat näkyvyyden saamisen vaikeaksi, markkinoinnin tehottomaksi ja markkinointiresurssit ja/tai -osaamisen vähäiseksi. Nämäkin osa-alueet kytkeytyvät myös resurssikysymyksiksi. Tilat ja tekniikka (tilojen puute, kaluston vanhentuneisuus) koetaan heikkoudeksi muutamassa ryhmässä. Yksittäisiä mainintoja saivat lisäksi esimerkiksi oman vakiintuneen yleisön puute, toiminnan organisoimattomuus, uuden ryhmän vaikeudet sekä kilpailu vapaan kentän ryhmien välillä.

Vapaan kentän ryhmien heikkouksia

"Miten voimme taata, että palkat pysyisivät edes minimitasolla; 10 ensimmäistä vuotta talkoohengessä ja paljon palkatonta työtä. Nyt olemme minimitasolla, mutta kestääkö talous jatkossa?"

"Taloushallintopuolella asiantuntemattomuutta: tarvittaisiin vakituinen teatterisihteeri, suunnittelussa aikajänne liian lyhyt, rahoitus niukka ja epävarma."

"Heikko rahoituspohja, liian pieni näyttämö ja katsomo sekä henkilökunnan sisäiset ristiriidat."

"Talous ja sitoutuminen nivoutuvat yhteen. Ihmiset eivät jaksu sitoutua ikuisesti, jos eivät saa työstään palkkaa, jolla tulisivat toimeen. Toinen asia on sisäänpäin kääntyneisyys, sieltä pyrimme enemmän ulos."

3.6.3. Mahdollisuudet

Mitkä tekijät nähdään vapaalla kentällä toiminnan mahdollisuuksina tulevaisuudessa? Eniten mainintoja vastauksissa saivat yhteistyö sekä yleisöpohjan kehittäminen ja laajentaminen. Verkostoituminen, hankkeet sekä ylipäänsä yhteistyön lisääntyminen sekä taiteellisessa toiminnassa (ks. yllä) että tuotannollisella/taloudellisella puolella nähdään keskeisimpänä mahdollisuutena. Yhteistyöhön liittyy keskeisesti uusien toimintatapojen ja -muotojen kehittäminen, vierailut sekä kiertuetoiminta. Yhteistyössä esiin nostetaan keskeisesti myös kansainvälisyys; erityisesti uuden sirkuksen alueella kansainvälisen viennin uskotaan kasvavan huomattavasti. Keskeistä on myös kehittää edelleen sitä, mikä toiminnassa on jo hyvää.

Yksittäisiä mainintoja saivat mm. ryhmien talouteen liittyvät tekijät kuten toiminnan taloudellinen vakauttaminen ja pääsy rahoituslain tai rahoituslain ulkopuolisten ryhmien toiminta-avustusten piiriin, ohjelmisto sekä tunnettavuuden lisääminen.

Vapaan kentän ryhmien mahdollisuuksia

"Toivoisimme, että paraneva rahoitustilanne mahdollistaisi ryhmän vakituisten jäsenten täysipäiväisen ja palkatun toiminnan. Jos suomalaiset teatterit avautuisivat vierailuesityksille, saattaisi meillä tulevaisuudessa olla esitystoimintaa myös Helsingin ja ensi-iltojen ulkopuolella kotimaassa"

"Markkinavoimista riippumatonta ja keskustelevaa taidetta tarvitaan yhä enemmän tulevaisuudessa. Laadukkaan ohjelmistomme lisäksi haluaisimme kehittää eri yhteistyömuotoja ja suuntautua laajemmalle."

"Kovalla ja sitkeällä työllä katsojamäärää lisätään. Yli kaksikymmentä vuotta kokeellisen teatterin palveluksessa ovat todistaneet että olemme yhteisöllemme tärkeitä taiteilijoita emmekä lähde kulumallakaan"

"Uuden sirkuksen kansainvälinen vienti on alue, joka voi kasvaa huomattavasti."

3.6.4. Uhat

Talous nousee suurimmaksi uhaksi myös vapaan kentän ryhmien keskuudessa. Talouteen liittyviä uhkia mainitsi käytännössä jokainen ryhmä. Jatkuva rahattomuus vaikeuttaa toimintaa ja sen pitkäjänteistä suunnittelua ja kehittämistä; työryhmäläisten täytyy hankkia toimeentulo muualta, mikä on pois ryhmän toiminnasta. Kilpailu apurahoista ja rahoittajista on vapaalle kentällä kovaa etenkin pääkaupunkiseudulla sekä ennen toiminnan vakiintumista, ja tunnettuutta toimijana. Missä määrin kentällä on jo ylitarjontaa? Henkilöstöön liittyvät uhat linkittyivät nekin enimmäkseen talouteen: ammattilaisten pitäminen talkootyöllä ei pidemmän päälle onnistu, ja muutama ryhmä mainitsi uhkana myös toimijoiden henkisen väsymisen ja loppuun palamisen. Mainintoja keräsivät myös kulttuuripolitiikkaan liittyvät tekijät kuten apurahoituksen kehittymättömyys, kulttuurimäärärahojen leikkaaminen tai valtion ja kunnan kulttuuripolitiikka ylipäänsä. Kaupallistuminen, yleinen lyhytnäköisyys sekä taitoaineiden ja kulttuurin arvostuksen väheneminen nähtiin uhkana yksittäisissä vastauksissa. Yksi ryhmä ei nähnyt tulevaisuudessa kuitenkaan mitään uhkia.

Vapaan kentän teattereiden uhkia

"Alkurahoituksen järjestäminen, kentän kilpailu ennen tunnettavuuden kehittymistä, ihmisten loppuun palaminen "palkattomasta" työstä."

"Suurimmat ongelmat tällä hetkellä ovat matkakulut. Moni esiintyminen on kaatunut niihin. Keikkapalkkioihin ei tähän mennessä ole kaatunut yksikään esiintyminen. Ongelma tulee selvimmin esiin kilpailtaessa ranskalaisten esitysten kanssa, joiden ulkomaille viemiseen Ranskan valtio antaa tukea. Monet festivaalit/promootorit olettavat suoraan, että muillakin mailla on sama käytäntö."

"Kaupallisen teatterin voittokulun. Taloudellisen hyötyajattelun ja lyhytnäköisen yhteiskuntasuunnittelun."

"Rahoitus (koskee koko teatterialaa) on suurin uhkatekijä. Lainsuojattomien tilanteeseen toivotaan muutosta lähivuosina, eikä lainsuojattomien näkökulmasta aluekeskukset ole välttämättä paras lääke tähän pulmaan (lainsuojattomien ja vapaalla kentällä freelance työtä tekevien näkökulmasta me emme oikein hahmota paikkaamme kaavailussa mallissa)."

3.7. Yhteenveto

Miltä vapaan teatterikentän toimintaedellytykset näyttävät selvitystulosten perusteella, entä ryhmien tulevaisuuden odotukset?

Vapaata teatterikenttää leimaa taiteellinen monimuotoisuus sekä aktiivinen toimintatapojen kehittäminen. Taiteellisen työn lähtökohdat ovat vahvasti sisällölliset ja kunnianhimoiset: tavoitteena on näyttämötaiteen kehittäminen ja uudistaminen. Eri taiteenalojen ilmaisumuotojen yhdistäminen ja vuorovaikutuksen edistäminen ovat keskeisellä sijalla vapaan kentän ryhmien taiteellisissa tavoitteissa. Vapaat ryhmät tuottavat merkittävän osan suomalaisesta uudesta teatterista: kyselyyn vastanneiden puheteatteriryhmien taiteellisen työn painopisteessä on uuden draaman ja kantaesitysten tuottaminen. Ryhmät järjestävät runsaasti myös muita esityksiä, klubitapahtumia, konsertteja, festivaaleja, keskustelutilaisuuksia, työpajoja jne. Ryhmät ovat keskeisesti kiinni ympäröivässä yhteiskunnassa ja kulttuuripoliittinen vaikuttaminen ja erityisesti vapaan kentän toimintaedellytysten parantaminen ovat ryhmien keskeisiä tavoitteita. Tärkeintä on kuitenkin jäsenten työllistäminen taiteellisella työllä.

Kansainvälisyys on keskeinen vapaan kentän taiteellista toimintaa kuvaava tekijä ja edellytykset kansainvälistymiselle ovat hyvät. Kiinnostusta kansainvälistymiseen ryhmillä riittää: valtaosa kyselyyn vastanneista ryhmistä on tehnyt tai suunnittelee kansainvälistä yhteistyötä ja se mainitaan myös keskeisenä tulevaisuuden mahdollisuutena. Kansainvälinen yhteistyö on kansainvälistä vaihtoa ja vierailuja henkilö- ja ryhmätasolla ja tiivistyvän yhteistyön myötä yhä enemmän myös yhteistuotantoja sekä laajempia yhteistyöhankkeita. Ryhmät ovat myös jäsenenä kansainvälisissä verkostoissa. Yhteistyöt ryhmät tekevät erityisesti lähialueiden – Pohjoismaat, Baltia – sekä keskieuropalaisten toimijoiden kanssa.

Vapaa teatterikenttä uudistuu aktiivisesti. Erityisesti 2000-luvun alku on ollut suhteellisen vilkasta ryhmien perustamisen aikaa – selvä enemmistö ilman toiminta-avustusta toimineista ryhmistä on perustettu vuosien 2001-2005 välisenä aikana. Vapaa kenttä uudistuu tekijöiden kautta. Toimijat ovat entistä koulutetumpia: enemmistö ryhmien jäsenistä ja taiteilijoista on saanut alan korkea-asteen

koulutuksen. Kentälle kouluttautuneet nuoret ihmiset ovat siten ilmeisen halukkaita perustamaan uusia vapaita ryhmiä. Vapaan teatterikentän toimijat ovat keskittyneet vahvasti pääkaupunkiseudulle sekä Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin.

Vapaan kentän teatteriryhmien toimintaedellytyksiä leimaa krooninen resurssien puute. Vapaalle kentälle suunnattujen avustusten kehittymättömyys ja ryhmien rahoituksen epävarmuus vaikeuttavat toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua ja hankaloittavat sen edelleen kehittämistä. Resurssien puutetta ryhmissä paikataan mm. sitoutuneen henkilöstön palkattomalla työllä ja pyrkimällä yhteistyöhön niin taiteellisessa kuin tuotannollisessa (mm. tilat, markkinointi yms.) toiminnassa.

Vapaiden ryhmien tulot koostuvat valtion toiminta-avustuksista, kunnan avustuksista, muista avustuksista sekä omista tuloista. Muiden – sieltä täältä kerättyjen -avustusten osuus voi nousta merkittäväksi: nämä avustukset ovat usein yhtä kuin produktioiden rahoitus. Rahoituslain ulkopuolisten teattereiden ja teatteriryhmien momentilta toiminta-avustuksia sai vuonna 2005 yhteensä 21 ryhmää (vuonna 2006 tuensaajien määrä nousi 24 ryhmää). Rahoittajat arvostavat päätöksissään toiminnan jatkuvuutta ja säännöllisyyttä, mikä vaikeuttaa etenkin uusien alalle pyrkivien sekä lähtökohtaisesti produktiokohtaisesti, järjestäytymättömästi toimivien työryhmien toimintaa. Vapaalla kentän sisällä ryhmät ovatkin paikoin keskenään eriarvoisessa asemassa ja kilpailu apurahoituksesta ja rahoittajista on tiukkaa. Palkaton tai alipalkattu työ muodostaa merkittävän osuuden vapaan kentän ryhmien rahoituksesta, mitä pidetään kentällä myös itsestäänselvyytenä – tähän selvitykseen vastanneiden osalta palkattoman työn osuus oli keskimäärin 60%. Valtion toiminta-avustusta saaneet ryhmät ovat luonnollisesti pystyneet maksamaan paremmin palkkaa toiminnassaan mukana olleille henkilöille kuin ilman toiminta-avustusta toimineet. Vain vähemmistö on kuitenkin pystynyt maksamaan palkkaa TES:in suositusten mukaan.

Vapaan kentän teatteriryhmien toiminnassa on harvinaista, että henkilöstö saisi koko toimeentulonsa toiminnasta. Tavallisinta on työskentely samanaikaisesti ryhmän toiminnan ulkopuolisessa teatterialan tai muussa työssä. Myös työttömyyskorvausta saavia on melko paljon. Monilla toimeentulo on yhdistelmä näitä eri tulonlähteitä.

Teatteriryhmien voimavaroja ovat ammattitaitoinen ja osaava henkilöstö, tinkimätön, omaperäinen ohjelmisto sekä pienen organisaation joustavuus ja reagointikyky. Tulevaisuudessa mahdollisuuksia vapaan kentän ryhmille tuo etenkin yhteistyön vahvistaminen niin kotimaassa kuin kansainvälisesti sekä toiminnan taiteellisella että tuotannollisella puolella. Kentän elinvoimaisuutta uhkaavat ryhmien talouden epävarmuus, apuraha- ja tukijärjestelmien kehittymättömyys ja niistä aiheutuvat henkilöstön väsymys ja loppuun palaminen. Osaamisen osalta uhkina ovat tuotannollisen- markkinointi- ja taloushallinnon osaamisen puutteet – ryhmien varat suunnataan ensikädessä taiteelliseen toimintaan. Myös yleisen ilmapiiriin kaupallistumista ja yksisilmäistä taloudellista hyötyajattelua pidetään teatterikentän uhkana.

4. Sähköpostikysely kunnille, joissa on ammatillista teatteritoimintaa

Suomessa oli vuonna 2005 kaikkiaan 57 valtiosuutta saavaa puhe- ja tanssiteatteria yhteensä 27 kaupungissa tai kunnassa. Näiden lisäksi maassamme toimii kymmeniä rahoituslain ulkopuolisia teattereita ja teatteriryhmiä etenkin pääkaupunkiseudulla sekä Etelä-Suomen kasvukeskuksissa. Kunnat ja kaupungit ovat keskeisiä teatteritoiminnan keskuksia sekä suomalaisen teatteritoiminnan suurimpia rahoittajia.

Kunnallinen teatteritoiminta on ollut viime vuosina haasteiden edessä kiristyvän kuntatalouden tiukentaessa toimintaedellytyksiä. Teattereiden hallintomallit ovat puhuttaneet ja esimerkiksi kunnallisen laitosteatterin on joissain yhteyksissä todettu tulleen jopa tiensä päähän. Vuosina 2008–2010 toteutettava valtiosuus uudistus on herättänyt teatterikentällä pelkoja 1990-luvun alkuvuosien kokemusten (teatteri- ja orkesterilain voimaantulon seuraamukset) toistumisesta; tilanteesta jossa valtion lisätessä rahoituspanostaan kunnat vähensivät vastaavasti omaansa.

Miten suomalaiset kunnat arvioivat teatteritoiminnan rahoituksen kehittyvän kunnissa, entä miten ne arvioivat valtiosuus uudistuksen vaikuttavan teatteritoimintaan ja sen rahoitukseen? Minkälaiseksi kunnat arvioivat teatterin strategisen merkityksen? Teatteriselvitystyön yhteydessä kunnille lähetetyssä sähköpostikyselyssä tavoitteena on ollut selvittää erityisesti näitä kysymyksiä.

4.1. Aineisto: teatteritoiminta suomalaisissa kunnissa

Sähköpostikysely lähetettiin kaikkiin niihin suomalaisiin kuntiin, joissa on ammatillista teatteritoimintaa, ts. lakisääteistä valtiosuutta ja/tai harkinnanvaraisia avustuksia saavia teattereita ja teatteriryhmiä. Tutkimusjoukon kaikkiaan 30 kunnasta 27:ssä on valtiosuutta saava teatteri /teattereita ja kolmessa ainoastaan harkinnanvaraista valtionapua saavia teattereita. Kysely osoitettiin kunnissa kaupunginjohtajalle tai apulaiskaupunginjohtajalle. Vastaajista valtaosa (70 %) oli kulttuuri-/sivistystoimenjohtajia. Kahdessa tapauksessa vastaajana on toiminut apulaiskaupunginjohtaja, kolmessa yksin tai yhteistyössä kulttuurisihteeri. Kolmessa kaupungissa vastaajana on ollut hallintopäällikkö.

Kyselylomakkeessa oli yhteensä 18 kysymystä, joista neljä käsitteli vastaajan yhteystietoja. Kyselylomakkeen osa-alueet käsittelivät teatteriselvityksen tavoitteiden mukaisesti teatteritoimintaa kunnissa, teatteritoiminnan rahoitusta ja valtiosuusjärjestelmän uudistusta, kuntauudistusta sekä kulttuurin strategista merkitystä kunnissa. Kysely koskee ensisijassa puheteattereita.

Vastauksia kyselyyn saatiin 17.11.2006 mennessä yhteensä 24 kappaletta. Selvityksen vastausprosentti on siten 80.

Taulukko 9: Kyselyyn vastanneiden kuntien koko

	Vastausten lukumäärä	Vastausprosentti ³²	Prosenttiosuus kyselyn vastauksista
Suuria kuntia > 75 000 as.	9	90%	38%
Keskisuuria kuntia 10 000–74 999 as.	15	79%	63%
Pieniä kuntia < 9 999 as.	0	0%	0%
Yhteensä	24	80%	100%

³² Osuus kaikista niistä suurista, keskisuurista ja pienistä suomalaisista kunnista joissa on ammatillista teatteritoimintaa (N=30; Lähde: Teatteritilastot 2004).

Taulukko 10: Vastaukset lääneittäin

	Vastausten lukumäärä	Vastausprosentti ³³	Prosenttiosuus kyselyn vastauksista
Etelä-Suomi	7	70%	30%
Länsi-Suomi	7	88%	30%
Itä-Suomi	5	100%	22%
Oulu ja Lappi	4	100%	17%
Yhteensä	23	85%	100%

Kyselyn kokonaisvastausprosentti on hyvä ja vastaajat edustavat kattavasti suomalaisia teatteri-kaupunkeja sekä teatterikarttaa. Noin kaksi kolmasosaa vastanneista kunnista on kooltaan keskisuuria ja yksi kolmasosaa suuria kuntia ja sama suhdeluku pätee myös tutkimuksen perusjoukkoon eli kaikkiin niihin suomalaisiin kuntiin joissa on ammatillista teatteritoimintaa. Eniten vastauksia saatiin Etelä- ja Länsi-Suomesta, mihin on keskittynyt myös eniten teatteritoimintaa. Teattereiden alueellinen jakaantuminen ja maan laajuinen kaupunginteatteriverkosto heijastuvat nekin varsin hyvin tutkimusaineistoon, sillä kaikki teatterikaupungit Itä-Suomessa sekä Oulun ja Lapin läänien alueella vastasivat kyselyyn.

Kaikki Suomen kulttuuripääkaupungin valintaan osallistuneet hakijakaupungit Mänttää lukuun ottamatta olivat tutkimusjoukossa. Vastaus kyselyyn myös saatiin kaikilta näiltä kaupungeilta.

Taulukko 11: Vos-puheteattereiden määrä kyselyyn vastanneissa kunnissa

	Vastausten lukumäärä	Vastausprosentti ³⁴	Prosenttiosuus kyselyn vastauksista
Kunnassa yksi vos-puheteatteri	17	81%	74%
Kunnassa useampi kuin yksi vos-puheteatteri	6	100%	26%
Vastauksia yhteensä	23	91%	100%
Kunnassa ei yhtään vos-teatteria	1		

Taulukko 12: Vos-teattereiden koko kyselyyn vastanneissa kunnissa

	Vastausten lukumäärä	Vastausprosentti ³⁵
Kuntia, joissa suuri teatteri/teattereita	7	100%
Kuntia, joissa keskisuuri teatteri/teattereita	17	81%
Kuntia, joissa ryhmä- tai pienryhmäteatteri/-teattereita	6	100%
Kuntia, joissa tanssiteatteri/teattereita	7	100%

Kyselyn taustaksi vastaajia pyydettiin luettelemaan kuinka paljon kunnassa on erilaista teatteri-toimintaa. Valtaosassa eli 23 kunnassa on valtionosuutta saava teatteri/teattereita. Yhdessä vastanneista kunnista on vain harkinnanvaraista valtionavustusta saava teatteri. Lukumääräisesti suurimmassa osassa suomalaisista teatterikaupungeista on yksi valtionosuutta saava teatteri – kaupunginteatteri. Näin myös vastauksissa, joissa yhden vos-puheteatterin kuntia on yhteensä 74%. Kuudessa vastanneista kunnasta on useampi kuin yksi vos-teatteri. Näistä kaupungeista saatiin kaikista vastaus ja ne edustavat vajaata kolmasosaa vastauksista. Teatteritarjonta keskittyy siis suhteellisesti vain kouralliseen suurimpia kaupunkeja. Seitsemässä vastanneista kunnista on myös lakisääteisen valtionosuuden piirissä toimiva tanssiteatteri.

³³ Osuus läänin alueen kunnista joissa valtionosuutta saavia ammattiteattereita (N=27; lähde: Teatteritilastot 2005). Näissä luvuissa ei siis ole mukana niitä kolmea kuntaa joissa on vain harkinnanvaraisia valtionavustuksia saavia teattereita.

³⁴ Osuus kaikista Suomen kunnista, joissa on yksi tai useampi valtionosuutta saava puheteatteri. Lähde: Teatteritilastot 2004.

³⁵ Osuus kaikista Suomen kunnista, joissa on valtionosuutta saavia tanssiteattereita/suuria teattereita/keskisuuria teattereita/ryhmä- tai pienteattereita. Lähde: Teatteritilastot 2004.

Kymmenessä vastanneista kunnista on täyskunnallinen puheteatteri tai -teattereita. Täyskunnallisia teattereita on Suomessa kaikkiaan yksitoista yhteensä kymmenessä kunnassa (Savonlinnan kaupunginteatterin muuttuessa yhdistyspohjaiseksi vuonna 2007 jää täyskunnallisia teattereita maamme kymmenen yhdeksässä kunnassa) eli kaikki teattereita omistavat suomalaiset kaupungit vastasivat kyselyyn. Neljässä täyskunnallisen teatterin kunnassa on myös omistusmuodoltaan yksityinen/yksityisiä teattereita, joista kahdessa on sekä täyskunnallinen että yksityinen puheteatteri. Muissa 14 vastanneessa kunnassa on vain omistusmuodoltaan yksityisiä puheteattereita. Vastausprosentti näiden kuntien osalta on 70.

Taulukko 13: Muut teatterit kyselyyn vastanneissa kunnissa

	Kunnat, joissa teattereita:
Rahoituslain ulkopuolisia teattereita	13 (54%)
1 kpl	6
> 1 kpl	7
Soveltavan teatterin ryhmiä	6 (30%)
Harrastajateattereita	18 (90%)

Reilussa puolessa (54 %) kaikista vastanneista kunnista ilmoitetaan toimivan myös rahoituslain ulkopuolisia ammattiteattereita tai teatteriryhmiä. Ammattiteatterien "kriteereitä" ei määritetty kysymyksessä tarkemmin eli kunnat ovat tehneet valinnan itse eivätkä luvut ole siten keskenään vertailukelpoiset. Näitä teattereita kaupungeissa on vastausten perusteella kaikkiaan 61 kappaletta eli keskimääräisesti viisi teatteria tai teatteriryhmää kussakin kunnassa. Valtaosa rahoituslain ulkopuolisesta teatteritoiminnasta on kuitenkin keskittynyt vain muutamaan suureen kaupunkiin ja tunnusluvuista mediaani, kaksi teatteria, kuvaa parhaiten todellisuutta kuntien enemmistössä.

Kolmasosa (30 %) vastanneista ilmoittaa alueellaan toimivan soveltavan teatterin ryhmiä tai toimijoita (esimerkiksi sairaalaklovni). Näiden lisäksi kahdessa muussa vastauksessa mainitaan soveltavan teatterin toimintaa olevan jonkin muun kuin kulttuuritoimen hallinnonalan alla. Soveltavan teatterin ryhmiä kunnissa on yhdestä "noin kymmeneen". Harrastajateattereita toimii melkein kaikissa kyselyyn vastanneissa kaupungeissa. Niitä ilmoitetaan olevan keskimäärin 8 kappaletta määrien vaihdellen yhden ja 37 välillä (mediaani = 5): suurissa kaupungeissa harrastajateattereita on keskimäärin 14 ja keskisuurissa 4. Kuntien laskutavat ovat harrastajateattereiden osalta vaihdelleet: osa on ilmoittanut vain kaupungin avustuksia saaneet ryhmät, osa kaikki kunnan alueella toimivat ryhmät. Kuntien vertaileminen on siten mahdotonta.

Selvityksen aineistossa – kuten suomalaisella teatterikartallakin – on siis havaittavissa pääosin kahdenlaisia teatterikaupunkeja: muualla kuin Uudellamaalla sijaitsevia keskisuuria kaupunkeja, joissa teatteritoiminta keskittyy pääosin keskisuuren valtionosuuden piirissä toimivan kaupunginteatterin ympärille sekä Etelä- ja Länsi-Suomen suuria kaupunkeja, joihin erityyppistä teatteritoimintaa – suuria vos-teattereita, pieniä teattereita ja teatteriryhmiä, rahoituslain ulkopuolista teatteritoimintaa – on keskittynyt runsaasti.

4.2. Teatteritoiminnan rahoitus

Kuntien merkitys teatteritoiminnan rahoittajana on keskeinen. Teatteritilastojen mukaan enemmistölle maamme teattereista kunnanavustus on valtionosuutta suurempi. Kunnanavustuksen prosentuaalinen osuus vos-puheteattereiden tuloista oli vuonna 2005 yhteensä 45 %. Suurissa ja keskisuurissa puheteattereissa kunnan avustuksen suhteellinen osuus vuonna 2005 oli 43 % (valtionavustus 25 % teattereiden tuloista). Kunnanavustusten prosentuaalinen osuus on erityisen merkittävä täyskunnallisten puheteattereiden osalta, sillä vuonna 2005 se oli yhteensä 61 % (valtionavustus 22 %).³⁶

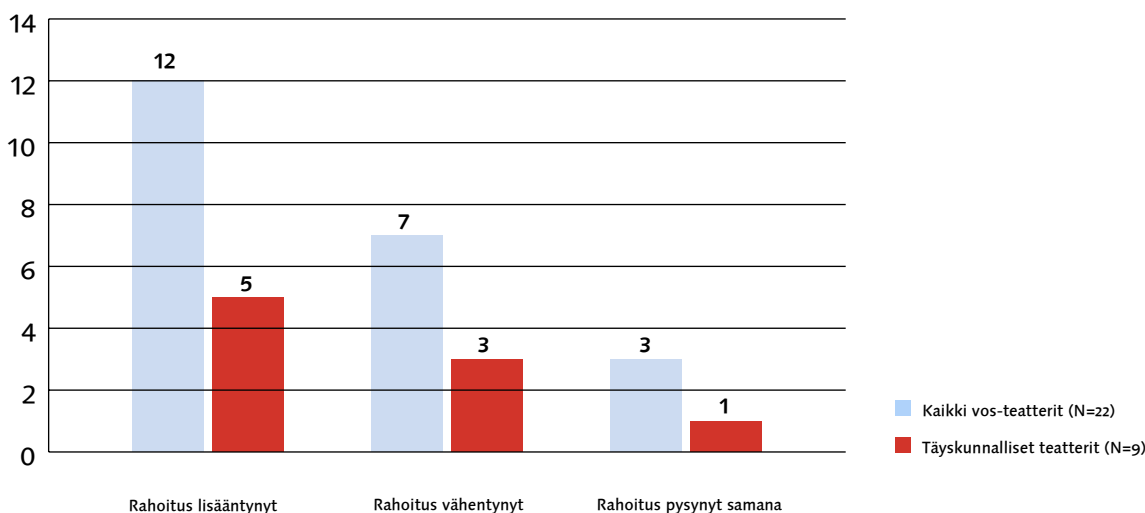
36 Teatteritilastot 2005, 25–27.

Kuntia pyydettiin listaamaan kyselylomakkeessa kuinka paljon, ja mitä teattereita ne ovat rahoittaneet vuosina 2004 ja 2005. Yksi kunnista ei vastannut tähän kysymykseen lainkaan. Vastauksista on sinällään käytännössä mahdotonta päätellä mitään huomioimatta kuntien kokoa, taloudellista kokonaistilannetta tai muita tilanteeseen vaikuttavia, kyselylomakkeessa näkymättömiä, tekijöitä. Vain osa vastaajista on eritellyt avustettavat tahot – jos niitä on useampia – ja niiden saamat kunnanavustukset tarkemmin. Epäselvää monin paikoin myös on, mitä kaikkea kunnat ovat lukuihin mukaan laskeneet (esimerkiksi sisältyykö lukuihin teattereiden vuokra-avustus tai kiinteistömenot). Seuraavassa tarkastelunäkökulmaksi onkin voitu ottaa vain avustusten määrän kasvu tai lasku vuosina 2004–2005.

Lisätietoja kuntien teatterirahoituksesta löytyy tämän selvityksen vos-teattereita koskevasta osiosta (ks. edellä) sekä mm. Teatterikeskuksen vuosittain julkaisemasta Teatteritilastot -julkaisusta, jossa rahoitustilannetta tarkastellaan samoin teattereiden näkökulmasta. Tarve vertailukelpoiselle tiedolle kunnallisesta kulttuuritoiminnasta, ml. teatteritoiminta, on ilmeinen ja myös tuleva kunta- ja palvelurakennemuutos lisää vertailtavan tiedon saatavuuden tärkeyttä. Erityisesti juuri talouteen liittyvien tunnuslukujen kehittämistä ja tiedonkeruuta on syytä kehittää tulevaisuudessa yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Teatteritilastojen mukaan puheteattereissa kunnanavustukset nousivat yhteensä 1,4 miljoonaa euroa (2,5 %) vuonna 2005 joskin kunnanavustuksen prosentuaalinen osuus laski yhdellä prosenttiyksiköllä. Täyskunnallisilla suurilla ja keskisuurilla teattereilla kunnanavustus nousi 2,9 % ja yksityisillä suurilla ja keskisuurilla teattereilla 2,3 % vuonna 2005.³⁷ Tämä selvityksen tulokset vahvistavat teatteritilastojen – teattereiden näkökulmasta – esittämän suunnan.

Kuvio 88. Vos-teattereiden rahoitus kunnissa 2004–2005 (N=22)

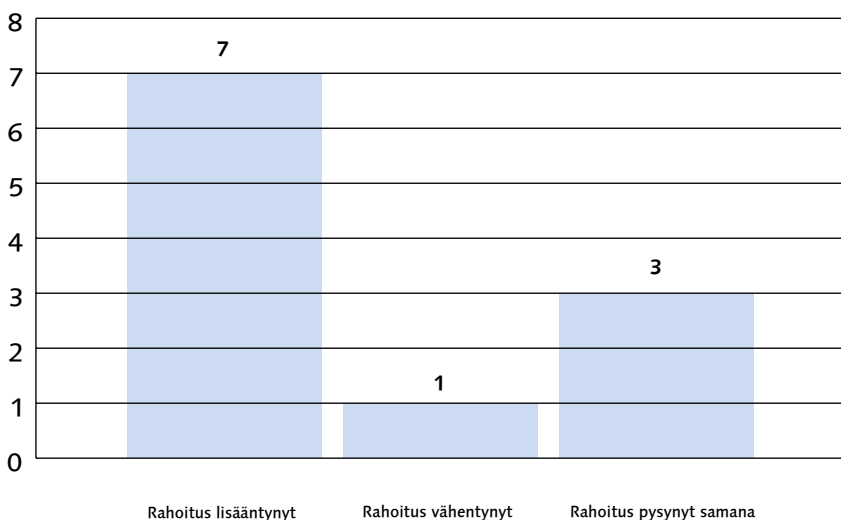
Reilussa puolessa kyselyyn vastanneista kunnista rahoitus valtionosuutta saavalle/saaville teattereille oli kasvanut vuodesta 2004 vuoteen 2005. Avustusten kasvu on ollut keskimäärin 2–4,5 prosenttia eli se on heijastellut yleistä kustannuskehitystä. Kahdessa kaupungissa kasvua avustuksissa on ollut vastaajien ilmoittamien lukujen perusteella noin 15 prosenttia ja yhdessä kunnassa kasvua näyttäisi olleen peräti noin 60 prosenttia! Mitä tämän kasvun takana piilee, sitä lomake ei paljasta. Kaikkiaan vajaassa puolessa vastanneista kunnista kasvua ei kuitenkaan ole tapahtunut. Noin kolmasosassa vastanneista kunnista avustukset vos-teattereille ovat supistuneet, ja näissä vähennykset ovat olleet pääosin 1,5–6 prosentin välillä. Yhdessä kunnista kunnanavustus näyttäisi kyselyssä ilmoitettujen

³⁷ Teatteritilastot 2005, 25–27.

lukujen perusteella pienentyneen vuodessa kuitenkin noin 10 prosenttia. Rahoituksen vähenemisen syyt eivät kysymyksessä selviä, mutta vastaus löytynee yleisestä kuntien budjettikehysten ja talouden supistumisesta.

Täyskunnallisten teattereiden kunnissa tilanne heijastaa kaikkien teattereiden lukuja.³⁸ Avustukset teattereille ovat kasvaneet ennen kaikkea Etelä- ja Länsi-Suomen suurissa kaupungeissa ja vastaavasti vähentyneet pienemmissä maakuntakeskuksissa.

Kuvio 89: Rahoituslain ulkopuolisten teattereiden rahoitus kunnissa 2004–2005 (N=11)

Teatteritilastojen mukaan kunnan toiminta- ja vuokra-avustuksen osuus valtion toiminta-avustusta saaneiden rahoituslain ulkopuolisten teattereiden osalta oli vuonna 2005 keskimäärin 13 %, ja ilman valtion toiminta-avustusta saaneiden ryhmien kohdalla 11 %. Tosin Teatteritilastojen mukaan vain viisi yhdestätoista jälkimmäisessä ryhmässä tilastoiduista teattereista tai teatteriryhmistä ylipäänsä sai kunnanavustusta³⁹. Teatteritoiminnan rahoituksessa kunnat painottavatkin vahvasti VOS:ien – laitosteattereiden – avustuksia.

"Laitosteatterit ovat teatteritoiminnan ehdoton runko, joten näiden teattereiden toimintaedellytykset tulee turvata ensisijaisesti. Näiden lisäksi tarvitaan luonnollisesti muitakin teatteritoimintaa, mutta yhteiskunnan rooli näiden kohdalla on enemmän mahdollisuuksien tarjoamista."

Kaksitoista kaupunkia (kolmestatoista) ilmoittaa rahoittavansa rahoituslain ulkopuolisia ammattiteattereita. Avustuksissa on VOS:ien tapaan ollut pääosin lievää kasvua ja avustusten kasvu ja vähentyminen on ollut prosentuaalisesti samaa luokkaa vos-teattereiden rahoituksen kanssa.

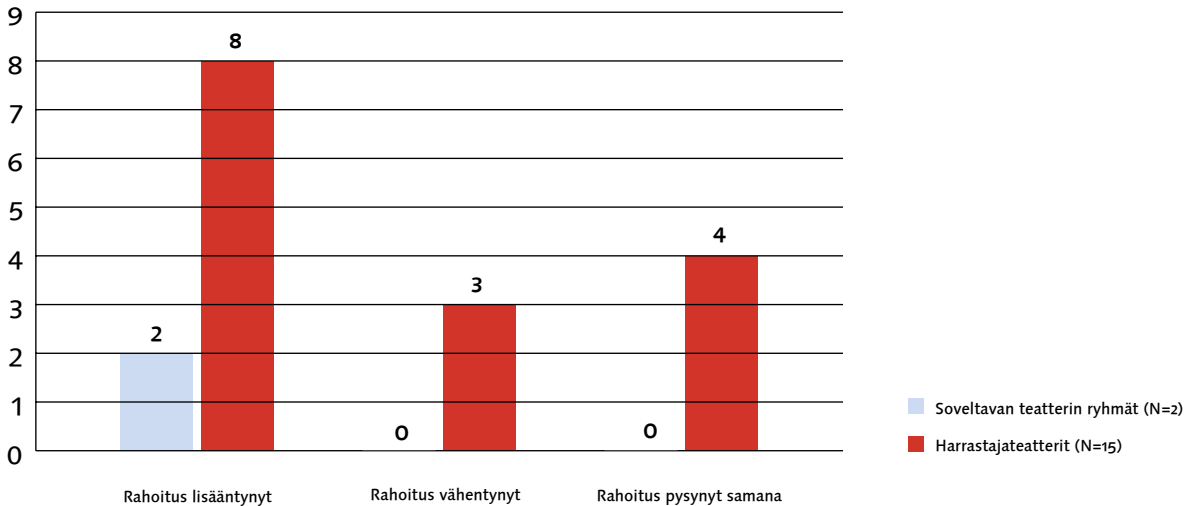
Kuntien rahoituslain ulkopuolisille teattereille myöntämät avustukset ovat verraten pieniä. Teatterit ja siten niiden avustukset ovat keskittyneet pääosin suurimpiin kaupunkeihin. Vain kolmessa kyselyyn vastanneessa kunnassa rahoituslain ulkopuolisten teattereiden ja ryhmien rahoitus on yli 100 000 euroa vuodessa. Suurimmissa kaupungeissa avustukset vaihtelevat vajaasta 10 000 eurosta melkein 400 000 euroon vuodessa; keskisuurissa kaupungeissa vaihteluväli on 3500 eurosta reiluun 60 000 euroon.

³⁸ Yhdeksän täyskunnallisen teatterin kuntaa vastasi tähän kysymykseen.

³⁹ Teatteritilastot 2005, 84.

Suurissa kaupungeissa avustussummat ovat toisin sanoen kokonaisuutena selvästikin mittavampia, mutta muistettava on, että myös jakajia on niissä enemmän. Suhteellisesti avustukset vaihtelevat kaikissa vastanneissa kunnissa alimmillaan kahdelle teatterille jaetusta 3500 eurosta yhden teatterin toimintaan myönnettyyn yli 60 000 euroon.

Kuvio 90: Soveltavan teatterin ja harrastajateatterin rahoitus kunnissa 2004–2005 (N=17)

Vain kolme kuntaa niistä seitsemästä joissa ilmoitetaan toimivan soveltavan teatterin ryhmiä ilmoittaa rahoittavansa toimintaa – kulttuurimäärärahoista. Näiden ohella kaksi kuntaa kertoo alueellaan olevan soveltavan teatterin toimintaa sosiaali- ja terveystoimen hallinnon alla. Näissä kaikissa rahoitus kasvoi vuonna 2005 edellisvuoteen verrattuna, tosin rahoituksen kasvu on saattanut alkaa nolasta eurosta ylöspäin. Soveltavan teatterin rahoitus on keskimäärin vaatimatonta; vain yhdessä kunnassa soveltava teatteria on tuettu yli 20 000 eurolla.

Myös harrastajateattereiden rahoituksen kehitys on noudattanut edellä esitettyä. Vuonna 2005 harrastajateattereille jaettiin suurissa kaupungeissa avustuksia keskimäärin yhteensä noin 49 000 euroa ja keskisuurissa kaupungeissa noin 37 500 euroa. Avustusten kokoluokassa (niiden ylä- ja alarajoissa) on kuitenkin selviä eroja suhteessa kuntien kokoon: suurissa kaupungeissa avustussummien vaihteluväli on vajaasta 10 000 eurosta 125 000 euroon ja keskisuurissa 1500 eurosta 70 000 euroon.

4.2.1. Teattereiden rahoitusta ohjaavat periaatteet

Kunnilta kysyttiin niiden kirjatusta ja kirjaamattomista periaatteista suhteessa teattereiden rahoitukseen. Näiden ymmärtäminen vaihtelee vastauksissa huomattavastikin. Periaatteiden katsotaan liittyvän toisaalta kunnan strategiaan osa-alueisiin, toisaalta konkreettisiin teatteripalveluiden järjestämisen tapoihin sekä hallinto- ja resursoinnin malleihin.

Ammatillisen, kiinteän teatteritoiminnan (teatteri kulttuurilaitoksena) ylläpitämistä pidetään keskeisenä teattereiden rahoitukseen liittyvänä periaatteena. Kiinteän ammattiteatterin kautta ammatillisen näyttämötaiteen edistäminen, teatterin ja teatteripalveluiden tarjonta ja saatavuus, teatterin harrastamisen mahdollistaminen etenkin lasten ja nuorten ikäryhmissä, taidekasvatus yleisemminkin sekä teatterin vetovoima- ja imagohyödyt ovat vastausten mukaan yleisimpiä perusteita sille, miksi teatteria rahoitetaan kunnissa. Tällä ylätasolla kulttuuritoimintaa ohjaa kuntien kulttuuritoimen ja yleisstrategiat. Strategista sitoutumista voi olla kirjattuna myös muualla kuntien

toimi- ja poliittisissa elimissä: eräässä vastaajakaupungissa viisi merkittävintä poliittista ryhmää on laatinut ns. hallitusohjelman, jossa ammattiteatteritoiminta on nostettu kulttuurin osalta yhdeksi painopistealueista.

Teattereiden ja teatteritoiminnan avustusten jakamisen varsinaisten kirjattujen periaatteiden osalta viitataan ylätasolla mm. lakeihin kuntien kulttuuritoiminnasta sekä opetus- ja kulttuuritoiminnan rahoituksesta, teatteri- ja orkesterilakiin (jotka määrittävät valtion ja kuntien rahoitussuhteita) sekä paikallisesti erilaisiin kuntakohtaisiin kulttuurilautakuntien määriteltyihin avustussääntöihin ja -perusteisiin. Joissakin kunnissa on lisäksi määritelty ja erikseen sovittu esimerkiksi julkisen tuen osuuden maksimimäärästä suhteessa teattereiden talousarvioon tai sitouduttu valtion ja kunnanavustusten määriteltyihin suhdelukuihin ja niiden säilyttämiseen. Paikallisesti määriteltyissä periaatteissa saatetaan esimerkiksi pyrkiä huomioimaan toimijoiden kokonaistaloudellinen tilanne, ja painottamaan avustuksia etenkin niille, jotka ovat saaneet vähemmän muuta ulkopuolista rahoitusta.

Teatterirahoituksen periaatteisiin vaikuttavat vahvasti kunnan teatteritoiminnan järjestämisen hallinnolliset tavat: täyskunnallisuus ja toiminnan järjestämisen yksityisjuridinen malli (ylläpitäjänä yhdistykset, säätiöt, osakeyhtiöt) sekä näistä perusratkaisuista seuraavat resursoinnin ja ohjauksen periaatteet. Teattereiden resurssit ovat elimellisesti kytköksissä kuntien taloudelliseen tilanteeseen ja tarkemmin kulttuuritoimen resursseihin, mikä määrittää keskeisesti rahoitusta koskevia periaatteita. Teattereiden asemasta päätetään sivistystoimialaa koskevissa säännöstöissä. Täyskunnalliset teatterit ovat osa kunnan organisaatiota ja nettositovia yksiköitä. Teatteri on siten pitkälti samassa asemassa kunnan muiden yksikköjen kanssa. Jos kaikkien yksikköjen on lisättävä omia tuloja ja karsittava kustannuksia, koskee tämä luonnollisesti teatteriakin. Yksityisten teattereiden kanssa kunnat käyttävät erilaisia sopimus- ja palvelutuotannon malleja, esimerkiksi tilaaja-tuottaja- tai palvelusopimuksia, joissa määritellään maksettavat avustukset ja niitä vastaan tuotettavat palvelut. Ylläpitäjäyhteisöjen toimintaa myös arvioidaan esimerkiksi valtuustokausittain.

"Tilaaja-tuottajamalli tulee varmasti yleistymään kunnallisen palvelutuotannon organisoinnissa koko maassa. Tilaajan ja tuottajan roolin oivaltaminen ja omaksuminen on haasteellista ja vaatii opettelua, kenties kantapään kautta. Malli asettaa kunnan rahoituksen ja valtion rahoituksen erilaiseen valoon kuin missä ne ovat nykyisin. Miten syntyy ristiriidattomasti ja positiivisia mahdollisuuksia tarjoavasti kahden hyvin erilaisen tilaajan (eli kunnan ja valtion) näkökulmien yhteensovittaminen?"

Muutamissa keskisuurten kaupunkien vastauksissa keskeiseksi teatterin rahoitusta ohjaavaksi periaatteeksi mainitaan sitoutuminen teatterin olemassa olevien toimintojen, palvelutason sekä esimerkiksi nykyisen henkilöstömäärän säilyttämiseen, ts. toimintaedellytysten pitämiseen kohtuullisina myös tiukassa taloudellisessa tilanteessa (periaate sai kuusi mainintaa). Se missä määrin periaate on kirjattu (muuten kuin ammattitaitteen edistämisenä) tai missä määrin se on yleisempi sitoutumisen ja tahdon tila, ei ole kaikilta osin selvää. Vastausten pohjalta kaikuu kuitenkin myös se tosiasia, ettei kuntien tukiresursseja näytä riittävän teattereiden kehittämiseen tai kasvuun. Kunnissa voidaan siis nähdä vallitsevan eräänlainen turvaamisen ja säilyttämisen eetos; teatteri on keskeinen osa kunnan palvelutarjontaa, joka halutaan säilyttää.

Sitoutuminen nykytasoon koskee useimmissa tapauksissa nimenomaan ammattiteatteritoimintaa. Harrastajasektori on joissain kunnissa joutunut ammattikenttää "kovempaan sopeutumispaineeseen", samalla kuin toisissa kunnissa ilmaistaan sitoutuminen harrastajateatterin rahoituksen ja siten kuntalaisten, eritoten lasten ja nuorten, teatteriharrastamismahdollisuuksien ylläpitämiseen.

"Nykyisen palvelutason säilyttäminen, mikä merkitsee sitä, että on tuettu vakiintuneen henkilöstömäärän säilymistä teatterissa. Ammattiteatterin toimintaolosuhteet ja niihin panostaminen ovat olleet viime vuosina ensisijaisia; harrastajasektori on joutunut kovempaan sopeutumispaineeseen."

"Se (teatteri) on samassa asemassa kuin muutkin yksikkömme eli kustannukset eivät saisi kasvaa ja tuloja tulisi lisätä. Tässähän on tietty ristiriita."

"OPM:n kanssa on sovittu 50/50 -periaatteesta. Paikallisesti on myös huomioitu harkinnanvaraiset avustukset ja pyritty painottamaan kaupungin osuutta niille, jotka ovat saaneet vähiten muuta ulkopuolista rahoitusta."

"Kaupunginteatterin toimintaedellytykset ja ammatillisen tason säilyttäminen halutaan turvata, koska teatterin merkitys kaupungin imagolle on suuri. Huonoina taloudellisina aikoina on "juustohöylätty" toimintaa ja neuvoteltu toiminnan laajuudesta. "

"Kaupunginteatteri on osa kunnan organisaatiota ja nettositova yksikkö. Asemasta ja päätöksenteosta säädetään sivistystoimialan johtosäännössä ja kulttuurilautakunnan toimintäsäännössä. Kulttuurilautakunnan tehtävänä on jakaa avustuksia perustuen lakiin kunnan kulttuuritoimesta. Perusteet on tarkemmin määritelty avustussäännössä (vuosivastukset ja kohdeavustukset), jonka mukaan [kaupunkilaiset], järjestökortistoon hyväksytyt rekisteröidyt yhdistykset voivat hakea vuosivastuksia; kohdeavustuksia myönnetään myös esim. työryhmille. "

"Teatterin kanssa tehdään palvelusopimus, jossa määritellään palvelujen sisältö tuotteineen ja määrineen."

Teattereiden rahoituksesta kunnissa päättää viime kädessä kaupunginvaltuusto talousarvion yhteydessä. Kaupunginteattereiden tapauksessa kulttuurilautakunta⁴⁰ tavallisimmin valmistelee esityksen avustuksista ja vastaa hallintokunnan sisäisestä jaosta. Ei-kunnallisten ja muiden teattereiden avustuksista päätetään yleensä kulttuurilautakunnissa, joissain tapauksissa myös kulttuuritoimistoissa.

4.2.2. Teattereille asetetut tavoitteet ja velvoitteet

Teattereille asetetut tavoitteet ja velvoitteet liittyvät vahvasti rahoitusta ohjaaviin periaatteisiin sekä strategisesta näkökulmasta että palveluiden järjestämisen käytäntöjen osalta. Kuntien vastauksissa näissä kysymyksissä onkin suhteellisen paljon päällekkäisyyksiä.

Valtionosuutta saaville teattereille kunnissa asetettavat konkreettiset tavoitteet liittyvät ensisijassa vakituiseen esitystoimintaan, katsoja-/yleisömääriin sekä ensi-iltojen tai näytäntöjen lukumääriin; vajaassa puolessa kaikista vastanneista kunnista asetetaan ainakin joitain mainituista tavoitteista. Erityisesti nämä toiminnalliset tunnusluvut ovat käytössä täyskunnallisten teattereiden kohdalla. Tavoitteet määritellään tavallisesti vuosittain. Muutamassa kunnassa yleisötavoite on asetettu yleisempään muotoon: tavoitteena on yleisön tyytyväisyys, joka näkyy katsojaluvuissa. Katsojatavoite yksityiskohtaisemmassa tai yleisemmässä muodossa on noin neljäsosalle vastanneista kunnista käytännössä ainoa teattereille asetettu tavoite.

⁴⁰ Kulttuurilautakuntien ohella kunnissa mainitaan olevan mm. sivistys-, kulttuuri- ja nuoriso-, kulttuuri- ja vapaa-aika- ja kirjasto- ja kulttuurilautakuntia.

Muita yleisiä edellisiin liittyviä tunnuslukuja ovat euromääräinen myyntitavoite sekä siten omavastuuosuuden ja pääsylipputulojen kautta yleinen talouden tasapaino. Muutamassa kunnassa omavastuuosuuden suuruus, pääsylipputulojen osuus käyttömenojen kattamisessa (pääsylipputulolla tulee esimerkiksi kattaa kolmasosa käyttömenoista) on määritelty yksityiskohtaisesti. Kunnat tarjoavat teattereille määrärahat ja toimimisen mahdollisuudet. Teattereilla on vastuu omasta taloudesta: näissä puitteissa on tultava toimeen. Täyskunnallisten teattereiden osalta taloudesta saatetaan seurata myös nettomenoa.

Teatterin ohjelmistoon tavoitteissa ei puututa muuten kuin välillisesti juuri katsojatavoitteen (yleisön tyytyväisyyden odotetaan näkyvän katsojaluvuissa) ja omavastuuosuuden kautta. Monipuolinen, kiinnostava ja taiteellisesti korkeatasoinen ohjelmisto on kuitenkin kuntien tavoitelistalla myös sellaisenaan. Suurimmissa kaupungeissa teattereiden tarjonta on segmentoitunut niiden perustamiseen liittyvien tavoitteiden mukaisesti, ja esimerkiksi lasten ja nuorten tai lasten ja nuorten tiettyjen ikäryhmien huomioimista ohjelmistossa odotetaan. Kaksikielisissä kunnissa esityksiä odotetaan molemmilla kotimaisilla kielillä. Yhdessä vastanneista kunnista teatterilta toivotaan sisältöihin liittyen toiminta-alueen historiallisen perinteen ja kulttuurin huomioon ottamista ohjelmistossa.

Yksityisten teattereiden osalta tavoitteet määritellään tavallisesti kaupungin ja teatterin välillä vuosittain talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Tavoitteet voivat perustua ja ne sisällytetään palvelusopimukseen joissa yhteisiä päämääriä asetetaan. Tilaaja-tuottaja- tai palvelusopimusmallin ollessa käytössä määritellään palvelukuvauksessa tarkasti odotetut panokset, mittarit sekä hinta, jolla palvelu tuotetaan. Kaupungin nimeämät edustajat ovat mukana päättämässä yksityisten teattereiden toiminnasta ja linjauksista myös esim. yhdistyspohjaisten teattereiden johtokunnissa.

Teattereilta toivotaan vastausten perusteella myös myönteistä vaikutusta kaupungin kulttuuri-imagoon ja julkisuuskuvaan. Kulttuuri-imagon vahvistaminen mainitaan kolmessa keskisuudessa kunnassa kaupunginteatterille asetettavaksi tavoitteeksi. Se millä tavalla imagohyötyjä arvioidaan, vai arvioidaanko niitä lainkaan, ei paljasta vastauksista. Kunnat priorisoivat useimmiten lasten ja nuorten kulttuuritoimintaa ja taidekasvatusprojekteja ja näihin liittyviä edistämistavoitteita asetetaan myös teattereille sekä yleisellä tasolla että tarkemmin; esimerkiksi palvelusopimukseen saatetaan kirjata taidekasvatusprojektien vähimmäismäärä. Teattereiden odotetaan myös pyrkivän yhteistyöhön erityisesti oppilaitosten ja yritysten kanssa tai toteuttavan kansainvälisiä vierailuita. Teatteritoiminnan suhteen pääpaino on ammattiteatteritoiminnan tukemisessa, mikä vahvistaa VOS:in piirissä olevien teattereiden asemaa kunnissa.

Teattereille asetetut tavoitteet ja veloitteet

"Kaupunginteatteri rakentaa osaltaan myönteistä julkikuvaa kaupungista. Tavoitteita on asetettu yleisellä tasolla niin, että tuotantojen tulee olla pääosiltaan sellaisia, että katsomot täyttyvät, ja että talous pysyy hallinnassa." Yksityisen teatterin kunta

"Valtuustotasolla sitovia toiminnallisia tavoitteita ovat: ensi-iltojen määrä, kävijämäärä sekä nettomeno." Täyskunnallisen teatterin kunta.

"Sopimuksissa määritellään yksityiskohtaisesti tavoitteet ja mittarit ja hinta, millä palvelut tuotetaan." Yksityisen teatterin kunta

"Yleisön tyytyväisyys, jonka oletetaan näkyvän katsojaluvuissa." Täyskunnallisen teatterin kunta.

"Ei tiukkoja veloitteita, tavoitteena omavastuuosuuden (pääsymaksutulot) säilyttäminen vähintään nykytasolla, toimintaan toivomus että seudun historiallisen perinne ja kulttuuri otetaan huomioon ohjelmistossa." Yksityisen teatterin kunta

"Katsojamäärä- ja lipputulotavoite sekä talouden tasapaino. Koulu- ja yritys yhteistyön kehittäminen ja laajentaminen." Täyskunnallisen teatterin kunta

Rahoituslain ulkopuolisilta ammattiteattereilta sekä soveltavan teatterikentän ryhmiltä odotetaan avustusten myöntämiseksi hyvää taloudellista suunnittelua, toimintasuunnitelmaa ja talousarvion laadintaa. Myös näiden tahojen kanssa tehdään sopimukset palveluiden tuottamisesta palvelukuvauksineen niissä kunnissa, joissa tämä käytäntö on voimassa. Yhdessä kunnassa soveltavan teatterin ryhmältä odotetaan pienimuotosta esiintymistä kulttuuritoimen järjestämässä tilaisuudessa vuosittain.

Tavoitteet harrastajateattereille liittyvät ensisijassa kuntalaisten ja erityisesti lasten ja nuorten harrastustoiminnan mahdollistamiseen. Harkinnanvaraisia kohdeavustuksia myönnettäessä painotetaan eräissä kunnissa myös paikallisesti ja alueellisesti merkittävää toimintaa sekä paikallisen osaamisen vahvistamista. Myös harrastusteattereiden kanssa saatetaan tehdä palvelusopimukset; joka tapauksessa avustusten saajilta edellytetään myös harrastajakentällä normaalia taloudellista raportointia toiminnan laajuudesta ja avustusten käytöstä.

4.2.3. Teatterirahoituksen kehittyminen tulevaisuudessa

Pyydettyessä arviota teatterirahoituksen kehityksestä enemmistö (61 %) kaikista kyselyyn vastanneista kunnista arvelee valtionosuuden piirissä toimivien teattereiden rahoituksen pysyvän tulevaisuudessa entisellä tasolla. Neljässä kunnassa rahoituksen uskotaan avoimesti vähenevän kuntatalouden kiristytessä. Rahoitus on kiristymässä nimenomaan keskisuurissa kunnissa – kaikki näin vastanneet edustavat maakuntien teatterikaupunkeja. Viidessä kunnassa teatterirahoituksessa arvellaan tapahtuvan – lievää – kasvua tulevaisuudessa (esimerkiksi vain indeksikorotusten verran). Yhtä lukuun ottamatta kaikki rahoituksen kasvuun uskovat kunnat ovat kooltaan suuria kaupunkeja.

Tavoitteena kunnissa on pyrkiä säilyttämään teatterien toimintaedellytykset kohtuullisina. Kunnissa näyttäisi siis olevan ensisijassa sitoutumista nykytason ylläpitoon, joskin tavoitteeseen liittyä epävarmuustekijöitä kuntatalouden yleisten realiteettien mukaisesti. Kysymykset teatterirahoituksen kehityksestä ja sitä ohjaavista periaatteista onkin vastauksissa ymmärretty monin paikoin yhteneväisinä. Kahdessa kunnassa rahoituksen entisen tason säilyttämisen tai rahoituksen kasvun

katsotaan edellyttävän teatterin omien tulojen kasvua, toisin sanoen vaatimus omaan tulonhankintaan kasvaa. Valtionosuuden kasvu nähdään parissa kunnissa teattereiden omien tulojen kasvattamisen ohella potentiaalisesti tilaisuutena rahoituksen kasvattamiseksi – olettaen että kunnat pitävät omat osuutensa entisellä tasolla. Se missä määrin valtionosuusuudistus todella lisää etenkin täyskunnallisten teattereiden rahoitusta jää kuntien vastauksissa siis tässäkin yhteydessä kuitenkin avoimeksi. Omarahoitusosuuden ohella myös kilpailun kuntarahoituksesta uskotaan kasvavan entisestään.

Teatterin rahoitus kehittyi kulttuurin muuta rahoitusta mukaillen. Kuten muutkin kuntien yksiköt, myös teatterin kustannusten pitäisi pysyä hallinnassa ja omia tuloja tulisi lisätä. Samanaikaisesti selvää näyttää olevan, ettei lisärahaa teatteritoiminnan kehittämiseen ole näköpiirissä ja teattereiden toimintaedellytyksiä tulisi pyrkiä mahdollisuuksien mukaan vahvistamaan muilla keinoin.

Yhdessä vastanneista kaupungeista teatterin toiminnan kehittäminen on kaupungin sivistystoimen painopisteenä ja avustukset ovat kasvaneet jo parin aiemman vuoden aikana.

Teatterirahoituksen kehittyminen tulevaisuudessa

"Rahoitus ei missään tapauksessa voi lisääntyä, minkä vuoksi toimintaedellytyksiä tulee vahvistaa muilla keinoin. Toisaalta välittömässä näköpiirissä ei myöskään ole toiminta-avustuksen merkittävä leikkaaminenkaan." Yksityisen teatterin kotikunta

"Rahoituksessa pidetään kiinni periaatteesta, jonka mukaan nykyinen henkilöstömäärä säilyy. Kehittämiseen tai kasvuun ei tukiresurssia löydy." Yksityisen teatterin kotikunta

"Teatterin omien tulojen edellytetään nousevan (mm. pääsylipputulosten, sponsoritulosten), mutta kuitenkin teatterin nykytaso pyritään säilyttämään. Äärimmäisessä kunnallisessa taloudellisessa kriisitilanteessa kaupungin avustusta joudutaan laskemaan muiden hallintokuntien tapaan." Yksityisen teatterin kotikunta

"Vaatimus oman tulonhankinnan lisäämiseen kasvaa. Mahdollisuus hyödyntää valtionosuuden kasvu kunnan tuen kasvuksi." Täyskunnallisen teatterin kotikunta

"Pysy pääsääntöisesti ennallaan, ei vähene eikä lisääny, ellei lisätuloja ole." Täyskunnallisen teatterin kotikunta

"Pysy kutakuinkin samalla tasolla, jos saadaan talous hallintaan (soster-menot kuriin). Täyskunnallisen teatterin kotikunta

"Kunnan talous kiristyy edelleen eikä teatteri jää säästötavoitteiden ulkopuolelle. Kulttuurilautakunta on esittänyt kaupunginteatterin hallintomallin muutosta täyskunnallisesta kannatusyhdistyksen ylläpitämäksi. Valtionosuus tulee suoraan teatterille, minkä uskotaan helpottavan teatterin taloutta." Täyskunnallisen teatterin kotikunta

Myös rahoituslain ulkopuolisten teattereiden sekä harrastajateattereiden osalta rahoituksen uskotaan pysyttelevän pääosin ennallaan. Kolmessa suuressa kaupungissa rahoituslain ulkopuolisen ammatteatterikentän sekä soveltavan teatterikentän kentän produktiorahoituksen uskotaan kasvavan. Nämä ovat kuntia, joissa myös VOS:ien rahoituksen uskotaan lisääntyvän. Etenkin soveltavalle teatterikentälle koetaan suurimmissa kaupungeissa lisärahoituksen tarvetta: kaikki soveltavan teatterin rahoituksen tulevaisuutta pohtineet kunnat pitävät rahoituksen lisääntymistä todennäköisenä ja/tai tarpeellisenä.

Rahoituksen kiristymistä on vastaavasti näköpiirissä pääosin niissä kunnissa, joissa valtionosuutta saavat teatteritkin ovat saman uhan alla. Tosin parissa kunnassa priorisoidaan selkeämmin ammatti-teatteritoiminnan toimintakyvyn säilyttämistä, mistä etenkin harrastajasektori kärsii. Myös rahoituslain ulkopuolinen teatterikenttä tulee kuntien arvion mukaan joutumaan kovempaan kilpailuun kuntien avustuksista ja myös näiden ryhmien osalta vaatimus omaan tulonhankintaan kasvaa. Myös harrastajateatterikenttä on tulossa vahvemmin palvelun tuottajan rooliin niissä kaupungeissa joissa oheinen kehitys on käynnissä muutenkin. Kuntien yleisen kulttuuritoimen valtionosuuden pienentyessä yhdessä kunnassa toivotaan kulttuuristrategian avulla voitavan varmistaa kunnan avustusten ohjautuminen edelleen ammattiteatteritoiminnan ja teatterin harrastamisen tukemiseen.

Rahoituslain ulkopuolisten teattereiden rahoituksen kehittyminen tulevaisuudessa

"Vaatimus omaan (rahoituslain ulkopuolisten ammattiteatteriryhmien) tulonhankintaan kasvaa, kunnan tuki pysyy ennallaan."

"Yleisen kulttuuritoimen valtionosuuden pienentyessä toivottavaa olisi että kunta kuitenkin edelleen voisi avustuksillaan tukea ammattiteatteria ja teatterin harrastamista Toivomme kulttuuristrategialla olevan vaikutusta tähän asiaan."

"Tarvetta (soveltavan teatterin ryhmien rahoituksen) korotukseen, etsitään uusia yhteistyökumppaneita."

"(Harrastajateatterin rahoitus) Nykyistä tasoa, lisätään avustusten vastikkeellisuutta ja kaupungin roolia palvelujen tilaajana."

4.2.4. Valtionosuusjärjestelmän uudistus 2008–2010

Vuosien 2008–2010 aikana toteutettava valtionosuusuudistus kuroo kolmen vuoden aikana umpeen teattereiden valtionosuuksien perusteena toimivien henkilötyövuosien yksikköhinnan jälkeenjääneisyyden. Samalla henkilötyövuoden hinnan indeksidonnaisuus palautetaan. Uudistuksen seurauksena valtion rahoitus teattereille nousee vuoteen 2010 mennessä kaikkiaan noin 12 000 000 euroa ja henkilötyövuosien hintoihin tulee kaikkiaan noin 33 % korotus. Teatterikentällä pelätään yleisesti kasvavan valtionosuuden vähentävän vastaavasti kunnan rahoitusosuuksia teattereille. Näin kävi vuonna 1993 teatteri- ja orkesterilain voimaantulon myötä jolloin kunnat leikkasivat omaa tukeaan teattereille valtionosuuksien kasvua enemmän. Kuntien tuen taso ei ole edelleenkään noussut lain voimantuloa edeltäneelle tasolle. Kuntien tuki on lain voimassaoloaikana kasvanut ryhmä- ja pienteattereille sekä tanssiteattereille, sillä näitä on tullut tänä aikana lain piiriin lisää. Suurten ja keskisuurten teattereiden kohdalla kuntien rahoitusosuus on kuitenkin edelleen alhaisemmalla tasolla kuin vuonna 1992, vaikka kuntien tuki näillekin teattereille on kasvanut lain voimassaoloaikana.⁴¹

Vastaajia pyydettiin kyselyssä arvioimaan valtionosuusuudistuksen vaikutuksia omissa kunnissaan sekä suhteessa täyskunnallisiin että yksityisiin teattereihin. Valtionosuusjärjestelmässä täyskunnalliset ja yksityiset teatterit ovat erilaisessa asemassa. Valtionosuudet menevät suoraan yksityisille teattereille; täyskunnallisten teattereiden valtionosuudet käytetään ensin kunnan saamassa valtionosuuksien kokonaispotissa. Kuntien viranhaltijoiden rahoitusuudistusta koskevia vastauksia leimaa etenkin täyskunnallisten teattereiden tilannetta koskien epävarmuus: vielä ei tiedetä varmasti, mitä uudistus ja lisääntyvä rahoitus tulevat lopulta merkitsemään ja minne se ohjautuu. Vastauksissa puhutaan

⁴¹ Selvitys teattereiden valtionosuusjärjestelmän toimivuudesta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:13. [WWW-dokumentti.] http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2003/liitteet/opm_131_tr13.pdf?lang=fi (21.11.2006)

uudistuksen mahdollisista tai todennäköisistä vaikutuksista, tavoista joilla se saattaa vaikuttaa resursointiin sekä kaupunkien tavoitteista suhteessa rahoituksen ohjaukseen.

Kymmenessä tähän kyselyyn vastanneista 24 kunnasta on täyskunnallinen teatteri. Kysymykseen vuosittaisen uudistuksen vaikutuksista täyskunnallisten teattereiden tilanteeseen on kuitenkin vastannut yhteensä 13 kuntaa. Yksi täyskunnallisen teatterin kunta ei vastannut kyselylomakkeen rahoituskysymyksiin, ml. valtionosuusuudistus, lainkaan. Neljä yksityisen teatterin kotikuntaa on siten todennäköisimmin vastannut kysymykseen valtionosuusuudistuksesta epähuomiossa täyskunnallisten kohtaan, sillä he ovat vastanneet kysymykseen vain tässä yhteydessä.

Valtionosuusuudistuksen uskotaan vaikuttavan positiivisesti täyskunnallisten teattereiden asemaan ja merkitykseen kunnissa. Uudistus on kunnille osoitus valtion sitoutumisesta teattereiden toimintaedellytysten kehittämiseen. Valtionosuuden kasvu ja teatterin vahvistunut asema voi toimia perusteena teattereiden taloudellisen tilanteen helpottamiseksi kunnissa, ja siten parhaimmillaan vahvistaa kuntien sitoutumista teattereiden rahoitukseen. Yhdessä vastauksessa uudistus nähdään kriittisen tärkeänä – lisääntyvän rahoituksen nähdään ylipäänsä mahdollistavan kiinteän ammattiteatteritoiminnan säilymisen kunnassa.

Täyskunnallisten teattereiden kotikunnissa uudistuksen uskotaan myös parantavan teattereiden rahoitustilannetta, joskin muutoksen rahoituksen suhteen arvellaan olevan pikemminkin lievästi tai varovaisesti positiivinen. Teattereiden rahoituksen selvään lisääntymiseen ei vastauksissa uskota. Kuitenkin vain yhdessä kunnassa arvellaan avoimesti uudistuksen vähentävän samalla kunnan rahoitusosuutta. Kaupunkien viranhaltijoiden tavoitteena on ohjata lisäraha teattereille ainakin osittain, mutta muulla tavoin asiaan ei vielä uskalleta ottaa kantaa. Täyskunnallisten teattereiden kannalta selkeämpää olisi, jos valtionosuus menisi niille suoraan. Kunnan kokonaistaloudellinen tilanne ratkaisee ensisijaisesti täyskunnallisten teattereiden lisärahoituksen kohtalon.

Valtionosuusuudistus täyskunnallisilla teattereilla kuntien näkökulmasta

"Se turvaa teatterin aseman. Pyrin esittelijänä siihen, että lisäresurssit menisivät ainakin osittain teatterin hyväksi. Lopputulosta en uskalla ennakoita."

"Kaupungin tavoitteena on ohjata kasvava vuosittainen rahoitus teatterille."

"Mahdollistaa kiinteän ammattiteatteritoiminnan säilymisen kaupungissa. Todennäköistä kuitenkin on, että kaupunki vähentää omaa rahoitusosuuttaan."

"Saattaa parantaa resursointia."

"Tuki tulee kaupungille ylläpitäjänä, joten viime kädessä valtuusto päättää teatterille myönnettävästä tuesta. Uskomme valtionosuuden kasvun olevan vahva peruste teatterin taloudellisen tilanteen helpottamiseksi. Teatterin kannalta olisi parempi, jos sen saama valtionosuus näkyisi teatterin tuloslaskelmassa, eikä kunnan saamassa valtionosuuksien kokonaispotissa. Viime kädessä kunnan kokonaistaloudellinen tilanne kuitenkin ratkaisee."

Yhdessä kunnassa ehdotetaan tässä yhteydessä myös laajempaa remonttia vos-järjestelmään.

"Teatterin valtion rahoitusta tulisi muuttaa siten, että henkilötyövuoden yksikköhinnan vo-
prosentin tulisi olla n. 60% ja vastaavasti henkilötyövuosien määrä voisi vastaavasti pienentyä."

Täyskunnallisen teatterin kunta

Yhdeksässätoista kyselyyn vastanneista kunnista on yksityinen teatteri/teattereita. Yksityisten vos-teattereiden kohdalla kunnissa ollaan yleisesti ottaen täyskunnallisia vähemmän epävarmoja uudistuksen seurauksista. Käytännössä kaikki vastaajat pitää uudistusta positiivisena: valtionosuus hyödyttää teattereita suoraan. Tarkempia laskelmia kunnissa ei kuitenkaan ole vielä asiasta tehty. Myös yksityisten teattereiden osalta esiin nostetaan myös mahdollisuus kunnan rahoitusosuuden vastaavasta vähentymisestä. Keinot lisätä teatterin rahoitusta merkittävästi ovat suhteellisen vähissä, mutta vos- uudistus voi olla yksi tapa kasvattaa kokonaisrahoituspottia – mikäli kunnat eivät leikkaa omia osuuksiaan vastaavasti.

Mielenkiintoista on, että yksi vastaajista arvelee kotikaupunkinsa teatterin kustannuspaineet niin suuriksi, ettei kunnan osuuksien vähentäminen ole valtionosuuksien lisääntymisestä huolimatta mahdollista. Myös yksityisten teattereiden kunnissa kunnan kokonaistaloudellinen tilanne saattaa edellyttää vyön kiristämistä, mikä näkyy teattereiden kokonaisrahoituksessa kunnan osuuksien pienentymisenä. Kunnan osuuksien vähentyminen ei siis välttämättä seuraa yksiselitteisesti valtionosuuksien lisääntymisestä, joskin valtionosuuden vahvistuminen voi "helpottaa" kunnissa näitä päätöksiä.

Valtionosuusuudistus yksityisillä teattereilla kuntien näkökulmasta

".. kasvava vos-rahoitus hyödyttää suoraan teatteria."

"Parantaa tilannetta, mutta ei vähennä kaupungin maksuosuuksia, koska kustannuspaineet ovat tällä hetkellä erittäin suuret."

"Teatterin toimintaedellytykset saavat nykyistä tukevamman pohjan ja voidaan tehdä tulevaisuuden ratkaisuja. Valtionosuus on välttämätön tulonlähde."

"Kaupungin budjettikehitys pienenee -3% vuosittain 2011 saakka, myös kulttuurin osalta. Vaikuttanee myös vos-teattereihin kaupungin rahoituksen osalta."

"Varmistaa ammattilaisteatterin toimintaedellytyksiä kaupungissa ja koko maakunnassa."

"Vahvistaa teatterin asemaa, mikä kylläkin saattaa myös vähentää kunnallista tukea."

"Ei ainakaan heikennä teatterin talusasemaa. Kaupunki on varautunut jatkamaan teatterin tukemista edelleen niin, että avustusten kasvu on prosentuaalisesti samaa luokkaa kuin hallintokuntien talousraamien kasvu. Mikäli talouden haasteet edellyttävät supistuksia muissa kaupungin toiminnoissa, kaupunginteatterinkin avustusta tullaan tässä yhteydessä arvioimaan."

Rahoituslain ulkopuoliseen teatterikenttään uudistuksella ei tietysti ole suoraan vaikutusta ellei samaan aikaan kehitetä harkinnanvaraista valtionapua. Valtaosa kysymykseen vastaajista (kysymyksessä N= 14) ei näe uudistuksella vaikutuksia tähän kenttään. Rahoituksesta päätetään vuosittain määrärahojen puitteissa ja kunnallisen kulttuurirahoituksen kiristyminen tuntuu

useimmiten ensin juuri lainsuojattomien ryhmien rahoituksen niukentumisena. Toisaalta parissa vastauksessa esitetään pyrkimyksiä ja sitoutumista myös näiden ryhmien rahoituksen säilyttämiselle ennallaan. Yhdessä kunnassa arvioidaan valtionosuuden nousun voivan merkitä sitä, että kaupungin avustusrahoja voidaan suunnata enemmän lainsuojattomalle kentälle. Vapaan kentän ryhmien rahoituksessa ja ohjauksessa ollaan siirtymässä yhä enenevässä määrin tilaaja-tuottajamalleihin ja palvelusopimuksiin. Myös harrastajateatteritoimintaan liittyvät vaikutukset nähdään vähäisinä.

"Ei merkitystä paitsi jos VOS – teattereiden valtionosuus nousee sen verran, että voidaan jonkin verran suunnata kaupungin avustusrahoja rahoituslain ulkopuolisille teattereille."

"Toivottavasti kaupungin tuki voi edelleen olla sama tai enemmän myös näille laitoksille."

4.3. Kuntaudistus

Kunta- ja palvelurakennehankkeen (PARAS) tavoitteena on, että kuntien vastuulla olevat palvelut saavat riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan niiden järjestämisen ja tuottamisen turvaamiseksi tulevaisuudessa. Hallitus hyväksyi 28.9.2006 kuntauudistusta ohjaavan puitelain, jonka mukaan pääkaupunkiseudun kunnille ja 16 kaupunkikeskuksille "kauluskuntineen" esitetään velvoitteita parantaa yhteistyötä maankäytössä, asumisessa ja liikenteessä. Keskukset myös veloitetaan kehittämään palvelujen käyttöä yli kuntarajojen. Laki tulee johtamaan kuntajoon muutoksiin ja entistä suurempiin kuntiin.⁴²

Kuntavastaajia pyydettiin raportissa arvioimaan mahdollisen kuntauudistuksen vaikutuksia kuntien kulttuuritoimintaan sekä teattereihin. Kuntien vastauksia leimaa ensisijassa epävarmuus tulevaisuudesta; kyselyn ajankohtana (kevät-kesä 2006) kunnissa ei ole ollut vielä selvää missä muodossa kunta- ja palvelurakennemuutos tulee toteutumaan.

Noin kolmasosa teatterikyselyn vastaajista ei näe kuntauudistuksen käytännössä vaikuttavan kulttuuripalveluihin kunnissa. Tietyt tekijät, joiden vahvistuminen on kuntauudistuksen myötä mahdollista, kuitenkin nousevat vastauksissa esiin. Näistä voimakkaimmin korostetaan alueellisen yhteistyön lisääntymistä sekä uusien palveluiden järjestämisen mallien – kuten palveluiden ulkoistaminen, sopimusohjaus, tilaaja-tuottajamalli – kehittämistä. Uudet palveluntuottamisen mallit vahvistavat kulttuuripalveluiden strategisen ohjausta. Keskeistä on myös yhteistyön lisääntyminen, joka mahdollistaa paremman koordinaation alueella. Yhteistyön myötä myös resurssien käyttö tehostuu palvelutoiminnan päällekkäisyyksien poistuttua ja kunnat voivat profiloitua omien vahvuksiensa mukaisesti. Palveluiden ulkoistaminen saattaa helpottaa toimintaa yli kuntarajojen, kun palvelun tarjoajana on yksittäisen kunnan sijaan kolmas taho.

Kulttuurihallinnon järjestelyissä saattaa vastaajien mukaan tapahtua muutoksia, joskaan niihin ei uskota kovin nopealla aikataululla. Muutamassa vastauksessa esitetään tavoite saada kulttuuripalveluiden hallinto ja rahoitus pohja maakunnalliselle tai muulle laajemmalle pohjalle; konkreettisia suunnitelmia ja varsinaista uskoa siihen, että näin todella kävisi – ainakaan nopealla aikataululla ja ilman kuntaliitoksia – ei vastauksissa kuitenkaan juuri esiinny. Mahdollisen kuntauudistuksen haasteena näyttäytyy ensisijassa lähipalveluiden ylläpitäminen ja etenkin sosiaali- ja terveyssektorin menojen kasvu. Myös erityispalveluiden tarpeen uskotaan kasvavan. Pääkaupunkiseudulla kuntauudistuksen uskotaan tuovan myös mahdollisuuksia lähipalveluille (lapsiperheet, vanhukset) etenkin kuntien raja-alueilla, joissa kulttuuripalvelut

⁴² Uusi kuntalaki luo nykyistä isompia kuntia. HS 29.9.2006. Puitelain kaupunkikeskukset ovat Oulu, Kokkola, Vaasa, Seinäjoki, Pori, Tampere, Turku, Hämeenlinna, Lahti, Porvoo, Kotka, Lappeenranta, Mikkeli, Jyväskylä, Kuopio ja Joensuu. Ks. myös www.intermin.fi

puuttuvat nyt paikoin kokonaan. Myös kulttuuripalveluiden kokonaistarjonnan nähdään joissain vastauksissa parantuvan. Kulttuuripalveluiden merkityksen uskotaan yhdessä vastauksessa lisääntyvän uudistuksen myötä alueellisesti.

Kuntaudistuksen vaikutus kulttuuripalveluihin

"Täysin turha veikkaila, kun ei tiedetä mitä uudistus tuo tullessaan. Vaikeaa kuvitella saatavan ympäröivistä köyhäilijöistä apua kustannusten kattamiseen ellei tapahdu kuntaliitoksia. Se ei lähitulevaisuudessa ole todennäköistä. Suurin uhka kulttuurille mukaan lukien teatteri, on soster-menojen hallitsematon kasvu."

"Toiveena on, että rahoituspohjaa saataisiin laajennettua nykyisiin naapurikuntiin, mutta ilman kuntien yhdistymistä näin tuskin tapahtuu."

"Joitakin palveluja ulkoistetaan. Esim. tapahtumajärjestäjät suunnittelevat yhteisen osuuskunnan perustamista. Toiminta yli kuntarajojen on helpompaa, jos toimijana on muu kuin yksittäinen kunta. Tämä koskee myös kaupunginteatterin hallintomallin mahdollista muuttamista."

"Tilaaaja-tuottajamallin käyttöönotto tulee vahvistamaa strategista ohjausta."

"Kulttuuripalveluiden merkitys kuntalaisten hyvinvoinnin edistämässä tulee kasvamaan. Yhteistyö alueen kuntien kanssa tiivistyy."

"[...] kaupungissa on paljon sellaisia kulttuurilaitoksia (teatterit, museot, orkesteri), jotka palvelevat koko maakuntaa tai kaupunkia laajempaa aluetta. Kaupungin tavoitteena on, että näiden hallinto ja rahoitus saataisiin maakunnalliselle tai muulle laajemmalle pohjalle."

"Jos seutukunnallinen yhteistyö kulttuuripalveluiden tuottamisessa Paras -hankkeen myötä kasvaa se merkitsee myös produktioiden yhteisrahoitusta. Toistaiseksi seutukunnan rahallisista panoksista ei ole konkreettisia suunnitelmia."

Kuntaudistuksen ei uskota vaikuttavan tarkemmin teatteritoimintaan kunnissa. Puolet vastaajista (47 %) ei usko sen vaikuttavan itse teattereihin ja niiden toimintaan käytännössä lainkaan. Kulttuurihallinnon järjestelyt eivät vaikuta sinänsä taidelaitoksiin. Uudistus voi vahvistaa jo mainittujen uusien hallintoon ja rahoitukseen vaikuttavien toimintamallien merkitystä myös teattereissa. Kuntaudistus voi merkitä kunnallisten kulttuurilaitosten, joukossa teatterit, rahoituspohjan uudelleen arviointia. Myös kulttuurilaitoksien maakuntatason merkitys voi vastaajien näkemysten mukaan lisääntyä ja niiden merkitys maakunnallisina vetovoimatekijöinä kasvaa, mikä voi tuoda teattereille myös uusia katsojia. Kuntarakennemuudistus voi lisätä alueiden pääkaupunkien teattereiden kokemista laajemmalti "omiksi".

Kuntaudistuksen vaikutus teatteritoimintaan

"Tavoitteena voisi olla maakuntakeskuskaupunkien hoitamat ja alueen kuntien osittain rahoittamat ammatilliset teatterit tai maakunta-tasoisesti ylläpidettävät taidelaitokset mutta siihen suuntaan ei ole vielä realistisia odotuksia tai toimenpide-esityksiä."

"En usko, että sillä on suurta merkitystä. Uudessa hallintomallissa teatterin hallituksessa/ johtokunnassa voi olla myös seudun edustajia. Rahoitukseen kuntia on vaikea saada merkittävästi mukaan, vaikka se olisi tärkeää, koska kaupunginteatteri palvelee koko seutukuntaan."

"Jouduttaa teatteritoiminnan kunnallisen rahoituspohjan laajenemista."

"Kulttuurilaitokset ml. teatterit toimivat entistä enemmän maakunnallisina vetovoimatekijöinä. Kunnalliset kulttuurilaitokset rahoituspohja ja omistus tullaan arvioimaan. [...]"

4.4. Kunnat ja kulttuuri

4.4.1. Kulttuuri kuntien strategioissa ja kehittämistoiminnassa

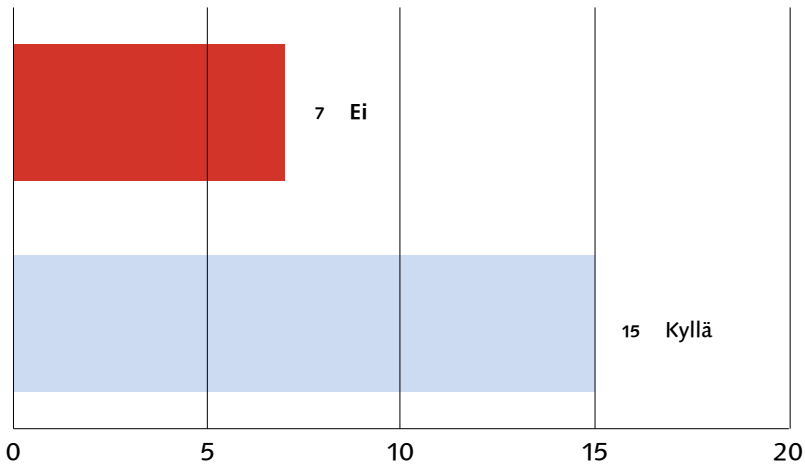
Kuntia pyydettiin arvioimaan kulttuurin merkitystä niiden strategisessa kehittämistoiminnassa sekä pohtimaan strategisia suuntaviivojaan koskien teatteritoiminnan osa-alueita.

Kunnilta kysyttiin, onko kulttuuri mainittu niiden yleisstrategiassa. Kaikissa kysymykseen vastanneissa kaupungeissa (N=23 tässä kysymyksessä) yhtä lukuun ottamatta kulttuuri on jollain tavalla mukana kuntastrategiassa, joskin se saattaa olla sitä lähinnä välillisesti ja osatavoitteissa. Vastaavasti kulttuurilla saattaa olla strategiatekstissä laajakin osuus, mutta se ei välttämättä pääse varsinaisten konkreettisten kehittämistoimien painopistealueeksi.

Kulttuurin merkitys näyttäytyy strategiapuheissa vastausten pohjalta hämmästyttävän yhdenmukaisena eri kaupungeissa niiden koosta ja sijainnista huolimatta: kulttuuri on kaupungeille ensisijaisesti vetovoima- ja hyvinvointitekijä. Kulttuuriin liitetään mm. kaupunkien innovatiivisuus, elinvoimaisuus, luovus, osaaminen, palvelut, vetovoima ja kansainvälisyys. Kulttuurin ja laadukkaiden kulttuuripalveluiden luoma vetovoima matkailulle ja elinkeinoelämälle (matkailijoina ja uusina asukkaina, yritysten sijaintipäätöksinä), asukkaiden, ja erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointi sekä elinympäristön viihtyvyys näyttäytyvät kulttuurin keskeisimpinä strategisina ulottuvuuksina. Kolmessa kaupungissa kulttuuri mainitaan erityisesti elinkeinostrategian osana ja liiketoiminta-alana. Mielenkiintoista on, että vain yhdessä vastauksessa kulttuurin strateginen merkitys yhdistetään selvästi kansalaisyhteiskunnan käsitteeseen.

Kuvio 91: Kuntien kulttuuristrategiat

Onko kunnassa laadittu erillinen kulttuuristrategia? (N=22)

Valtaosassa vastanneista kunnista (68 %) on laadittu myös erillinen kulttuuristrategia. Neljässä näistä kunnista strategia on parhaillaan kehitettävänä ja uudistettavana. Yhdessä kysymykseen kielteisesti vastanneista kaupungeista kulttuuri mainitaan osana laajempaa sivistystoimen strategiaa ja yhdessä on valmistumassa erillinen lasten kulttuuriohjelma.

Kulttuurin strateginen merkitys kunnissa

"Se on osa hyvinvointi- ja vetovoimapalveluita."

"Tavoitteita kulttuurin suhteen on osiossa "Osaamisesta liiketoimintaa ja hyvinvointia" sekä osiossa "Viihtyisiä ja toimiva kaupunkirakenne".

"Strateginen tavoite: Vapaa-ajan palvelut rikastuttavat kuntalaisten elämää, tuottavat heille iloa ja mielihyvää sekä vahvistavat kuntalaisidentiteettiä."

"On mukana kaupungin visiossa: Moniarvoinen ja innovatiivinen kulttuuri kaupungin ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyön pohjana."

"Kulttuuri ei näy kaupungin ylätasen strategioissa. Tulee mukaan kun laskeudutaan sivistystoimen toimialueen strategioihin."

Hakeminen kulttuuripääkaupungiksi on ollut kunnille keskeinen strateginen kehittämishanke kulttuurin ja kehityksen alueella. Hakemukseen tähdännyt kehittämishanke on keskeinen kulttuuritoimea ohjaava prosessi vaikka hakijakaupunki ei olisi tullut valituksi.

"On hyvin keskeisesti sekä kaupungin visiossa että strategisissa tavoitteissa. Hakemus (ja hakuprosessi) Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuodeksi 2011 on erittäin merkittävä strateginen kehittämishanke, joka ohjaa toimintaa ja kehittämistä tulipa [kaupunki] valituksi tai ei. Tähtäin on vuodessa 2015, joka on kaupunginvaltuuston viime vuonna hyväksymän strategian päämäärävuosi."

"Kaupunkistrategian rinnalle laadittiin kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden yhteinen strategia ja erillinen kulttuuritoimen strategia. Viimeisin kattava koko kulttuurikentän yhteinen strategia on Euroopan kulttuuripääkaupunkihankehakemus, jota toteutetaan soveltuvin osin tulevina vuosina."

Kuntia pyydettiin esittelemään strategisia suuntaviivojaan koskien ammattiteatterikenttää, soveltavaa teatteritoimintaa, teattereiden yhteistyötä muiden kunnan toimijoiden kanssa sekä kulttuurin ja teatterin työllistävyyttä. Näistä strategisessa mielessä valmiin kokonaisuus kunnissa on luonnollisesti ammattiteatterikenttä ja siihen kohdistuva strateginen ohjaus. Erityisesti soveltavan teatteritoiminnan osalta kunnat eivät ole juuri pohtineet sen mahdollisuuksia kuntien toiminnassa ja palvelutarjonnassa. Myös kulttuurin työllistävät vaikutukset jäävät strategioissa suhteellisen ohuiksi.

Ammattiteatteritoimintaa koskevat strategiset suuntaviivat liittyvät useissa kunnissa rahoitusta ohjaavien periaatteiden tavoin pyrkimykseen ja tarpeeseen turvata toiminnan jatkuminen. Tämä voi edellyttää myös toimintatapojen ja hallintomallien muuttamista rahoitushaasteiden ratkaisemiseksi. Kuntien vastauksista onkin pääteltävissä paitsi siirtymisiä kohti sopimusohjausmalleja ja strategista ohjausta niiden kautta, myös epäsuorasti pohdintoja kunnallisen ja yksityisen hallintomallin välillä.

"Teatterilla on vahva kuntalaisten henkinen tuki. Moneen vuoteen ei ole puhuttu sen lakkauttamisesta, ei edes viime vuosien talousahdingossa. Olen vakuuttunut, että teatteri ei ole lakkautusuhan alainen, koska sen ymmärrettäisiin olevan henkinen kuolinisku kaupungille – niidenkin mielestä, jotka vähemmän käyvät teatterissa. Herää kuitenkin epäily, että kunnallinen teatteri (ei teatteri sinänsä) on nykyisellään tulossa tiensä päähän. Miten ratkaistaan ristiriita pienen väestömäärän/pitkien etäisyyksien ja nousevien kustannusten välillä. Ken siihen vastauksen löytää saa loppuiäkseen vapaakortin [...] teatteriin – ja varmaan muihinkin kunnallisiin."

"Ammattiteatterin toimintaedellytykset on joko pystyttävä toiminnallisilla muutoksilla (kannattavuutta lisäämällä) turvaamaan tai teatterista tulee luopua. Teatterimme viime vuosien toiminta on osoittanut, että huomattavat parannukset tuloksessa ovat mahdollisia. Ilman kaupungin avustuksen kasvattamista emme kuitenkaan näe yhdistyspohjaisen teatterin tulevaisuutta valoisana, koska nykyinen teatteriorganisaatio ei voi enää itsenäisenä yksikkönä tehostaa toimintaansa (=vähentää henkilöstöään). Tämän vuoksi näemme kaupungin muun kulttuuripalvelumyynnin ja teatterimyynnin organisaatioiden ja hallinnollisten toimintojen yhdistämisen parhaana vastauksena tulevaan haasteeseen."

Eräissä kunnassa strategiseksi tavoitteeksi mainitaan teatterin toimintaympäristön kehittäminen ammattimaiseksi mikä liittyy sekin keskeisellä tavalla toimintaedellytyksiin, joskin painopiste on säilyttämisen sijasta enemmän aktiivisessa kehittämisessä. Teattereiden kehittämiseksi hahmotetaan myös yhteistyötä ja verkostoitumista, strategista johtamisjärjestelmää sekä markkinoinnin kehittämistä.

Ammattiteatterikentän strategista merkitystä koskevista näkemyksistä korostetaan ensisijassa kaupunginteatterin merkitystä osana kaupunkikulttuuria, kuntalaisten identiteetin vahvistajana, vetovoimaisuus- ja imagotekijänä sekä keskeisenä kulttuuripalveluna. Ammattiteatteri on kunnissa keskeinen, joidenkin kuntien mukaan keskeisin, kulttuurilaitos – pienemmissä kunnissa kaupunginteatteri on usein ainoa ammattiteatteri. Teatterin roolia taidelaitoksena korostetaan, ja taidelaitoksia pidetään alueen kulttuurielämän ja kulttuuriyhteistyön vektoreina. Taidelaitoksilla on myös keskeinen kulttuurinen sivistystehtävä. Kuten muissakin vastauksissa, myös tässä yhteydessä korostetaan erityisesti valtionosuutta saavien teattereiden ja jopa tarkemmin kunnan omistaman kaupunginteatterin – tukemista niin avustuksella kuin erilaisten kehittämishankkeiden osalta.

Strategiset suuntaviivat

"Taidelaitokset, mukaan lukien teatteri pyritään turvaamaan koska ne toimivat kulttuuriyhteistyön vektoreina ja dynamoina. Produktiokohtaista, laitosteatterin ulkopuolista ammattiteatteritoimintaa pyritään tukemaan niukoista resursseista huolimatta."

"Tiivisteltynä: kulttuurinen sivistystehtävä, korkea käyttöaste, lasten ja nuorten kulttuuripalvelut, tasapainoinen talous, verkostoituminen, markkinoinnin kehittäminen, saavutettavuus, strateginen johtamisjärjestelmä."

"Lastenteattereiden osalta pyritään kehittämään yhteistyötä opetustoimen ja taideoppilaitosten kanssa. laaja lastenteatteritarjonta nähdään kaupungin vetovoimatekijänä."

"Teatteri on ensimmäisellä sijalla kaupungin kulttuurilaitoksista niin nyt kuin tulevina vuosina."

"Kaupungin avustustoiminta ja mahdolliset kehittämishankkeet koskevat ensisijaisesti täyskunnallista kaupunginteatteria."

Soveltavan teatteritoiminnan strategisia suuntaviivoja pohti vastauksissa vain kaksi kuntaa. Näiden lisäksi yhdessä kunnassa kulttuuristrategian laatiminen – jossa ilmeisesti myös soveltavaan teatteritoimintaan tullaan ottamaan strategisessa mielessä kantaa – on kesken. Toisessa kunnasta soveltavaa teatteritoimintaa pyritään tietoisesti tukemaan kulttuurialan ammattimaisuuden vahvistamiseksi ja monipuolistamiseksi kunnan alueella. Toisessa soveltava teatteritoiminta liitetään strategisesti ensisijassa kulttuurin terveyttä edistäviin vaikutuksiin.

Teatterin yhteistyötä kunnan muiden kulttuuritoimijoiden kanssa pitää kunnan viranhaltijoiden mukaan vahvistaa. Useimmissa vastauksissa tämä todetaan yksinkertaisesti yhteistyön ja sen lisäämisen tärkeytenä. Yhteisöllisyys ja yhteistyö on saatettu kunnissa ottaa myös laajemmaksi strategiseksi painopistealueeksi.

Teatterikentän sisällä kaupunginteatterilla voi olla keskeinen yhteistyörooli; eräässä kyselyyn vastanneessa kaupungissa teatteria pyritään tukemaan paikallisen ja alueellisen näyttämötaiteen kehittämisen dynamona. Vastauksissa teatteri näyttäytyy kuitenkin osin hieman eristäytyneenä entiteettinä kunnassa erityisesti suhteessa muihin taiteenaloihin. Yhdessä kunnassa ollaan suunnittelemassa kaupunginteatterin ja -orkesterin hallinnollisen yhteistyön (henkilöstö- ja taloushallinto, tuotannosuunnittelu, markkinointi ja tiedotus) käynnistämistä..

Yhteistyöstä puhuttaessa sitä toivotaan teattereilta yleisimmin eri taiteenalojen kanssa sekä taidekasvatuksessa ja koulutoimen kanssa. Koulujen lisäksi vastauksissa esiin nostetaan ikääntyvän väestön tarpeiden kohtaaminen ja teatteritoiminta (kaupungin) henkilöstön virkistystoimintana. Myös tapahtumayhteistyö kulttuuritoimen kanssa mainitaan.

"Toimijat ovat tyytyväisiä pienen kaupungin yhteistyörakenteiden mutkattomuuteen ja toimijoiden "saavutettavuuteen". Kulttuuripoliittisessa strategiassa tullaan kiinnittämään huomiota vuorovaikutuksen edelleen kehittämiseen taidealojen sisällä ja taidealojen kesken kaupungissa sekä kaupungin kulttuuritoimijoiden ja maakunnan kulttuurikentän välillä."

"Teatteri tulisi saada esille verkostotoimijana nykyistä paremmin. Kaupunginteatteri toimii nykyään liiaksi yksittäisenä toimijana eikä ole sidottu muuhun kulttuurikenttään."

"Kunnassa valmisteilla yhteisöllisyysstrategia, joka osaltaan koskee myös teatteritoimintaa."

Kymmenessä vastauksessa pohditaan kulttuurin ja teatterin työllistävää vaikutusta. Näiden vastausten pohjalta voi päätellä luovan talouden ja toimialojen puheen juurtuneen kuntiin; kuntien strategioissa kulttuuripalveluilla tiedostetaan sekä suoria että välillisiä työllistäviä ja taloudellisia vaikutuksia yhteiskunnan muuttuessa yhä elämyshakuisemmaksi. Yhdessä vastaajakaupungissa kulttuuristrategian laatiminen on parhaillaan käynnissä ja strategiaprosessissa pyritään tarkastelemaan laajasti myös kulttuurin vaikuttavuutta alueella. Luovien alojen toimintaedellytyksiä ja ammattimaisuutta pyritään tukemaan kunnissa yleisesti. Painopistealueena kuntien strategioissa saattaa olla myös kulttuuriyrittäjyyden tukeminen.

Tampereella on kuluvana vuonna käynnistynyt Luova Tampere -ohjelma (2006–2011), jonka tavoitteena on kulttuuriteollisuuden vahvistaminen, uusien palveluinnovaatioiden synnyttäminen sekä luovuuden edellytysten parantaminen. Kulttuuriteollisuus- osa-alueen alla toteutettavien hankkeiden ensisijaisia kohderyhmiä ovat kulttuurialan yritykset ja niiden verkostot sekä bändit, teatteriryhmät ja käsityöläiset. Työllistäminen on hankkeen keskeinen tavoite, samoin osaamisen tuotteistaminen, yrittäjyyden tukeminen sekä kulttuurialan ja muun elinkeinoelämän yhteistyön lisääminen.⁴³

"Strategiassa on strategisena tavoitteena mainittu kulttuuri- ja elinkeinojen merkitys työllistäjinä. Seutustrategiassa on nostettu esille mm. kulttuurialan yrittäjyyden tukeminen ja seudullisen kulttuuriyhteistyön lisääminen. Tavoitteena on seudun asukkaiden hyvinvoinnin lisääminen."

"Kaupunki pyrkii edistämään työpaikkojen syntymistä kulttuurin ja teatterin aloille."

"Erilaisin toimenpitein edistetään uusien työpaikkojen syntymistä ja parannetaan edellytyksiä taide- ja kulttuurialan ammattien harjoittamiseen."

4.4.2. Teatteritoiminnan merkitys kunnissa

Strategiin suuntaviivoihin liittyvien avoimien kysymysten ohella kuntia pyydettiin arvioimaan likert -asteikolla vos-teattereiden, rahoituslain ulkopuolisten teattereiden sekä soveltavan- ja harrastajateatteritoiminnan merkitystä työllistävyyyteen, alueen elinvoimaisuuteen, matkailuun, alueen näkyvyyteen ja imagoon, yhteisöllisyyteen ja yhteenkuuluvuuteen sekä asukkaiden hyvinvointiin. Aikaisemmissa kysymyksissä on jo noussut esiin kuntien näkemyksiä koskien näitä osa-alueita. Erityisen voimakkaasti strategisessa mielessä on korostettu kulttuurin ja teatterin vaikutuksia kuntien imagoon ja vetovoimaan sekä asukkaiden hyvinvointiin. Nämä osa-alueet painottuvat myös likert -vastauksissa teatteritoiminnan merkittävimpinä vaikutuksina.

⁴³ Lisätietoja: www.luovatampere.fi

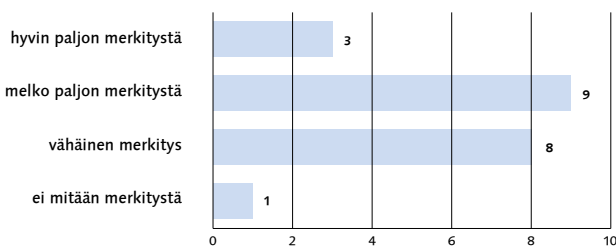
Selvästi eniten johdonmukaisuutta kuntien vastauksissa on suhteessa vos-teattereihin ja harrastaja-teattereihin, jotka ovat kunnissa kaikkein tutuimpia teatteritoiminnan osa-alueita. Vos-teattereilla kulttuurilaitoksina (kaupunginteatterit) nähdään olevan eniten (likert -asteikolla melko tai hyvin paljon) merkitystä kunnille kaikilla mainituilla osa-alueilla. Erytisen positiivisesti VOS:iien merkitystä arvioidaan suhteessa alueen elinvoimaisuuteen, näkyvyyteen ja imagoon sekä matkailuun. Vos-teatterit kulttuuripalveluina vaikuttavat merkittävästi myös asukkaiden hyvinvointiin. Soveltavalla teatterilla ja harrastajateatterilla nähdään olevan eniten vaikutusta hyvinvointiin sekä yhteisöllisyyteen ja yhteenkuuluvuuteen. Molemmilla nähdään myös jossain määrin imago vaikutuksia, mutta vain vähän merkitystä esimerkiksi matkailun kannalta. Teatterin harrastamisen nähdään kuuluvan keskeisesti kuitenkin myös alueen elinvoimaisuuden osatekijäksi.

Eniten epävarmuutta kunnilla näyttää olevan suhteessa rahoituslain ulkopuolisen, vapaan teatterikentän strategiseen merkitykseen. Näiden osalta vastaukset jakaantuvat melko tasaisesti eri vaihtoehdoille, mikä kertonee toimijoiden vieraudesta viranhaltijoille esimerkiksi verrattuna harrastajakenttään tai jopa määrällisesti vähäiseen ja vähän rahoitettuun soveltavan teatterin ryhmiin, jotka on helpompi sijoittaa hyvinvoinnin nimekkeen alle. Enemmistö vastaajista arvelee vapaan teatterikentän ryhmällä olevan merkitystä ensisijassa suhteessa alueen elinvoimaisuuteen, näkyvyyteen ja imagoon sekä yhteisöllisyyteen ja yhteenkuuluvuuteen

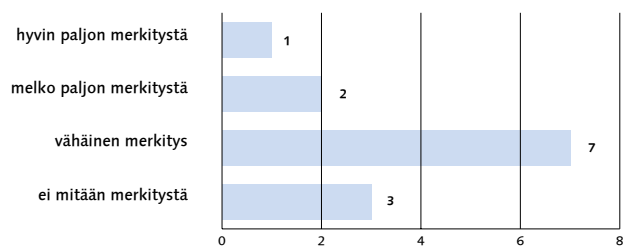
Kuviot 92–115: LIKERT-taulukot: Teatteritoiminnan merkitys kunnissa

Kuviot 92–95: Työllistävyys

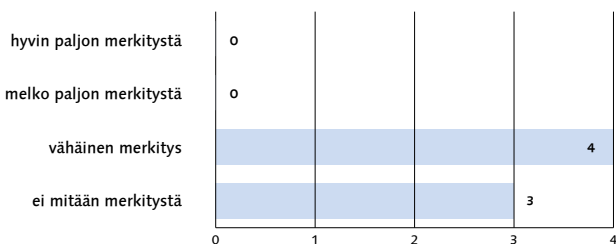
Vos-teatterit (N=21)

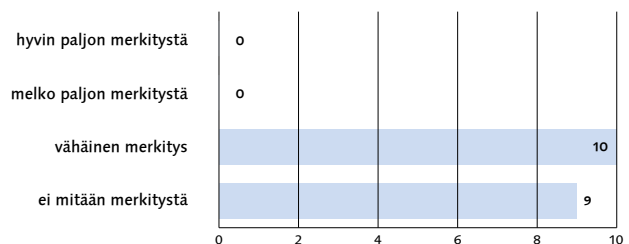
Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit (N=13)

Soveltavan teatterin ryhmät (N=7)

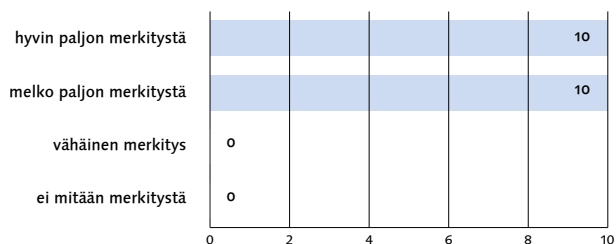

Harrastajateatterit (N=19)

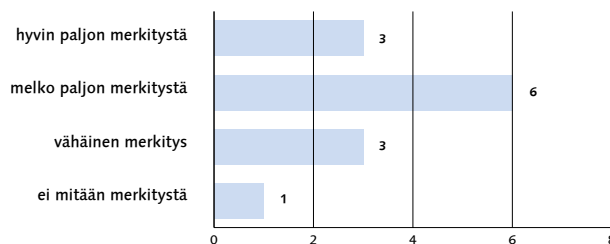

Kuviot: 96–99: Alueen elinvoimaisuus

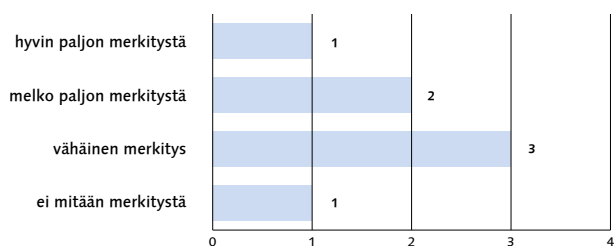
Vos-teatterit (N=20)

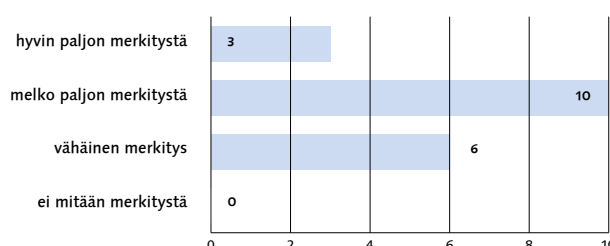
Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit (N=13)

Soveltavan teatterin ryhmät (N=7)

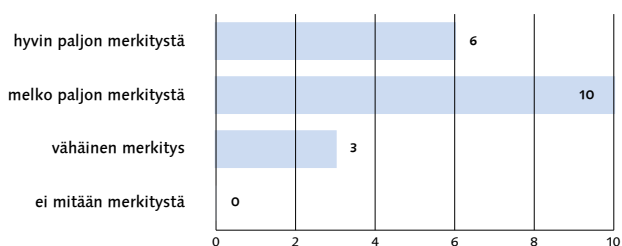

Harrastajateatterit (N=19)

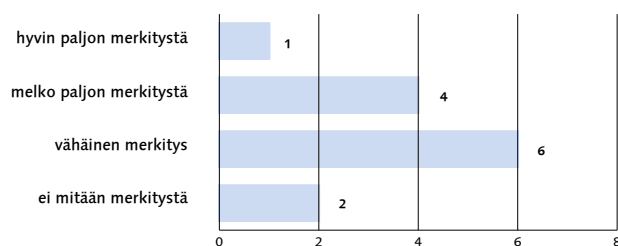

Kuviot 100–103: Matkailu

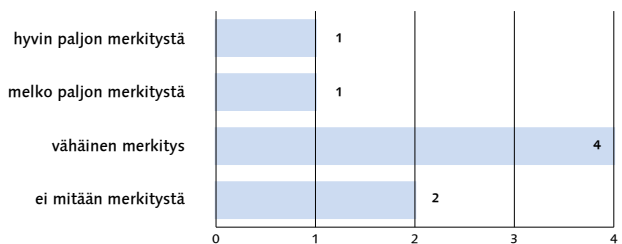
Vos-teatterit (N=19)

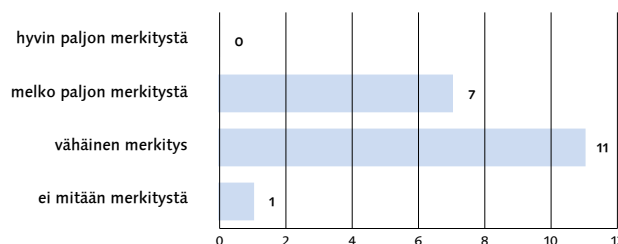
Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit (N=13)

Soveltavan teatterin ryhmät (N=8)

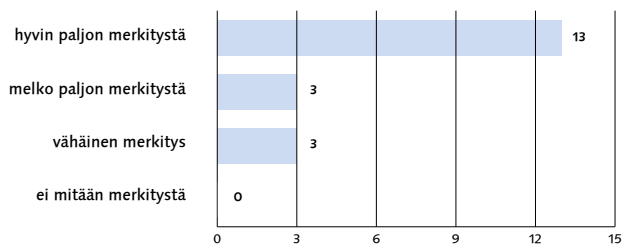

Harrastajateatterit (N=19)

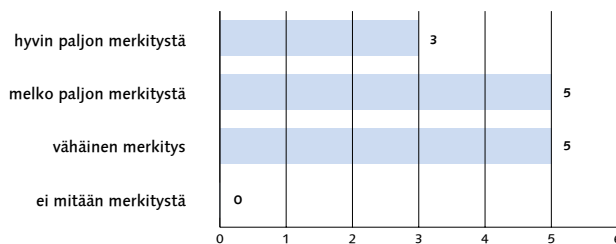

Kuviot 104–107: Alueen näkyvyys ja imago

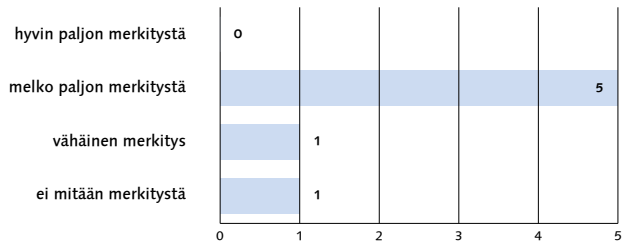
Vos-teatterit (N=19)

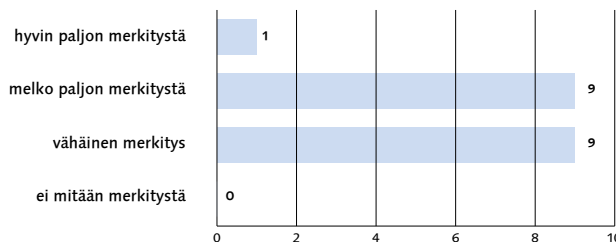
Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit (N=13)

Soveltavan teatterin ryhmät (N=8)

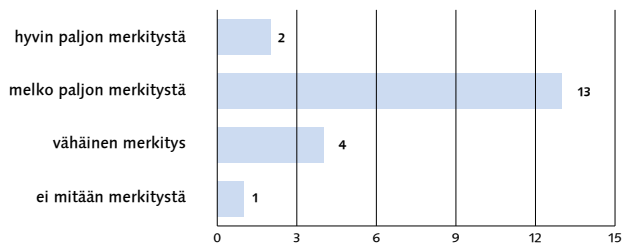

Harrastajateatterit (N=19)

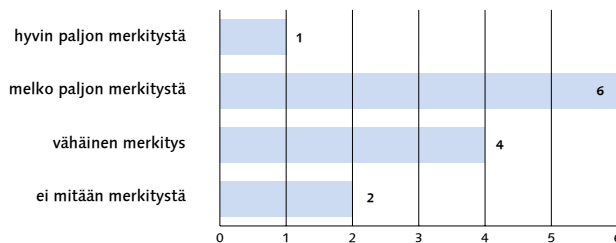

Kuviot 108–111: Yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus

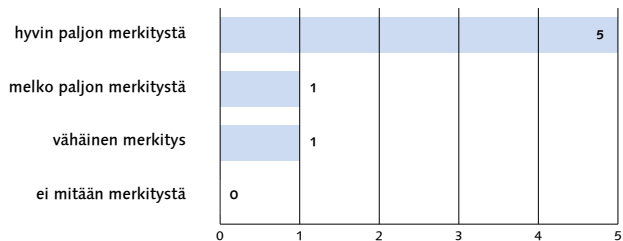
Vos-teatterit (N=20)

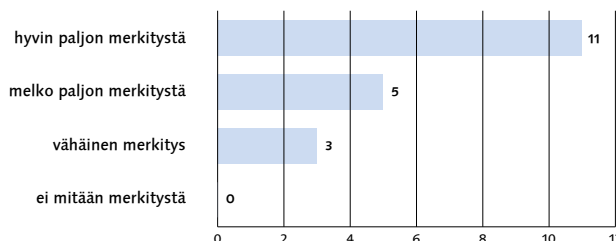
Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit (N=13)

Soveltavan teatterin ryhmät (N=7)

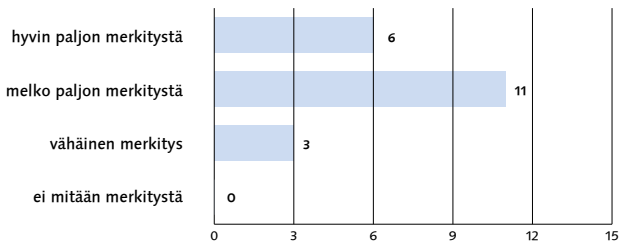

Harrastajateatterit (N=19)

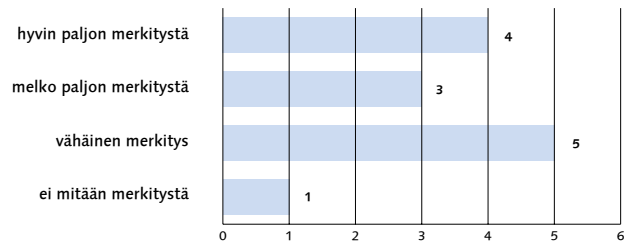

Kuviot 112–115: Asukkaiden hyvinvointi

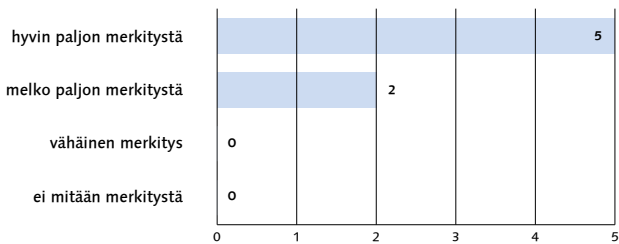
Vos-teatterit (N=20)

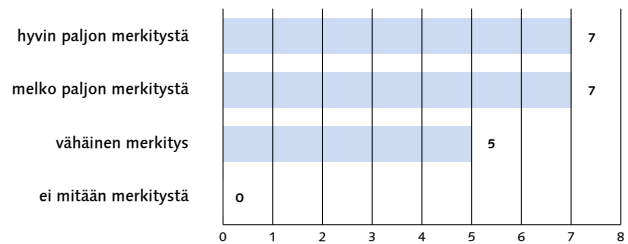
Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit (N=13)

Soveltavan teatterin ryhmät (N=7)

Harrastajateatterit (N=19)

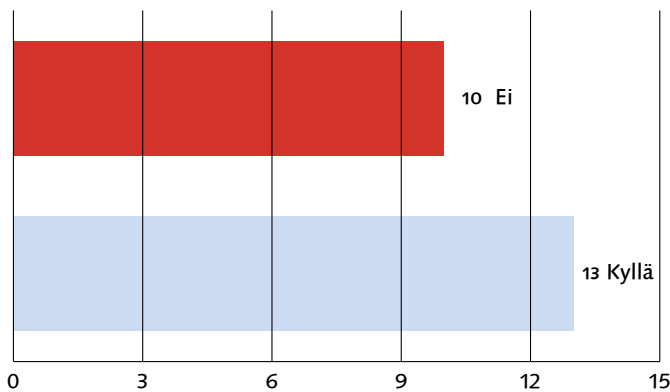
4.4.3. Teatterin aluekeskustoiminta

Kyselyssä kunnilta tiedusteltiin ovatko ne mukana tanssin aluekeskustoiminnassa minkä lisäksi vastaajia pyydettiin arvioimaan mallin sopivuutta teatterin kentälle. Tanssin aluekeskusten tavoitteena on parantaa tanssitaiteen toimintaedellytyksiä, lisätä tanssitaiteilijoiden työtilaisuuksia sekä laajentaa kulttuuritoimintaa valtakunnallisesti. Aluekeskuksia on Suomessa viisi: Zodiak – Uuden tanssin keskus/Tanssin aluekeskus Helsinki, Läntinen tanssin aluekeskus, Sisä-Suomen tanssin aluekeskus, Itäinen tanssin aluekeskus ja Pohjoinen tanssin aluekeskus. Toiminnan käynnistyessä aluekeskusten valintakriteereinä olivat jo olemassa oleva toiminta, ilmaisuvoimainen ja korkeatasoinen alan osaaminen sekä toiminnan kokonaisuuden kannalta valtakunnallinen kattavuus.

Myös teatterin kentällä aluekeskusmallista (näyttämö- ja esitystaiteiden aluekeskukset) on puhuttu mahdollisuutena turvata teatterin saatavuus, lisätä teatterikentän yhteistyötä sekä tuoda uusia teatterintekijöitä alueille, joissa on vain vähän työtilaisuuksia laitosteatterin ulkopuolella.

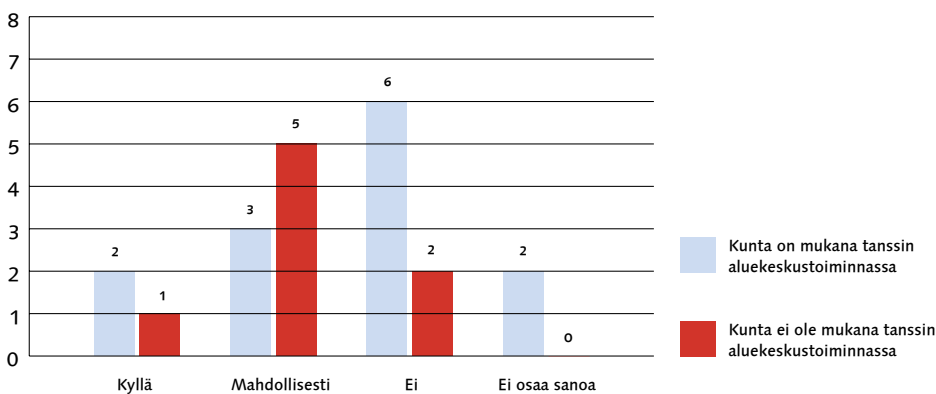
Kuvio 116: Tanssin aluekeskustoiminta kunnissa

Onko kuntanne mukana tanssin aluekeskustoiminnassa? (N=23)?

Kuvio 117: Aluekeskusmallin soveltuvuus teatterin alueelle

Soveltuisiko malli mielestänne teatterin alueelle (N=21)?

Lievä enemmistö (57 %) kysymykseen vastanneista kunnista on mukana tanssin aluekeskustoiminnassa. Enemmistö tanssin puolella toiminnassa mukana olevista ei pidä mallia toimivana teatterin alueella. Vastaavasti enemmistö niistä kunnista, jotka eivät ole toiminnassa mukana, pitävät mallia ainakin selvittämisen arvoisena. Vastausten pohjalta on selvää, että kunnat tietävät mallista ja sen mahdollisuuksista teatterin alueella toistaiseksi suhteellisen vähän. Epätietoisuus aluekeskusmallin sisällöstä, toteutuksesta ja sopivuudesta leimaa myös kuntien arvioita siitä, miten teatterin aluekeskustoiminta voisi hyödyttää ja palvella kunnan toimintaa.

Vastaajat uskovat aluekeskusmallin voivan toimia teatteritoiminnan koordinoimisessa, tiedottamisessa, markkinoinnissa ja myynnissä. Se voisi parhaimmillaan lisätä yhteistyötä toimijoiden kesken, vahvistaa alueellisuutta ja siten myös teatteritoiminnan rahoitusta. Myös harrastajakentän mukana oloa pidetään tärkeänä.

Teatterin aluekeskustoiminta

"Kysymykseen ei voi vastata lyhyen yksiselitteisesti, asiaa ei ole täällä tutkittu / selvitetty."

Kunta on mukana tanssin ak-toiminnassa

"En näe merkittävää lisäarvoa. Nykyajan ammatillinen teatteriesitys vaatii tasokkaat puitteet ja esitysten kierrättäminen ongelmallista ja kallista. Kuljetustuki toimivien teattereiden omiin näytöksiin mielekkäämpi linja." Kunta osittain mukana tanssin ak-toiminnassa

"Teatterien myynti/markkinointiosaamista vahvistavat hankkeet olisivat erityisen tervetulleita."

Kunta ei ole mukana tanssin ak-toiminnassa

"Miksei. Aluekeskukset tekevät varmasti hyvää työtä ja vahvistavat erityisesti niiden alueiden osaamista missä toiminta on muutenkin vilkasta. Alueellisia toimijoita on muitakin, joten turhaa byrokratiaa ja päällekkäisyyksiä on varottava. Olisiko sittenkin parempi antaa resursseja suoraan olemassa oleville toimijoille, esim. aluekoordinaattori kaupunginteatteriin?"

Kunta ei ole mukana tanssin ak-toiminnassa

"Kyllä, jos harrastajakenttä on laajasti mukana toiminnassa." Kunta ei ole mukana tanssin ak-toiminnassa

Miten malli hyödyttäisi kunnan toimintaa?

"Oikein tehtynä osittain keskitetty toiminta voisi ottaa vastuun joistain perustoiminnoista, kuten laitoksia koskevan tiedon keräämisestä, koontien tekemisestä, palvelujen ja tuotteiden tiedottamisesta ja markkinoinnista, esitysten koordinoinnista. Voisi olettaa että yhteistoiminta ja – työ vahvistuisi. Keskitetysti voitaisiin hoitaa hankkeet ja hankerahoitus ja sponsorointiasiat."

"Luulen, että aluekeskus palvelisi erityisesti taiteen harjoittajia tarjoamalla työtilaisuuksia omalla alueella. Jos freelancereita asuisi täällä "syryjäseudulla", se olisi myös meidän kaupunginteatterin etu. Ja tietenkin yhteistyöverkostojen vahvistaminen hyödyttäisi kaikkia toimijoita. Me kamppailemme olemassa olon edellytyksistä. Jos aluekeskus voi auttaa siinä, niin silloin se palvelee meitäkin."

"Ehkä vahvistaisi alueellisuutta ja se vuorostaan taloutta."

4.5. Yhteenveto

Suomessa oli vuonna 2005 kaikkiaan 57 valtiosuutta saavaa puhe- ja tanssiteatteria yhteensä 27 kaupungissa. Näiden lisäksi etenkin pääkaupunkiseudulla sekä Etelä-Suomen kasvukeskuksissa toimii kymmeniä rahoituslain ulkopuolisia teattereita ja teatteriryhmiä. Valtiosuutta saavat (laitos)teatterit ovat kunnallisen teatteritoiminnan runko etenkin Etelä- ja Länsi-Suomen suurten kaupunkien ulkopuolella, mikä näkyy myös kuntien teatterirahoituksen keskittymisenä näille teattereille. Kunnat ovat suomalaisen teatteritoiminnan suurimpia rahoittajia. Kunnille soveltava teatteritoiminta näyttäytyy vielä varsin vieraana toiminta-alueena, joskin sen merkityksen ja kentälle suunnattavan rahoituksen nähdään lisääntyvän tulevaisuudessa. Soveltava teatteritoimintaa on ja sitä tuetaan ensisijassa suurimmissa kaupungeissa.

Kuntien teatterirahoitusta ohjaavat ennen kaikkea ammattitaitteen edistämiseen, teatterin saatavuuteen ja saavutettavuuteen (erityisesti lapsille ja nuorille suunnattu palveluntarjonta) sekä teatterien imago vaikutuksiin liittyvät perusteet. Keskeisenä rahoitukseen liittyvänä periaatteena kunnissa

näyttäisi oleva kiinteän ammattiteatteritoiminnan toimintaedellytysten säilyttäminen vähintäänkin kohtuullisina. Rahoituksen periaatteisiin vaikuttavat vahvasti kunnan teatteritoiminnan järjestämisen tavat: täyskunnallisuus ja toiminnan järjestämisen yksityisjuridinen malli sekä hallintomallista seuraavat resursoinnin ja ohjauksen järjestelmät. Suomessa on tällä hetkellä kaikkiaan 11 täyskunnallista teatteria kymmenessä kunnassa.

Enemmistössä (61 %) kyselyyn vastanneista kunnista teattereiden kunnanavustusten arvellaan pysyvän tulevaisuudessa pääosin ennallaan. Kunnat ovat sitoutuneet säilyttämään teattereiden toimintaedellytykset kohtuullisina myös talouden tiukentuessa. Noin viidesosassa kunnista rahoituksen uskotaan kuitenkin vähenevän ja rahoitus näyttäisi olevan kiristymässä etenkin keskisuurissa maakuntien teatterikaupungeissa. Vastaavasti reilussa viidesosassa kunnista – pääosin suurissa kaupungeissa – kunnan teatterirahoituksen määrän uskotaan lisääntyvän tulevaisuudessa. Vaatimus teattereiden omaan tulonhankintaan on kasvamassa, samoin kilpailu kuntien rahoituksesta. Kireässä kuntataloudessa teattereiden toimintaedellytyksiä tulisi pyrkiä vahvistamaan muulla tavoin, esimerkiksi vahvistamalla yhteistyötä kunnan eri toimijoiden välillä tai kehittämällä strategista johtamista ja markkinointia.

Kunnat toivovat teattereiden vahvistavan yhteistyötään laajasti eri taiteenalojen, kunnan eri hallintokuntien ja erityisesti koulutoimen kanssa. Lisäksi mainitaan mm. ikääntyvän väestön tarpeet.

Teattereille asetetut konkreettiset tavoitteet ja velvoitteet liittyvät ensisijassa katsoja-/yleisömääriin sekä ensi-iltojen tai näytäntöjen lukumääriin sekä talouden tasapainoon. Nämä tunnusluvut ovat käytössä etenkin täyskunnallisilla teattereilla. Yksityisten teattereiden osalta tavoitteet määritellään tavallisesti talousarvion hyväksymisen yhteydessä ja ne voivat sisältyä palvelusopimukseen. Kaupungit uskovat sopimusohjausmallien ja siten kuntien strategisen ohjauksen yleistyvän kunnallisessa kulttuuripalvelutuotannossa tulevaisuudessa mm. kuntauudistuksen myötä. Tilaa ja tuottajan roolien omaksumista pidetään kuitenkin myös haasteellisena kulttuurin kentällä sekä valtion ja kunnan näkökulmien yhteensovittamisessa.

Suhtautuminen vuosien 2008–2010 aikana toteutettavaan teattereiden valtionosuusuudistukseen on kunnissa varovaisen positiivinen. Uudistuksen nähdään vahvistavan teattereiden asemaa ja merkitystä kunnassa. Täyskunnallisten teattereiden osalta kunnissa ei kuitenkaan yleisesti uskota merkittävään teattereiden tulojen lisääntymiseen. Valtionosuuden kasvu voi kuitenkin parhaimmillaan toimia perusteena teattereiden taloudellisen tilanteen helpottamiseksi kunnissa. Yksityisten teattereiden osalta muutoksen nähdään vaikuttavan positiivisesti, sillä lisääntyvä valtionosuus hyödyttää niitä suoraan. Uhkana kuitenkin nähdään se, että kunnat vähentävät omaa rahoitusosuuttaan vastaavasti.

Teatteritoiminnalla nähdään kunnissa ensisijassa imago vaikutuksia sekä vaikutuksia asukkaiden hyvinvointiin ja alueen elinvoimaisuuteen. Imago vaikutuksia korostetaan etenkin keskisuurissa kaupungeissa, missä teattereilta myös odotetaan myönteistä julkisuuskuvaa. Vos-teattereilla kulttuurilaitoksina (kaupunginteatterit) nähdään olevan eniten strategista merkitystä kunnille suhteessa kuntien elinvoimaisuuteen, näkyvyyteen ja imagoon sekä matkailuun. Soveltavalla teatterilla ja harrastajateatterilla nähdään olevan ensisijassa hyvinvointivaikutuksia sekä vaikutuksia yhteisöllisyyteen ja yhteenkuuluvuuteen.

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake valtionosuutta saaville teattereille

Teatterialan selvityshanke

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore / Valtion näyttämötaidoimikunta

Lomake valtionosuutta saaville teattereille

Vastausalue on merkitty lomakkeeseen vaaleilla reunoilla ("laatikko"). Vastausten pituutta ei ole rajattu, vaan vastausalue kasvaa sitä mukaan, kun kirjoitat tekstiä.

Du kan också svara på svenska.

Palauta lomake viimeistään 31.8.2006 osoitteeseen: anna.kanerva@cupore.fi

Jos haluat täyttää lomakkeen paperimuotoisena, ilmoita siitä yhteystietoinesi (postiosoite): anna.kanerva@cupore.fi tai 09-7746 0411. Mikäli haluat lisätietoja selvitystyöstä tai sinulla on ongelmia lomakkeen täytössä, otathan yhteyttä.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Taustatiedot

1. Teatterin nimi

2. Teatterin kotikunta

3. Vastaajan nimi ja asema

4. Puhelinnumero

5. Sähköpostiosoite

Ohjelmisto ja yleisö

6. Pyrkikö teatterinne erikoistumaan ohjelmistollaan / toiminnallaan? Jos kyllä, miksi ja miten?

7. Mitkä ovat teatterinne tärkeimmät yleisöryhmät?

8. Miten teatterinne ylläpitää / kehittää suhdettaan yleisöön (esimerkiksi yleisöpalautte, yleisökasvatustyö, muut yleisötyön muodot)?

Toimintaympäristö ja talous

9. Koetteko alueenne asukkaiden arvostavan teatteria? Miten se ilmenee?

10. Miten kuvailisitte teatterinne asemaa kunnassa ja sen päätöksenteossa?

11. Mille perusteille koette saavanne kunnan päättäjien tukea?

12. a) Millaisia tavoitteita / velvoitteita kunta asettaa teatterin toiminnalle?

b) Millaisia velvoitteita kunta asettaa teatterin henkilökunnalle (esim. osallistuminen kunnan toimielimiin)?

c) Miten kunnan asettamat tavoitteet / velvoitteet vaikuttavat teatterinne toimintaan?

13. Miten itse mittaatte / arvioitte teatterinne toimintaa?

14. Mitä rahoituslähteitä teatterillanne on (pois lukien sijaintikunnan rahoitus, valtionavustukset sekä pääsylipputulot), mikä oli niiden osuus kokonaisrahoituksesta vuonna 2005 ja miten ne ovat kehittyneet 2000-luvulla?

	Osuus (%) kokonaisrahoituksesta vuonna 2005	Kuvaillaa kehityksen suuntaa 2000-luvulla
muiden kuntien kuin sijaintikunnan rahoitus (luetelkaa tähän kunnat, joista saatte rahoitusta):		
sponsoritulot		
vuokratulot		
EU-rahoitus		
rahastot yms.		
muut tulot, mitkä:		

15. Vaikuttavatko rahoittajat teatterinne ohjelmistoon / toimintaan? Jos kyllä, miten?

16. Miten arvioitte valtionosuusuudistuksen (2008–2010) vaikuttavan teatterinne toimintaan / rahoitukseen?

17. Miten arvioitte mahdollisen kuntauudistuksen vaikuttavan teatterinne toimintaan?

Henkilöstö ja hallinto

18. Mitkä tekijät helpottavat / vaikeuttavat ammattitaitoisen taiteellisen henkilökunnan (sekä vakituiset työsuhteet että vierailijat) saatavuutta teatterinne näkökulmasta?

19. Mitkä tekijät helpottavat / vaikeuttavat muun henkilökunnan (tekninen, hallinnollinen) saatavuutta teatterinne näkökulmasta?

20. Miten eläkeuudistus vaikuttaa teatterinne toimintaan ja henkilöstöön?

21. Onko teatterilla ollut (2000-luvulla) tai suunnitelmissa henkilöstön kehittämishankkeita? Jos kyllä, millaisia?

22. Onko teatterilla ollut (2000-luvulla) tai suunnitelmissa hallintojärjestelmän tai organisaation muutos- / kehittämishankkeita? Jos kyllä, millaisia?

23. Onko teatterilla ollut (2000-luvulla) tai suunnitelmissa hankkeita liittyen tilaratkaisuihin? Jos kyllä, millaisia?

24. a) Arvioikaa markkinointikustannusten osuutta (%) teatterinne kokonaiskustannuksista vuonna 2005. Markkinointikustannuksiin lasketaan mukaan myös osuus palkkakustannuksista sekä ostopalvelut.

b) Miten markkinointikustannusten osuus on kehittynyt 2000-luvulla?

25. Tekeekö teatterinne markkinointiyhteistyötä? Jos kyllä, miten ja keiden kanssa?

Yhteistyö

26. Minkä tahojen kanssa teatterilla on ollut yhteistyötä 2000-luvulla? Lihavoikaa tai alleviivatkaa tahot listasta.

- a) vos-teatterit
- b) vapaan kentän teatterit
- c) soveltavan teatterin ryhmät
- d) harrastajateatterit
- e) muut kulttuurilaitokset, mitkä:
- f) taideoppilaitokset
- g) festivaalit ja tapahtumat
- h) matkailu
- i) koulut ja päiväkodit
- j) sosiaali- ja terveystoimi
- k) muu, mikä:

27. Nimetkää kolme tärkeintä edellytystä yhteistyölle?

28. Minkä tahojen kanssa haluaisitte erityisesti kehittää yhteistyötä?

29. Onko teatterillanne kansainvälistä yhteistyötä? Jos kyllä, mitä ja keiden kanssa?

Itsearviointi

30. Mitkä ovat teatterinne vahvuudet tällä hetkellä?

31. Mitkä ovat teatterinne heikkoudet tällä hetkellä?

32. Mitä mahdollisuuksia näette tulevaisuudessa teatterillenne?

33. Mitkä koette merkittävimiksi uhiksi teatterillenne tulevaisuudessa?

Tulevaisuus

34. Mihin suuntaan arvioitte seuraavien asioiden määrän / merkityksen kehittyvän teatterissanne tulevaisuudessa?

Lihavoikaa tai alleviivatkaa mielestänne sopivin vaihtoehto.

1= määrä / merkitys vähenee

2= määrä / merkitys pysyy samana

3= määrä / merkitys lisääntyy

0= teatterilla ei ole kyseistä toimintaa, eikä sitä ole suunnitteilla

Esitystoiminta				
1. esitysvierailut kotimaassa	1	2	3	0
2. esitysvierailut ulkomaille	1	2	3	0
3. kotimaisten ryhmien vierailut teatterissanne	1	2	3	0
4. ulkomaisten ryhmien vierailut teatterissanne	1	2	3	0
5. kotimaiset kantaesitykset	1	2	3	0
6. omat ensi-illat	1	2	3	0
7. musikaalit	1	2	3	0
8. lasten- ja nuortenteatteriesitykset	1	2	3	0
9. paikallisuus ohjelmistossa	1	2	3	0
10. yhteiskunnallisten kysymysten käsittely ohjelmistossa	1	2	3	0
11. ohjelmiston viihteellistyminen / popularisoituminen	1	2	3	0
12. erikoistuminen	1	2	3	0
13. taiteellinen itsenäisyys ja päätösvalta	1	2	3	0
Yleisö				
14. yleisön määrä	1	2	3	0
15. taidekasvatus	1	2	3	0
16. työpajat ja kurssit	1	2	3	0
17. taiteilijatapaamiset ja teosesittelyt	1	2	3	0

18.	vammaisyleisön huomioiminen	1	2	3	0
19.	kielivähemmistöjen huomioiminen	1	2	3	0
20.	erilaisen kulttuuritaustan omaavan yleisön huomioiminen	1	2	3	0
21.	yleisön segmentoituminen	1	2	3	0
Toimintaympäristö ja talous					
22.	valtionavustukset	1	2	3	0
23.	henkilötyövuodet	1	2	3	0
24.	kuntarahoitus	1	2	3	0
25.	pääsylipputulot	1	2	3	0
26.	sponsoritulot	1	2	3	0
27.	EU-rahoitus	1	2	3	0
28.	tuki muista rahastoista	1	2	3	0
29.	vuokratulot	1	2	3	0
30.	maksulliset lisäpalvelut	1	2	3	0
31.	markkinointibudjetti	1	2	3	0
32.	talouden vaatimukset ohjelmistosuunnittelussa	1	2	3	0
33.	rahoittajien velvoitteet	1	2	3	0
34.	paineet kustannusten leikkauksiin	1	2	3	0
Henkilöstö					
35.	vakainainen taiteellinen henkilökunta	1	2	3	0
36.	vierailevat kotimaiset näyttelijät	1	2	3	0
37.	vierailevat kotimaiset suunnittelijat (ohjaajat, koreografit, skenografit)	1	2	3	0
38.	vierailevat ulkomaiset näyttelijät tai suunnittelijat	1	2	3	0
39.	hallintohenkilökunta	1	2	3	0
40.	tekninen henkilökunta	1	2	3	0
Yhteistyö					
41.	yhteistyö vos-teattereiden kanssa	1	2	3	0
42.	yhteistyö vapaan kentän teattereiden kanssa	1	2	3	0
43.	yhteistyö soveltavan teatterin ryhmien kanssa	1	2	3	0
44.	yhteistyö harrastajateattereiden kanssa	1	2	3	0
45.	yhteistyö muiden kulttuurilaitosten kanssa	1	2	3	0
46.	yhteistyö taideoppilaitosten kanssa	1	2	3	0
47.	yhteistyö festivaalien ja tapahtumien kanssa	1	2	3	0
48.	yhteistyö matkailun toimijoiden kanssa	1	2	3	0
49.	yhteistyö koulujen ja päiväkotien kanssa	1	2	3	0
50.	yhteistyö sosiaali- ja terveystoimen kanssa	1	2	3	0
51.	jäsenyydet verkostoissa	1	2	3	0
52.	kansainvälinen yhteistyö	1	2	3	0
53.	markkinointiyhteistyö	1	2	3	0

Vapaamuotoiset kommentit ovat tervetulleita!

Kiitos ajastanne!

Liite 2: Kyselylomake vapaan teatterikentän ryhmille

Teatterialan selvityshanke

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore / Valtion näyttämötaidoimikunta

Lomake vapaan teatterikentän ryhmille

Vastausalue on merkitty lomakkeeseen vaaleilla reunoilla ("laatikko"). Vastausten pituutta ei ole rajattu, vaan vastausalue kasvaa sitä mukaan, kun kirjoitat tekstiä.

Du kan också svara på svenska.

Palauta lomake viimeistään 31.8.2006 osoitteeseen: anna.kanerva@cupore.fi

Jos haluat täyttää lomakkeen paperimuotoisena, ilmoita siitä yhteystietoinesi (postiosoite): anna.kanerva@cupore.fi tai p. 09-7746 0411. Mikäli haluat lisätietoja selvitystyöstä tai sinulla on ongelmia lomakkeen täytössä, otathan yhteyttä.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Taustatiedot

35. Ryhmän nimi

36. Ryhmän pääasiallinen toimipaikka

37. Vastaajan nimi ja tehtävät ryhmässä

38. Sähköpostiosoite

39. Puhelinnumero

Toiminta

40. Mikä on ryhmänne taiteellinen erityisalue?

41. Kuvailkaa ryhmänne toiminnan arvoja, motiiveja ja tavoitteita

42. Mitä muita kuin taiteellisia tavoitteita ryhmänne toiminnalla on?

43. Minä vuonna ryhmän toiminta on alkanut?

44. Mikä on ryhmänne toiminnan juridinen muoto?

Lihavoikaa tai alleviivatkaa sopiva vaihtoehto.

- a. rekisteröity yhdistys
- b. osuuskunta
- c. työryhmä
- d. yksittäinen taiteilija
- e. muu, mikä?

45. Onko ryhmänne toiminta:

Lihavoikaa tai alleviivatkaa sopiva vaihtoehto.

- a. jatkuvaa ja säännöllistä
- b. produktiokohtaista

46. Kuinka monta eri produktiota ryhmänne teki vuonna 2005? Jos kyseisenä vuonna ei ollut produktioita, kertokaa miksi ja kuvatkaa tilanne edelliseltä vuodelta, jolloin ryhmällänne oli produktioita.

47. Kuinka monta eri produktiota ryhmänne on tehnyt yhteensä toimintansa aikana?

48. Kuinka monta esityskertaa ryhmällänne oli vuonna 2005? Jos kyseisenä vuonna ei ollut esityksiä, kertokaa miksi ja kuvatkaa tilanne edelliseltä vuodelta, jolloin ryhmällänne oli esityksiä.

49. Kuvatkaa ryhmänne tuotantotapoja

50. Ovatko tuotantotavat kehittyneet ryhmän toiminnan aikana tai ollaanko niitä kehittämässä? Jos kyllä, miten ja miksi?

--

51. A) Onko ryhmällänne vakituisesti omassa hallinnassaan: Lihavoikaa tai alleviivatkaa sopiva vaihtoehto.

	Kyllä	Ei
harjoitustila	X	X
esitystila	X	X
toimistotila	X	X
varasto- ja/tai verstaatti	X	X

B) Kuvailkaa tilannettanne niiden kohtien osalta, joihin vastasitte ei

--

Henkilökunta

52. Kuinka paljon ryhmänne toiminnassa oli mukana henkilöitä (sekä palkkaa saaneet että palkattomasti työskennelleet) vuonna 2005? Ilmoittakaa henkilömäärä ja heidän yhteenlaskettu työpanoksensa kuukausina (esim. produktiokohtaisesti on ollut mukana 10 hlöä, joista jokainen on tehnyt noin 2 kk töitä ja yhteenlaskettu työpanos on 20 kk)

	henkilömäärä	yhteenlaskettu työpanos (kk)
säännöllisesti		
produktiokohtaisesti		

53. Oliko ryhmässänne vuonna 2005 mukana henkilöitä, jotka olivat:

	henkilömäärä	yhteenlaskettu työpanos (kk)
työllistettynä, työvoimapolitiisessa työharjoittelussa tai siviilipalveluksessa		
muussa työharjoittelussa		

54. Kuinka paljon ryhmänne maksoi yhteensä palkkoja sivukuluineen vuonna 2005?

--

55. Maksoiko ryhmänne vuonna 2005 palkkaa tai palkkioita: Lihavoikaa tai alleviivatkaa sopiva vaihtoehto.

	ei maksettu lainkaan	maksettiin TES:in ⁶ mukaan	maksettiin vähemmän kuin TES ⁷
harjoituskaudelta	X	X	X
esityskaudelta	X	X	X
hallinto- ja talouspalveluista	X	X	X
skenografian ja tekniikan palveluista	X	X	X

56. Täyttäkää oheinen Teatterikeskuksen kyselylomake liittyen palkattoman työn osuuteen (liite 1: kysely palkattomasta työstä). Jos olette jo täyttäneet lomakkeen vuoden 2005 osalta, teidän ei tarvitse täyttää sitä uudelleen. Vaihtoehtoisesti voitte myös kuvata tässä palkattoman tai alipalkatun työn osuutta ryhmänne toiminnassa.

--

57. Mistä ryhmänne toiminnassa säännöllisesti mukana olevat henkilöt saivat pääasiallisen toimeentulonsa vuonna 2005? Huom! Sama henkilö voi tulla mainituksi vain yhdessä kohdassa.

	henkilömäärä
palkkana ryhmän toiminnasta	
henkilökohtaisena apurahana	
ryhmän saamasta apurahasta	
ryhmän toiminnan ulkopuolisesta teatterialan työstä	
ryhmän toiminnan ulkopuolisesta muusta työstä	
työttömyyskorvauksesta	
muusta, mistä:	

58. Miten toiminnassanne säännöllisesti mukana olevat henkilöt ovat hankkineet ammattitaitonsa? Huom! Sama henkilö voi tulla mainituksi vain yhdessä kohdassa.

	henkilömäärä
alan korkea-asteen ammattikoulutus (TeaK, Näty, TaiK, SibA, KuvA, Amk tai vastaava ulkomainen koulutus)	
muu ammatillinen koulutus	
muulla tavoin hankittu ammattitaito	
harjoittelijat ja muut	

59. Kuinka moni ryhmänne toiminnassa säännöllisesti mukana olevista henkilöistä kuuluu teatterialan ammattiliittoon?

--

60. Mitkä ovat ryhmänne tarpeet henkilöstön suhteen?

--

Rahoitus

61. Mistä ja kuinka paljon ryhmänne on saanut rahoitusta toiminnalleen vuosina 2003–2005?

	2003	2004	2005
valtion toiminta-avustus ⁸			
valtion muut avustukset ja apurahat ⁹²			
kunnan toiminta-avustus			
kunnan muut avustukset ja apurahat			
säätiöiltä yms. saadut avustukset			
EU-rahoitus			
sponsoritulot			
lipputulot			
muut tulot, mitkä:			
YHTEENSÄ:			

62. Mikä on ryhmänne toimintastrategia rahoituksen suhteen?

Yleisö

63. Suuntaako ryhmänne esitystoimintaa tietyille kohdeyleisöille?

64. Miten ryhmänne ylläpitää / kehittää suhdettaan yleisöön (esimerkiksi yleisöpalautte, yleisökasvatustyö, työpajat, muut yleisötyön muodot)?

Tiedotus ja markkinointi

65. Miten ryhmänne tiedottaa ja markkinoi toimintaansa?

66. Tekeekö ryhmänne markkinointiyhteistyötä? Jos kyllä, miten ja keiden kanssa?

67. Mikä oli ryhmänne markkinointibudjetti vuonna 2005?

Yhteistyö

68. Minkä tahojen kanssa ryhmällänne on ollut yhteistyötä 2000-luvulla?
Lihavoikaa tai alleviivatkaa tahot listasta.

- l) vos-teatterit
- m) vapaan kentän teatterit
- n) soveltavan teatterin ryhmät
- o) harrastajateatterit
- p) muut kulttuurilaitokset, mitkä:
- q) taideoppilaitokset
- r) festivaalit ja tapahtumat
- s) matkailu
- t) koulut ja päiväkodit
- u) sosiaali- ja terveystoimi
- v) yritykset
- w) muu, mikä:

69. Nimetkää kolme tärkeintä edellytystä yhteistyölle?

70. Minkä tahojen kanssa haluaisitte erityisesti kehittää yhteistyötä?

71. Teettekö kansainvälistä yhteistyötä? Jos kyllä, mitä ja keiden kanssa?

Itsearviointi

72. Mitkä ovat toimintanne vahvuudet tällä hetkellä?

73. Mitkä ovat toimintanne heikkoudet tällä hetkellä?

74. Mitä mahdollisuuksia näette toiminnallenne tulevaisuudessa?

75. Mitkä koette merkittävimiksi uhiksi toiminnallenne tulevaisuudessa?

Vapaamuotoiset kommentit ovat tervetulleita!

Kiitos ajastanne!

Liite 3: Kyselylomake kunnille, joissa on ammatillista teatteritoimintaa

Teatterialan selvityshanke

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cupore / Valtion näyttämötaidetoimikunta

Lomake kunnille, joissa on ammatillista teatteritoimintaa

Vastausalue on merkitty lomakkeeseen vaaleilla reunoilla ("laatikko"). Vastausten pituutta ei ole rajattu, vaan vastausalue kasvaa sitä mukaan, kun kirjoitat tekstiä.

Du kan också svara på svenska.

Palauta lomake viimeistään 31.8.2006 osoitteeseen: anna.kanerva@cupore.fi

Jos haluat täyttää lomakkeen paperimuotoisena, ilmoita siitä yhteystietoinesi (postiosoite): anna.kanerva@cupore.fi tai 09-7746 0411. Mikäli haluat lisätietoja selvitystyöstä tai sinulla on ongelmia lomakkeen täytössä, otathan yhteyttä.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Taustatiedot

1. Kunnan nimi

2. Vastaajan nimi ja asema

3. Puhelinnumero

4. Sähköpostiosoite

Teatteritoiminta kunnassa

5. Millaista teatteritoimintaa kunnassanne on?

a) valtionosuutta (VOS) saavia teattereita ja tanssiteattereita (kpl):

(Valtionosuutta (VOS) saavien teattereiden rahoitus määräytyy opetus- ja kulttuuritoiminnan rahoituksesta (705/92) sekä teattereista ja orkestereista (730/92) annettujen lakien perusteella. Valtionosuudet määräytyvät laskennallisesti sekä kunnille että yksityisten laitosten ylläpitäjille. Valtionosuuden laskennallisena perusteena on teattereissa tehtävien henkilövuosien määrä.)

b) rahoituslain ulkopuolisia ammattiteattereita ja teatteriryhmiä (vapaa teatterikenttä) (kpl):

c) soveltavan teatterin ryhmiä(kpl):

(Soveltavalla teatterilla tarkoitetaan eri aloja yhdistävää, yhteisöllistä teatteritoimintaa, esimerkiksi sairaalaklovnit, terveyttä kulttuurista -hankkeet, lähiöprojektit jne)

d) harrastajateattereita (kpl):

Teatteritoiminnan rahoitus

6. Mitä teattereita kuntanne rahoittaa ja kuinka paljon?

Listatkaa teatterit / ryhmät ja niiden saama kunnanavustus taulukkoon. Voitte myös laittaa liitteeksi valmiin tilaston.

	2004	2005
vos-teatterit:		
rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit ja teatteriryhmät:		
soveltavan teatterin ryhmät:		
harrastajateatterit:		

7. Miten arvioitte vuosina 2008–2010 toteutettavan valtionosuusjärjestelmän uudistuksen vaikuttavan kunnassanne toimivien teattereiden taloudelliseen tilanteeseen:

(Uudistuksessa henkilötyövuoden hinnan jälkeenjääneisyys suhteessa todellisiin kustannuksiin kurotaan umpeen ja henkilötyövuoden indeksisidonnaisuus palautetaan. Vos-teattereiden rahoituksessa lisäys on kolmen vuoden aikana yhteensä n. 12 miljoonaa euroa.)

a) täyskunnallisten teattereiden osalta?

b) yksityisten vos-teattereiden osalta?

c) rahoituslain ulkopuolisen teatterikentän osalta?

8. Mitä periaatteita (kirjatut ja kirjaamattomat) kunnassanne on liittyen teattereiden rahoitukseen?

9. Mikä taho kunnassanne päättää teattereiden avustuksista?

10. Millaisia tavoitteita / velvoitteita kuntanne asettaa rahoittamilleen teattereille?

a) vos-teatterit:

b) rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit ja teatteriryhmät:

c) soveltavan teatterin ryhmät:

d) harrastajateatterit:

11. Miten arvioitte kunnan rahoituksen teattereille kehittyvän tulevaisuudessa?

a) vos-teatterit:

b) rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit ja -ryhmät:

c) soveltavan teatterin ryhmät:

d) harrastajateatterit:

Kuntaudistus

12. Miten arvioitte mahdollisen kuntauudistuksen vaikuttavan kulttuuripalveluihin kunnassanne?

13. Miten arvioitte mahdollisen kuntauudistuksen vaikuttavan teatteritoimintaan kunnassanne?

Kunta ja kulttuuri

14. Onko kulttuuri mukana kuntanne strategiassa ja kehittämistoiminnassa? Jos kyllä, miten?

15. Onko kunnassanne laadittu erillinen kulttuuristrategia?

Lihavoikaa tai alleviivatkaa sopiva vaihtoehto.

- a. kyllä
b. ei

16. Minkälaisia strategisia suuntaviivoja kuntanne on hahmottanut koskien:

a) ammattiteatterikenttää (vos-teatterit, rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit)?

b) soveltavaa teatteritoimintaa?

c) teattereiden yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden kanssa?

d) kulttuurin ja teatterin työllistävyyttä?

17. Miten arvioitte teatteritoiminnan merkitystä kunnallenne.

Lihavoikaa tai alleviivatkaa mielestänne sopivin vaihtoehto (1= ei mitään merkitystä, 2 = vähäinen merkitys, 3 = melko paljon merkitystä, 4 = hyvin paljon merkitystä)

Vos-teatterit					
1.	työllistävyys	1	2	3	4
2.	alueen elinvoimaisuus	1	2	3	4
3.	matkailu	1	2	3	4
4.	alueen näkyvyys ja imago	1	2	3	4
5.	yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuus	1	2	3	4
6.	asukkaiden hyvinvointi	1	2	3	4
Rahoituslain ulkopuoliset ammattiteatterit					
7.	työllistävyys	1	2	3	4
8.	alueen elinvoimaisuus	1	2	3	4
9.	matkailu	1	2	3	4
10.	alueen näkyvyys ja imago	1	2	3	4
11.	yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuus	1	2	3	4
12.	asukkaiden hyvinvointi	1	2	3	4
Soveltava teatterin ryhmät					
13.	työllistävyys	1	2	3	4
14.	alueen elinvoimaisuus	1	2	3	4
15.	matkailu	1	2	3	4
16.	alueen näkyvyys ja imago	1	2	3	4
17.	yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuus	1	2	3	4
18.	asukkaiden hyvinvointi	1	2	3	4
Harrastajateatterit					
19.	työllistävyys	1	2	3	4
20.	alueen elinvoimaisuus	1	2	3	4

21.	matkailu	1	2	3	4
22.	alueen näkyvyys ja imago	1	2	3	4
23.	yhteisöllisyys, yhteenkuuluvuus	1	2	3	4
24.	asukkaiden hyvinvointi	1	2	3	4

18. a) Onko kuntanne mukana tanssin aluekeskustoiminnassa?
Lihavoikaa tai alleviivatkaa sopiva vaihtoehto.

a. kyllä

b. ei

(Valtakunnallinen tanssin aluekeskusverkosto käynnistettiin vuonna 2004. Aluekeskuksia on tällä hetkellä viisi eri puolilla Suomea. Niiden tavoitteena on edistää taide- ja kulttuuripalveluiden tasa-arvoista saatavuutta ja saavutettavuutta, lisätä tanssitaiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia sekä vahvistaa yhteistyötä ja osaamista. Valtion vuoden 2005 talousarviossa tanssin aluekeskuksille varattiin 450 000 euron määräraha.)

b) Soveltuisiko vastaava malli mielestänne teatterin alueelle?

c) Kuinka se palvelisi kuntanne toimintaa?

Vapaamuotoiset kommentit ovat tervetulleita!

Kiitos ajastanne!